Konu Anlatımlı

ve

Örnek Soru Çözümlü

DİYANET YETERLİK KİTABI

Ziya ŞEN

Ziya ŞEN

ISBN: 978-605-62170-3-6

SİPARİŞ İÇİN:
TEL: 0555 731 50 58 & 0507 737 72 52 & 0535 866 61 90

MAİL:
ziyasen@hotmail.com

1.Baskı : 2 Ekim 2011
2.Baskı : 25 Ekim 2011

BASKI - CİLT
Tibyan Yayıncılık Basım Yayım Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
1145/1 Sok. No: 64/A–1 Yenişehir – İzmir
Tel: 0232 459 77 78 Faks: 0232 449 32 93
e-posta: tibyanyayincilik@gmail.com
Kültür Bakanlığı Sertifika No: 16613
www.kitapbasimi.com – www.tibyanyayincilik.com

www.diyanetyeterlilik.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Bu mütevazi eser, din görevlilerinin alımında ve yerleştirilmesinde, nakil ve tayininde, hac-umre ve yurt dışı sınavlarında, bilgi seviyelerinin ölçülmesinde ve mesleki bakımdan daha iyi bir düzeye gelmeleri için yapılacak olan tüm sınavlarda, onlara bir nebze olsun katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Kitabımız yeni sınav sistemi göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu bağlamda daha önce hazırlamış olduğumuz "***Din Görevlileri Seviye Tespit ve Yeterlilik***" isimli çalışmamıza "***Kavramlar***", "***Şahıslar ve Eserler***", "***Ahlak***", "***İmamlık ve İmamet***", "***Ezan ve Müezzinlik***" ve "***Hutbe ve Hitabet***" konularını da ilave edilmiştir. "***Dinler Tarihi***" ve "***Mezhepler Tarihi***" konu ve sorularına ağırlık verilmiştir.

Hac konularında farklı mezheplerin görüşlerine yer verirken Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasında çıkan "***Hac İlmihali***" (Yazarları: Doç. Dr. İsmail Karagöz; Mehmet Keskin; Doç. Dr. Halil Altuntaş, Ankara 2007) esas alınmıştır.

2009'da yapılan Yeterlik, 2010'da yapılan Mesleki Bilgiler Seviye Tespit sınav sorularının bir kısmının ve 2011'de yapılan Yeterlik sınav sorularının tamamının açıklamalı çözümleri yapılmıştır. Okuyucuya bıkkınlık vermemesi için çözümlemesi aynı olan sorularda tek bir yerde çözümleme yapılmış ve herhangi bir sorunun açıklamasında verilmiş olan konu anlatımı, tekrar başta konu anlatılırken verilmemiştir.

Bazı soruların izahına çok gerek duyulmadığı için soruya ait açıklama kısa geçilmiştir.

Elinizdeki bu çalışma önceki kitabımızın (***Din Görevlileri Seviye Tespit ve Yeterlilik***) bir devamı niteliğinde olduğu için ikisinin beraber çalışılması çok büyük yarar sağlayacaktır. Çünkü bu eserde anlatılmayan veya çok kısa geçilen konuların diğer çalışmamızda ayrıntısı ile ele alındığı görülecektir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tavsiye edilen eserler okunduktan sonra bu kitaptaki testlerin çözümüne başlanılırsa daha iyi sonuçların elde edileceği muhakkaktır.

Eserimizde bazı eksiklikler ve hatalar olabilir. Gördüğünüz bu eksiklikler ve hatalar konusunda ziyasen@hotmail.com'a mail göndermeniz bizleri memnun edecektir. Bizler bu sayede kitabımızın diğer baskıla-

rında bu hataları düzeltme imkânı elde etmiş olacağız.

Eserimiz tamamlandıktan sonra baskıya girmeden önce son okumasını yapan İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki kıymetli mesai arkadaşlarıma, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora öğrencilerimize, İmam-Hatip Liseleri Meslek dersleri öğretmenlerine; dizgi ve baskısı hususunda gösterdikleri titizliklerinden dolayı Tibyan Yayınevi çalışanlarına; çalışmalarım esnasında gösterdikleri sabırdan dolayı kıymetli eşime, oğlum Fatih Emre ve kızım Betül Bekıs'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Çalışma bizden, muvaffakiyet Allah'tandır.

10.09.2011
Ziya ŞEN

Terkîs: Sesi oynatarak sakin harfe hareke vermek demektir.

Ter'îd: Soğuktan veya üzüntüden dolayı titrer gibi sesi titretmek demektir.

Tatrîb: Teğannî yapmak, ses perdelerinde oynaklık yaparak medleri fazla çekmek ve med olmayan yerleri uzatmak demektir.

Herzeme: Çok hızlı okuyarak harfleri birbirine karıştırmak demektir.

Aşere Tariki: Kıraat öğretiminde takip edilen metotlardan birisidir. İbnü'l-Cezeri'nin *"Tahbîrü't-Teysîr"*i ile *"ed-Dürre"* adlı eserlerinin münderecâtına verilen isimdir.

Seb'a Tariki: Kıraat öğretiminde takip edilen metotlardan birisi de seb'a tarikidir. Dânî'nin *"Kitâbu't-Teysîr"* adlı eseri ile Şâtıbî'nin *"Hırzü'l-Emânî"* adlı eserlerinin ihtiva ettiği vecihlere denir.

Dudak Ta'lîmi: Kıraat esasında dudakların tecvid usul ve kaidelerine uygun olarak hareket etmelerine verilen isimdir. Fem-i muhsinden alınarak öğrenilebilir. Bunun bazı usul ve kaideleri vardır.

Mertebe: Medd-i munfasıl ile medd-i muttasılda kıraat imamlarıyla ravilerinden gelen rivayetlere göre medleri azaltarak veya çoğaltarak okuma anlamına gelir. Kıraat tedrisinde *"Merâtib-i Erbea"* ve *"Mertebeteyn"* olmak üzere iki mertebenin yaygın olduğu görülmektedir.

Sıla: Müfred gâib müzekker zamirlerinde (ه) harekesine göre *"vav"* veya *"yâ"*, cem'i gâib müzekker (هم) ve cem'i muhatab müzekker (كم انتم) zamirlerin ise *"vav"* harfi takdir ederek (فِيهِي مِنْهُو كُمُو تُمُو) şeklinde med yapmaktır.

Sahih Kıraatin Şartları:

Kıraat âlimleri hicrî beşinci yüzyıldan itibaren, bir kıraatin sahih kabul edilebilmesi için bazı şartlar ileri sürmüşlerdir ki bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sened: Kıraatin Hz. Peygamber'den itibaren sahih bir senedle nakledilmesi,

2. Gramer Kurallarına Uygunluk: Kıraatin bir yönüyle de olsa Arap dili ve gramerine uygun olması,

3. Resm-i Hat: Kıraatin takdiren de olsa Hz. Osman mushafının resm-i hattına uyması.

Meşhur Kıraat: İster yedi, ister on, isterse bunların dışında olsun muteber imamlardan veya âdil bir raviden aktarılarak sahih senedle gelen, Arap gramerine ve Hz. Osman mushaflarından birine uyan ve kurrâ nezdinde şöhret bulup şâz kabul edilmeyen, ancak tevatür derecesine ulaşmayan kıraatlerdir.

Âhad Kıraat: Senedi sahih olduğu halde Hz. Osman mushafına veya Arap gramerine uymayan veya kıraat imamları arasında yeterince şöhrete ulaşmayan kıraatlerdir.

Şâz Kıraat: Sahih kıraat için ileri sürülen üç şarttan birini taşımayan kıraatlerdir.

Mevzu Kıraat: Herhangi bir geçerliliği olmayan ve sadece okuyana nispet edilen kıraatlerdir.

Müdrec Kıraat: Tefsir ve açıklama kabilinden Kur'ân'a yapılan ilavelerdir.

Tilâvet secdesi: Kur'ân-ı Kerîm'de 14 yerde geçen secde âyetlerinden birini okumak veya işitmek durumunda yapılan secdeye denir. Secdenin gerekli olması için dinlenen âyetin secde âyeti olduğunun bilinmesi gerekir. Dinlediği âyetler arasında secde âyeti bulunduğunu bilmeyen kişinin secde etmesi gerekmez. Meselâ teyp, radyo ve televizyonda okunan Kur'an'ı dinlerken secde âyeti geçse ve dinleyen kişi bunun secde âyeti olduğunu bilmiyorsa onun secde etmesini beklemek doğru olmaz. Fakat okunan Kur'an'ın meâli veriliyorsa ve dinleyen kişi üslûptan veya lafızdan secde etmenin uygun olacağını çıkarıyorsa secde etmesi gerekir. Tilâvet secdesi yapmak, Hanefîler'e göre vâcip, diğer üç mezhebe göre ise sünnettir.

* Kur'an'a **Mushaf** adı Hz. Ebû Bekir döneminde verilmiştir.

* Kur'an'ın en kısa sûreleri üçer âyetlik Asr, Kevser ve Nasr; en uzun sûresi 286 âyetten meydana gelen Bakara'dır.

* Alak sûresinin ilk beş âyetinin nüzulünden sonra vahiy bir müddet kesilmiştir. Bu dönemin süresi hakkında 15 gün ile 3 yıl arasında değişen farklı müddetler nakledilmektedir. Ancak 3 yıl gibi uzun bir süre olması vakıayla örtüşmemekte, bu anlayışın 3 yıl süren gizli tebliğ dönemiyle karıştırılmış olmasından kaynaklandığı akla gelmektedir. Fetret döneminden sonra gelen ilk vahiy Müddessir sûresinin ilk âyetleri olmuştur. Uzun bir zamandan sonra ikinci bir kesinti Duhâ sûresinin nüzu-

lünden önce yaşanmıştır. Vahyin bu kesilme dönemlerine *"Fetretü'l-Vahiy"* adı verilir.

* Kur'an'ın istinsahı ve çoğaltılması işi, başkanlığını yine Zeyd b. Sâbit'in yaptığı Abdullah b. Zübeyr, Saîd b. Âs ve Abdurrahman b. Haris b. Hişâm'dan oluşan bir heyet tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tıvâl-i Mufassal: Uzun sûreler olarak anılır. Hucurât sûresi ile Bürûc sûresi arasındaki sûreler bu grupta yer alır.

Evsât-ı Mufassal: Orta uzunluktaki sûrelere denir. Bürûc sûresi ile Beyyine sûresi arasındaki sûreler bu grupta yer alır.

Kısâr-ı Mufassal: Kısa sûreler diye anılır. Bunlar Beyyine sûresinden Nâs sûresine kadar olan sûrelerdir.

Kur'an'ın Muhtevası: İtikad. İbadetler. Muâmelât. Ukubat. Ahlâk. Nasihat ve Tavsiyeler. Va'd ve Vaîd. İlmî Gerçekler. Kıssalar ve Dualardır.

Kıraat:

Arapça bir kelimedir. K-R-E kökünden gelir, mastardır. Sözlükte okumak, tilâvet etmek, telaffuz etmek; sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma ve tilâvet etme anlamında kullanılır. Terim olarak kıraat, Kur'an kelimelerinin nasıl okunacağını ve râvilerine nisbet etmek suretiyle bu kelimeler üzerindeki farklı okuyuşları konu edinen ilmi ifade eder. Kur'an'ı kıraat ettim demek, *"lafızlarını ağzımda toplamak ve birleştirmek suretiyle telaffuz ettim"* demektir. Kur'an'ın böyle isimlendirilmesinin sebebi onun kıssaları, emir ve nehiyleri va'd ve vaîdi, âyet ve sureleri bir araya getirmiş olmasından dolayıdır.

İmam Nâfi ve Âsım'ın okuyuşları kıraatlerin en evlâsı, senedi en sağlam olanı ve Arapça bakımından en fasihi olarak kabul edilmiştir. Fasih olma yönüyle bu iki kıraati Ebû Amr ve Kisâî'nin kıraatleri takip eder.

Yedi kıraat dediğimiz *"Kıraat-i Seb'a"*dan bugün sadece üçü çeşitli bölgelerde okunmaktadır. Diğer kıraatler ise ilmî olarak okutulmakta, fakat halk tarafından kullanılmamaktadır. Pratikte okunmakta olan üç kıraat şunlardır:

1. Hafs rivayetine göre İmam Âsım'ın kıraati: Bu-gün yeryüzündeki Müslümanların çoğu Kur'an'ı İmam Âsım kıraatinin Hafs rivayetine göre okumaktadır. Mushaflar da buna göre bastırılmaktadır.

2. Verş rivayeti ile İmam Nâfı'in kıraati: Mısır hariç Kuzey Afrika'nın bazı bölgelerinde okunmaktadır. Mağribîlerin pek çoğunun okuduğu kıraat da budur.

3. Dûrî rivayeti ile Ebû Amr'ın kıraati: Sudanlılar tarafından okunmakta olup en az yaygın kıraat budur.

On imamdan başka dört imamın ilâvesiyle oluşturulan on dörtlü sisteme Kıraat-i Erbeate Aşera denir. Burada yer alan imamlar şunlardır:

1. Hasan-ı Basrî (ö. 110/728)
2. İbn Muhaysın (ö. 123/741)
3. A'meş (ö. 148/ 765)
4. Yahya b. Mübarek el-Yezîdî (ö. 202/ 817).

Tertîl:

R-T-L kökünden türemiştir. Sözlükte bir şeyin düzgün, düzenli, güzel ve muntazam olması; sözü güzel, yerinde ve itinalı söylemek, bir şeyi düzenlemek ve sıralamak demektir. Istılahta ise Kur'ân'ı yavaş yavaş, anlamını düşünerek, harflerin mahreçlerine ve tecvid kurallarına dikkat ederek, anlama göre sesini yükseltip alçaltarak ve itina ile okumak anlamına gelir. Kur'ân okumada tertil, acele etmeden aheste aheste, manalarını düşüne düşüne okumak; vakıf yerlerinde durmak; sesi alçaltmak ve kıraat esnasında mahzun olmaktır. Tertil ayrıca okurken teenni ile ve ağır ağır ilerlemek, harf ve harekelerin arasını tıpkı bir kimsenin dişlerinin aralığı ve papatyanın yaprakları gibi açmak; aşırıya kaçmadan kelimelerin arasını açmak; okuyuş esnasında yavaş yavaş sükûnetle ilerlemek; harfleri tek tek çıkartmak; Kur'an'ın lafızlarını vurgulayarak telaffuz etmek, Kur'an'ın bütününe nüfuz etmek için tefekkür ederek fasîh bir şekilde okumak; harflerin güzelleştirilmesi, vakıfların bilinmesi gibi anlamları da ifade eder. Hz. Ali, tertili şöyle tanımlamıştır: *"Tertil, harfleri iyice çıkarmak ve okurken durulacak yerleri bilmektir"*. Bu kelime Kur'ân'da Furkân 32; Müzzemmil 4. âyetlerde geçer.

Tahkîk ile tertîl arasındaki farkı Kastallânî şöyle açıklamıştır: Tahkîk, eğitim, alıştırma ve üzerinde durmakla olur. Tertîl ise, inceliklerin üzerinde durmak ve onları düşünmekle olur. Buna göre, her tahkîk, aynı zamanda tertîldir; ama her tertîl, tahkîk değildir.

Tilâvet:

"Telâ" kökünden gelmektedir. Tâbi olmak, takip etmek, peşi sıra gitmek gibi anlamlara gelir. Tilâvet, Allah'ın indirmiş olduğu kitaplara ittiba etmeyi ifade eden özel bir kelimedir. Bu kelime kimi zaman, kıraat etmeyi, kimi zaman da Kur'an'da emir, nehiy, terğib ve terhib cinsinden her ne varsa bunlara tutunmayı ifade eder. Tilâvet, zamanla Kur'an'ı kıraat etmeyi ve de kıraat edilen şeye ittiba etmeyi gerektiren bir kavram haline gelmiştir. Tilâvet dil ile okumayı, tertil ise kalp ile okumayı ifade eder.

KIRAAT-KUR'AN TARİHİ AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1- Tecvîd kaidelerine uymak şartıyla Kur'an-ı Kerim'i hızlı okumaya ne denir?

A) Hezreme

B) Tahkîk

C) Hadr

D) Tedvir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hadr: Bir şeyi süratle okumak demektir. Istılahta ise Kur'an-ı Kerim'i tecvid kaidelerine uymak suretiyle, en hızlı şekilde okumaktır.

Süratle konuşmak manasına da gelen bu kelimeyi, medd-i munfasılı ve medd-i arızı bir, medd-i muttasılı iki, meddi lazımı üç medd-i lini hiç uzatmadan veya bir elif miktarı medd ile okumak şeklinde tanımlayabiliriz. Burada şunu da belirtelim ki, bu tür okuyuşta harflerin mahrecinden çıkartılmasına azami derecede dikkat edilmesi gerekir.

Cevap: C

2- *"Her bir harfin hakkını vererek, medleri yeterince uzatarak, harekeleri birbirinden ayırarak, şeddeleri tam yaparak ve ğunnelerin hakkını vererek okumaktır".* Bu ibare, kıraat usulünde neyin tanımıdır?

A) Hezreme

B) Tedvîr

C) Tahkîk

D) Teğanni

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tahkik: Bir şeyi eksiksiz, ziyadesiz ve hakkıyla yapmaktır. Kıraat ıstılahında ise, her harfin hakkını vermek, hareke, izhar ve gunneleri çok titiz bir şekilde hassasiyet göstererek ve harflerin birbiri ile karışmamasına da dikkat ederek okumaktır. Çoğu zaman bu tertille eş değerde görülebilir ama tertilde, okunan ayetlerin anlamlarını da nazarı dikkate almak yani manasını da bilerek ve ona göre hareket ederek okumak gerekir.

Cevap: C

3- Kur'ân tilavetinde sesi alçaltma dediğimiz hafd-ı savt aşağıdaki yerlerden hangisinde uygun olmaz?

A) İnanmayanların ahretteki akıbetlerini ifâde eden yerlerde

B) Bâtıla mensup sözlerin geçtiği yerlerde

C) Allah Teâlâ'nın kudret ve azametini ifade eden yerlerde

D) Duâ ve niyazların geçtiği yerlerde

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hafd-u Savt: Sesi alçaltarak, sesin perde ve tonunu indirerek, edayı ve tavrı değiştirerek ve sedayı hüzünlü bir şekle sokarak okumak demektir. Hafd-u savt'ın gayesi: Tilavette yerme ve kötüleme edebini sesle göstermektir. Müşrik, kâfir ve münafıkların sözlerinin, Allah kelamı içinde naklolunan yerlerinde sesi alçaltarak, mü'min kulların Allah'a dua ve niyaz ifade eden kelime ve ayetleri yalvarış ve tevazu içinde sesi hafifleterek, tehdid ve ibret ifade eden ayetleri ise korku ve saygıdan dolayı hafif bir sesle okumak gerekir. Bu duruma aykırı hareket etmek, Kur'an-ı Kerim'in belagatına ters düşer. Bu hususun başarılabilmesi için iyi Arapça bilmek gerekir.

Sesi alçaltmayı gerektiren sebepler şunlardır:

a. Dua ve niyaz ayetleri

b. Batıla ait sözler

c. Tehdit ve ibret ifade eden sözler.

Bu konuyla bağlantılı olduğu için burada raf-u savt hakkında biraz bilgi vermek istiyoruz.

Raf-u Savt: Kur'an-ı Kerim tilavet edilirken bazı harf, kelime veya ayet-i kerimelerde sesi münasip bir şekilde yükseltmek, belirtili ve farklı bir şekilde sese perde veya ton vererek daha canlı bir şekilde okumaktır. Bu da harflerde, kelimelerde, cümle veya ayetlerde olur.

Yüksek sesle okumayı gerektiren sebepler şunlardır:

a. İbarenin Hak ve Hakikatı beyan etmesi. Mesela Allah'ın azametinin sonsuzluğunu ve kudretini dile getiren ayetler ile Kur'an'ın icaz ve belâgatini açıklayan ayetler yüksek sesle okunur.

b. Hakkın ve haklının nakledilen sözleri yüksek sesle okunur.

c. İslâm'ın özelliklerini beyan eden emirler ve nehiylerde ses yükseltilir.

d. Alçak sesle okunması gereken kısımları takip eden cümleler yüksek sesle okunur

Cevap: C

4- **Kıraat literatüründe yedi imamın kıraati aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade edilir?**

A) Sahih

B) Mütevâtir

C) Şâz

D) Meşhur

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluğun, kendileri gibi diğer bir topluluktan naklettiği kıraatlere mütevatir kıraatler denir. Çoğunluğa göre yedi kıraatin mütevâtir olduğu konusunda ittifak edilmişken, bu kıraatleri

on'a tamamlayan diğer üç kıraatin mütevâtirliğinde ihtilaf vardır. Üzerinde ittifak edilen yedi kıraat Nâfi, İbn Kesir, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza ve Kisâî'nin okuduğu kıraatlerdir. Ancak İbnü'l-Cezerî'ye göre yedi kıraati on'a tamamlayan Ebû Ca'fer, Ya'kûb ve Halef'in kıraatleri de mütevâtirdir.

Cevap: B

5- Hangisi Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde, Kur'an-ı Kerim'i cem etme görevinin Zeyd b. Sabit'e verilme sebeplerinden değildir?

A) Zekâsıyla sahabe arasında temayüz etmiş olması

B) Peygamberimizin bu görevi ona emretmiş olması

C) Dinî konularda derin bilgi sahibi olması

D) Peygamberimizin vahiy kâtipliğini yapmış olması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Buhârî'nin naklettiğine göre Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde, Kur'an-ı Kerim'i cem etme görevinin Zeyd b. Sâbit'e verilmesinin gerekçeleri şunlardır:

a. Onun genç olması,

b. Zeki olması,

c. Töhmete uğramamış olması,

d. Daha önce de Hz. Peygamber'in vahiy kâtipliğini yapmış olması.

Görüldüğü üzere Peygamberimizin bu görevi ona emretmiş olması diye bir şey söz konusu değildir.

Cevap: B

6- Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'in her sene Ramazan ayında Kur'an-ı Kerim'in o zamana kadar indirilmiş olan bölümünü, Cebrail (s.a.v.) ile karşılıklı okumalarına kıraat ilminde ne ad verilir?

A) Arz

B) Kıraat

C) Tilâvet

D) Hıfz

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Her sene Ramazân ayı geldiğinde Hz. Peygamber o zamana kadar nazil olan Kur'an vahyini Cebrâil'le karşılıklı olarak kontrol ediyorlardı ki buna o dönemde arza denilmekteydi. A-r-d (عرض), ortaya çıkardı karşılaştı, karşılaştırdı, karşılık verdi, kitabı mukabele etti, sundu ve gösterdi gibi anlamlara gelir. Arza, terim olarak mukabele ve sunum anlamına da gelir. Bir kişinin okuyup diğerinin onu kitaptan takip etmesi anlamında kullanılır. Eski âlimlere göre arz, ashâbın Kur'an'ı Hz. Peygamber'e dinletmesi, sonraki alimle-

re göre ise öğrencinin hocasına dinletmesi demektir.

Cevap: A

7- Hangisi vahiy kâtipliği yapmamıştır?

A) Zeyd b. Sabit

B) Hâlid b. Velîd

C) Ebû Hureyre

D) Abdullah İbn Mes'ûd

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kaynaklarda geçtiğine göre şu kişiler Resûl-i Ekrem'e vahiy kâtipliği yapmıştır:

Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, Halid b. Saîd, Ubey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit, Muâviye b. Ebî Süfyân, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Es'ad b. Zürâre, Ebû Eyyub el-Ensârî, Ebû Süfyân, Ebû Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Evs b. Havlî, Büreyde b. El-Hasib, Başir b. Sa'd b. Sa'lebe, Sâbit b. Kays, Cafer b. Ebî Talib, Cehm b. Sa'd, Cüheym b. es-Salt, Hâtıb b. Amr, Huzeyfe b. el-Yemân, Huseyn b. Numeyr, Hanzala b. er-Rabi' el-Esedî, Huvaytıb b. Abdiluzza el-Âmiri, Halid b. Velid, Zübeyr b. Avvâm, Zeyd b. Erkam, Sa'd b. er-Rabi', Sa'd b. Ubâde, Şurahbil b. Hasene, Talha b. Ubeydullah, Âmir b. Füheyra, Abdullah b. Erkam ez-Zührî, Abdullah b. Ravâha, Abdullah b. Zeyd, Abdullah b. Ubey b. Selûl, A'la b. Ukbe, A'la b. el-Hadramî, Muhammed b. Melseme, Muaykıb b. Ebi Fâtıma, Muğire b. Şu'be, Münzir b. Amr, Yezid b. Ebî Süfyân, Muaz b. Cebel, Abdullah b. Amr b. el-As, Saîd b. el-Âs, Sâbit b. Kays, Ebân b. Saîd b. el-Âs ve Hassan b. Sâbit.

Cevap: C

8- Hangi surede secde âyeti vardır?

A) A'râf

C) Bakara

B) Nisa

D) Maide

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an'da geçen secde âyetleri şunlardır:

el-A'raf 7/206; er-Ra'd 13/15; en-Nahl 16/49; el-İsrâ 17/107; el-Meryem 19/58; el-Hac 22/18; el-Furkan 25/60; en-Neml 27/25; es-Secde 32/15; Fussilet 41/37; Sâd 38/24; en-Necm 53/62; el-İnşikak 84/21 ve el-Alak 96/19

Cevap: A

9- Ayetlerin sonlarına, manaya göre "*secâvend*" denilen işaretleri koyan âlim kimdir?

A) Muhammed b. Tayfur

B) Ebû'l-Esved ed-Düelî

C) Halil b. Ahmed

D) Haccac b. Yusuf

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Muhammed b. Tayfur es-Secâvendî, Kur'an'da vakıf yerleri hakkındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Mushaf yazımında onun kullandığı terimler ile rumuz ve işaretler kabul görüp yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde pek çok İslam ülkesinde basılan Mushaflarda onun sistemi dikkate alınmakta ve onun kullandığı rumuzlar kullanılmaktadır. Secâvendî mim (م): lazım; tî (ط): mutlak; cim (ج): caiz; ze (ز): mücevvez li-vechin; sad (ص): murahhas li-zaruretin terimlerini belirlemiş ve vakfın caiz olmadığı yerlere lam-elif (لا) işareti koymuştur.

Cevap: A

10- Bugün Kur'an'da kullanılmakta olan harekeleri ve noktaları son şekliyle belirleyen kimdir?

A) Secâvendî
B) Halîl b. Ahmed
C) Nasr b. Asım
D) Ebû'l-Esved

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Halîl b. Ahmed: Nahiv ve aruzu sisteme kavuşturan ünlü dil ve edebiyat âlimidir. Halîl b. Ahmed meşgul olduğu gramer, lügat ve mûsiki gibi dalları ilmî usul ve kaideleriyle ilk defa vaz'etmesi ve bilhassa aruzu yeni bir ilim dalı olarak ortaya koyması ile şöhret bulmuştur. Halîl b. Ahmed'in babası İslâm âleminde Hz. Peygamber'den sonra Ahmed ismiyle anılan ilk kişidir. Halîl b. Ahmed, Ebü'l-Esved'in koyduğu yuvarlak noktalardan ibaret ilk harekeler yerine yatık elif, vav ve uzatılmış yâ harflerinin küçük şekillerinden bugünkü fetha, zamme ve kesreyi bulmuş, imlâ işaretleri için de bazı kelimelerin remzi mahiyetinde olmak üzere yine küçük ve kısaltılmış harfleri kullanmıştır. Mushaflara ilk defa hemze (vasıl ve katı' hemzeleri), teşdîd, revm ve işmâm gibi birçok imlâ işaretini de o koymuştur.

Cevap: B

11- Kur'an-ı Kerim ile ilgili hangisi doğru değildir?

A) Resûllah'ın en büyük mucizesidir
B) Tek seferde toptan indirilmiştir
C) En son ilahî kitaptır
D) Hükümleri kıyamete kadar bakidir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an, Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla mahiyeti bi-

linmeyen bir şekilde son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirilen, mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen. Fatiha suresiyle başlayıp Nâs suresiyle biten, başkalarının benzerini getirmekten âciz kaldığı Arapça mûciz bir kelâmdır. Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi olan Kur'an, son ilahi kitap olup hükümleri kıyamete kadar geçerlidir. Kur'an bir defada değil müneccemen (parça parça, kısım kısım) indirilmiştir.

Cevap: B

12- Hangisi Kur'an'ın Resûl-i Ekrem zamanında bir mushaf şekline getirilmeyişinin gerekçelerinden değildir?

A) Yazıya geçirecek kişi ve eşyanın mevcut olmaması

B) Kur'an indirilmeye devam ediyor olması

C) Efendimiz hayatta olduğu için buna ihtiyaç duyulmaması

D) Kur'an'ı ezberleyen sahabîlerin olması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an'ın Hz. Peygamber döneminde mushaf haline getirilememesinin gerekçeleri şunlardır:

a. Kur'an'ın tamamı Hz. Peygamber'e bir defada indirilmeyip yirmi küsur senede peyderpey indirilmişti.

b. Son inen âyet ile Hz. Peygamber'in vefatı arasındaki zaman aralığı çok azdı.

c. Nüzul sürecinde Kur'an'ın bir mushafta cem edilmesi hiç düşünülmemişti.

d. Rasûlullah'ın hayatının son aylarından itibaren Ridde ile ilgili faaliyetler hükümetin ve cemaatin başka bir işle uğraşmasına meydan bırakmıyordu.

e. Kur'an'ın toplanmasını gerektirecek sebepler henüz ortada yoktu.

f. İnen bazı âyetlerin tilâvet veya hüküm yönünden nesh olma ihtimali vardı.

Cevap: A

13- Kur'an-ı Kerim'i Cebrail ve Peygamberimizin karşılıklı olarak okumalarıyla başlayıp, günümüze kadar asırlardır devam eden karşılıklı okuma geleneğinin adı nedir?

A) Murakabe

B) Müdahale

C) Mukabele

D) Münazara

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Mukabele kelime olarak karşılık verme anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim'i Cebrail ve Peygamberimizin karşılıklı olarak okumalarıyla başlayıp, günümüze kadar asırlardır devam eden

karşılıklı okuma geleneğini ifade eder.

Cevap: C

14- Mushaf hâline getirilen Kur'an'ın nüshalarilk kez çoğaltıldığında, aşağıdaki yerlerden hangisine gönderilmemiştir?

A) Mekke

B) Basra

C) Şam

D) Bağdat

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Osman döneminde çoğaltılan mushaflardan birisi Medine'de bırakılmış diğerleri de, Mekke, Kûfe, Basra, Şam, Yemen ve Bahreyn'e gönderilmiştir. Medine'deki nüshaya *"İmam Mushaf"* denilmektedir.

Cevap: D

15- Kur'an-ıKerim'i harekeleme ve noktalama işlemi hangi dönemde gerçekleşmiştir?

A) Hz. Ömer Dönemi

B) Emeviler Dönemi

C) Abbasiler Dönemi

D) Hz. Osman Dönemi

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Emeviler döneminde Hz. Ali'nin yakın dostlarından olan Ebü'l-Esved Kur'an metnine ilk defa harekeleri gösteren işaretleri koymuştur. Arap dil biliminin temelini atan, metodunu belirleyen âlim olarak kabul edilen Ebü'l-Esved'in başlattığı çalışmaları talebeleri devam ettirmiştir. Bu çalışmalar genellikle Kur'an ve kıraatle ilgilidir. Ebü'l-Esved'in yetiştirdiği nahivcileri ilk sıralarında, benzer harfleri birbirinden ayıran noktaların mucidi Nasr b. Âsım el-Leysî, kıraat ilminde ilk telif sahibi olarak kabul edilen Yahya b. Ya'mer, Anbese b. Ma'dân el-Fîl, Meymûn b. Ma'dân ve zamanın büyük kıraat âlimlerinden sayılan Medineli âlim Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec gibi isimler gelmektedir.

Cevap: B

KIRAAT-KUR'AN TARİHİ ÖRNEK SORULAR

1. **On kıraate (aşere) dair *"el-Ğâye fi'l-Kırâ'âti'l-Aşr"* adlı eseriyle onlu sistemi ortaya koyan ilk müellif kimdir?**

A) Mekkî b. Ebî Talib (ö. 437/1045)
B) İbn Mihrân en-Nîsâbûrî (ö. 381/992)
C) İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429)
D) Taberi (ö. 310/922)

2. **Kıraat ilmini, IV. (X.) yüzyılın sonlarında Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Amr ed-Dânî ve Kasım b. Fîrruh eş-Şâtıbî gibi büyük kıraatçiler yetiştiren Mağrib ve Endülüs'e sokmuştur ve *"er-Ravda"* adlı eserin müellifidir. Bu şahsın adı nedir?**

A) Ebû Bekir b. Şu'be
B) İbn Hazm
C) Şâtıbî
D) Ahmed b. Muhammed et-Talemenkî

3. **Kur'an'ın toplanmasında önemli bir sebep olarak gösterilen savaş hangisidir?**

A) Uhud
B) Hendek
C) Yemâme
D) Bedir

4. ***"Kitâbü's-Seb"*a adlı eseriyle kıraat ilminin tarihinde bir dönüm noktası olan müellif kimdir?**

A) İbn Âşur
B) İbn Mücâhid
C) İbn Cezerî
D) İbn Haldun

5. **Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında yer almaz?**

A) Muaviye
B) Ka'b b. Züheyr
C) Ubey b. Ka'b
D) Hz. Ali

6. **Aşağıdakilerden hangisi vahiy kâtipliği yapmamıştır?**

A) Muaviye b. Ebî Süfyan
B) Abdullah b. Revâha
C) Câbir b. Abdillah
D) Şurahbil b. Hasene

7. Resûl-i Ekrem'in "*Allah bana Kur'an'ı sana okutmamı emretti*"; "*Allah, 'Lem yekünillezîne keferû' sûresini sana okumamı bana emretti*"; "*Ümmetimin en iyi okuyanı*"dır dediği sahâbî kimdir?

A) Zeyd b. Sâbit

B) İbn Mes'ûd

C) Ebû Musa el-Eş'ari

D) Übey b. Kâ'b

8. "*Kur'an'ı Kerim'i ağır ağır okumaya...... denir. Bu tür okuyuşta bazı medler 4 veya 5 elif çekilir*". Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulabilir?

A) Hadr

B) Tedvir

C) Tahkik veya Tertil

D) Kıraat

9. Kur'an okuma biçimlerinden hangisi daha doğrudur?

A) Ezberden okumak

B) Yüzünden okumak

C) Her ikisini birlikte okumak

D) Her okuduğumuz ayetlerin manasını da bilerek okumak

10. Sesi oynatarak sakin harfe hareke vermeye ne ad verilir?

A) Terkîs

B) Tatrîb

C) Herzeme

D) Ter'îd

11. Soğuktan veya üzüntüden dolayı titrer gibi sesi titretmeye ne ad verilir?

A) Terkîs

B) Herzeme

C) Ter'îd

D) Tatrîb

12. Teğannî yapmak, ses perdelerinde oynaklık yaparak medleri fazla çekmek, med olmayan yerleri uzatmak gibi anlamlara gelen kavram hangisidir?

A) Herzeme

B) Tatrîb

C) Ter'îd

D) Terkîs

13. Çok hızlı okuyarak harfleri birbirine karıştırmaya ne ad verilir?

A) Ter'îd

B) Tatrîb

C) Terkîs

D) Herzeme

14. Resûl-i Ekrem'in, Benî Âmir kabilesine Kur'an'ı ve İslâm'ı öğretmek üzere gönderip Bi'rimaûne hadisesinde öldürülen Suffe ehli sahâbîler için büyük üzüntü duyması ve bir ay boyunca katillere beddua etmesi neyin göstergesidir?

A) Onun şefkatinin

B) Kur'an bilgisine sahip olanlara verdiği değerin

C) Onun sertliğinin

D) Genel kültür bilgisine sahip olanlara verdiği değerin

15. Kur'an'ın dağınık haldeki sahifelerini bir Mushaf halinde ilk defa derleyen ....; bu mushafı istinsah eden.........? Bu cümledeki boşlukları doldurunuz.

A) Hz. Ebû Bekir'dir/Hz. Ali'dir

B) Hz. Ebû Bekir'dir /Hz. Osman'dır

C) Hz. Ebû Bekir'dir /Hz. Ömer'dir

D) Hz. Osman'dır /Hz. Ebû Bekir'dir

16. Kıraat kelimesinin anlamı hangisidir?

A) Bir şeyi süslemek, güzel ve hoşça yapmak

B) Talebenin hocasına, kıraattan takip ettiği rivayet ve tariki okuması

C) Kur'an'ı tecvid kurallarına uymak suretiyle en hızlı bir şekilde okumak

D) Bir araya getirmek, toplamak ve okumak

17. Arza hadisesi ne zaman başlamış ve ne kadar süre devam etmiştir?

A) Vahyin inişinin ortalarında başlamıştır /10 yıl devam etmiştir

B) Medine döneminde başlamıştır/15 yıl devam etmiştir

C) Mekke döneminin sonlarında başlamıştır/20 yıl devam etmiştir

D) Vahyin nüzulü ile başlamıştır/Risalet süresince devam etmiştir

18. Aşağıdakilerden hangisi Mekke'li kıraat imamıdır?

A) Kunbul

B) İbn Kesir

C) Bezzî

D) Verş

19. Hz. Peygamber yazılmış olan Kur'an metinlerini niçin bir araya getirememişti?

A) Yazacak malzemenin olmamasından dolayı

B) Yazma bilen sahabinin olmamasından dolayı

C) Kur'an'ı Kerim'in toplu olarak inmemesinden dolayı

D) Bir araya getirilecek olan Kur'an nüshalarının korunamama endişesinden dolayı

20. Hz. Osman döneminde Kur'an'ı çoğaltına komisyonunda yer almayan sahabe kimdir?

A) Talha b. Zübeyr

B) Zeyd b. Sabit

C) Said b. el-As

D) Abdullah b. Zübeyr

21. Aşağıdakilerden hangisi özel Mushaf sahibi sahabiler arasında yer almaz?

A) Ubey b. Kâ'b

B) İbn Mesûd

C) Ca'fer es-Sadık

D) Ümeyye b. Halef

22. Her ayetinde "*Allah*" lafzı olan sure hangisidir?

A) Tevbe

B) Mü'min

C) Kehf

D) Mücadele

23. Aşağıdakilerden hangisi şia'nın Kur'an'dan çıkarıldığını iddia ettiği surelerdendir?

A) Duha-Nâs

B) Fil-Kureyş

C) Nureyn-Velâye

D) Beyyine-Ahzab

24. Hangisi Kur'an'ın cem'inin Zeyd b. Sabit'e verilmesinin sebepleri arasında yer almaz?

A) Zeki olması

B) Çalışkan olması

C) Genç olması

D) Son arza'ya katılmış olması

25. Çoğaltılan Mushaflardan aşağıdaki şehirlerden hangisine gönderilmemiştir?

A) Cidde

B) Şam

C) Mekke

D) Kûfe

26. Aşağıdakilerden hangisi kıraat ihtilaflarının zuhuruna yol açmamıştır?

A) Yedi harf ruhsatı

B) Kur'an'ı okutmakla görevlendirilen sahabiler

C) Kur'an'ın yedi kıraatle okunması geleneği

D) Özel Mushaflardaki ilaveler

27. Kur'an-ı Kerim'i ilk defa ezberleyen kimdir?

A) Hz. Ali

B) Hz. Ebû Bekir

C) Hz. Osman

D) Hz. Peygamber

28. *"ez-Zeyyât"* lakabı ile tanınan kıraat imamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Âsım

B) İbn Âmir

C) Hamza

D) Kisâî

29. *"Kur'an'ı onunla müdârese ederdi"* (يدارسه القران) rivayeti arza ile ilgili olarak bize neyi gösterir?

A) Arza'nın Cebrail tarafından yapıldığını

B) Arza'nın Peygamber ve Cebrail arasında karşılıklı olarak yapıldığını

C) Arza'nın Hz. Peygamber tarafından yapıldığını

D) Arza'nın Sahabe tarafından yapıldığını

30. *"Kitâbu's-Seb'a"* kimin eseridir?

A) İbn Mücahid

B) İbn Muhaysin

C) İbn Mâce

D) İbn Mukaffa

31. Talebenin hocasına, kırattan takip ettiği rivayet ve tariki okumasına kıraat ilminde ne ad verilir?

A) Tertil

B) Hadr

C) Arz

D) Tedvir

32. Ebû'l-Esved ed-Düeli hangi halife döneminde Arap dili ile ilgili birtakım kurallar koymuştur?

A) Hz. Osman
B) Hz. Ali
C) Harun Reşid
D) Muaviye

33. Harfleri birbirinden ayıran noktalara ne ad verilir?

A) Nukat
B) Ta'şîr
C) İ'câm
D) Tahmîs

34. Hz. Peygamber ümmetine Kur'an'ı hangi yolla öğretmiştir?

A) Arz-Sema
B) Mukabele
C) Murakabe
D) Tekrar yöntemi ile

35. Şahitliği iki kişinin şahitliğine denk olan sahabe kimdir?

A) Hureyre b. Sâbır
B) Huzeyme b. Sabit
C) Huzeyfe b. el-Yemân
D) Sevâ b. Kays

36. *"Kitâbu'l-Mesâhîf"* kimin eseridir?

A) İbn Muhaysin
B) İbn Mâce
C) İbn Ebî Dâvûd
D) İbn Mukaffa

37. Kur'an-ı Kerim hangi halife döneminde noktalanmıştır?

A) Hz. Osman
B) Hz. Ebû Bekir
C) Muaviye
D) Abdülmelik

38. Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık her beş sahifeden oluşan bölümlere ne ad verilir?

A) Hizb
B) Tahmis
C) Ta'şir
D) Rubu'

39. Kur'an'ın derlenmesi görevi hangi halife tarafından hangi sahabeye verilmiştir?

A) Hz. Ömer/Abdullah İbn Mesûd
B) Hz. Osman/ Zeyd b. Sâbit
C) Hz. Ebû Bekir/Zeyd b. Sâbit
D) Hz. Ali/Zeyd b. Sâbit

40. Kur'an-ı Kerim'deki numaralandırılmış ayet sayısı kaç tanedir?

A) 6236

B) 6666

C) 6616

D) 6316

41. Aşağıdaki ikililerden hangisi Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden biri değildir?

A) Ümmü'l-Kitap&Hüdâ

B) Mesânî&Furkan

C) Ümmü'l-Kurâ & Müstedrek

D) Kitab & Zikir

42. Aşağıdakilerden hangisi bir kıraatin doğru kabul edilmesi için ileri sürülen şartlardan değildir?

A) Arapça'ya uygun olma

B) Buhari'nin Sahih'inde zikredilme

C) Tevâtürlr nakledilme

D) Osman Mushafı'nın hattına uygun olma

43. Hz. Peygamber'in Kur'an'ı şu dört kişiden alınız dediği sahabiler arasında hangisi yoktur?

A) Mevlâ Ebû Huzeyfe

B) Muaz b. Cebel

C) Ubey b. Ka'b

D) Muhammed b. Cerîr

44. Aşağıdakilerden hangisi arzanın asıl amacını göstermektedir?

A) Kur'an'ı Kerim'i öğretmek

B) Kur'an'ı Kerim'i ezberletmek

C) Kur'an'ı Kerim'i muhafaza etmek, tağyir ve tahriften korumak

D) Kur'an'ı Kerim'i yazdırmak

45. Aşağıdakilerden hangisi kıraat imamı değildir?

A) Nâfi

B) Ebû Ubeyd

C) İbn Kesîr

D) Hamza

46. Ezber yöntemi Kur'an'ın korunmasında aşağıdakilerden hangisini öncelikle sağlar?

A) Kur'an'a hataların sızmasını önler

B) Hafızaya önem vererek toplumun ona yaklaşmasını kolaylaştırır

C) İbadet alanında ayetlerin doğru telaffuzunu sağlar

D) Kur'an'ın yazımını kolaylaştırır

47. Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Hz. Ebû Bekir döneminde Kur'an Mushaf haline getirilmiştir

B) Hz. Osman dönemindeki Yemame savaşı neticesinde hafızların ölmesi Kur'an'ın çoğaltılmasına sebep olmuştur

C) Hz. Ali döneminde Kur'an'la ilgili ciddi bir çalışma yapılmış değildir

D) Zeyd b. Sabit her iki halife döneminde de komisyonun başkanlığını yapmıştır

48. İçerisinde *"Ahmed"* ismi zikredilen sure ve âyet hangisidir?

A) Saff-6

B) Muhammed-5

C) Abese-4

D) Furkan-7

49. Aşağıdakilerden hangisi Ubey b. Kab'ın mushafının özelliklerini taşımaz?

A) Fatiha suresine yer vermemesi

B) Kunut dualarına yer vermesi

C) Zümer suresinin Ha Mim ile başlaması

D) Fil-Kureyş arasında besmelenin yer almaması

50. Aşağıdakilerden hangisi hafız sahabiler arasında yer almaz?

A) İbn Mesûd

B) Mekkî b. Ebî Talib

C) Muaz b. Cebel

D) Ebû'd-Derda

51. Zeyd b. Sabit Kur'an'ın cem'i ile görevlendirildiğinde kaç yaşındaydı?

A) 20

B) 30

C) 23

D) 27

52. Hadislerde geçtiği şekliyle Kur'an'ı ilk cem edenler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Hz. Ebû Bekir

B) Hz. Osman

C) Hz. Ali

D) Salim Mevlâ Ebû Huzeyfe

53. Kur'an literatüründe cem aşağıdaki anlamlardan hangisi için kullanılmaz?

A) Ezberleme

B) Yazma

C) Cemaat

D) Yazılı metinleri toplama

54. Muhammed Hamidullah-'a göre arza nerede gerçekleşmiştir?

A) Suffe mektebinde

B) Dârunnedve'de

C) Kabe'de

D) Mescid'i Nebevi'de

55. Kuzey Afrika'da okunan kıraat........; Sudan'da okunan kıraat.......? Boşlukları doldurunuz.

A) Nâfî kıraatıdır / Ebû Amr kıraatıdır

B) İbn Kesîr kıraatıdır / Hamza kıraatıdır

C) Ebû Cafer kıraatıdır / Yakub kıraatıdır

D) Ebû Amr kıraatıdır / Halef kıraatıdır

56. Mukataa harfleri toplam kaç surenin başında yer almaktadır?

A) 21

B) 23

C) 29

D) 25

57. Kur'an'da *"Besmele"* ile başlamayan sure hangisidir?

A) Araf

B) Tevbe

C) İbrahim

D) Nur

58. Kur'an'ın toplanması faaliyetinde komisyon başkanı olarak görevlendirilen sahabe kimdir?

A) Abdullah b. Abbas
B) Mikatil b. Süleyman
C) Abdullah b. Zübeyr
D) Zeyd b. Sabit

59. Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden hangisi insanlara açık seçik bilgi sunma anlamına gelir?

A) Furkan
B) Beyan
C) Hüdâ
D) Hikmet

60. Ku'an-ı Kerim ilk devirlerde aşağıdakilerden hangisi üzerine yazılmamıştır?

A) Taş levhalar
B) Hurma dalları
C) Kürek kemikleri
D) Kûşe kâğıdı

61. *"Kıraat-ı Aşere"* kavramının anlamı nedir?

A) Her bir harfin hakkını vererek telaffuz etmek
B) Tecvid kurallarına uymak suretiyle Kur'an'ı en hızlı bir şekilde okumak
C) Kırâat ilminden on tanesini okuyup, ilmini ve pratiğini yapmak
D) Kur'an'dan on sure ezberlemek

62. Aşağıdakilerden hangisi son arzanın özelliklerinden biri değildir?

A) Hz. Peygamber'in vefat ettiği yıl olması
B) Kur'an'ın bu arza'ya göre şekil alması
C) Karşılıklı olarak iki defa gerçekleşmesi
D) Bu arzada Kur'an'ın sadece ahkâm ayetlerinin okunması

63. Son arzaya aşağıdakilerden hangisi katılmıştır?

A) Hz. Ali
B) Zeyd b. Sabit
C) Ebû Musa el-Eşari
D) Hz. Aişe

64. Aşağıdakilerden hangisi arza hadisi ile ilgili rivayette bulunan sahabeler arasında değildir?

A) Hz. Fatıma

B) Hz. Hatice

C) Ebû Hureyre

D) Mücâhid b. Cebr

65. Kâtip Çelebi'ye göre Kur'an'ın noktalama ve harekelenmesi işlemini kimler yapmıştır?

A) Haccac / Nasr b. Âsım

B) Muramir b. Mürre / Âmir b. Cedere

C) Ebû'l-Esved / Halil b. Ahmed

D) Yahya b. Yamer / Ubey b. Kâb

66. Kur'an'ın okunmasını kolaylaştırmak için onu noktalamayı ilk defa düşünen.......; Kur'an'ın hareke ve noktalanması hususunda ona son şeklini veren .....? Bu cümledeki boşlukları doldurunuz.

A) Ebû Huzeyme'dir /Hz. Osman'dır

B) Ebû'l-Esved ed-Düelî'dir /Zeyd b. Sâbit'dir

C) Haccac b. Yûsuf'dur /Hz. Ali'dir

D) Ziyâd b. Sümeyye'dir /Halil b. Ahmed'dir

67. Aşağıdakilerden hangisinin Kur'an'ın nokta ve harekelenmesinde katkısı olmamıştır?

A) Hafs b. Ebî Seleme

B) Ebü'l Esved

C) Haccâc

D) Ziyâd b. Ebîh

68. Aşağıdakilerden hangisinin Kur'an'ın nokta ve harekelenmesinde katkısı olmamıştır?

A) İbn Ya'mer

B) Âsım b. Ebi'n-Nücûd

C) Halil b. Ahmed

D) Nasr b. Âsım

69. Hangisi İslam'ın Arap olmayanlar tarafından kabul edilmesi ile birlikte ortaya çıkan Kur'an'ı okuma güçlüklerini ortadan kaldırmak için başvurulan yöntemlerden biridir?

A) Kur'an'ın toplanması

B) Okullar açma

C) Harekeleme

D) Kur'an'ı farklı dillere tercümesi

70. Hangi surede secde âyeti vardır?

A) Secde

C) Lokman

B) Ahzab

D) Fâtır

71. Ücretle Kur'an öğretmenin uygun olmadığı yönünde görüş belirtenler kimlerdir?

A) Şafiiler

B) Hanefiler

C) Mâlikîler

D) Hanbeliler

72. Uzun süre Kur'an'dan uzak kalmanın unutmaya yol açabileceği endişesiyle, özellikle Kur'an öğreten veya öğrenen bu durumdaki kadınların mushafı ellerine alıp okuyabileceklerini belirtenler kimlerdir?

A) Hanbeliler

B) Mâlikîler

C) Şafiiler

D) Hanefiler

73. *"Yaklaşık yüz ayetten oluşan surelere ...... denir."* Boşluğa hangisi getirilmelidir?

A) Mufassal

B) Mesâni

C) Miûn

D) Zammi sure

74. Aşağıdakilerden hangisi *"arza"* kelimesinin anlamlarından değildir?

A) Ortaya çıkardı

B) Karşılaştırdı

C) Sundu

D) Hata yaptı

75. Aşağıdakilerden hangisi cüzün tanımıdır?

A) Kur'an'ın her 5 sayfasına denir

B) 10 ayetten oluşan ve konu bütünlüğü olan parçaların ezbere okunmasına denir

C) Kur'an'ın her 20 sayfasına denir

D) Hizbin bölümlerine denir

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-D	3-C	4-B	5-B
6-C	7-D	8-C	9-D	10-A
11-C	12-B	13-D	14-B	15-B
16-D	17-D	18-B	19-C	20-A
21-D	22-D	23-C	24-B	25-A
26-C	27-D	28-C	29-B	30-A
31-A	32-B	33-C	34-A	35-B
36-C	37-D	38-A	39-C	40-A
41-C	42-B	43-D	44-C	45-B
46-A	47-B	48-A	49-A	50-B
51-C	52-B	53-C	54-D	55-A
56-C	57-B	58-D	59-B	60-D
61-C	62-D	63-B	64-D	65-B
66-D	67-A	68-B	69-C	70-A
71-D	72-B	73-C	74-D	75-C

TECVİD
KONU ANLATIMI

Tecvid: Sözlükte *"bir şeyi iyi, güzel, sağlam ve hoşça yapmak, güzelleştirmek ve süslemek"* gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise kuvvet, şiddet, zayıflık, yumuşaklık, sadelik vb. bakımlardan çıkış yerlerine göre, her bir harfin hakkını vererek telaffuz etmektir.

Lahn-ı Celî: Açık hata anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim okuyabilen herkesin fark edip anlayabileceği şekildeki hatalı okuyuşlardır. Bu tür hata, harflerin lazımi sıfatları değiştirilirse ortaya çıkar. Mesela: (خَلَقَ) *"Yarattı"* lafzını (حَلَقَ) *"Traş etti"* şeklinde okumak gibi.

Secavend: Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin nerelerinde durulup nerelerinde durulmayacağını gösteren işaretlere denir. Bunlar Türkçe'deki noktalama işaretleri mahiyetinde olup, okunan yerin manası göz önüne alınarak konulmuş işaretlerdir.

Secâvend işaretlerinden bazıları şunlardır:

Lamelif (لا): Vakfın caiz olmadığını gösterir. *"Burada durma, durulmaz"* demektir. Mana tamam olmadığı için vasl etmek gerekir. Vakf yapılırsa geriden alınmalıdır. Ancak bu işaret, ayetin sonunda olursa, tekrar geriden almak doğru değildir. Çünkü orası diğer bir ayetin başıdır.

Cim (ج): Vakf-ı caiz alâmetidir. Vakf veya vasl ihtiyari olup, tercihe bırakılmıştır. Ancak vakf evladır.

Sad (ص): Vakf-ı ruhsat işaretidir. Bir zarurete binaen vakf caiz olan yer demektir. Vakf yapıldığı takdirde geriden almaya gerek yoktur.

Ze (ز): Vakf-ı mücevvez alametidir. Vakf caiz olmakla beraber vasl evladır. Burada vakf yapılırsa, geriden almak da caizdir.

Sıfat-ı lâzıme: Harflerin zatına mahsus olan sıfatlardır. Bunların harften ayrılması mümkün değildir. Şayet bunlar harften ayrılırsa, ortada harf diye bir şey kalmaz. Bu sıfatların terk edilmesi büyük hatadır. Sıfat-ı lâzımeler şunlardır: 1. Cehr, 2. Hems, 3. Şiddet, 4. Rihvet, 5. Beyniyye, 6. İsti'la, 7. İnhifad, 8. Itbak, 9. İnfitah, 10. Kalkale, 11. Safir, 12.

Gunne, 13. Tefeşşi, 14. Tekrir, 15. İstitale, 16. İzlâk, 17. İsmat, 18. Lin, 19. İnhiraf.

Sıfat-ı ârıza: Harfin kendi tabiatında olmadığı halde iki harfin yan yana gelmesiyle ortaya çıkan yani sonradan ârız olan ve yerine göre değişebilen sıfatlardır. Sıfat-ı ârızalar şunlardır: 1. Tefhim, 2. Terkik, 3. İdgam, 4. İhfa, 5. İzhar, 6. Kalb, 7. Med, 8. Hareke, 9. Sekte, 10. Vakf, 11. Sükûn.

Şimdide bu sıfatlardan önemli gördüklerimizi izah etmeye çalışacağız.

Cehr: Harf telâffuz edildiğinde ve özellikle de mahrecinden harekeli olarak çıkarıldığında nefesin yavaşça çıkması ve az harcanılmasıdır. Harfleri: Hems sıfatının dışında kalan harflerdir.

Hems: Harf telâffuz edildiğinde ve özellikle de harekeli olarak mahrecinden çıkarıldığında nefesin hızlıca çıkması ve çok harcanılmasıdır. Harfleri şunlardır: (فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتَ)

Şiddet: Kuvvet ve kudret manalarına gelir. Tecvid ilminde ise şiddet harfleri sükûn ile okunduğu zaman ses ve nefesin asla akmaması demektir. Çünkü şiddet harfleri mahreçlerinden çıkarken mahreçlerine kuvvetle dayanırlar. (أَجِدْ قَطْ بَكَتْ) lafzında toplanan harfler, şiddet harfleridir.

Rihvet: Yumuşaklık manasına gelen rihvet, tecvid ilminde rihvet harflerinin sükûn ile telaffuzu esnasında, mahrece dayanmanın zayıf olması hasebiyle, ses ve nefesin beraberce akması demektir. Şiddet ve beyniyye harflerinin dışındaki harfler rihvet harflerdir. Yani şunlardır: (ث/ح/خ/ذ/ز/س/ش/ص/ض/ظ/غ/ف/و/ه/ى)

Beyniyye: Ortada olmak demektir. Şiddet ve rihvet sıfatlarının ortasında bulunan beyniyye, harf telaffuz edilirken sesin ne tamamen akması ve ne de tamamen haps olması demektir. Beyniyye harfleri şunlardır: (لِنْ عُمَرَ). Bu harfler okunurken ses, ne akacak ve ne de akmayacaktır.

Safîr: Harflerin keskin olarak telâffuz edilişini ifade eder. Bu sıfat şu üç harfte vardır: (ص/س/ز).

Tefeşşî: Harfte var olan sesin ağız içinde yayılmasıdır. Bu sıfat sadece (ش) harfine mahsustur.

Tekrîr: Harfte var olan sesin hızlı ve yumuşak bir şekilde tekrar edilmesidir. Bu sıfat sadece ra (ر) harfine mahsustur.

Itbak: Yapıştırmak anlamına gelir. Harfleri sad, dat, tî ve zî(ص ض ط ظ)'dır. Itbak harfleri okunduğu zaman, dilin üst damağa yapışmasına *ıtbak* denir.

İstitâle: T-V-L fiilinden gelir, uzun olmak demektir. Harfi dat (ض)'tır. İstitâle harfi olan dat (ض)'ı telaffuz ederken sesin, dil kenarının üst azı dişlerinden lam (ل)'ın mahrecine kadar uzanmasına *istitâle* denir.

İnhiraf: H-R-F fiilinden gelir. Meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak demektir. Harfleri lam ve ra (ل, ر)'dır. Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra (ل, ر) harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine *inhiraf* denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyledilir.

Tefhim: Bir şeyi kalın yapmak demektir. Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak anlamına gelir. Tefhim sıfatının harfleri şunlardır:

a. İsti'la harflerinin hepsi: (قَالَ) gibi.

b. Kalın okunan harften sonra gelen elif ve harf-i med olan vav.(طَالَ , يَقُولُ) gibi.

c. Lam-ı mufahhame: (Kalın okunan lam). Bundan maksat lafzatullahın (اَللّٰهُ) lam'ıdır. Bunun öncesindeki harf üstünlü veya ötreli olduğu zaman, bu lam kalın okunur.

d. Kalın okunan ra.

Terkik: Bir şeyi ince yapmak demektir. Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak anlamına gelir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir.

* Harf-i med olan yâ her zaman ince okunur. (قِيلَ) gibi.

Vakfa Ait Bazı Özel Durumlar:

* Kur'an-ı Kerim'de bulunan (انا) kelimelerinde vakıf, elif üzerine yapılır.

* Kehf sûresi, 38. âyetindeki (لَكِنَّا) vasl halinde çekilmeden okunur.

* Ahzap sûresi 33/10. âyette geçen (الظنونا) vasl halinde çekilmeden okunur.

* Ahzap sûresi 33/66. âyette geçen (الرسولا) vasıl halinde çekilmeden okunur.

* İnsan sûresi 76/4. âyette geçen (سلا سلا) vasıl halinde çekmeden okunmuştur.

* Âsım kıraatine göre İnsan 76/15. âyetteki (قواريرا) vakf halinde çekerek vasl halinde çekilmeden okunur. Bu âyette geçen ikinci (قَوَارِيرَ) kelimesi, vasl halinde tenvinsiz, vakf halinde de ra'nın sükûnuyla okunur.

TECVİD AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1- Hangisi boğaz harflerinden değildir?

A) Kaf (ق)

B) Hemze (أ)

C) Hı (خ)

D) Ha (ح)

(2011 Yeterlik)

Cevap: A

2- Boğazın göğse bitiştiği yerden hangi harf çıkar?

A) Elif (أ)

B) Ğayn (غ)

C) Sin (س)

D) Râ (ر)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Arap harflerinin çıkış yerine göre mahreçler beşe ayrılır:

a. (حَلْقْ): Boğaz;

b. (لِسَانْ): Dil;

c. (شَفَتَانْ): Dudaklar;

d. (جَوْفْ): Boğaz-ağız boşluğu;

e. (خَيْشُومْ): Geniz

Boğaz Bölgesi: Boğaz bölgesinde üç çıkış noktası vardır. Her bir noktadan ikişer olmak üzere altı harf çıkar. Bunlar:

Hemze ile Hê (ـه-أ): Boğazın en alt kısmından çıkarılır; ince seslidir.

Hâ ile Ayn (ح-ع): Boğazın ortasından, gırtlaktan çıkarılır. Kalın sesli gibi görünen bu iki harf aslında ince seslidir.

Hâ ile Ğayn (خ-غ): Hâ harfi hırıltılı (boğuk) bir şekilde; Ğayn harfi ise, Türkçe'deki yumuşak ğ harfine benzer şekilde telâffuz edilir ve her ikisi de kalın seslidir.

Cevap: A

3- Hangi harfte Tefeşşî Sıfatı vardır?

A) Te (ت)

B) Cim (ج)

C) Fe (ف)

D) Şın (ش)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tefeşşî: Harfin sesinin ağız içinde yayılmasıdır. Bu sıfat sadece (ش) harfinde vardır.

Cevap: D

4- (لَا تَأْمَنَّا) kelimesinde Âsım Kırâatine göre hangi tecvid kuralı uygulanır?

A) Sekte
B) İmâle
C) Teshil
D) İşmâm

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İşmam: Sözlükte koklama ve koklatma anlamına gelir. Harfin mahrecini hafifçe genizden hissettirerek koklatır gibi duyurmaya işmam denir. Istılahta ise, harekeyi sessizce göstermek demektir. Sükûndan sonra ötre harekesine işaret ederek dudakların ileriye doğru toplanıp yumulmasıdır. (نَصُومُ), (يَقُولُ) (نَسْتَعِينُ) de olduğu gibi işmam sadece ötrede yapılır. İşmamda ses yoktur. Harekeyi duyma imkânına sahip olamayanlar, bir başka ifade ile sadece görebilenler işmamdaki dudak hareketi sayesinde harekeyi anlama imkânı elde ederler. Harekeyi beyan etmek için dudaklarla yapılan işmam, gözleri gören fakat kulakları duymayanlara mahsustur. Kıraat imamımız Âsım, Yusuf (12/11) sûresindeki (لَا تَأْمَنَّا)'dan başka hiçbir yerde işmam yapmamıştır. Bu, âyetteki idğâmlı nun harfinin okunması esnasında, dudakların ötreyi gösterecek şekilde, sessizce ileri uzatılıp geri çekilmesi şeklinde uygulanır.

Cevap: D

5- Hangisi aslî meddir?

A) Medd-i munfasıl
B) Medd-i tabîî
C) Medd-i lâzım
D) Medd-i lîn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Aslî Med: Med harfinin zatı ile kâim olup ondan ayrılmayan başka bir sebebe dayanmayan medde denir. Buna *"Medd-i Tabii"* de denir ki, bu daha meşhurdur. Bu meddin uzatılması bir elif miktarıdır.

Cevap: B

7- Secâvend harflerinden *"mim"* (م) harfinde vak-

fetmek hangi kavramla ifade edilir?

A) Vakf-ı tam

B) Vakf-ı murahhas

C) Vakf-ı mutlak

D) Vakf-ı lâzım

(2011 Yeterlik)

Cevap: D

8- Hangi harf vakf-ı lâzım işaretidir?

A) Sad (ص)

B) Cim (ج)

C) Gaf (ق)

D) Mim (م)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mim: Vakf-ı lâzım işaretidir. Kur'an-ı Kerim'de 84 yerde bulunmaktadır. Bu işaret nerede gelirse orada durmak gerekir. Bu vacibtir. Buradaki vakıf terk edilemez. Terk edilirse burada kasd edilen mana bozulur. Hatta bu vakf, kasden terk edildiğinde, küfrü gerektirdiğini söyleyenler de vardır.

Cevap: D

9- (ع) Ayn harfi secâvend işareti olarak neyi gösterir?

A) Vakf-ı mutlak

B) Rükû' alâmeti

C) Vakf-ı murahhas

D) Vakf-ı lâzım

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ayın: Rükû alametidir. Namaz kılarken bu durağa gelindiğinde rukuya gitmenin güzel olduğunu bildirir. Kur'an'da herhangi bir konu veya kıssa burada başlar. Buna *"Aşr-ı şerif"* işareti de denir.

Cevap: B

10- (عليه) Aleyh lafzında vakf hâlinde hangi tecvîd kaidesi uygulanır?

A) Medd-i lîn

B) Medd-i lâzım

C) Medd-i arız

D) Medd-i tabîî

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir kelimede kendilerinden önceki harfin harekesi üstün olan ve kendileri sâkin halde bulunan vav ve yâ harflerinden (harf-i lînden) sonra sebeb-i medden sükûn geldiği zaman medd-i lîn meydana gelir. Harf-i lîn: Kendilerinden önceki harfin harekesi üstün olan ve kendileri de sâkin durumda olan vav (و) ve yâ (ي) harflerine denir.

Cevap: A

11- (يابني اركب معنا) altı çizili harflerde hangi tecvîd kuralı uygulanır?

A) İdğam
B) İklâb
C) İzhâr
D) İhfâ

(2011 Yeterlik)

Cevap: A

12- Çıkış yerleri dediğimiz mahreçleri aynı, ancak sıfatları farklı olan iki harften birincisi sakin yani harekesiz, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse, birinci harfin ikincisine idğâmına ne denir?

A) İdğâm-ı şemsiyye
B) İdğâm-ı mütekâribeyn
C) İdğâm-ı misleyn
D) İdğâm-ı mütecâniseyn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mahreçleri aynı, sıfatları farklı olan iki harften birincisinin sâkin, ikincisinin harekeli olarak peş peşe gelmesi durumunda, sâkin olan birinci harfin (ki buna müdğâm denir) harekeli olan ikinci harfe (buna da müdğâmün fîh denir) idğâm edilmesine, yani şeddeli olarak okunmasına idğâm-ı mütecâniseyn denir. Âsım'ın Hafs rivayetine göre, bu harfler üç grupta toplanır:

a. Tı (ط), dâl (د) ve te (ت) harfleri

b. Se (ث), zel (ذ) ve zı (ظ) harfleri

c. Be (ب) ve mîm (م) harfleri

Cevap: D

13- Sıfat veya Mahreç bakımından yakınlığı olan harfler arasında ortaya çıkan idğâm hangisidir?

A) İdğâm-ı mütecâniseyn
B) İdğâm-ı şemsiyye
C) İdğâm-ı mütekâribeyn
D) İdğâm-ı misleyn

(2011 Yeterlik)

Cevap: D

14- (خَلَقْكُمْ)'de hangi idğam vardır?

A) İdğam-ı tam
B) İdğam-ı misleynmealğunne
C) İdğam-ı mütekâribeyn
D) İdğam-ı mütecâniseyn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mahreç veya sıfatları, yahut hem mahreçleri hem de sıfatları bakımından birbirleriyle yakınlığı olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse, birinci harfin ikinci harfe idğam edilmesine idğam-ı mütekaribeyn denir. Harfleri şunlardır:

a. Lâm (ل) ve râ (ر). Örnek: (بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ)

b. Kaf (ق)ve kef (ك). Örnek: (أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ)

Cevap: C

15- Aşağıdakilerden hangileri gunne sıfatlı harflerdir?

A) ra – lam (ر-ل)

B) nun – mim (ن-م)

C) lam – mim (ل-م)

D) lam – nun (ل-ن)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Gunne: Genizden (burundan) gelen sese denir. Kendilerinde lâzimî sıfat olan gunne sıfatı bulunan (م) ve (ن) hariç, tilavet esnasında ses ağızdan gelmeli, burundan gelmemelidir.

Cevap: B

16- Şu kelimelerde (فغوى-وهدى-إلى النجوة-الصلوة) altı çizili olan sakin vav (و) veya ye (ى) hangi med harfinin yerinde kullanılmıştır?

A) Lîn harflerinden ye (ى)

B) Med harflerinden vav (و)

C) Med harflerinden elif (ا)

D) Lîn harflerinden vav (و)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

(فغوى-وهدى-إلى النجوة-الصلوة) kelimelerindeki sakin vav (و) veya ye (ى), med harflerinden elif (ا) harfinin yerinde kullanılmıştır. Çünkü bunlar â diye uzatılır.

Cevap: C

17- Sakin nûn, vav (و) veya ye (ى) harfine aynı kelimede uğrarsa ne tecvidi olur?

A) İdğâm-ı maalğunne

B) İzhâr

C) İdğâm-ı bilâğunne

D) İklâb

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sâkin nûn, vav veya yâ harflerinden önce gelir ve onlardan biriyle aynı kelimede bulunursa bu durumda izhâr yapılarak okunur. Buna İzhar-ı Kelime-i Vahide denir. Örnek:

(بُنْيَانٌ-صِنْوَانٌ-قِنْوَانٌ-أَلدُّنْيَا)

Cevap: B

18- Hangisi med sebebi <u>değildir</u>?

A) Sükûn-u lâzım

B) Hemze

C) Elif

D) Sükûn-u arız

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sebeb-i med: Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe denir. Sebeb-i med ikidir:

a. Hemze: (ء)

b. Sükûn: Ârız ve lâzım olmak üzere iki kısma ayrılır.

Cevap: C

19- (ءأعجمي) lafzında Âsım kıraatine göre hangi okuyuş şekli vardır?

A) Teshil

B) Revm

C) İmâle

D) Tertil

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Teshil: Sözlükte kolaylaştırmak ve zorluğu gidermek demektir. Istılahta ise hemzenin vurgulanmadan yumuşatılarak okunmasına denir. Hemzeye arız olan bir değişiklikten ibarettir. Birbirini takip eden iki hemzeden ikincisini, hemze ile elif, hemze ile vâv veya hemze ile yâ arası bir sesle okumak demektir. Tecvid ıstılahında teshile *"beyne beyne"* de denir. Hemze ile elif arası bir sesle okunan hemze için örnek (ءَأَعْجَمِيٌّ) (Fussilet, 41/44) ayetindeki ikinci hemzenin okunuşudur. Âsım kıraatinde sadece burada teshil uygulanmaktadır.

Cevap: A

20- Aşağıdaki surelerden hangisinin başındaki hemze, hemze-i katı'dır?

A) Kâria

B) Tekâsür

C) Alak

D) Fatiha

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Vasl hemzesi sözün başında geldiği zaman okunduğu

halde, söz arasında gelince okunmayan hemzedir. Kat' hemzesi ise hem sözün başında hem de sözün ortasında yazılıp okunan hemzedir.

Cevap: B

21- Hangisi Huruf-u isti'lâ'dan değildir?

A) Dat (ض)

B) Mim (م)

C) Kaf (ق)

D) Zı (ظ)

(2011 Yeterlik)

Cevap: B

22- Kalın harfler hangi şıkta doğru olarak verilmiştir?

A) (خ-ع-ح-ط-ظ-ص-ض)

B) (ص-ض-ق-غ-ظ-ط-ح)

C) (ظ-ق-ط-غ-ض-ص-خ)

D) (ق-غ-ط-ظ-ص-خ-ح)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yükselmek ve irtifa anlamına gelen isti'lâ', harfi kalın okumak demektir. İsti'la harflerini telaffuz ederken dilin, kökü ile birlikte üst damağa yükselmesini ifade eder. Harfleri şunlardır: (خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ).

Cevap: C

23- (لم ينتهِ) (مانفقهِ) kelimelerindeki he (ه) vasıl hâlinde nasıl okunur?

A) Geçildiğinde ve durulduğunda uzatılarak

B) Uzatılmadan

C) Durulduğunda uzatılarak

D) Geçildiğinde uzatılarak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

(مَا نَفْقَهُ) ve (وَلَمْ يَنْتَهِ) kelimelerinde olduğu gibi bazı kelimelerin sonlarında bulunan ve kelimenin aslî harfi olup, zamir olmayan (هُ) ler, zamir olan (ه) lerden farklıdır. Bunlar uzatılmadan okunur.

Cevap: B

24- Medd-i muttasılda aslî med üzerine ilave etmenin hükmü nedir?

A) Farzdır

B) Caizdir

C) Sünnettir

D) Vaciptir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Aynı kelimede, harf-i medden sonra, sebeb-i med olan hemze gelirse medd-i muttasıl olur. Medd-i muttasılın uzatılması vaciptir. Miktarı en az iki eliftir. Bütün kıraat imamları aslî med üzerine ziyade hususunda ittifak etmişlerdir. Ancak bu ziyadenin ne kadar olacağında ihtilaf etmişler. Bu 2 ile 4 elif arasında değişir. Medd-i muttasıl Asım Kıraatinin Hafs rivayetinde 4 elif miktarı uzatılır.

Cevap: D

25- Hangisinde medd-i munfasıl yoktur?

A) قوا انفسكم

B) إني اخاف

C) وانه إليه

D) مآئدة

(2011 Yeterlik)

Cevap: D

26- Medd-i munfasılı en az kaç elif miktarı uzatmak gerekir?

A) 1

B) 4

C) 3

D) 2

(2011 Yeterlik)

Cevap: A

27- Medd-i Munfasılı kasr ile okuyan kıraat imamlarına ne ad verilir?

A) Hadr ashabı

B) Hadr ashabı

C) Tahkîk ashabı

D) Tavassut ashabı

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Medd-i Munfasıl: Ayrı med demektir. Harf-i med ile sebeb-i meddin iki ayrı kelimede bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir. Harf-i medden sonra sebeb-i medden hemze gelir ve ikisi de ayrı ayrı iki kelimede, fakat yan yana bulunurlarsa medd-i munfasıl olur. Medd-i munfasılın uzatılması yani medd-i tabiînin med miktarından fazla çekilmesi caizdir. Çünkü kıraat imamları asli med üzerine ilave edip etmemede ve edilen ilavenin miktarında ihtilaf etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim, hadr üzere okunuyorsa, uzatma bir elif miktarına inilebilir. Medd-i munfasılı asli med üzerine ziyade etmeden 1 elif çekenlere hadr ashâbı denir. Bunlar: Kalun, İbn Kesir, Ebû Amr, Ebû Ca'fer ve Yakub'dur. Medd-i munfasıl, Asım kıraatinin Hafs rivayetinde 4 elif miktarı uzatılır.

Cevap: A

28- Hurûf-u mukattaalardan (المص) elif-lâm-mîm-sâd'da mîm harfindeki med hangisidir?

A) Medd-i lâzım kelime-i muhaffef

B) Medd-i tabîî

C) Medd-i lâzım harf-i muhaffef

D) Medd-i arız

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Harf-i medden sonra, sebeb-i med olan sükun-u lazım, cezim ise buna medd-i lazım harf-i muhaffef denir. Bu, sade-ce huruf-i mukataalarda olur. Örnek: (مِيمْ)

Cevap: C

29- Medd-i lâzım'ın uzatılmasının hükmü nedir ve meddi lazım kaça ayrılır?

A) Vacip'tir, 3'e ayrılır

B) Caiz'dir, 5'e ayrılır

C) Caiz'dir, 2'ye ayrılır

D) Vacip'tir, 4'e ayrılır

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Medd-i lazımın meddi vaciptir. Hadr kıraatinde bile olsa, gerekli miktardan az meddetmek doğru değildir.

Medd-i lazım kelime-i müsekkale, kelime-i muhaffefe, harf-i müsekkal ve harf-i muhaffef olmak üzere dört bölümde incelenir.

Cevap: D

30- Harf-i lîn'den sonra sebeb-i med'den sükûn-u lâzım gelirse kaç vecih caiz olur?

A) 3

B) 2

C) 4

D) 5

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Harfi lîn'den sonra sebeb-i medden gelen sükûn, sükûn-u lazım ise bu durumda tûl ve tavassut olmak üzere 2 vecih caizdir. Ku'an-ı Kerim'de bu şekildeki sûkun, Meryem sûresinin başında (كهيعص) ve Şura suresinin başında (عسق) bulunan (ع)'lardır.

Cevap: B

31- Enfâl'den Tevbe'ye geçişte aşağıdaki vecihlerden hangisi uygulanmaz?

A) Enfâl'in sonunda sekte yapıp Berâe'ye devam etmek

B) Enfâl'in sonunu Berâe'nin evveline vasletmek

C) Enfâl suresinin sonunda besmele çekip Berâe suresine devam etmek

D) Enfâl'in sonunda vakıf yaparak Berâe'ye devam etmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kıraat İmamları Enfal sûresi ile Berae (Tevbe) sûresi arasını üç vecihle okumuşlardır ki bu vecihlerin hiçbirinde besmele okunmaz. Bunlar:

a. Vakf: Enfal'in sonunda vakf yaparak, Berae'ye devam etmek.

b. Sekte: Enfal'in sonunda sekte yapıp, Berae'ye devam etmek.

c. Vasl: Enfal'in sonunu Berae'ye vasl etmek.

Cevap: C

32- Revm hangi harekelerde yapılır?

A) Ötre veya tenvin

B) Esre veya şedde

C) Cezm veya ötre

D) Esre veya ötre

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kelime olarak talep etmek, istemek gibi anlamlara gelen revm, gizli ses ile harfin harekesini talep etmeye, yani harekeyi hafif bir sesle okumaya denir. (الرَّوْمُ طَلَبُ الْحَرَكَةِ بِصَوْتٍ خَفِيٍّ) Vakıf halinde ötre ve esrede yapılır. Revm, harekenin durumunu açıklamak için yapılan bir beyandır. Bunu gözleri görmeyen âmâlar, kulakları vasıtasıyla idrak edebilirler.

Cevap: D

33- (نَارٌ مُؤْصَدَةٌ) örneğinde olduğu gibi tenvinden sonra harekeli mîm harfi gelirse ne tecvîdi olur?

A) İdğâm-ı mealğunne

B) İklâb

C) İdğâm-ı mütecâniseyn

D) İdğâm-ı şemsiyye

(2011 Yeterlik)

Cevap: A

34- Hangisi idğâm-ı mealğunne harflerinden biri si <u>değildir</u>?

A) Vav (و)

B) Ye (ي)

C) Be (ب)

D) Nun (ن)

(2011 Yeterlik)

Cevap: C

35- (إِنْ يَكُنْ)'de birinci nûn-u sakinden sonra hangi tecvîd kuralı uygulanır?

A) İdğam-ı bila ğunne

B) İdğam-ı mütekâribeyn

C) İdğâm-ı mealğunne

D) İdğâm-ı misleyn mealğunne

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İdğam lügatta gizlemek, bir şeyi başka bir şeye girdirmek, katmak ve şedde ile iki harfi bir harf yapmak gibi anlamlara gelir. Tecvid ilminde ise sakin bir harfi, kendisinden sonra gelen harekeli ikinci bir harfe girdirip şeddeli bir harf yaparak okumaya denir. Ğunne ise genizden (burundan) gelen sestir. Tenvin veya sakin nun'dan sonra (يَمْنُو) harflerinden biri gelirse İdgâm-ı mealğunne olur.

Cevap: C

36- Aşağıdakilerin hangisinde nakıs idğâm uygulanır?

A) (رِزْقًا وَاسِعًا)

B) (خَيْرًا لهم)

C) (من رَبِّهِمْ)

D) (مَنْ له)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sakin nun veya tenvinin (و ن م ي) harflerinden nun ve mim'e idğamı tam, yâ ve vav'a idğamı ise nakıs yapılır. Tam idgam halinde, idgam olunan sakin nun veya tenvin'in zatı ve sıfatı, kendisine idgam edilen harfin (mim ve nun) içinde tamamen kaybolmaktadır. Nakıs idgam halinde ise, idgam olunan harfin zatı ve sıfatı; vav ve ye'de tamamen kaybolmaz, yarı yarıya görünür. Böyle bir durumda ses hem ağızdan, hem de burundan gelir.

Tam idğama örnek: (مَلِكًا نُقَاتِلْ), (فَضْلاً مِنَ اللهِ)

Nâkıs idğama örnek (خَيْرًا يَرَهُ), (مِنْ وَرَائِهِمْ)

Cevap: A

37- Hangisi kalkale harflerindendir?

A) Mim (م)

B) Hı (خ)

C) Râ (ر)

D) Cim (ج)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kalkale sarsmak, sallamak, hareket etmek, titretmek ve kımıldamak gibi manalara gelir. Kalkale sıfatı olan harfler bir kelimenin ortasında veya sonunda sâkin olarak bulunursa kalkale olur. Kalkale harfleri (قُطْبُ جَدٍ) harfleridir.

Cevap: D

38- Aşağıdaki surelerden hangisinde sekte yoktur?

A) Alak
B) Kehf
C) Mutaffifîn
D) Yasin

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'ân okurken belirli kelimeler üzerinde nefes almadan bir müddet sesin kesilmesine sekte denir. Kur'an'da sekteli okunacak yerler şunlardır:

1- Kehf Sûresi (1): (... وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا قَيِّمًا لِيُنْذِرَ)

2-Yâsîn Sûresi (52): (... مِنْ مَرْقَدِنَا هٰذَا)

3- Kıyâme Sûresi (27): (وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ)

4- Mutaffifîn Sûresi (14): (كَلَّا بَلْ رَانَ...)

Cevap: A

39- Yan yana gelen iki harften birincisi sakin ikincisi harekeli ise, birincisini ikincisine katmaya ne denir?

A) İzhar
B) İdğâm
C) Sekte
D) İklâb

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sözlükte bir şeyi diğer bir şeyin için katıp dâhil etmek anlamına gelen idğam, terim olarak, birincisi sâkin, ikincisi harekeli olan iki harfi, aynı sesle şeddeli bir şekilde okumaktır.

Cevap: B

40- (إن جاءكم)'de sakin nûn'dan sonra hangi tecvîd kuralı uygulanır?

A) İhfâ
B) İdğâm
C) İklâb
D) İzhâr

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Lügatta örtmek, gizlemek ve saklamak anlamına gelen ihfa, tenvîn veya sâkin nûndan sonra ihfâ harfleri dediğimiz (ت ، ث ، ج ، د ، ذ ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ف ، ق ، ك) 15 harften birinin gelmesi durumunda tenvîn veya sâkin nûnu açıktan söylemeyip gizleyerek okumaya denir. İhfanın Arapça tarifi şöyledir: (اَلْاِخْفَاءُ حَالَةٌ بَيْنَ الْاِظْهَارِ وَالْاِدْغَامِ عَارِيَةٌ عَنِ التَّشْدِيدِ مَعَ بَقَاءِ الْغُنَّةِ): İhfâ, şeddeden uzak bir şekilde, izhâr ile idğâm arası ğunneli bir okuyuştur.

Cevap: A

41- (فعله) kelimesindeki zamir olan "*he*" harfi vasl hâlinde nasıl okunur?

A) İki elif miktarı uzatarak okunur

B) Bir elif miktarı uzatarak okunur

C) Uzatmadan okunur

D) Kasr ile okunur

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İki harekeli harf arasında bulunduğu zaman, zamir ötreli ise vav ile esreli ise yâ ile bir elif miktarı uzatılır.

Cevap: B

42- (ماء)'de nasıl vakıf yapılır?

A) Hemzeyi uzatarak

B) Hemzeyi uzatmadan

C) Hemzeyi tenvinli okuyarak

D) Hemze üzerinde medd-i tabîî yaparak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sonu tenvinli hemze ile biten (ماءً) kelimesinde, hemze üzerinde medd-i tabîî yaparak vakıf yapılır. Geçilirse hemze uzatılmaz.

Cevap: D

43- Aşağıdaki durumlardan hangisinde "*ra*" harfi kalın okunmaz?

A) Ra sakin, önceki harfin harekesi ötre olursa

B) Harekesi esre olursa

C) Harekesi ötre olursa

D) Harekesi üstün olursa

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Râ (ر) Harfinin Kalın Okunduğu Yerler Şunlardır:

a. Râ harfinin harekesi üstün veya ötre olursa. Örnek: (بِرَسُولٍ, صَدْرُكَ)

b. Râ sâkin, kendinden önceki harfin harekesi üstün veya ötre olursa. Örnek: (قَرْيَةً, كُرْسِيَّ)

c. Râ ve râ'dan önceki harf sâkin ise bir önceki harfin harekesine itibar edilir. Örnek: (اَلصُّدُورْ, فَجْرْ)

d. Râ sâkin, kendinden önceki harfin harekesi de ârizî esre olursa. Not: Ârizî esre harfin aslında olmayan esre demektir. Örnek: (اِرْجِعِي)

e. Râ sâkin, ra'dan önceki harfin harekesi aslî esre olur ve râ'dan sonra istilâ (خ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، غ ، ق) harflerinden birisi gelirse. Örnek: (قِرْطَاسٍ)

Cevap: B

44- Hayr (خير) ve Seyr (سير) kelimelerinde durulduğunda râ (ر) harfi nasıl okunur?

A) İnce okunur.

B) Kalın okumak evladır.

C) İnce veya kalın okumak caizdir.

D) Kalın okunur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Râ (ر) Harfinin İnce Okunduğu Yerler Şunlardır:

a. Râ harfinin kendi harekesi esre olursa. Örnek: (رِزْقًا)

b. Râ harfi sâkin, kendinden önceki harfin harekesi de esre olursa. Örnek: (فَاصْبِرْ)

c. Râ harfi sâkin, kendinden önceki de sâkin ise bir önceki harfin harekesine bakılır, eğer o harfin harekesi esre ise râ harfi yine ince okunur. Örnek: (اَلذِّكْرْ)

d. Râ harfi sakin olursa, kendinden önceki harf, harf-i lîn olan yâ (ي) olup burada durulursa râ harfi ince okunur.

Cevap: A

45- (من مصر-عين القطر) kelimelerinde durulduğunda ra (ر) harfi nasıl okunur?

A) Kalın okunur.

B) İnce okumak evladır.

C) İnce okunur.

D) Hem ince hem kalın okumak caizdir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Râ (ر) Harfinin Hem İnce Hem De Kalın Okunabildiği Yerler Şunlardır:

a. Râ sâkin, kendinden önceki harf esreli olduğunda râ ince okunur. Ancak böyle bir durumda râ'dan sonra esreli bir istilâ harfi geliyorsa hem ince hem de kalın okunması câizdir. Örnek: (كُلُّ فِرْقٍ)

b. Râ harfi sâkin, kendinden önce sâkin sad (ص) veya tı (ط) harflerinden biri bulunur ve bu ikisinden önce esreli başka bir harf gelirse râ harfi ince veya kalın olarak okunabilir. Örnek: (عَيْنَ الْقِطْرْ)

c. Kelimenin aslına delalet etmek bakımından ince; vakıf halinde makabline nazaran kalın okunan ra'lar. Örnek: (أَنْ أَسْرِى أَنْ)

(أَنْ أَسْرِ)

Cevap: D

46- Hurûf-u mukattaalardan (الم)'in (ل) lâm'ı, medd-i lâzımın hangi grubuna girer?

A) Kelime-i muhaffefe
B) Kelime-i müsakkale
C) Harf-i müsakkal
D) Harf-i muhaffef

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Harf-i müsakkal: Kendisinde şedde bulunan harf demektir. Fakat harfi musakkalde gerçekte şedde bulunmaz. Üzerinde sükûn-u lazım bulunan harften sonra aynı cinsten harfin gelmesi sebebiyle, telaffuz halinde şedde varmış gibi okunur. Elif-Lâm-Mîm (الِف لاَمْ مِيمْ) deki lâm buna örnektir.

Cevap: C

47- Vellêhüm (ولَيهم) kelimesindeki lam nasıl okunur?

A) İnce okunur
B) Kalın okumak evladır
C) Kalın okunur
D) Hem ince hem kalın okumak mümkündür

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Lam'dan sonra yâ gelen Vellêhüm (ولَيهم) kelimesindeki lam ince okunur.

Cevap: A

48- Yunus 10/10. (دعواهم فيها سبحانك اللهم وتحيتهم فيها سلام) ayetteki (اللهم)'nin lam'ı nasıl okunur?

A) Hem ince hem kalın okunur
B) Kalın okunur.
C) Kalın okumak evladır.
D) İnce okunur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Lafzatullah, Allah lafzı (الله) demektir. Lafzatullah'dan önce gelen harfin harekesi üstün veya ötre ise yahut okunan cümlenin ilk başındaki kelime (الله) lafzı ise o zaman, ortadaki lâm harfi kalın okunur.

Cevap: B

49- Medd-i arız en çok kaç elif miktarı uzatılır?

A) 3
B) 2
C) 1
D) 4

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız bulunursa medd-i arız olur. Medd-i ârızda en uzun okuyuş tûl'dur. Bu durumda medd-i ârız dört elif miktarı uzatılarak okunur.

Cevap: D

50- (فيها) kelimesi üzerinde vakf yapıldığında zamir nasıl okunur?

A) Sonraki kelimede hemze gelirse 4 elif miktarına kadar uzatılır

B) Bir elif miktarı uzatılır

C) İki elif miktarı uzatılır

D) Hem uzatmak hem uzatmamak caizdir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sonunda elif ve kendinden önce zamir olan (فيها) kelimesi üzerinde vakf yapıldığı zaman, zamir üzerinde bir elif miktarı uzatılarak durulur.

Cevap: B

51- Durduğumuzda var olan ancak geçerken ortadan kalkan sükûna ne ad verilir?

A) Sükûn-u vasıl

B) Sükûn-u lâzım

C) Sükûn-u arız

D) Sükûn-u mevsûl

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kuran-ı Kerim'i okurken, durulduğu zaman olan ancak geçildiği zaman olmayan sükûna sükûn-u arız denir. Örnek: Mâliki yevmiddîni (مالك يوم الدينِ) kelimesinde durduğumuzda var olan sükûndur.

Cevap: C

52- Hangisinde peltek harfler doğru olarak verilmiştir?

A) (ث-ذ-ظ)

B) (ز-ظ-ص)

C) (ز-ض-ذ)

D) (ث-ز-ظ)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Arapçada peltek harfler üç tanedir: (ث), (ذ) ve (ظ).

Cevap: A

53- (ياعِبَادِيَ) kelimesinde nasıl durulur?

A) (ياعِبَادِيْ)

B) (ياعِبَادِي)

C) (ياعِبَادْ)

D) (ياعِبَادِيَ)

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Durulacak kelimenin sonunda vav (و) bulunur ve kendinden önceki harf de ötreli olursa veya yâ (ي) bulunur ve kendinden önceki harf da esreli olursa, bu durumda bunlar harf-i med olacakları için, medd-i tabiî yapılarak vakfedilirler. (إلا هُو) gibi.

Cevap: B

54- Hucurat 49/12. Ayette (ولا يغتبْ بَعضكم بعضا) (be) harflerinde hangi tecvid kuralı uygulanır?

A) İdğâm-ı mütecâniseyn

B) İdğâm-ı misleynmeal-ğunne

C) İdğâm-ı mütekâribeyn

D) İdğâm-ı misleyn bilâğunne

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İdgam-ı misleyn bilâğunne, gunnesiz idgam-ı misleyn anlamına gelir. Nun (ن) ve mim (م) harflerinin dışında kalan harfler birbirlerine uğradığı zaman meydana gelen idğamdır.

Eğer mim ve nun harfleri birbirleri arkasından gelirse o zaman idğam-ı misleynmaal ğunne olur.

Cevap: D

55- İnsan 75/15-16. Ayetlerde (ويطاف عليهم بآنية من فضة وأكواب كانت قواريرا* قوارير) altı çizili olan ilk ra (ر) Âsım kıraatine göre geçiş halinde nasıl okunur?

A) Uzatmadan

B) Sekte yaparak

C) İki elif miktarı uzatarak

D) Üç elif miktarı uzatarak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

(قواريرا) kelimesi duruş halinde (قواريرا) şeklinde uzatılarak, geçiş halinde (قوارير) şeklinde uzatılmadan okunur.

Cevap: A

56- Min ba'dihim (منبعدهم)'de sakin nûn'dan sonra hangi tecvid kuralı uygulanır?

A) İdğâm

B) İhfâ

C) İklâb

D) Sükûn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tenvin veya nun-u sakinden sonra be (ب) harfi gelirse iklab olur. Be'den önce gelen tenvin veya nun-u sakin, mim harfine çevrilerek okunur.

Cevap: C

57- (آلْآنَ)'de hangi tecvid kuralı vardır?

A) Medd-i munfasıl

B) Medd-i muttasıl

C) Medd-i lâzım kelime-i muhaffefe

D) Meddi lâzım harf-i musakkale

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

(آلْآنَ)'de harfi med ve sebebi med aynı kelimede cereyan etmektedir. Harf-i medden sonra gelen sükûn, şeddeli değil de cezimli olarak gelmiş ve aynı kelimede bulunmuştur. Buradaki tecvidin adı medd-i lazım kelime-i muhaffefedir. (آلْآنَ)'deki harf-i med, baştaki elifin üstünde olan ve mukadder yani takdir edilmiş dediğimiz eliftir. Ondan sonra gelen lam hafinin üstündeki sükun da lazım sükundur. Bu tecvid Kur'an-ı Kerim'de sadece Yunus suresi 59 ve 91. ayetlerde bulunmaktadır.

Cevap: C

58- Mahrecde meydana gelişi esnasında harfin sesine arız olan keyfiyete ne denir?

A) Mahrec

B) Sıfat

C) Tefeşşi

D) Hafî

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Sıfat, nişan ve alâmet demektir. Tecvid ilminde, mahrecde meydana gelişi esnasında harfin sesine ârız olan keyfiyete denir. Sıfat, harfın mahrecden çıkarken aldığı özelliklerdir.

Cevap: B

59- Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafız ve mana yönünden, alakası bulunmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflara ne ad verilir?

A) İhtiyari Vakf

B) Iztırari Vakf

C) Tam Vakf

D) Kabih Vakf

(2008 Yeterlik)

Açıklama:

Vakf-ı Tam: Nahiv kurallarına göre sözün son bulduğu, kendisinden sonrası ile lafız ve mana açısından alakası bulunmayan yerde yapılan vakıftır. Genelde olayın sona erdiği yer-

lerde bulunurlar. Bu durum ayet sonunda olabileceği gibi ayet ortasında da olabilir. Bu gibi yerlerde durulduğunda geriden alınmaz. Örnek: (اولئك هم المفلحون) ve (لقد اضلني عن الذكر بعد اذ جائني) ayetlerinde olduğu gibi.

Cevap: C

60- Kıraat ilminde kıraat-ı seb'a (yed-i kıraat) meşhur olmuştur. Bu kıraat imamlarından Medine'de şöhret olan zat kimdir?

A) İbn Amir
B) İbn Kesîr
C) Ebû Amr
D) Nafi'

(2008 Yeterlik)

Açıklama:

Nâfi' (ö. 169/785): 70/689 yılında Mısır'da doğmuş, 169/785 tarihinde Medine'de vefat etmiştir. Aslen Isfahanlıdır. Kıraatte Medine imamı olarak tanınmıştır. Kıraati Übey b. Kâ'b yoluyla muttasıl bir senedle Resûlullah'a ulaşır. Kıraatini Medine'li 70 kadar tabiînden almış ve onların okuyuşlarından tercihler yaparak kendi kıraatini oluşturmuştur. Remzi (ا) elif'tir.

Nâfi'nin kıraatini bize nakleden meşhur râvileri şunlardır: a. Kâlûn b. Verş.

Cevap: D

TECVİD ÖRNEK SORULAR

1. (مِنْ خَوْفٍ) kelimesinde durulduğunda ne tecvidi olur?

A) Medd-i Lîn
B) Medd-i Ârız
C) Medd-i Tabîî
D) Medd-i Lâzım

2. (اَلرَّحْمٰنْ) kelimesinde durulduğunda ne tecvidi olur?

A) Medd-i Muttasıl
B) Medd-i Ârız
C) Medd-i Tabîî
D) Medd-i Lâzım

3. (خَاصَّةً) kelimesinde ne tecvidi vardır?

A) Medd-i Muttasıl
B) Medd-i Ârız
C) Medd-i Tabîî
D) Medd-i Lâzım

4. Bakara sûresinde geçen ve altında Sîn harfi bulunan (يَبْصُطُ) kelimesi Âsım kıraatinde nasıl okunur?

A) Sîn ile okunur
B) Sâd ile okunur
C) Sîn ve Sâd câizdir
D) Hiçbiri

5. (ص-ز-س) harfleri söylenirken mahreçten ıslığa benzer bir nefesin akmasına ne ad verilir?

A) İzlak
B) Safir
C) İsmat
D) İstifâl

6. Hems sıfatının zıddı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cehr
B) Safir
C) Beyniyye
D) Kalkale

7. İnhiraf harfleri hangileridir?

A) Sin, şın (س, ش)

B) Lam, râ (ل, ر)

C) Sad, dat (ض, ص)

D) Tî, zî (ط, ظ)

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yanlıştır?

A) "*Ra*" sakin olur, Ra dan önceki harf da sakin ise,bu sakin harf'dan önceki harf meftuh ise, kalın okunur.

B) "*Ra*" sakin olur "*Ra*" dan sonra istila harflerinden biri olursa, "*Ra*" kalın okunur.

C) "*Ra*" sakin olup "*Ra*"nın makablinin esresi arız olsa, "*Ra*" ince okunur

D) "*Ra*" sakin olup makablinde de "*Lin*" harfinden "*Ya*" bulunursa "*Ra*" ince okunur.

9. Harflerin asıllarında bulunmayan ve yerine göre değişebilen sıfata ne denir?

A) Ârız sıfat

B) Lazım sıfat

C) Değişken sıfat

D) Sâbit sıfat

10. Mahreçleri bir, sıfatları ayrı olan iki harfın idğamına ne denir?

A) İdğam-ı mütecaniseyn

B) İdğam-ı mütekaribeyn

C) İdğam-ı misleyn

D) İzhar-ı kameriye

11. Secâvend işaretlerinden rüku' alameti hangi harfle gösterilir?

A) Sad (ص)

B) Ayn (ع)

C) Cim (ج)

D) Ze (ز)

12. Aşağıdaki surelerden hangisinin başındaki hemze, hemze-i katı'dır?

A) Rahman

B) Mâûn

C) Fecr

D) Hiçbiri

13. Aşağıdaki surelerden hangisinde sekte yoktur?

A) Yasin

B) Kıyame

C) Mutaffifîn

D) Enfal

14. Hayr (خير) ve Seyr (سير) kelimelerinde geçildiğinde râ harfi (ر) nasıl okunur?

A) Kalın okumak daha doğrudur.
B) İnce okunur.
C) İnce veya kalın okumak caizdir.
D) Kalın okunur.

15. Durduğumuzda da geçtiğimizde de var olan sükûna ne ad verilir?

A) Sükûn-u vacip
B) Sükûn-u lâzım
C) Sükûn-u arız
D) Sükûn-u memnu'

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-A	2-B	3-D	4-A	5-B
6-A	7-B	8-C	9-A	10-A
11-B	12-B	13-D	14-D	15-B

TEFSİR
KONU ANLATIMI

Humus: Kuran-ı Kerim'de ganimetin beşte biri için kullanılan kavramdır.

En'âm: Hayvanlar anlamına gelir.

Enfal: Ganimet demektir.

Nahl: Arı demektir.

İsra: Gece yolculuğuna denilir.

Kehf: Mağara anlamında kullanılmıştır.

Şuara: Şairler anlamına gelir.

Neml: Karınca anlamına gelir.

Ankebut: Örümcek demektir.

Ahzab: Müttefik gruplar anlamına gelir. Hendek savaşından bahseden suredir.

Â'raf: Cennetle cehennem arasında yüksek bir sur veya dağdır. Sevapları ile günahları eşit olanlar Allah'ın dilediği bir zamana kadar burada kalacaklardır. Daha sonra Allah'ın affına nail olarak cennete gireceklerdir.

Bakara suresi: Bir hadise göre Kur'an'ın zirvesi (**Sanemu'l-Kur'an**) Bakara suresidir.

Haşr Suresi: Nâdiroğulları Gazvesi dolayısıyla nazil olmuştur. Bu sureye bundan dolayı Benî Nâdir Sûresi de denir.

Kureyş Suresi: Mekke toplumunun ticari yaşantısını anlatır.

Kelale Ayeti: Nisa suresinin miras hukukunu ele alan son ayetine denir.

Zıhar ayeti: Ahzab ve Mücadele surelerinde geçer.

Müdâyene Ayeti: Bakara 2/282. Ayettir.

İnsan suresinin diğer bir adı = **Dehr**'dir.

Fâtır suresinin diğer bir adı = **Melâike**'dir.

İsrâ suresinin diğer bir adı = **Benî İsrâîl**'dir.

Sebeb-i nüzûl (iniş sebebi): Herhangi bir âyetin inmesine sebep olan olay veya soruya denilir. Âyetler doğrudan doğruya indiği gibi,

çoğunlukla meydana gelen bir olayın hemen sonrasında olayı çözümlemek ve sorulan soruları cevaplamak için inerdi.

Lügavî Tefsir: Buna dil bilimsel tefsir de denir. Bunun ortaya çıkışı h. 2. Asırdır. İlk örneği Mukatil bin Süleyman (ö. 150/767)'ın *"el-Vücuh ve'n-Nezair"* adlı eseridir. Eser günümüze ulaşmıştır.

* İbn Teymiye'ye göre peygamberimiz Kur'an'ın tamamını tefsir etmiştir. Zerkeşi ve Suyuti'ye göre ise sadece bir kısmını tefsir etmiştir.

* **Muğayyebât-ı Hamse**: Gabya ait beş bilinmeyen konu demektir.

* **Suyuti** (ö. 911/1505): Tefsire dair eserleri: *"Tabakâtu'l-Müfessirin"*, *"ed-Durru'l-Mensûr"* (rivayet tefsiridir), *"Celaleyn"* (Dirayet tefsiridir)

* ***"Rabbin isteseydi yeryüzünde herkes inanırdı"*** âyetinde dinde zorlamanın olmadığına işaret edilmektedir.

Mâturîdî (ö. 333/944):

Ehl-i sünnet'in iki meşhur akaid imamından biridir.

Tâbî olduğu hocası Ebû Hanife'nin gölgesinde kalmıştır.

Öteki imam Ebû'l-Hasen el-Eş'arî kadar tanınmamıştır. Eş'ari'nin fikrini benimseyen âlimlerden bazıları şunlardır: Bâkıllânî, Cüveynî, Gazalî ve Râzî.

Mâturîdî'nin tefsirle ilgili eseri: *"Te'vîlâtu'l-Kur'ân"*dır. *"Te'vîlâtü Ehli's-Sünne"* diye de bilinen ve hem dirayet hem de rivayet yöntemi kullanılan bu eser dirayet tefsirinin ilk ve tam örneklerinden biridir.

Mâturîdî'nin kelam ilmine dair en meşhur eseri *"Kitâbu't-Tevhîd"*dir. Bu eser Bekir Topaloğlu tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Rivayet Tefsiri

Seleften nakledilmiş rivayetlere dayanan tefsirdir. Buna ***"Me'sûr Tefsir"*** veya ***"Naklî Tefsir"*** de denilir.

Rivayet Tefsirinin Zaaf Noktaları

a. Tefsirde uydurma rivayetlerin çokluğu

b. İsrâiliyatın tefsirdeki varlığı

c. Rivayetlerdeki senedlerin kaldırılması

Bazı Meşhur Rivayet Tefsirleri:

Muhammed İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/922): Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân"

Nasr b. Muhammed Ebû'l-Leys es-Semerkandî (ö. 383/993): "Tefsîru Ebi'l-Leys" veya "Tefsîrul-Kur'ân"

Ebû İshâk es-Sa'lebî (ö. 427/1036): "el-Keşf ve'l-Beyân"

Ebû'l-Hasen Ali b. Ahmed el-Vahidî (ö. 468/1075): "el-Vecîz fi Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîz"

Ebû Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd el-Beğavî (ö. 516/1122): "Meâlimu't-Tenzîl"

İbn Atiyye el-Endülüsî (ö. 546/1151): "el-Muharraru'l-Vecîz fi Tefsiri Kitâbi'l-Azîz", veya "İbn Atiyye Tefsiri"

İbn Kesîr (ö. 774/1372): "Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm"

Abdurrahmân b. Ebî Bekir Celâleddin b. Kemâleddin es-Suyûtî (ö. 911/1505): "ed-Dürrul-Mensûr Fi't-Tefsîr Bi'l-Me'sûr"

Cemâleddîn Muhammed b. Muhammed el-Kâsimî (ö. 1332/19147): "Mehasinü't-Te'vil" veya "Tefsîrul-Kâsımî"

Dirayet Tefsiri

Buna "**re'y tefsiri**" "**aklî tefsir**" veya "**ma'kul tefsir**" de denir. Müfessirin rivayetlerle yetinmeyip dil, edebiyat, din ve farklı bilgilere dayanarak kendi görüş ve ictihadıyla yapmış olduğu tefsire *dirayet tefsiri* denir.

Bazı Meşhur Dirayet Tefsirleri:

Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767): "et-Tefsîru'l-Kebîr"

Zemahşerî: (ö. 538/1143): "el-Keşşaf an-Hakâiki't-Tenzil"

Fahreddin er-Razî (ö. 606/1209): "Mefâtîhu'l-Ğayb" veya "Tefsîr-u Kebîr"

Kadî Beydâvî (ö. 685/1286): "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil"

Abdullah b. Ahmed en-Nesefî (ö. 710/1310): "Medârikü't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil"

Alâaddin Ali b. Muhammed el-Hâzin (ö. 741/1340): "Lübâbu't-Te'vîl Fî Meâni't-Tenzîl" veya "Hâzin Tefsiri"

Muhammed b. Yusuf Ebû Hayyân el-Endelusî (ö. 745/1344): "el-Bahru'l-Muhît"

Muhammed b. Muhammed Hatîb eş-Şirbînî (ö. 977/1569): "es-Sırâcü'l-Münîr"

Ebussuûd Efendi (ö. 982/1574): (ö. 983/1576): "İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm"

Ebû's-Senâ Şihâbuddin Mahmud el-Âlûsî (ö. 1270/1853): "Rûhu'l-Beyân"

el-Mahalli (ö. 864) ve es-Suyûtî (ö. 911/1505): "Tefsîru Celâleyn"

Hatib eş-Şirbînî (ö. 977/1570): "es-Sirâcu'l-Münîr",

Reşid Rızâ (ö. 1354/1935): "Tefsîru'l-Menâr",

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1362/1942): "Hak Dini Kur'an Dili",

el-Merâğî (ö. 1365/1945): "Tefsîru'l-Merâğî",

Ebû'l-A'lâ el-Mevdûdî: "Tefhîmu'l-Kur'ân",

Süleyman Ateş: "Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri".

İşârî/Tasavvufî Tefsir:

Sadece tasavvuf erbabına has olan ve zahir mana ile bağdaştırılması mümkün olan birtakım gizli işaret ve anlamlara göre Kur'an'ın yorumlanmasıdır. Bu tefsir, bulunduğu makam itibariyle mutasavvıfın kalbine doğan ilham ve işaretlere dayanmaktadır.

İşari Tefsirlerin Kabul Edilme Şartları:

Bâtınî mâna, lâfzın zahiri anlamına aykırı olmamalıdır,

Verilen mânayı doğrulayan açık bir ifade olmalıdır,

İleri sürülen mânaya şer'î ve aklî muhalif bir karine bulunmamalıdır ve

Bâtınî mânanın tek anlam olduğu ileri sürülmemelidir.

Önemli Bazı Meşhur Tasavvufi Tefsirler

Ebû Muhammed Sehl b. Abdillah et-Tüsterî (ö. 283/896): "Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm",

Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî (ö. 412/1021): "Hakâikü't-Tefsîr"

Abdülkerîm Muhammed el-Kuşeyrî (ö. 465/1072): "Latâifu'l-İşârât bi Tefsiri'l-Kur'an"

Necmeddîn-i Dâye (ö. 604/1207): "Bahrü'l-Hakâ'ik" (Te'vilâtu'n-Necmiyye)

İsmail Hakkı Bursevi (ö. 1137/1725): "Rûhu'l-Beyân"

Ni'metullah Nahcuvânî (ö. 920/1514): "el-Fevâtihu'l-İlâhiyye ve'l-Mefâtihu'l-Gaybiyye"

TEFSİR AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Günümüze kadar ulaşan ve Kur'an'ın tamamını ihtiva eden en eski tefsir kime aittir?

A) Abdullah İbn Mes'ûd

B) Muhammed b. Cerîr et-Taberî

C) Yahya b. Sellâm

D) Mukâtil b. Süleyman

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mukatil bin Süleyman (ö. 150/767)'in eserleri şunlardır: "***el-Vücuh ve'n-Nezair***", "***Tefsirü'l-Kebir***" ve "***Kitabu Tefsiri Hamsi Mie Ayeh***". Mukatil, Kur'an'ı baştan sona kadar tefsir eden ilk kişidir.

Cevap: D

2. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an alanında yazılmış fihrist nitelikli bir eserdir?

A) el-Mu'cemu'l-Kebîr

B) el-Mu'cemu's-Kur'an

C) el-Mu'cemu'l-Üdebâ

D) el-Mu'cemu'l-Müfehres

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

"*el-Mu'cemu'l-mufehres li-elfâzi'l-Kur'ân*" Muhammed Fuâd Abdulbaki'nin eseridir. Bu sözlükte ayetlerde geçen tüm kelimeler alfabetik olarak tasnif edilmiş ve o ayetlerin ilk cümleleri, numarası, yer aldıkları sureler, sure numaralarıyla birlikte sözcüklerin altında sıralanmıştır. Bu yönüyle el-Mu'cem, özellikle Arapça bilenlerle, Kur'an'ı hıfzetmiş ya da Kur'an'la sürekli hemhal olanların kolayca yararlanabilecekleri bir eserdir.

Cevap: D

3. Suyûtî'nin Kur'an ilimleri konusunda yazdığı eserin adı nedir?

A) el-Burhân

B) Menâhilü'l-İrfan

C) Meâni'l-Kur'an

D) el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an ilimleri (ulûmü'l-Kur'ân) tamlaması Kur'an'la doğrudan ilgili olan disiplinleri içine alır. Bu konudaki ilk sistematik çalışma İbnü'l-Cevzî'ye ait "*Fünûnü'l-efnân fî 'uyûni ulûmi'l-Kur'ân*" olup eserde Kur'an ilimlerinin büyük bir kısmı özetle tanıtılmıştır. Suyûtî (ö. 910/1504)'nin "*el-İtkân*"ı ise Kur'ân ilimlerinden 80'ini ihtiva etmektedir.

Cevap: D

4. Hangisi tasavvufî/işârî tefsir türüne girmez?

A) Sülemî→Hakâiku't-Tefsîr

B) Kuşeyrî→ Letâifu'l-İşârât

C) Kâşânî→Te'vîlâtü'l-Kur'ân

D) Şevkânî→ Fethu'l-Kadîr

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Muhammed b. Ali eş-evkânî (ö. 1250/1834) usûl ve fürû'da müctehidtir. Zamanının San'â kadısıydı, müceddiddir. Bu zatın 114 kadar büyüklü küçüklü eseri vardır. "*Fethu'l-Kadîr*", dirâyet ve rivâyet metodlarını içine alan, güzel ve faydalı bir tefsirdir, 5 cildtir, matbûdur. Zeydî ekole ait bir tefsirdir.

Cevap: D

5. *"Ayetlerin öncesi ve sonrasına dikkat etmek"* terimini aşağıdakilerden hangisi karşılar?

A) Takdim-Tehir

B) Muhkem-Müteşabih

C) Siyak-Sibak

D) Nâsih-Mensûh

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sibak: Bir şeyin üst tarafı ve geçmişi. Bağ, bağlantı ve sözün gelişi gibi anlamlara gelir. Siyak ise sözün gelişi. Tarz ve üslup gibi anlamlara gelir. Sibak öncesi, siyak ise sonrası anlamında kullanılır. Arap dilinde "*sürmek, salmak, sevk etmek, göndermek*" gibi manalara gelen siyak kelimesi, ıstılah olarak "*bir ifadenin etrafındaki birimler*" diye tanımlanabilir. Siyak, Türkçemizde bağlam ve ortam deyişleriyle karşılanmaktadır.

Cevap: C

6. *"Hûd suresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı"* hadisi ile Peygamberimiz bu surelerin hangi özelliğine dikkat çekmiştir?

A) Kavminin akıbetinin önceki kavimlerin akıbetiyle aynı olacağına

C) Muhtevasının anlaşılmaz oluşuna

C) Ağır sorumlulukları hatırlatan bir içeriği oluşuna

D) Kıyamet sahnelerini canlandırışına

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hûd suresinin kardeşlerinden kasıt: Vâkıa, Hâkka, Mürselat, Nebe', Tekvîr, Ğâşiye sureleridir. Efendimize Hûd suresinin nesinin kendisini ihtiyarlattığı sorulduğunda "*Sana emredildiği gibi dosdoğru ol*" mealindeki ayetin kendisini ihtiyarlattığını söylemiş ve dolayısıyla surelerin ağır sorumlulukları hatırlatan bir içeriği oluşuna dikkat çekmiştir.

Cevap: C

7. (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا) âyeti, Resûlullah'ın nübüvvetinin hangi yönüne vurgu yapar?

A) Evrensellik

B) Aklîlik

C) Hasbîlik

D) Marjinallik

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Söz konusu Sebe suresi 28. âyetinin anlamı şu şekildedir: *"Biz seni bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik"*.

Cevap: A

8. Hangisi cehennemin Kur'an-Kerim'de yer alan isimlerinden <u>değildir</u>?

A) Hutame

B) Hamiye

C) Haşiye

D) Hâviye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cehennemin Kur'an-Kerim'de yer alan isimlerinden bazıları şunlardır: Cehennem (derin kuyu), nâr (ateş), Cahîm, (alevleri kat kat yükselen ateş), Hâviye (düşenlerin çoğunun bir daha geri dönemediği uçurum, yer), Saîr (çılgın ateş), Lezâ (dumansız ve katıksız alev), Sakar (ateş), Hutame (obur ve kızgın ateş).

Kur'ân-ı Kerim'de cennet için de çeşitli isimler kullanılmıştır ki bunlardan bazıları şunlardır: Adn cenneti, Firdevs cenneti, Naim cenneti, Dâru'l-huld (ebedilik yurdu), Dâru's-selâm (esenlik yurdu), Dâru'l-mukame (ebedî durulacak yer) ve Makâm-ı emîn (güvenilir makam).

Cevap: C

9. *"Rûhu'l-Kudüs"* ifadesi Kur'an'da hangi anlamda kullanılır?

A) Peygamber

B) Cebrail

C) Mescid-i Aksa

D) Vahiy

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kuds, temizlik ve bereket manasınadır. Rûhu'l-Kudüs, kudsiyet ruhu, yani hiçbir şaibe ile lekelenme ihtimali olmayan paklık ruhu, emniyete şayan, mukaddes, tertemiz ruh demektir ki, bundan kasıt Cebrail'dir. Nitekim Şuara 26/139. ayetteki *"rûhu'l-emîn"* de o'dur. Bakara: 2/87 ve Nahl: 16/102. ayetlerdeki rûhu'l-kudüs de aynıdır. Ruhu'l-kudüs, mukaddes ruh; rûhu'l-emîn ise, güvenilir ruh anlamına gelir. Bu tabirlerle, vahiy meleği Cibril (s.a.v.) kastedilmiştir.

Cevap: B

10. *"Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et"*. Aşağıdakilerden hangisi bu ayette bahsedilen davet yollarından değildir?

A) Hitabet

B) Burhan

C) Cedel

D) Kıtal

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Nahl Suresi 16/125. Ayette (ادْعُ إِلِى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ) davet yolları gösterilmektedir. Burada savaş anlamına gelen kıtal'den bahsedilmemektedir.

Cevap: D

11. Bilinen ilk Türkçe Kur'ân meali hangi dönemde yazılmıştır?

A) I. Meşrutiyet

B) Samanoğulları

C) Karamanoğulları

D) II. Meşrutiyet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bilinen ilk Türkçe Kur'an meali Samanoğulları lideri Mansur bin Nuh'un döneminde yapılmıştır. Samanoğulları Orta Asya ve doğu İran'da kurulmuş, adını kurucusu Saman Hüdâ'dan alan bir hanedanlıktır. İslâm ordularının İran'ı ele geçirmesinin ve Seferi egemenliğinin yıkılmasının ardından İran'da iktidarı ele geçiren ilk yerli yönetimdir.

Cevap: B

12. Yâsîn sûresinin 79. âyetindeki *"Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?"* şeklindeki inkârcıların sorusuna Allah nasıl cevap vermektedir?

A) Kâfirler için elem verici bir azap vardır.

B) Allah'ın her şeye gücü yeter.

C) Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek.

D) Onun her şeye gücü yeter.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yasin suresi 79. Ayet şu şekildedir:(قل يحييها الذي أنشأها أول مرة وهو بكل خلق عليم): De ki: *"Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilir."*

Cevap: C

13. *"Allah'ın izni olmadan O'nun katında şefaat edecek olan kimdir?"* âyetine göre şefaat hakkında hangisi doğrudur?

A) Allah katında sadece peygamberlerin şefaat etmesine izin verilir.

B) Şefaat sadece günahkârlar içindir.

C) Şefaat ancak Allah'ın yetkisi ve iznine bağlıdır.

D) Allah katında şefaat bir fayda sağlamaz.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şefaat yetkisini Allah'a bağlayan Bakara suresi 255. Ayet şu şekildedir: (من ذا الذي يشفع عنده إلا بإذنه): *"...O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefâat edebilir?..."*

Cevap: C

14. Hani Rabb'in meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti... ayetine göre hangisi yanlıştır?

A) İnsan halife sıfatıyla Allah'ın yerine tasarrufta bulunabilir.

B) Hilâfet, yalnızca Hz. Âdem'e mahsus değildir.

C) Hilâfet, Allah'ın iradesi ile verilmiştir.

D) Hilafet ile kulluk arasında doğrudan bir ilişki vardır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bakara suresi 30. Ayet (وإذ قال ربك للملائكة إني جاعل في الأرض خليفة): *"Bir zamanlar Rabbin meleklere: "Ben yeryüzünde bir halife yapacağım"* demişti. 11Halîfe: vekîl, birinin yerine bakan veya yerine gelen kimse ve hükümdâr anlamlarına gelir. Âyette insanın, Allah'ın halîfesi yapılacağından değil, halîfe yapılacağından söz edilir. Bundan, insanın yeryüzüne egemen olacağı anlaşılır.

Cevap: A

15. Fil 105/3. Ayetin (وأرسل عليهم طيرا أبابيل) Türkçe anlamı nasıl olmalıdır?

A) Taşlar atan kuşlar gönderdi.

B) Üzerlerine kanaryaları gönderdi.

C) Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi.

D) Üzerlerine serçeleri gönderdi.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fil suresinin anlamı şu şekildedir: *"Rabbinin, Fil*

sâhiplerine ne yaptığını görmedin mi? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi, Onlara çamurdan sertleşmiş taşlar atan (kuşlar). Nihâyet onları, kurt yeniği ekin yaprağı gibi yaptı"

Cevap: C

16. Hangisi rivayet tefsirinin özelliklerinden biri değildir?

A) Aklî yorumlar önceliklidir.

B) Sahabe ve tabiûn rivayetlerinden oluşur.

C) Zayıf ve uydurma haberlere rastlanabilir.

D) Başlıca kaynak, âyet ve hadislerdir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Rivayet tefsiri: Seleften nakledilmiş rivayetlere dayanan tefsirdir. Buna *"Me'sûr Tefsir"* veya *"Naklî Tefsir"* de denilir. Bu tefsir türü âyetleri, Kur'ân'dan âyetler, Hz. Peygamber'in, sahâbenin ve bir görüşe göre de tabiînin sözleriyle Arap dili ve câhiliye dönemindeki Arap şiirine dayanarak açıklama tarzında ortaya çıkmıştır. Rivayet tefsirinde mevcut olduğu ileri sürülen zaaf noktaları şunlardır:

a. Tefsirde uydurma rivayetlerin çokluğu,

b. İsrâiliyatın tefsirdeki varlığı ve

c. Rivayetlerdeki senedlerin kaldırılması.

Cevap: A

17. Kureyş Sûresinde, Allah'ın Kureyş Kabilesine bahşettiği bazı nimetler zikredilmektedir. Hangisi bunlar içerisinde yer almaz?

A) Mekke'nin her türlü fitneden korunması

B) Korkudan emin kılınmaları

C) Kış ve yaz seyahatlerinin kolaylaştırılması

D) Açlıktan kurtarılıp doyurulmaları

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kureyş suresinin anlamı şu şekildedir:

"*Kureyşi alıştırdığı için, Onları kış ve yaz yolculuğuna alıştırdığı için, Bu Kâbe'nin Rabbine kulluk etsinler. O ki onları yedirip açlıktan kurtardı ve onları korkudan güvene kavuşturdu*".

Cevap: A

18. Tahrim 66/1. ayette (يا أيها

النبي لم تحرم ما أحل الله لك تبتغي

مرضات أزواجك والله غفور رحيم**)**

Hz. Peygamber (s.a.v.) niçin uyarılmıştır?

A) Münafıklar için tevbe dileyip onların cenaze namazını kılması

B) Kendisine soru soran birisine karşı surat asması, başını çevirmesi

C) Eşlerinin rızasını kazanmak için Allah'ın helal kıldığı şeyi kendisine haram kılması

D) Bedir esirlerini fidye karşılığında serbest bırakması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tahrim harâm kılmak demektir. Hz. Peygamber'in, bazı yiyecekleri veya eylemi kendisine harâm kıldığını anlattığı için sûreye bu ad verilmiştir. Hz. Peygamber, zevcelerinden birinin evinde bal şerbeti içmiş ve bu yüzden onun yanında biraz fazla kalmıştı. Bu durumu kıskanan iki zevcesi, aralarında kararlaştırıp Peygamber yanlarına vardığında, kendisinden meğâfir kokusu geldiğini söylediler. Meğâfir kötü kokan bir ağacın reçinesiydi. Kötü kokudan hoşlanmayan Hz. Peygamber, meğâfir yemediğini söyledi *"Demek ki balı yapan arı meğâfir yalamış" dedi ve bir daha bal şerbeti içmemeğe and içti. Bu sûrenin, bu münâsebetle indiği rivâyet edilir. Surenin 1. Ayetinin anlamı şöyledir: "Ey peygamber niçin, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi, eşlerinin, hatırı için haram kılıyorsun? Allah bağışlayandır, esirgeyendir."*

Cevap: C

19. Hangisi tefsirde uygulanacak temel ilkelerden <u>değildir</u>?

A) Kur'an'ın indirildiği zamanın sosyal ve kültürel ortamını tanımak

B) Kur'an ilimleri bilgisine sahip olmak

C) Sûre ve ayetleri nesnel bir yaklaşımla ele almak

D) Kur'an hakkında temel bilgilere sahip olmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Nesnel, nesne ile ilgili, nesneye ilişkin demektir. Öznel'in karşıtıdır. Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren ve objektif anlamına gelir. Bireyin kişisel görüşünden bağımsız olan demektir. Genel geçer olan ve her düşünce için geçerli olan anlamında da kullanılmaktadır.

Cevap: C

20. Hangisi Kur'an-ı Kerimin indiriliş amaçlarından <u>değildir</u>?

A) İnsanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazandırmak

B) İnsanların inançlarını düzeltmek

C) İnsanların ihtiyaç duyduğu bütün bilgileri vermek

D) İnsanların ahlakını güzelleştirmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an-ı Kerimin indiriliş amaçlarından bazıları şunlardır:

İnsanlara, dosdoğru yolu göstermek için.

Düşünüp anlamamız için.

Nasihat almamız için.

Doğru ile yanlışın ayrılması için.

İmanımızın ve Allah'a olan saygımızın artması için.

Cevap: C

21. Hangisi te'vilde uyulması gereken şartlardan değildir?

A) Te'vilin manası, açık bir nassa muhalif olmamalıdır.

B) Te'vile esas alınan mana, lafzın delalet ettiği manalardan olmalıdır.

C) Te'vil edilen ayet, siyaksibakı ile uyumlu olmalıdır.

D) Te'vil, şer'i bir delile dayanmalıdır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Te'vil'in sözlük manası aslına dönmek anlamına gelen *"evl"* kökünden *"tefil"* vezninde masdar olup, *"döndürmek"* ve *"herhangi bir şeyi varacağı yere vardırmak"* demektir. Ayrıca bir lafzın manasını belirleyip *"takdir ve tefsir etmek"* manalarını da ifade etmektedir. Te'vilde uyulması gereken şartlardan bazıları şunlardır:

Te'vile esas alınan mana, lafzın muhtemel bulunduğu, mecaz yoluyla da olsa kendisine delâlet ettiği manalardan olmalıdır.

Te'vil, lafzın ilk akla gelen zahirî manasından alınıp başka manaya çekilmesine elverişli şer'î bir delile dayanmalıdır.

Yapılan te'vîl manası açık bir nassa muhalif olmamalıdır.

Cevap: D

22. Aşağıda metni yer alan Bakara 2/173. Ayette hangi konu zikredilmez?

(إنما حرم عليكم الميتة والدم

ولحم الخنزير وما أهل به لغير الله

فمن اضطر غير باغ ولا عاد فلا إثم

عليه إن الله غفور رحيم)

A) Kan

B) Av hayvanı

C) Ölü hayvan eti

D) Allah'tan başkası adına kesilen hayvan eti

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bakara 2/173. Ayetin anlamı şöyledir: *"Allah size leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur kalırsa,*

başkasına saldırmadan ve sınırı aşmadan bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir."

Cevap: B

23. Bakara 2/263. Ayette

(قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ

صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ اَذًى وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ)

aşağıdaki davranışlardan hangisi yerilmiştir?

A) İsim takmak

B) Başa kakmak

C) Gıybet etmek

D) Haddi aşmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bakara 2/263. Ayetin anlamı şu şekildedir: *"Güzel bir söz söylemek ve affetmek, peşinden eziyet gelen sadakadan iyidir. Allah, zengindir, halimdir."*

Cevap: B

24. Kur'ân-ı Kerîm'in daha çok ayet, hadîs ve sahâbî sözlerine dayanılarak yapılan tefsiri aşağıdakilerden hangisidir?

A) İşârî Tefsîr

B) Ahkâm Tefsîri

C) Dirâyet Tefsîri

D) Rivâyet Tefsîri

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Seleften nakledilmiş rivayetlere dayanan tefsirdir. Buna "Me'sûr Tefsir" veya "Naklî Tefsir" de denilir. Bu tefsir türü âyetleri, Kur'ân'dan âyetler, Hz. Peygamber'in, sahâbenin ve bir görüşe göre de tabiînin sözleriyle Arap dili ve câhiliye dönemindeki Arap şiirine dayanarak açıklama tarzında ortaya çıkmıştır.

Cevap: D

25. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın kaleme almış olduğu tefsirin adı nedir?

A) Kur'ân Mesajı

B) Hak Dini Kur'ân Dili

C) Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri

D) Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlîsi ve Tefsîri

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1362/1942): "*Hak Dini Kur'an Dili*" adlı tefsiriyle tanınan son devir din âlimlerinden. Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğmuştur. Tefsirinin adı: "*Hak Dini Kur'an Dili*" dir. Eseri, kırk sekiz yaşında iken başlayıp altmış yaşında tamamlamıştır. İlk defa Diyanet İşleri Reisliği tarafından yayımlanan eserin daha sonra birçok baskısı yapılmıştır.

Cevap: B

TEFSİR ÖRNEK SORULAR

1. **Allah Kur'an'da aşağıdaki kavramlardan hangisine yemin etmez?**

A) Kendi zatına ve isimlerine

B) Kur'an-ı Kerim'e

C) Kıyamet gününe

D) Araplara

2. **Allah aşağıdaki kavramlardan hangisine yemin etmez?**

A) Bazı savaşlara

B) Bazı coğrafi bölgelere

C) Peygamberlere

D) Gök cisimlerine

3. **Aşağıdakilerden hangisi müşriklerin Kur'an'da ismi geçen ilahlarından biri değildir?**

A) Ved-Suvâ,

B) Yesr

C) Yağûs-Ya'ûk

D) Nesr

4. **Kıblenin Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrilmesi ne zaman olmuştur?**

A) Hicretten bir buçuk yıl önce

B) Hicretten iki buçuk yıl önce

C) Hicretten iki buçuk yıl sonra

D) Hicretten bir buçuk yıl sonra

5. **Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?**

A) Bedir→ Enfâl ve Âl-i İmran suresinde anlatılır.

B) Uhud→ Âl-i İmrân suresinde anlatılır.

C) Medine'ye hicret→ Mülk suresinde anlatılır.

D) Hendek→ Ahzâb suresinde anlatılır.

6. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Tabâtabâi'nin eseri --> Mizan

B) İmam Şafii, Cassas ve İbnü'l Arabi'nin eserleri --> Ahkâmü'l-Kur'an

C) Muhammed Ali es-Sâbûnî'nin eseri --> Ravâiu'l-Furkân

D) Kurtubi'nin eseri--> el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an

8. Her peygamberin bir bittim noktası vardır: Hz. Nuh'un bittim noktası tufan duasını yaptığı zamandır. Hz Yusuf'un bittim noktası kuyuya atıldığı zamandır. Buna göre son nebinin bittim noktası ne olabilir?

A) Doğduğu ilk yıllar

B) Mekke'nin fethi

C) Taif dönüşü

D) Hz. Hatice ile evliliği

7. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Vahiy --> İlham etmek, işaret etmek, imâda bulunmak, fısıldamak gibi anlamlara gelir.

B) Ayet --> İşaret ve alâmet gibi anlamlara gelir.

C) Sure --> Şehir surları, sıra, rütbe, mevki ve şeref gibi anlamlara gelir.

D) Nesh--> Yazma ve kaydetme gibi anlamlara gelir.

9. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Kur'an'daki "*Yemm*" --> Kıptice "*deniz*" anlamına gelir.

B) Kur'an'daki "*Hûrî*"--> Aramice'da "*Beyaz erikler*" anlamına gelir.

C) Kur'an'daki "*Tûr*" --> Süryanice "*dağ*" anlamına gelir.

D) Kur'an'daki "*Esfâr*"--> Süryanice, "*kitaplar*" anlamına gelir.

10. Kur'an'da birden çok anlam taşıyan kelimelere ne ad verilir?

A) Vücûh

B) Az anlamlı

C) Nezair

D) Benzer

11. Kur'an'ı sistematik olarak tefsir eden ilk mutasavvıf kimdir?

A) Taberi

B) İbn Kesîr

C) Elamlılı Hamdi Yazır

D) Sehl et-Tüsteri

12. Şu dört kavram hangi terim içerisinde yer alır: Vahiy – Tevrat – İncil - Amellerin yazıldığı defter?

A) Vahiy

B) Kalem

C) Kitap

D) Defter

13. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Tântâvî Cevheri'nin eseri → el-Cevahirû'l-Kur'an

B) Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın eseri → Serâiru't-Tefsir

C) Mevdudi'nin eseri → Tefhîmu'l-Kur'an

D) Muhammed Abduh'un eseri → el-Menâr

14. Dediniz ki: "*Bu başımıza nasıl, nereden geldi?*" (Âl-i İmrân 165) Sünnetullah göz önünde bulundurulursa Kur'an bu insanlara ne yanıt vermiş olmalıdır?

A) Allah'tan gelen kaderdir

B) Yöneticilerden gelen bir cezadır

C) Malları ve çocukları yüzünden gelen bir uyarıdır

D) Kendi yaptıklarından dolayı başlarına gelen bir ikazdır

15. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Meysir →Fal bakma eylemine denir.

B) Tahkîk → Hızlı söylemek anlamına gelir.

C) Ezlêm → Fal oklarına denir

D) Nesh → İzale etmek ve kaldırmak anlama gelir.

16. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Beyzâvî'nin eseri → Câmiu'l-Beyân

B) Zemahşerî'nin eseri → el-Keşşâf

C) Zerkeşi'nin eseri → el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'an

D) Nesefi'nin eseri → Medâriku't-Tenzîl

17. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Begavi'nin eseri → Meâlimü't-Tenzil

B) el-Kâsimi'nin eseri → Mehasinü't-Te'vil

C) Suyûti'nin eseri → ed-Dürrü'l-Mensur

D) İbn Atiyye'nin eseri → el-Muharrerü'l-Metin

18. Peygamberimiz vefat ettiğinde 13 veya 15 yaşlarındaydı. Peygamberimiz onun için *"Allah'ım onu dinde anlayışlı kıl ve ona te'vili öğret"* diye dua etti. Bahr, Hibr, Tercümânül'l Kur'an unvanlarıyla anılmıştır. Mekke de öğrenci yetiştirmiş ve kendisine atfedilen bir tefsir okulunun kurucusu olmuştur. Bu sahabi kimdir?

A) İbn Mesud

B) Zeyd b. Sabit

C) Said b. el-As

D) İbn Abbas

19. Şahsi bir Kur'an nüshası vardır. Kûfe Tefsir Okulunu kurmuştur. Bu sahabi kimdir?

A) Abdullah İbn Mes'ûd

B) İbn Abbas

C) Ebû Musa el-Eşari

D) Ubey b. Ka'b

20. *"Tenvîrü'l- Mikbâs min Tefsîri İbn Abbas"* adlı tefsir kimindir?

A) İbn Abbas'ın öğrencisi Fîrûzâbâdî'nin

B) İbn Abbas'ın

C) Fîrûzâbâdî'nin

D) İbn Cezeri'nin

21. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Hudeybiye→ Fetih Suresinde anlatılır.

B) Tebuk ve Huneyn → Tevbe Suresinde anlatılır.

C) Hıristiyanlarla ilişkiler → Âl-i İmrân, Nisa, Mâide ve Hadid Suresinde anlatılır.

D) Mekke'nin Fethi → Rahman

22. Kur'an'da yer alan Arapça kökenli olmayan kelimelere tefsir literatüründe ne ad verilir?

A) Esrâru'l-Kur'an

B) Havasu'l-Kur'an

C) Garîbü'l-Kur'an

D) Müteşabih

23. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) İbn Kesir'in eseri → Tefsîrül-Kur'ani'l-Azim.

B) Ferrâ'nın eseri→ Meâni'l-Kur'an

C) İbn Kuteybe'nin eseri→ Te'vilü Müşkili't-Tefsir

D) Ebû Ubeyde'nin eseri→ Mecâzü'l-Kur'an

24. Kur'an'daki Peygamber kıssaları, geçmişte kalmış hikâyeler değil, geleceği inşa eden modellerdir. Bu bilgi ışığında aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Kur'an kıssalarının hedefi edebi bir sanat yapmaktır.

B) Kıssalar yaşanmış değillerdir.

C) Kıssalar geçmişteki peygamberin hayatını anlatır.

D) Kıssalar ilahi bir inşa projesidir. Önce tasavvuru sonra hayatını inceler.

25. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) İbn Hacer el-Becahtî'nin eseri→Beyanü's-Saâde Fî Makâmi'l-İbâde

B) Şevkâni'nin eseri→ Fethû'l-Kur'ân

C) Feyzi Kâşânî'nin eseri→Tefsirû's Sâfi

D) Tusi'nin eseri→ Tibyân

26. Kur'an'da birbirinden farklı birçok kelimenin aynı anlamı ifade etmesine ne ad verilir?

A) Adak

B) Nezir

C) Adaş

D) Nezâir

27. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Sülemi'nin eseri → Hakâiku't-Kur'an

B) Bursevi'nin eseri → Rûhu'l-Beyân

C) Kuşeyrî'nin eseri → Letâifü'l-İşârât

D) Süleyman Ateş'in eseri → Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri

28. Şu dört kavram hangi terim içerisinde yer alır: Ceza-kanun-inanç sistemi-itaat ve kulluk?

A) Diyanet

B) Din

C) İslam

D) Ahlak

29. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Kur'an'daki *"kâratis"* → Rumca *"kâğıtlar"* anlamına gelir.

B) Kur'an'daki *"fûm"* → İbranice, *"sarımsak"* anlamına gelir.

C) Kur'an'daki *"mushaf"* → Yunanca *"âyet"* anlamına gelir.

D) Kur'an'daki *"kasvera"* → Habeşçe, *"arslan"* anlamına gelir.

30. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Tabersi'nin eseri → Mecmeu'l Kur'an

B) Kâdî Abdülcebbâr'ın eseri → Müteşâhibü'l-Ku'an

C) Zamehşeri'nin eseri → Keşşâf

D) Kâdî Abdülcebbâr'ın eseri → Tenzihü'l-Kur'an ani'l-Meteâin

31. Kur'an'da birkaç anlama gelmesi nedeniyle, ilk bakışta anlamını belirlemede zorlukla karşılaşılan kelime ve kelime gruplarına ne ad verilir?

A) Müşkil

B) Muzdarip

C) Mâ'kul

D) Garip

32. ***"Asra and olsun ki, İnsan ziyandadır. Ancak inanıp iyi işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler ziyânda değillerdir"*** **ifadelerini göz önünde bulundurduğumuzda hangi sonuca ulaşabiliriz?**

A) İnsan kesinlikle kaybetmiştir

B) Allah'ın kamil insan projesi amacına ulaşmamıştır

C) Asr suresi ilahi bir notadır: İnsanın saadet ve felaketinin kendi elinde olduğunu beyan eder.

D) Bizi ancak zaman helak eder.

33. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Hz. Hûd → Hâd kavmine gönderilmiştir.

B) Hz. Salih → Semûd kavmine gönderilmiştir.

C) Hz. Şuayp → Eyke kavmine gönderilmiştir.

D) Hz. İdris → Sedûm kavmine gönderilmiştir.

34. ***"Onu düzenleyip insan şekline koyduğum ve ona ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın"*** **(Hicr 29) ayetinden hangisi çıkarılabilir?**

A) Allah'ın kahhar olduğu

B) Meleklerin karşı atağa geçtiği

C) Şeytanın secde etmediği

D) Meleklerin üflenen ruh sayesinde keramet kazanan insana secde ettiği

v35. Şeytan *"sizler iki melek olmak ya da ebedileşmek istemez misiniz?"* demişti. Buna göre aşağıdakilerden hangi sonuca ulaşabiliriz?

A) Şeytan insana yardım istemektedir.

B) Şeytan insanı sevdiği için ona bu iki teklifle gelmiştir

C) Ayet kapalı olduğu için anlaşılamamaktadır

D) Şeytanın tuzaklarından biri de mükemmelleşme tuzağıdır.

36. Bunca mucizeyi görmeyip olmadık şeylerden sahte mucize imal eden kişiye Kur'an ne şekilde cevap vermiş olabilir?

A) Mucizeler haktır

B) Hz. Peygamberin mucizeleri diğerlerinden çoktur

C) Mucizeler anlaşılamaz ve izah edilemezler

D) Göklerde ve yerde o kadar mucizeler var ki insan yanından geçip gider de onlara dönüp bakmaz bile

37. Müteşabih ayetlerin tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Başka dillere çevrilen ayetlerdir.

B) Anlamı kapalı ve birden fazla yoruma elverişli olan ayetlerdir.

C) Anlamı tevil kabul etmez derecede açık ve tek bir yoruma elverişli olan ayetlerdir.

D) Dini bir hükmün zaman bakımından sonra gelen yine dini bir hükümle kaldırılan ayetlerdir

38. *"Allah birçok günde ve Huneyn gününde size yardım etti. Çokluğunuz sizi böbürlendirmiş, ama size bir yarar sağlamamıştı; yeryüzü bunca genişliğine karşılık size dar gelmişti de arkanızı dönmüştünüz".* (Tevbe 9/25) Bu ayetten Müslümanlarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

A) Mekke zaferinden dolayı Huneyn'e çok iyi hazırlanmaları

B) Mekke'yi fethetmiş olmalanna rağmen, düşmanlann gücünden çekinmeleri

C) Mekke zaferinin rehaveti dolayısıyla düşmanlarını küçümsemeleri

D) Mekke zaferiyle şevklenerek Huneyn'de de zafer kazanmaları

39. Hangisi Kur'an'a karşı görevimiz en güzel şekilde ifade etmektedir?

A) Kur'an'ı okumak, anlamak, ayetleri üzerinde düşünmek ve yaşamak

B) Kur'an'ı hatmetmek

C) Kur'an'ı geçmişlerimizin ruhuna okumak

D) Kur'an'ı güzel bir makamla okumak

40. ***"Hiçbir memlekette benzeri ortaya konmayan sütunlara sahip İrem'e, Ad kavmine, dağ yamacında kayaları oyan Semud kavmine ve sarsılmaz bir saltanat sahibi Firavun'a Rabbinin ne ettiğini görmedin mi? Bunlar memleketlerde aşırı gitmiş, oralarda bozgunculuğu arttırmışlardı. Rabbin onları azap kırbacından geçirmiştir. Rabb'in sürekli gözetlemededir."*** **(Fecr 89/ 6-14) Bu ayetten aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?**

A) Allah Teâlâ'nın Peygamberlerini sadece zor durumlarda desteklediği

B) Allah Teâlâ'nın Peygamberlerini her zaman desteklediği

C) İnkârcıların bazen cezalandırılmadıkları

D) Bütün kavimlein düzenlerinin baki olduğu

41. Nâsih'in anlamı nedir?

A) Kendinden önceki hükmü kaldıran ayete denir.

B) Hükmü kaldırılan ayete denir.

C) Zamanın ve şartların değişmesi ile anlam değişikliği olmayan ayetlere denir

D) Bir araya getirmek, toplamak ve okumak demektir

42. ***"İnsanların elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde fesat ortaya çıkar"*** **(Rum 41) ayeti daha çok hangisi ile ilgilidir?**

A) Kara parçalarını yaratılışı

B) Çevre problemi

C) Denizlerin yaratılışı

D) İnsan ile fiilleri arasındaki sebep sonuç ilişkisi

43. Feth 26. ayetteki *"hamiyyete'l-câhiliyye"* kavramı ne anlama gelir?

A) Dostluk ve kardeşlik

B) Adalet ve ihsan

C) Mürüvvet ve erdem

D) Barbarlık ve uzlaşmazlık

44. ***"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz"*** **ayetinde vurgulanmak istenen temel ilke hangisidir?**

A) Sözünde durmak

B) Yalan söylememek

C) Zamanı iyi değerlendirmek

D) Doğru sözlü olmak

45. *"Kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre miktarı ağırlığınca bir günah işlerse onun cezasını görecektir"* ayeti aşağıdaki iman esaslarından hangisi ile ilgilidir?

A) Ahirete iman

B) Allah'a iman

C) Peygamberlere iman

D) Kitaplara iman

46. Îcaz'ın sözlük anlamı nedir?

A) Bir sözü aydınlatmak

B) Kur'an ayetleri arasında ilişki kurmak

C) Kur'anda yer alan kapalı bir hususu açıklığa kavuşturmak

D) Bir düşünceyi az bir sözcükle özlü bir şekilde anlatmadır

47. *"Eğer Allah'ı seviyorsanız, buna uyun ki Allah'da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok merhametli ve bağışlayıcıdır."* (Al-i İmran 31) ayeti ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Allah'ı sevmenin dini bir boyutundan söz edilemez

B) Allah'ı sevme ile onun merhameti arasında bir ilişki olduğundan bahsedilmez

C) Allah'ı sevmek ile peygamberini sevmek arasında paralel bir ilişki vardır

D) Ayette emir değil tavsiye anlaşılmaktadır

48. Aşağıdakilerin hangisinde Asr Suresinin ana konusudur?

A) Rabbine kulluk etme

B) Yetimlere iyi davranma

C) Hakkı anlatma

D) İnsanlığın hüsrandan kurtuluş yolu

49. *"Safa ile Merve, Allah'ın işaretlerindendir. Kim Kâbe'ye hac için veya umre için ziyaret ederse bu ikisini tavaf etmesinde bir sakınca yoktur. Kim gönülden iyilik yaparsa, Allah şükrün karşılığını veren ve bilendir."* (Bakara 2/158) ayeti aşağıdakilerden hangisinde doğru yorumlanmıştır?

A) Bu iki tepe Hz. Hacer'in su arayışında koştuğu tepelerdir. Daha sonra cahiliyede her birine put yerleştirilmiştir. Fakat bazı kimselerin içinde şüphe kalması üzerine bu ayet indirilmiş ve şüpheler giderilmiştir.

B) *"Ameller niyetlere göredir"* hadisini teyit etmek üzere indirilmiştir

C) Hac ve umrede bu iki tepenin ziyareti Müslümanlara zorunlu kılınmış ve ancak bunların tamamı ile hac yapılmış olacaktır

D) İslam kendisinden önceki güzel uygulamaları reddetmektedir

50. Aşağıdakilerden hangisi kıyamet günü neşeli ve güleç olacaktır?

A) Müminler

B) Fasıklar

C) Münafıklar

D) Facirler

51. Muhkem ayetlerin tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anlamı tevil kabul etmez derecede açık olan ve tek bir yoruma elverişli olan ayetlerdir.

B) Anlamı kapalı olan ve birden fazla yoruma elverişli olan ayetlerdir.

C) Başka dillere çevrilmeyen ayetlerdir.

D) Ahiret inancından ve doğru amellerin ne olması gerektiğinden bahseden ayetlerdir

52. Hangisi vahiy karşısında inkâr yoluna sapanların davranışlarından biri değildir?

A) Büyüklenme ve ayrılık içinde olma

B) Kendilerinden önce yok edilen toplumların sonundan ders alınama

C) Atalarının yoluna bağlılıkta kararlı davranma

D) Kendi içlerinden gelen bir uyarıcıyı benimsemiş olma

53. Felak suresinde aşağıdakilerin hangisi yoktur?

A) Haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden Allah'a sığın

B) Büyü yapanların şerrinden Allah'a sığın

C) Büyü ve sihir gibi batıl işlerle meşgul olma

D) İnsanlara kötü şeyler fısıldayan sinsi vesvesecinin şerrinden Allah'a sığın

54. *"Aklını kullanmayanların cezası nedir?"* sualine Kur'an hangi yanıtı verir?

A) Onların kalacağı yer ebedi cehennemdir.

B) İslam dogmatiktir. Akıl kullanılmazsa herhangi bir muahede gerekmez

C) Kendimizi uçuşan yapraklar gibi hissetmeliyiz zira bunun herhangi bir cezası yoktur

D) O, aklını kullanmayanları pisliğe mahkûm eder

55. İlk inen sure aşağıdakilerden hangisidir?

A) Alak

B) Kalem

C) Leheb

D) Müzzemmil

56. Aşağıdakilerden hangisi bir kıyamet tasviri değildir?

A) Dilini acele ile hareket ettirip durma

B) Bu gün kaçacak yer nerede? der

C) Evet, insan kendini görecektir

D) O gün karar yeri Rabbinin huzurudur

57. Aşağıdakilerden hangisi Rabbimizin nehy ettiklerindendir?

A) Her mescitte O'na yönelme

B) Kendisine karşı bilgimizin olmadığı şeyleri söylememe

C) Adalet

D) Dini yalnız kendisine has kılarak O'na yalvarma

58. Kur'an okunurken müminler ne yaparlar?

A) Abdest alırlar

B) Rahat bir yere otururlar

C) Kur'an'ı anlamaya çalışıp hayatlarına aktarırlar

D) Anlaşılmaması için türlü bahaneler öne sürerler

59. Hangi özellikler sadece Allah'a aittir?

A) Sadece Allah'a dua edilir

B) Allah'ın hiç kimseye, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur

C) Allah evrenin tek hâkimidir

D) Hepsi

60. Allah katında en karlı ticaret hangisi değildir?

A) Allah'ın kitabını okumak ve hayata aktarmak

B) Namazı kılmak

C) İnfak etmek

D) Çok ucuza alıp pahalıya satmak

61. Allah, Musa (a.s.)'ya Firavun'a nasıl tebliğ etmesini öğütlüyor?

A) Onunla savaşmasını

B) Ona gidip hemen mucizleri göstermesini

C) Ona yumuşak söz söylemesini

D) Firavunun hatalarını yüzüne vurmasını

62. *"Sebbih"* kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sabah vakti

B) Tespih et

C) Kulluk et

D) Sabit kul

63. *"Zina eden erkek ve zina eden kadından her birine .... sopa vurun"*. (Nur 2) Boşluğa ne gelmelidir?

A) Seksen

B) Doksan

C) Yüz

D) Kırk

64. Mukarrebûn ne demektir?

A) Yakınlaştırılmışlar, öncüler, gözde olanlar

B) Mahşerde sağ tarafta yer alacaklar

C) Mahşerde sol tarafta yer alacaklar

D) Mahşerde garip kalacak olanlar

65. Hicr Sûresi'nin 99. Âyetinde "................ *kadar rabbine kulluk et*" buyrulmaktadır. (Hicr 15/99) Boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

A) Allah hükmünü verinceye

B) Sana yakîn gelinceye

C) Tevben kabul oluncaya

D) Allah'ın azabı gelinceye

66. Sözlük anlamı "*Mesel, destan ve kıssa*" olan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Münasebetu'l-Kur'an

B) Emsâlu'l-Kur'an

C) Garibu'l-Kur'an

D) Mubhemetu'l-Kur'an

67. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın isimlerinden mev'iza'nın anlamıdır?

A) Kur'an'ın çok anılması

B) Kur'an'ın rehber oluşu

C) Kur'an'ın hak ile batılı ayırması

D) Kur'an'ın nasihat ve öğüt vermesi

68. Kur'an'ın en uzun suresi ile en kısa suresi hangi şıkta doğru olarak verilmiştir?

A) Nisa-Kevser

B) Bakara-Kevser

C) Mücadele-Nur

D) Yasin-Hucurat

69. Allah'ın doğrudan veya çoğunlukla bir elçi vasıtasıyla başkalarının duyamayacağı bir gizlilikle peygamberlerine bilgi iletmesine ne denir?

A) Ayet

B) Sure

C) Vahiy

C) Kur'an

70. Kur'an başlangıcı ve sonu olan çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerden her birine ne ad verilir?

A) Ayet

B) Cüz

C) Sure

D) Hareke

71. Esbab-ı nüzul ne demektir?

A) Birbirine benzeyen, kendisinde karışıklık bulunan ve birden fazla yoruma elverişli olan ayetlerdir

B) Ayetlerin inmesine sebep olan olay veya duruma denir

C) Dini bir hükmün zaman bakımından sonra gelen yine dini bir delil ile kaldırılmasına denir

D) Bir tek anlamı bulunan, sağlam kılınan, hükmü sabit olan ve tek bir yoruma elverişli olan ayetlere denir

72. İcazu'l-Kur'an konusunda eseri olan üçlü âlim hangi şıkta verilmiştir?

A) Dani, İbn Mücahid, İbn Cezeri

B) Bâkillani, Mustafa Sadık er-Rafii, Fahreddîn er-Razi

C) Elmalılı, Muhammed Esed, Süleyman Ateş

D) Hepsi

73. *"Kur'an metninin en küçük ve en kısa ifadesidir. Sözlük anlamı işaret ve alamettir"*. Bu neyin tanımıdır?

A) Sure

B) Ayet

C) Hizb

D) Cüz

74. Anlaşılması güç ve manası kapalı olan yabancı kelimelerin tefsirini konu alan ilim dalı hangisidir?

A) Meani'l-Kur'an

B) Garibu'l-Kur'an

C) Mübhematu'l-Kur'an

D) Müşkilü'l-Kur'an

75. Garibu'l-Kur'an ile ilgili eserlerden hangisi yanlış verilmiştir?

A) İbn Kuteybe: Tefsiru Garibu'l-Kur'an

B) İbn Abbas: Garibu'l-Kur'an

C) Yahya b. Sellam: el-Vücuh ve'n-Nezair

D) Rağıb el-İsfahani: el-Müfredat fi Garibu'l-Kur'an

76. Aşağıdakilerden hangisi Meani'l-Kur'an ile ilgili eserlerden değildir?

A) Ferra: Meani'l-Kur'an

B) Ahfeş: Meani'l-Kur'an

C) Zeccac: Meani'l-Kur'an

D) Bikai: Mane'l-Kur'an

77. Kur'an lafızlarının anlamının bilinmesi, Kur'an-ı Kerim'deki kelimelerin cümle içindeki yerlerinin belirlenmesi ve anlamının ona göre verilmesine tefsir literatüründe ne ad verilir?

A) İ'rabu'l-Kur'an

B) Hakikat ve mecaz

C) Beyâni'l-Kur'an

D) Sarfetü'l-Kur'an

78. Ayet ve sureler arasındaki mana ilişkisini ortaya koyan ilme ne ad verilir?

A) Tenâsub ve İnsicam

B) Ahenk ve Uyum

C) Bütünlük ve İnsicam

D) Tenasüb ve Ahenk

79. Aşağıdaki eserlerden hangisi Tenâsub ve İnsicam ile ilgili değildir?

A) el-Gırnati: el-Burhan fi Tertibi Süveri'l-Kur'an

B) el-Bikai: Nazmu'd-Dürer

C) Suyuti: Tenasukü'd-Dürer

D) Ebû Ubeyde: Mecâzu'l-Kur'an

80. Allah'ın kendilerinden meydan okuma güç ve imkânını aldığı için Arapların Kur'an'ı Kerim'e meydan okuyamadıklarını savunan ekolün adı nedir?

A) Nahiv

B) Sarf

C) Sarfe

D) Mutasarrıf

82. Sahabeden sonra tefsir alanında en önde gelen kimseler kimlerdir?

A) Muhacirler

B) Ensar

C) Müderrisler

D) Tâbiîn

82. ***"Allah Resulü'nün verdiği her hüküm O'nun Kur'an'dan anladığıdır"* bu ifade kime aittir?**

A) İmam-ı Azam

B) İmam Şafii

C) İbn Hazm

D) İmam Maturidi

83. İlk filolojik faaliyetleri başlatanlar arasında hangisi yer almaz?

A) İbn Âşur

B) Ahfeş

C) Kutrub

D) Ebû Ubeyde

84. Bir konuyla ilgili olarak indirilen âyetleri araştırıp inceleyerek bir yerde toplamaya, lâfızları ve zikredilen yerleri ne kadar değişik olursa olsun nüzul sebebi ve iniş sırasını da gözeterek bunları sünnet-i nebeviyye ve sahâbi sözlerinin desteği ile açıklamaya ne ad verilir?

A) Rivayet Tefsiri

B) Konulu Tefsir

C) İşari Tefsir

D) Lügavi Tefsir

85. Sahanın ilk te'liflerinden, Tefsir usulünün ilk nüvelerinden sayılır. Eserin önemi Kur'ân'ın garib kelimelerin tefsiri, üslûp özellikleri ve hitap şekilleri anlamında mecaz tabirinin ilk defa onda kullanılmış olmasıdır. Cahiliye, muhadramûn ve İslamî döneme ait bin kadar eski şiirden oluşan büyük bir divanı muhafaza etmesi de onun bir başka önemli özelliği olarak dikkati çekmektedir. Bu eser ve yazar hangisidir?

A) Ahfeş: Meâni'l-Kur'ân

B) Ferrâ: Meâni'l-Kur'ân

C) Ebû Ubeyde: Mecâzu'l-Kur'ân

D) Hatib eş-Şirbini: Sirâcu'l-Münir

86. Hangisi *"Lafızları farklı anlamları aynı olan kelimelerdir"* tanımını ifade eder?

A) Müteşabib

B) Vücuh

C) Nezair

D) Müteradif

87. Siyak-Sibak ne demektir?

A) Kur'an'ın ayetlerinin kronolojik sıralanması

B) Kur'andaki yabancı kelimelerin açıklanması

C) Acze düşmek, aciz bırakmak

D) Kur'an ayetleri arasında anlam ilişkisinin ve bütünlüğünün olması

88. Aşağıdakilerden hangisi konulu tefsirin faydaları arasındadır?

A) Aynı konudaki bütün âyetlerin bir araya getirilmesi sayesinde incelenen konu tam olarak ve anlaşılır mahiyette ortaya çıkabilir.

B) İncelenen konuyla ilgili bütün âyetlerin bir araya getirilmesi sonucunda eski ve yeni bâtıl bütün düşünce ve görüşlere reddiyeler sunulabilir.

C) Kur'ân-ı Kerim'deki bazı âyetlerin ifadelerinde zıt gibi görünen hususlar giderilerek bu konudaki şüpheler izâle edilebilir.

D) Hepsi

89. Aşağıdaki tefsirlerden hangisi *"rivayet metoduna"* göre yazılmıştır?

A) Kâdî Beydâvî'nin kaleme aldığı *"Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl"*

B) İbn Kesîr'in kaleme aldığı *"Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm"*

C) Nesefî'nin kaleme aldığı *"Medâriku't-Tenzîn ve Hakâiku't-Te'vîl"*

D) Hamdi Yazır'ın kaleme aldığı *"Hak Dini Kur'ân Dili"*

90. Anlam veren, anlam belirten, anlam bilimi ve ilmu'l-ma'na gibi anlamlara gelir. Bu bilimin adı nedir?

A) Simetrik

B) Filolojik

C) Semantik

D) Geometrik

91. Şer'i bir hükmün yine şer'i bir delil ile kaldırılması nedir?

A) Nesh

B) Mensuh

C) İnzal

D) Mücmel

92. Aşağıdakilerden hangisi Asr Suresinin emirlerinden değildir?

A) Gerçek hakka iman etme

B) Doğruya uygun olanı yapma

C) Rabbinin nimetini anlatma

D) Birbirinize sabrı tavsiye etme

93. Kur'an'ın bazı ayetleri arasında karşıt, çelişik, ihtilaf veya tezat gibi görünen hususlar Kur'an ilimlerinden hangisinin konusudur?

A) Esrar'ul Kur'an

B) Mübhematül Kur'an

C) Müşkilü'l-Kur'an

D) Havvasul Kur'an

94. Aşağıdaki tefsirlerden hangisi dirayet tefsiridir?

A) el-Cami' li Ahkami'l-Kur'an

B) el-Keşşâf

C) Tefsiru'l kur'ani'l Azim

D) Ruhu'l-Beyan

95. Aşağıdakilerden hangisi dirayet tefsiri örneği sayılamaz?

A) Naklî tefsirler

B) Fıkhî tefsirler

C) Kelamî tefsirler

D) Tasavvufî tefsirler

96. Taberî'nin kaleme aldığı tefsirin özgün adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Câmiu'd-Durûsi'l-Arabiyye

B) Câmiu'l-Beyân An Te'vîli Âyi'l-Kur'ân

C) el-Câmi' Li Ahkâmi'l-Kur'ân

D) Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl

97. Îcaz'ın sözlük anlamı nedir?

A) Bir sözü aydınlatmak

B) Kur'anda yer alan kapalı bir hususu açıklığa kavuşturmak

C) Ayetler arasında ilişki kurmak

D) Düşünceyi az bir sözcükle özlü şekilde anlatmadır

98. Peygamberlerin, risaletleri konusunda sadık olduklarını ispatlamak üzere Allah tarafından kendilerine verilen ve benzeri ortaya çıkarılamayan olağanüstü iş veya duruma ne ad verilir?

A) Mucize

B) Keramet

C) Melâmet

D) Resahat

99. Kur'an ve Hz. Peygamberin, Kur'an'ın Allah kelamı olduğunu söyleyerek, Arapların onun benzerini ortaya çıkaramayacaklarını iddia etmesine ve bunun için meydan okumasına ne ad verilir?

A) Mucize

B) Acziyet

C) Müddeî

D) Tehaddî

100. Teaddüd-i zevcât ne anlama gelir?

A) Çok Eşlilik

B) Tek eşlilik

C) Mut'â nikâhı

D) Talak

101. *"İbn Kesir (ö. 774): Tefsiru'l Kur'an'il-Azim; Sa'lebi (ö. 427): el-Keşf ve'l-Beyan; Vahidi (ö. 468): el-Veciz fi't-Tefsir; Kasımi (ö. 1914): Mehasinu't-Te'vil".* Adlı eserler hangi kategoriye girer?

A) İşari Tefsir

B) İctimai Tefsir

C) Rivayet Tefsiri

D) Dirayet Tefsiri

102. *"Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş! Dağlara bakmıyorlar mı nasıl dikilmiş! Yeryüzüne bakmıyorlar mı nasıl yayılmış? Üstlerine kanat çırparak uçan kuşlara bakmazlar mı?"* Âyetlerinde insanın yapması gereken davranışı en kapsamlı şekilde aşağıdakilerden hangisi içermektedir?

A) İnsanın çevresine bakması

B) İnsanın kendisine yararlı ve zararlı olan şeyleri araştırması

C) İnsanın düşünerek gerçeğe ve mükemmele ulaşması

D) İnsanın sadece düşünmeye çağrılması

103. ***"Ehl-i kitap size bir söz söylediği/bilgi verdiği zaman, onları ne tasdik edin, ne de yalanlayın! Allah'a, kitaplarına ve elçilerine inandık, deyin! Böylece o (size söyledikleri şey) doğru ise onu yalanlamamış, bâtıl/yanlış ise doğrulamamış/tasdik etmemiş olup hata işlemekten kurtulmuş olursunuz"*** **hadisi daha çok hangi konu ile ilgilidir?**

A) İsrailî haberlerle

B) Hadisle

C) Konulu tefsirle

D) Miraç olayı ile

104. Henüz vahyin nâzil olmadığı bir konu hakkında, bir kişinin, daha sonra inecek olan vahye uygun düşen görüşlerine ne ad verilir?

A) Önsezi

B) Tahmin

C) Muvafakat

D) Muhalefet

105. ***"İbn Aşur: et-Tahrir ve't-Tenvir; Razi: Mefatihu'l Gayb; Derveze: et-Tefsiru'l-Hadis; Süleyman Ateş: Çağdaş Tefsir"*** **adlı eserler hangi gruba girer?**

A) İşari

B) Tasavvufi

C) Rivayet

D) Dirayet

106. Hz. Aişe'den rivayet edilen bir hadiste şöyle buyrulur: ***"Benden önceki ümmetlerin muhaddesleri vardı. Bu ümmetin içerisinde böyle birisi varsa o da ......'dir".*** **Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulabilir?**

A) Ali

B) Ömer

C) İbn Mes'ûd

D) Osman

107. İlk vahyin gelmesinden sonra belli bir süre vahiy gelmedi. Bu döneme ne ad verilir?

A) Vahyin fetreti dönemi

B) Vahyin negatif dönemi

C) Vahyin tencîm dönemi

D) Vahyin nüzûl dönemi

108. Kur'an'ın peydderpey indirilmesine .... denir. Tarihi tutarsızlık anlamında kullanılan kavrama .... denir. Bu cümledeki boşlukları sırası ile doldurunuz?

A) Tencîm-Anakronizm

B) Nemim-Kamer

C) Yorum-Nüzûl

D) Anakronizm-Tencîm

109. Taberi'den yaklaşık 6 asır sonra yaşamıştır, *Celaleyn ve ed-Durru'l-Mensûr* en önemli eserleri arasmda yer alır. Bu şahsın adı nedir?

A) Mukatil b. Süleyman

B) Suyûtî

C) Hasan Basri Çantay

D) Zerkeşî

110. Vahye en çok muvâfakât eden sahâbî kimdir?

A) Hz. Ali

B) Hz. Osman

C) Hz. Hüseyin

D) Hz. Ömer

111. Hz. Ömer'in âyetleri anlamaya yönelik zihinsel faaliyetinin sonuçları değişik şekillerde yansımıştır. Aşağıda bunlardan hangisi yer almamaktadır?

A) Bazen onun zihninde beliren sorulara vahiyle karşılık verilmiş

B) O, bazı durumlarda da Şâri' tarafından uyarılmış

C) Bazen düşüncesini Kur'an ayeti olarak halka okumuştur

D) Bazen de sözleri Şâri' tarafından olumlu bulunmuştur

112. Kur'an'ın peyderpey nüzulünün hikmetleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Mekkelilerin bu konudaki itirazları

B) Muhatapların sorularına ve itirazlarına cevap verme

C) Hükümlerinde tedricilik

D) Kur'an'ın ezberlenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırma

113. "*a. İlme'l-yakîn b. Ayne'l-yakîn c. Hak-ka'l-yakîn*". Bu tanımlamanın sıralaması nasıl olmalıdır?

A) Tecellî - Mükâşefe - Müşâhede

B) Mükâşefe - Müşâhede - Tecellî

C) Müşâhede – Tecellî - Mükâşefe

D) Müşâhede – Mükâşefe - Tecellî

114. İslam'da bazı şeylerin haram kılınması tedrîci bir süreçte gerçekleşmiştir. Hz. Ömer'in bu süreç içerisindeki beyanları vahiyle onaylanmıştır. Aşağıdakilerden hangisi buna örnek teşkil eder?

A) Hırsızın elinin kesilmesi

B) Zinanın haramlığı

C) Faizin haram kılınması

D) Alkollü içeceklerin tüketilmesinin yasaklanması

115. Kur'an'ı ilmi veriler ışığında tefsir etmenin pek doğru olmadığını savunan alim....'dir. Kur'an'ın ilmi veriler ışığında tefsir edilmesi gerektiğini ileri süren alim ....'dir. Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulabilir?

A) Muhammed Abduh ve Süleyman Ateş

B) Dânî ve Ebû Hureyre

C) Şâtıbî ve Râzî

D) İbn Cezeri ve Mukatil b. Süleyman

116. Aşağıdakilerden hangisi (وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ) (İsrâ 34) ayetinin ifade ettiği anlamlardan biri <u>değildir</u>?

A) Ticari işlemlerinizde taahhütlerinizin arkasında durun

B) Avrupa insan hakları mahkemesinin bütün kararlarına uyun

C) Birbirinize verdiğiniz sözleri tutun

D) Aranızda gerçekleştirdiğiniz akitlere bağlı kalın

117. Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında miladi 624 yılında gerçekleşmiştir. Müslümanların zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu savaşın Müslümanların zaferiyle sonuçlanmasının ardından esirlerin durumu Hz. Peygamber ve ashâbı arasında müzakere edilmiştir. Bu müzakere esnasında Hz. Ömer'in ifade ettiği görüş, varılan neticenin ardından vahiyle onaylanmıştır. Bahsedilen savaş hangisidir?

A) Bedir

B) Uhud

C) Hendek

D) Huneyn

118. Kur'an-ı Kerim ayetleri arasında ilk bakışta tezat ve çelişki vehmini veren hususlar ve bunları izale etmeye çalışan eserleri ifade eden ilim dalına ne ad verilir?

A) Meani'l-Kur'an

B) Garibu'l-Kur'an

C) Mübhematu'l-Kur'an

D) Müşkilü'l-Kur'an

119. Müşkilü'l-Kur'an ile ilgili eserlerden hangisinin yazarı yanlış verilmiştir?

A) İbn Kuteybe: Te'vilü Müşkilil Kur'an

B) Ukberi: Müşkili İrabi'l-Kur'an

C) el-Mekki: Müşkili İrabi'l Ku'ran

D) Muhammed Abduh: Müşkilatu'l-Kur'ani'l-Kerim

120. Kur'an'da kimi veya neyi karşıladığı bilinmeyen, kapalı olan ism-i mevsuller, ism-i işaretler, zamirler, cins isimler, belirsiz zaman ve yer zarfları ve belirsiz miktar bildiren kelimelere denir. Konuyla ilgili en önemli eser Süheyli'nin: Gavâmidu Esmâi'l-Mübheme'sidir. Burada bahsedilen tefsir dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Meani'l-Kur'an

B) Garibu'l-Kur'an

C) Mübhemâtu'l-Kur'an

D) Müşkilü'l-Kur'an

121. Kur'an-ı Kerim'de yer alan fakat kullanımı yaygın olmayıp, anlamını ancak belli bir kültür ve birikime sahip olanların bilebileceği ya da sözlük yardımı olmaksızın manası bilinemeyen kelimeleri ele alan ilim dalıdır. Burada bahsedilen ilim dalı hangisidir?

A) Garîbu'l-Kur'an

B) Meani'l-Kur'an

C) Mübhematu'l-Kur'an

D) Müşkilü'l-Kur'an

122. Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin sözlük anlamı, etimoloji ve gramer gibi daha çok dil açısından tefsirini ele alan ilim dalının adı nedir?

A) Garibu'l-Kur'an

B) Meâni'l-Kur'an

C) Mübhematu'l-Kur'an

D) Müşkilü'l-Kur'an

123. Siyak-Sibak ne demektir?

A) Ayetlerin birbirleriyle olan bütünlüğü

B) Surelerin nüzul süresi

C) Kısa ve uzun ayetlerin bağlantısı

D) Hadislerin Kur'anla uyumu

124. Kur'an-ı Kerim'deki mecaz kelimeleri ele alan Kur'an ilmine ve bu sahada yazılan eserlere .... denir. Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulabilir?

A) Mûcizu'l-Kur'an

B) Emsâlu'l-Kur'ân

C) Müteşâbihu'l-Kur'ân

D) Mecâzu'l-Kur'an

125. Kur'an'da bir kelimenin birden fazla anlamda kullanılmasına ...... denir. Kur'an'da birden fazla kelimenin aynı anlamı ifade etmesine ...... denir. Bu cümledeki boşluklar sırası ile nasıl doldurulabilir?

A) Hakikat-Mecaz

B) Mesel-Emsâl

C) Vücuh-Nezâir

D) Hiçbiri

126. Kur'an'ın icazı konusunu ilk olarak ele alanlar hangi âlimlerdir?

A) Eşarî

B) Mutezilî

C) Hanefî

D) Maturidî

127. Kelime ve önermelerle onların ifade ettiği anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen ilim dalıdır. Lügavi (dilsel) tefsir bununla yakından ilişkilidir. Ekolün en önemli temsilcileri: Zemahşeri (Eseri: Keşşaf) ve Ebû Hayyan (Eseri: Bahru'l-Muhit)'dir. Bu ilim dalının adı nedir?

A) Semantik

B) Hermenotik

C) Geometrik

D) İ'câz

128. Aşağıdakilerden hangisi rivayet tefsiri için bir kaynaktır?

A) Kur'an'ın hadis ile tefsiri

B) Kur'an'ın Sahabe sözü ile tefsiri

C) Kur'an'ın Tabiin sözü ile tefsiri

D) Hepsi

129. Suyûtî'nin yazmış olduğu bir eserdir. Rivayet tefsirlerinin en meşhurlarındandır. Eser, tefsir ile ilgili rivayetleri bir arada toplamaya gayret göstermiş ve Hz. Peygamber (s.a.v), sahabe, tâbiîn ve etba-u tâbiînden kendisine ulaşan tefsir rivayetlerini sahiplerine isnad ederek zikretmiştir. Bu eserin adı nedir?

A) Câmiu'l-Kur'an

B) Esbabu'n-Nüzûl

C) ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr

D) et-Tefsiru'l-Garîb

130. Kur'an-ı Kerim'de 29 surenin başında yer alır. Bunlar sayı olarak 14 harftir. Kûfelilere göre, bu harflerden bir kısmı müstakil birer ayet, bir kısmı da bir ayetin bir sözcüğü hükmündedir. Basralılara göre ise bunların hiçbiri başlı başına bir ayet değildir. Bu harflerin adı nedir?

A) Huruf-u Kat'

B) Huruf-u Müşebbehe

C) Huruf-u Emsal

D) Hurûf-u Mukattaa

131. Aşağıdaki tefsirlerden hangisi rivayet tefsirleri arasındadır?

A) el-Ferra→Ma'ani'l-Kur'an

B) İmam-Şafi → Ahkamu'l Kur'an

C) Taberî→Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân

D) Zemahşeri→Keşşâf

132. Bir cümle, olgu, ifâde veya birimden önce gelen bölüm veya birime ...., kendinden sonra gelen bölüme veya birime ...... denir. Boşlukları sırası ile doldurunuz?

A) Siyak-Sibak

B) Tekdim-Tehir

C) Sibak-Siyak

D) Tehir-Takdim

133. *"İ'cazu'l-Kur'an"* tabirinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kur'ân'ın hükümleri

B) Kur'an'ın benzerinin yapılamaması

C) Kur'an'da ihtilaf olmaması

D) Kur'an'ın toplanması

134. İ'rabu'l-Kur'an ile ilgili eserlerden hangisi yanlış verilmiştir?

A) Suyûtî: el-Mürşidü'l-Vecîz

B) Mekki: Müşkili İrabi'l-Kur'an

C) Enbari: el-Beyan fi Garibi İrabi'l-Kur'an

D) Ukberi: et-Tıbyan fi İrabi'l-Kur'an

135. Aşağıdakilerden hangisi konulu tefsirin faydaları arasındadır?

A) Konulu Tefsir sayesinde Kur'ân-ı Kerim'in değişik üsluplarına âşinâ olunabilir.

B) Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli konularından hareketle onun içerdiği Rabbani hidâyet ortaya çıkartılabilir.

C) Konulu Tefsir sayesinde Kur'ân-ı Kerim tam anlamıyla anlaşılabilir.

D) Hepsi

136. Sureler ve ayetler arasındaki uyum ve ahenge ne denir?

A) Tenasüb

B) Tevafuk

C) Teradüf

D) Tesanüd

137. Aşağıdaki kelimelerden hangisi *"Lafızları aynı, anlamları farklı olan kelimelerdir"* tanımını ifade eder?

A) Müteşabih

B) Vücûh

C) Nezâir

D) Müteradif

138. *"Müşkilü'l-Kur'ân"* ifadesinin tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kur'ân'ın anlaşılması zor olan ayetleri demektir.

B) Aralarında tenakuz ve ihtilaf olduğu zannedilen ayetlere denir.

C) Sahih hadislerle çelişkili olduğu zannedilen ayetlere denir.

D) Anlamı kapalı olan ayetlere denir.

139. Aşağıdaki tefsirlerden hangisi *"rivayet metoduna"* göre yazılmıştır?

A) Kâdî Beydâvî'nin kaleme aldığı *"Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl"*

B) İbn Kesîr'in kaleme aldığı *"Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm"*

C) Nesefî'nin kaleme aldığı *"Medâriku't-Tenzîn ve Hakâiku't- Te'vîl"*

D) Hamdi Yazır'ın kaleme aldığı *"Hak Dini Kur'ân Dili"*

140. *"İ'cazu'l-Kur'an"* tabirinin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kur'ân'ın hükümleri

B) Kur'an'ın toplanması

C) Kur'an'da ihtilaf olmaması

D) Kur'an'ın benzerinin yapılamaması

141. Resûlullah (s.a.v.), bir defasında vahyin akabinde: *"Allah hakikati .... diline ve kalbine uygun indirdi"*. Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulabilir?

A) Ömer'in

B) Ubey'in

C) Zeyd'in

D) Ebû Musa'nın

142. Muhammed Hamdi Yazır tarafından kaleme alınan tefsir aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hulâsatül Beyan fî Tefsiri'l-Kur'an

B) Hak Dîni Kur'ân Dili

C) Tanrı buyruğu tefsiri

D) Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim ve Tefsiri

143. Aşağıdakilerden tefsirlerden hangisi İşari Tefsir metoduna göre yazılmamıştır?

A) Suyûtî: ed-Dürrul Mensûr fit-Tefsîri bil Me'sûr

B) Sülemi: Hakaiku't-Tefsir

C) Kuşeyri: Letaifü'l-İşarât

D) İsmail Hakkı Bursevi: Ruhu'l-Beyan

144. Herhangi birisinin, Kur'an'a benzerlik olması için bir cümle inşa ederek onun, Kur'an'ın ayetlerinin bir benzeri ve aynı özelliklere sahip olduğunu iddia etmesine ne ad verilir?

A) Letafet

B) Muâraza

C) Mucize

D) Keramet

145. *"el-Beyân fî Garîbi i'râbi'l-Kur'ân, Acâibu Ulûmi'l-Kur'an ve Kitabu İzahi'l-Vakf ve'l-İbtida"* adlı eserlerin yazarı kimdir?

A) İbnü'l-Enbâri

B) Hasan el-Askeri

C) Ebû Musa el-Eşari

D) İbn Ebi Davud

146. *"Büyük İslâm İlmihali"* adlı eserin sahibidir. 1961-1964 yılları arasında yazılan *"Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri"* adlı eseri 8 cilttir. Bu yazar kimdir?

A) Elmalılı Hamdi Yazır

B) Hasan Basri Çantay

C) Konyalı Mehmet Vehbi

D) Ömer Nasuhi Bilmen

147. *"........ Boşanmış kadına verilen hediye ve muayyen bir meblağ karşılığında muayyen bir süre için gerçekleştirilen bir çeşit geçici evlilik demektir"* bu cümledeki boşluğu tamamlayınız.

A) Met'a

B) Mut'a

C) Temettu'

D) Matla'

148. Kur'an'ın peyderpey indirilmesine tefsir ilminde ne ad verilir?

A) Tefsriru'l-Kur'an

B) Tencîmu'l-Kur'ân

C) Fetret-i Vahiy

D) Nüzûlü'l-Kur'ân

149. Kâbe'nin inşası sırasında Hz. İbrâhim'in üzerine çıkıp duvar ördüğü ve üstünde insanları hacca davet ettiği kabul edilen taş veya onun bulunduğu yere ne ad verilir?

A) Makâm-ı İbrâhim

B) Zemzem

C) Safa-Merve

D) Hacaer-u Esved

150. Kur'an'ın peyderpey nüzûlünün hikmetleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Bu konuda Mekke zenginlerini dikkate almak

B) Hz. Peygamberi teselli etme

C) Hz. Peygamber'in ümmî olması

D) Kur'an'ın muciz olması

151. Yahudilikten, Hıristiyanlıktan ve diğer kültürlerden İslamiyet'e giren rivayetlere ne ad verilmektedir?

A) İsrailiyât

B) Hurafat

C) Emsâlu'l-Kur'an

D) Kıssa

152. *"Fetretü'l-Vahy"* ne demektir?

A) Hz. Muhammed'e ilk peygamberliğin verilmesi

B) Vahiy döneminin bitmesi

C) İlk vahiyden ikinci vahiy gelene kadar geçen süre

D) İlk vahyin nazil olduğu gün

153. Hz. Ömer'in Kur'an'ın müteşabih ayetleri ile ilgilenenlere karşı tutumu konusunda ne söylenebilir?

A) Çok sertti

B) Çok yumuşaktı

C) Sessiz kalıyordu

D) Hiçbiri

154. ***"Üç kitabın aslı yoktur: Meğâzî, Melâhim ve Tefsir."*** **Bu söz kime aittir?**

A) Ebû Hanife

B) İbn Abbas

C) Ahmed b. Hanbel

D) Ebû Hureyre

155. Kur'ân-ı Kerim evrensel ve ilahi hitabını tüm muhataplarına kelimelerle anlatmaktadır. Dolayısıyla Kur'ân'ın dünya ve insan hakkında görüsünü ortaya çıkarması bakımından vazgeçilemez yapı tasları mesabesinde olan kelimelerine .... denilmektedir.

A) Odak Kavramlar

B) Temel Kavramlar

C) Tali Kavramlar

D) Modern Kavramlar

156. Muhammed suresinin diğer bir adı nedir?

A) Kıtâl

B) Barış

C) Nebe

D) Rasûl

157. Hakikati ve özü itibariyle Kur'an metninin kültürün bir ürünü olduğunu ileri süren âlim aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbn Hanbel

B) Nasr Hâmid Ebû Zeyd

C) İbn Kemal

D) Mehmet Vehbi Efendi

158. Ebû Hureyre'den nakledilen bir hadîste, Resûlullah şöyle buyurmuştur: ***"Benden sonra nebi gelseydi, ... olurdu".*** **Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.**

A) İbn Abbas

B) Ömer

C) Osman

D) Ali

159. Takriben, bisetin 5. Yılında 1. Habeşistan hicreti gerçekleştiği dönemde nazil olmuştur. İlk vahy-edilen secde ayeti bu surede yer almaktadır. Müşriklere karşı okunan ilk suredir. Bahsi geçen sure hangisidir?

A) Kamer

B) Rahman

C) Necm

D) Hadid

160. Resûlullah (s.a.v.), ashabı ile istişare ettiğinde Hz. Ömer: "*Seni onunla kim evlendirdi Ya Resûlallah*" diye sormuş; Hz. Peygamber de: "*Allah*" cevabını *vermiştir. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bu hususta Rabbim seni yalnız bırakmaz.*" ifadelerinde bulunmuştur. Bunun üzerine "*Onu işittiğiniz zaman, "Bunu konuşmamız bize yakışmaz, hâşâ, bu, büyük bir iftirâdır." demeniz gerekmez miydi?*" (Nûr, 16) âyeti nâzil olmuştur. Burada bahsedilen hadiseye ne ad verilir?

A) Talak Hâdisesi

B) Tahrim Hâdisesi

C) İfk Hâdisesi

D) Mudarabe Hâdisesi

161. el-Bakillânî: İ'cazü'l-Kur'an; Mustafa Sadık er-Rafi: İ'cazü'l-Kur' an; Bediüzzaman Said Nursi: İşaratü'l-i'caz; Abdullah Draz: en-Nebeü'l-Azim. Bu eserler hangi alanda yazılmış olabilir?

A) İ'câzul Kur'an

B) Müşkilü'l-Kur'an

C) Mübhemâtu'l-Kur'an

D) İşaratu'l-Kur'an

161. Genellikle Mu'tezili âlimler tarafından kabul görmüştür. Bunu savunan ilk kişi Nazzam'dır. Ona göre Kur'an'ın i'cazı bu sebepten dolayı vuku' bulmuştur. Allah, Arapları imkanları dahilinde olduğu halde, akıllarını selb-ederek, Kur'an'ın dışından, harici bir sebep ile onun benzerini meydana çıkarmaktan alıkoymuştur. er-Rummani, Cahız, İbn Sinan el-Hafaci, İbn Hazm ez-Zahiri ve eş-Şerif el-Murteda'nın da savunduğu bu görüşe ne ad verilir?

A) Mucize

B) Sarfe

C) Keramet

D) Hiçbiri

163. Tefsiru Celâleyn'in iki Celal'inden biridir. Tercümânü'l-Kur'an ve bunun muhtasarı "*ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsiri'l-Me'sûr*" isimli tefsirlerine ilaveten "*Lübâbu'n-Nûkûl fi Esbâbi'n-Nüzul*" ve "*Müteşabihu'l-Kur'an*" gibi eserleri kaleme almıştır. Bu zat kimdir?

A) Suyûtî

B) Zerkeşî

C) Zerkani

D) Derveze

164. Kur'an'ı anlama ve yorumlama etkinliği çerçevesinde çağdaş yorumbilim kuramlarından yararlanılmasının gerekliliğini; Geleneğin ve gelenek içinde yer alan yorum yöntemlerinin çok iyi tanınması gerektiğini; Çağdaş yaklaşımların bu bilgi ışığında değerlendirmeye alınmasının lüzumunu ve geleneğe dair güçlü bir birikim olmaksızın salt çağdaş yaklaşımlardan ve eserlerden hareket edilmesinin yanlışlığını savunan müellif kimdir?

A) İbn Teymiye

B) Fârâbî

C) Nasr Hâmid Ebû Zeyd

D) Hiçbiri

165. Hz. Ömer'in bazı söz ve davranışlarının Şâri' tarafından vahiyle onaylanmasına ne ad verilir?

A) Muhalefet-i Ömer

B) Mudârabet-i Ömer

C) Musadakat-i Ömer

D) Muvâfakât-ı Ömer

166. *"Herkesin kazandığı sadece kendine aittir. Hiçbir insan başkasının günahından sorumlu değildir"* ayetinin doğru yorumu hangisidir?

A) İnsanlar kazandıklarını paylaşmak zorundadır

B) Dini ve ahlaki alanda ferdi sorumluluk esastır

C) Günahkâr insanın kazancı olmaz

D) Günahlar toplu halde işlenirse cezası az olur

167. *"En yakın akrabanı uyar"* (Şuara 214), *"Ve artık emrolunanı açıkça ortaya koy. Putlara tapanlara aldırış etme"* (Hicr 94) ayetleri Resûl-i Ekrem'in hangi faaliyetine zemin hazırlamıştır?

A) Gizli çağrı

B) Aleni davet

C) Açıkça savaş

D) Hicret

168. Hangi sure Hendek savaşından bahseder?

A) Al-i İmran

B) Enfal

C) Tevbe

D) Ahzab

169. Hz. Peygamber Cebrail vasıtasıyla Kur'an'ı alır almaz aşağıdaki hususlardan hangisini yerine getirmezdi?

A) Ezberlemek

B) Tebliğ etmek

C) Teybin etmek

D) Okutturup anlattırmak

170. Kur'an'da yalnız iki insan için güzel örnek ifadesi yer alır. Bunlar kimlerdir?

A) Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed (s.a.v.) (60/4 ve 33/21. Ayetlerde)

B) Hz. İsa ile Hz. Musa (7/8 ile 9/11. ayetlerde)

C) Hz. Lokman ile Hz. Eyyüb (71/2 ile 85/3. ayetlerde)

D) Hiçbirinde

171. Kuran-ı Kerim'de ganimetin beşte biri için kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öşür

B) Sülüs

C) Rubu'

D) Humus

172. Aşağıda metni yer alan Maide 5/6. Ayette hangi konu zikredilmez? (يا أيها الذين آمنوا إذا قمتم إلى الصلاة فاغسلوا وجوهكم وأيديكم إلى المرافق وامسحوا برؤوسكم وأرجلكم إلى الكعبين وإن كنتم جنبا فاطهروا وإن كنتم مرضى أو على سفر أو جاء أحد منكم من الغائط أو لامستم النساء فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيدا طيبا فامسحوا بوجوهكم وأيديكم منه)

A) Yolculukta namazın kısaltılarak kılınması

B) Abdestin farzları

C) Teyemmümün nasıl alınacağı

D) Cünüp kimsenin boy abdesti alması gerektiği

173. İlk tam Kur'an tefsiri kime aittir?

A) Musa b. Ubeydullah

B) Mukâtil b. Süleyman

C) Ebû Ubeyde

D) Taberi

174. Fil 105/5. Ayetin (فجعلهم كعصف مأكول) Türkçe anlamı nasıl olmalıdır?

A) Onları, kurt yeniği gibi yaptı

B) Nihâyet onları, ekin yaprağı gibi yaptı

C) onları, kurt yeniği yaprağı gibi yaptı

D) Nihâyet onları, kurt yeniği ekin yaprağı gibi yaptı

175. Mesed suresinde aşağıdaki konulardan hangisi yer almaz?

A) Ebû Leheb'e yapılan beddua.

B) Malı ve kazandığının kendisine fayda sağlamadığı.

C) Karısının, itaatkâr birisi olduğu.

D) Onun alevli bir ateşe gireceği.

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-D	2-A	3-B	4-D	5-C
6-C	7-D	8-C	9-B	10-A
11-D	12-C	13-B	14-D	15-B
16-A	17-D	18-D	19-A	20-A
21-D	22-C	23-C	24-D	25-B
26-D	27-A	28-B	29-C	30-A
31-A	32-C	33-A	34-D	35-D
36-D	37-B	38-C	39-A	40-B
41-A	42-D	43-D	44-A	45-A
46-D	47-C	48-D	49-C	50-D
51-D	52-D	53-D	54-D	55-A
56-A	57-B	58-C	59-D	60-D
61-C	62-B	63-C	64-A	65-B
66-B	67-D	68-B	69-C	70-C
71-B	72-B	73-B	74-B	75-C
76-D	77-A	78-A	79-D	80-C
81-D	82-B	83-A	84-B	85-C
86-C	87-D	88-D	89-B	90-C
91-A	92-C	93-C	94-B	95-A
96-B	97-D	98-A	99-D	100-A
101-C	102-C	103-A	104-C	105-D
106-B	107-A	108-A	109-B	110-D
111-C	112-A	113-D	114-D	115-C
116-B	117-A	118-D	119-B	120-C
121-A	122-B	123-A	124-D	125-C
126-B	127-A	128-D	129-C	130-D
131-C	132-C	133-B	134-A	135-D
136-A	137-B	138-B	139-C	140-D
141-A	142-B	143-A	144-B	145-A
146-D	147-B	148-B	149-A	150-A
151-A	152-C	153-A	154-C	155-A
156-A	157-B	158-B	159-C	160-C
161-A	162-B	163-A	164-C	165-D
166-B	167-B	168-D	169-D	170-A
171-D	172-A	173-B	174-D	175-C

HADİS
KONU ANLATIMI

Hadis Usûlü: Eski tabiriyle usul-ü hadisin karşılığıdır. Hadis usûlü, bir hadis metodolojisidir. Ulûmu hadis, dirâyetu'l-hadîs, ilmu'l-hadîs dirâyeten, ilmu mustalahi'l-hadîs ve mustalahul-hadîs terimleri birbiriyle eş manalı olarak hadis usulü ilmini ifadede kullanılmaktadırlar.

Tasnif: Tedvin döneminde bir araya toplanan hadislerin daha kullanışlı hale getirilmesi için ravi ve konulara göre sınıflandırılmasına denir.

Ale'r-Rical: Hadisleri ravilere göre sınıflandırma yöntemiyle telif edilmiş eserlere denir.

Sünen: Sadece fıkıh, ahkâm ve muamelat konularındaki hadisleri ihtiva eden eserlere denir.

Cami: Sünen'deki konulara ek olarak sünenlerde olmayan iman, yaratılış, tefsir, peygamber ve sahabe menkıbelerini kısaca hadis hakkında her türlü konuyu ele alan eserlere denir.

Mu'cem: Ravileri alfabetik olarak sıralayan hadis eseri türüne denir.

Mütevatir: Yalanda birleşmeleri imkânsız görülen bir topluluğun verdiği habere denir. Mütevatir haber kesinlik düzeyinin en üst noktasında bulunan haberdir. Hadisin kalabalık bir topluluk tarafından rivayet edilmesi, bu kalabalığın yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmaması ve haberi nakleden kişilerin haberi bizzat kaynağından duymuş olması gerekir.

Haber-i Vahid: Tek kişinin getirdiği habere denir.

Cerh: Bir ravinin kendisinde veya rivayetinde tespit edilen bir kusurdan dolayı tenkid edilmesine denir.

Ta'dil: Bir ravinin kendisine veya rivayetine bakarak güvenilir olduğunu açıklamaya denir.

Cerh ve Ta'dil: Rical ilminin diğer bir adıdır. Hadislerin isnadında yer alan ravileri hafıza ve güvenilirlik bakımından değerlendiren eserlere denir.

Hasen: Sahih hadisin şartlarını taşımayan ancak zayıf hadis derecesine de düşmeyen hadislere denir.

Mevzu Hadis: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ağzından uydurulan ve iftira edilerek ona nispet edilen söz manasında mecazi olarak kullanılan "*el-mevzu*'" tabiri, "*el-Muhtelak*" (icad edilmiş) ve "*el-Masnu*'" (uydurulmuş) kelimeleriyle izah edilmektedir.

Hadisçilerin bu konudaki çalışmalarından faydalanarak uydurma hadislerin çokça bulunduğu belli-başlı birkaç bahsi şöylece sıralayabiliriz:

Senenin veya haftanın belirli gün ve gecelerinde kılınması tavsiye edilen namazlar hakkındaki hadisler.

Receb ayının ve bu ayda tutulacak oruçların fazileti hakkındaki hadisler.

Belirli tarihlerde bazı hadiselerin cereyan edeceğini haber veren hadisler.

Kıyamet alametlerinin muayyen aylarda zuhur edeceğini beyan eden hadisler.

Türkleri, Habeşleri, Sudanları zemmeden hadisler.

Ebû Hanife ve İmam Şafiî'nin adlarını anarak medh veya zemmeden hadisler.

Hızır ve İlyas'ın (as) hayatlarından bahseden hadisler.

Mürcie, Cehmiyye, Kaderiye, Eşariyye mezheplerinden bahseden hadisler.

İskenderiye, Dimyat, Basra, Bağdat, Kazvin, Ürdün, Abadan, Cidde, Askalan, Nusaybin, Antakya, Horasan, Merv, Buhara, Semerkant, Tûs, Herat, Kayrevan, Fas gibi şehir ve memleketleri medh eden veya zemmeden hadisler.

Peygamberlerin veya diğer büyük zevatın kabirleri hakkında ileri sürülen hadisler sahih değildir.

Aşura günün faziletinden ve o gün sürmelenmek, süslenmek veya hüzünlenmek, namaz kılmak, infak etmek ve aşura çorbası pişirmekten bahseden hadisler.

Mercimek, pirinç, bakla, patlıcan, portakal, üzüm, pırasa, karpuz, ceviz, peynir ve helva gibi yiyecek maddeleri ve gül, nergis, menekşe gibi çiçek ve bitkiler hakkındaki hadisler.

Sokakta yemek yemeyi ve eti bıçakla kesmeyi yasaklayan ve etin faziletinden bahseden hadisler.

İçinde Hz. Ayşe'nin lakabı olan "*Humeyra*" kelimesi bulunan veya "*Ya Humeyra*" diye başlayan hadisler.

Hz. Peygamber'in "*Ya Ali falan şeyin üç alameti vardır*" diye başlayarak Hz. Ali'ye muhtelif vasiyetlerde bulunduğu iddia edilen hadisler. Bu sözde hadisler içerisinde "*Ey Ali, Harun'un Musa'ya olan yakınlığı ne ise sen de bana öylesin*" hadis sahihtir.

Kur'ân-ı Kerim'in sûreleri hakkındaki hadislerin çoğu uydurmadır. Suyutî'nin beyanına göre hakkında hadis varit olan sûreler şunlardır: Fatiha, Bakara, Al-i İmran, Nisa, Maide, Enam, Araf, Tevbe, Kehf, Yasin, Duhan, Mülk, Zelzele, Nasr, Kafirun, İhlâs ve Muavvizeteyn.

İmanın artıp eksilmesi hakkındaki hadislerin çoğu uydurmadır.

Çocuğa Muhammed veya Ahmed adını koymanın faziletine dair sahih hadis yoktur.

Evladı zemmeden hadislerin tamamı uydurmadır.

Bekârlığı öven hadisler.

Akik taşından yapılmış yüzük taşının fazileti hakkındaki hadisler, uydurma hadislerdir.

* İslâm düşmanlığı, fırka ve mezhep taassubu, kabile, dil, belde veya peşinden gidilen kişileri övme düşüncesi, mevki ve dünyalık hırsı ve cahillik gibi sebeplerle Hz. Peygamber'in ağzından hadis uydurulmuştur. Hz. Peygamber'e iftira edilerek onun ağzından uydurulan sonra da uydurma isnadlarla Müslümanlar arasında yayılan rivayetlere mevzu hadis adı verilmiştir.

Hadis uydurma sebepleri şunlardır:

1. İslâm düşmanlığı.

2. Fırka, mezhep, kabile, dil ya da beldeyi yahut mezhep imamlarını savunma isteği.

3. İslâm dinine hizmet etmek arzusu.

4. Şahsî menfaat kaygısı.

5. Halife ve emirlere yaklaşmak arzusu.

Aziz: Ravi sayısı her tabakada iki kişiden aşağı düşmeyen haberlere denir.

Ömer bin Abdilaziz: Hadis yazım işlemine resmi hüviyet kazandıran halifedir.

Hemmam bin Münebbih: Günümüze kadar gelen ilk hadis sayfası bu şahsa aittir.

Tabakat: Hadis ravilerini dönem dönem ele alan esere denir.

el-Muvatta: İmam Malik'in Hicaz fıkhını ve hadislerini topladığı eseridir.

Mükatebe: Yazışma anlamına gelir. Hadis hocasının rivayet hakkı bulunan hadislerin tamamını veya bir kısmını yakında ya da uzakta bulunan kimseye yazıp göndermesine denir.

Tenzîhu'ş-Şerîa: Hadis uydurmasıyla mücadele etmek için yazılan bir eserdir.

Lâfzî mütevatir: Bütün rivayetlerinde lafızları aynı olan hadislere denir.

Maklûb: Senedindeki veya metnindeki kelime veya cümleler arasında yer değişikliği yapılmış hadise denir.

Merdûd: Hz. Peygamber'e ait olma ihtimali az olan hadislere denir.

Mu'dal: Peş peşe iki veya daha fazla ravinin düştüğü rivayetlere denir.

Daru's-Sunne: Hadis öğrenmek ve öğretmek için Nişabur'da kurulan ve alanında ilk olduğu kabul edilen merkezdir.

Muhadramun: Cahiliye ve İslam devrine yetişip Hz. Peygamber zamanında Müslüman olduğu halde onu görmemiş Hz. Peygamber zamanında yaşamış olmak bakımından sahabeye onu görmediği için de tabiine benzeyenlere denir.

M. Tayyip Okiç: Türkiye'de akademik hadis çalışmalarını başlatan profesördür.

Sahih-i Buhârî Muhtasarı: Ahmed Naim'in başlatıp Kamil Miras'ın bitirdiği Türkçe'ye kazandırılmış hadis eseridir.

Esbab-ü Vürudu'l-Hadis: Hadislerin ortaya çıkış sebeplerini ortaya koyan ilim dalıdır.

Buhârî: Sadece sahih hadisleri bir eserde toplama faaliyetini ilk kez başlatan âlimdir.

Müstedrek: Bir müellifin şartları uyduğu halde kitabına almadığı hadisleri toplamak suretiyle onun eserlerini tamamlayan eserlere denir.

et-Terğîb ve't-Terhîb: İyiliği emredip kötülükten sakınmayı teşvik eden hadisleri bir araya getiren hadis çalışmalarına denir.

Metâ'in-i Aşere: Metâin, yaralamak manasına gelen "*ta'ane*" fiilinden alınma bir kelimedir. Metâin-i aşere ise hadis ravilerinin cerh ve ta'diline sebep teşkil eden hallerdir. Bir başka deyişle ravilerin adalet ve zabt durumlarının tespitinde göz önünde bulundurulan hallere denir.

Ravinin cerhine sebep olan haller 10 tanedir. Bunlardan 5'i adaletiyle, 5'i de zabtıyla ilgilidir.

Adaletle ilgili olanlar şunlardır:

Kizb: Ravinin hadiste yalan söylemesidir.

Töhmet-i kizb: Yalan söyleme ithamına maruz kalmasıdır.

Fısk: Dinin yasakladığı hallere düşmesidir.

Bid'at: Bidatçılıktır.

Cehalet: Ravinin bilinmemesidir.

Zabtla ilgili olanlar ise şunlardır:

Gaflet: Dikkatsizliktir.

Kesretul-Galat veya **Fuhşu'l-galat**: Çok hata yapmaktır.

Sû'ul-hıfz: Kötü ezberlemektir.

Vehm: Hadisleri karıştırmak ve ne rivayet ettiğini bilmemektir.

Muhâlefetu's-sikât: Sika ravilere muhalif rivayetlerde bulunmaktır.

Bir ravide ilk 5 halden birisi bulunduğu takdirde o ravi adalet vasfını kaybeder, adalet vasfını kaybeden ravinin hadisi ise reddedilir. Zabtla ilgili hallerden birine sahip olması halinde ise ravi zabt vasfını yitirir. Gerek adalet ve gerekse zabt vasfını kaybeden ravi ise cerhedilmiş demektir.

Zabt: Zabt etmek, iyice belleyip hıfzetmek, yani ezberlemek manasınadır. Hadis Usulü ilminde, işittiği hadisleri aradan uzun zaman geçtikten sonra bile işittiği şekilde ezberinde tutup aynı şekilde başkalarına rivayet edebilme yeteneğine denir. Rivayetinin kabul edilebilmesi için ravide bulunması gereken vasıflardan adaletten sonra gelenidir.

Şeyh: Hadis Usulünde şeyh, umumiyetle hadis talebesinin, meclisine devam ederek hadislerini rivayet ettiği hadisçiye denir. **eş-Şeyhân**: *"İki şeyh"* anlamına gelir. Hadis ilminde bununla Buharî ile Müslim kastedilir. Söz gelişi, bir hadis nakledildikten sonra *"Ravâhu'ş-Şeyhân"* denilmişse bu tabir, o hadisin Buharî ile Müslim tarafından ittifakla rivayet edilerek kitaplarına alındığı manasına gelir.

* Hz. Peygamber vefat ettiğinde tahmin edilen sahâbî sayısı 114.000 kadardır. Bunların 1000-1500 kadarı hadis rivayetinde bulunmuştur.

Şia'nın Hadis Kaynakları Şunlardır:

Şiî hadis musennefâtı denilince aklımıza dört hadis mecmuası gelmektedir. Bunlar Şîa'nın en önemli hadis kaynağı olarak kabul ettiği Kütüb-i Erbaa'dır. Şiîlerce bu eserler, Sünnîlerin *"Kütüb-ü Sitte"*sine eşdeğer olarak ka-bul edilmektedir. Kütüb-i Erbaa denilen küllliyât şu eserlerden meydana gelmektedir:

el-Kâfî fî İlmi'd-Dîn: Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk el-Küleynî er-Razi (ö. 329/941)'nin eseri-dir.

Kitâbu Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh: Şîa'nın mü-fessir ve fakihi olan Ca'ferî fıkhının kurucularından olan Şeyh Sadûk'a ait bir eserdir.

Tehzîbu'l-Ahkâm: Ebû Ca'fer Muhammed b. Ha-san et-Tûsî (ö. 460/1067)'nin eseridir.

Kitâbu'l-İstibsâr fî mahtulife mine'l-Ahbâr: Tûsî'nin diğer bir eseridir.

Şîa'nın kaynak olarak kullandığı bundan başka ha-dis kitapları da vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Besâiru'd-Derecâti'l-Kübrâ fî Fadâil-i Âli Muhammed: Eser, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan b. Hasan b. Ferh es-Saffâr (ö. 290/902)'a aittir.

Bihâru'l-Envâr fî Ehâdîsi'n-Nebiyyi ve'l-Eimmeti'l-Ezhâr: Muhammed Bâkır b. Muhammed el-Meclisî (ö. 1110/1698)'ye aittir.

Vesêilu'ş-Şîa ilâ Ehâdîsi'ş-Şerîa: Muhammed b. Hasan b. Hurr el-Âmilî'ye aittir.

Müsned: Ale'l-mesânîd denilen değişik bir metodla tertip edilmiş hadis kitabına denir. Böyle kitaplarda sahabe harf sırasına veya başka bir tertibe göre sıralanarak her birinden müellifine ulaşan hadisler konularına bakılmaksızın bir araya getirilir. Bilhassa ikinci asrın sonlarına doğru görülmeye başlayan müsnedler içinde şu kişilerin eserleri önemlidir:

Ebû Davud et-Tayâlisi, Esed b. Musa el-Umevi, Ubeydullah b. Musa el-Absî, Ebû Bekr Abdullah İbni'z-Zubeyr el-Humeydî, Musedded b. Muserhedi'l-Basrî, Nu'aym b. Hammâd el-Huzâî, Ebû Hayseme Zuheyr b. Harb en-Neseî, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, İshak b. Râhûye, Osman b. Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Menî, Ebû Bekri'l-Bezzâr ve el-Hasen b. Sufyân.

Müsned Hadis: İlk ravisinden sonuna kadar senedi muttasıl ve aynı zamanda merfu olan hadistir. Bu durumda müsnedin tarifinde esas

itibariyle ittisal edilen senette kopukluk olmaması ile isnadın Hz. Peygamber'e kadar ulaşması gibi iki önemli husus söz konusu olmaktadır.

* **Âlî İsnâd:** Başkalarına nisbetle Hz. Peygambere en az sayıda râvi ile ulaşan hadis senedi demektir.

40 HADİS

Her konudan bir hadis alınarak veya belli bir konuda meydana getirilmiş eserlerdir. Buna temel olan hadis ise şudur: *"Kim kırk hadis ezberlerse, Allah onu fakihler ve alimler topluluğuyla haşreder"* (Keşfu'l-Hafa, II, 246). Kırk hadis mecmualarının derlenmesinde başlıca amil olduğu şüphesiz olan bu hadis birçok sahabîden rivayet edilmiştir. Diyanet'in sitesinden tespit ettiğimiz kırk hadis şunlardır:

1. (اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلأَئِمَّةِ

الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ)

Allah Rasûlü) *"Din nasihattır/samimiyettir"* buyurdu. *"Kime Yâ Rasûlallah?"* diye sorduk. O da; *"Allah'a, Kitabına, Peygamberine, Müslümanların yöneticilerine ve bütün müslümanlara"* diye cevap verdi. Müslim, İmân, 95.

2. (اَلإِسْلاَمُ حُسْنُ الْخُلُقِ)

İslâm, güzel ahlâktır. Kenzü'l-Ummâl, 3/17, Hadis No: 5225.

3. (مَنْ لاَ يَرْحَمِ النَّاسَ لاَ يَرْحَمْهُ اللهُ)

İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez. Müslim, Fedâil, 66; Tirmizî, Birr, 16.

4. (يَسِّرُوا وَلاَ تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلاَ تُنَفِّرُوا)

Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz. Buhârî, İlm, 12; Müslim, Cihâd, 6.

5. (إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلاَمِ النُّبُوَّةِ

إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ)

İnsanların Peygamberlerden öğrenegeldikleri sözlerden biri de: *"Utanmadıktan sonra dilediğini yap!"* sözüdür. Buhârî, Enbiyâ, 54; Ebû Dâvûd, Edeb, 6.

6. (اَلدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ)

Hayra vesile olan, hayrı yapan gibidir. Tirmizî, İlm, 14.

7. (لاَ يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ مَرَّتَيْنِ)

Mümin, bir delikten iki defa sokulmaz.(Mümin, iki defa aynı yanılgıya düşmez) Buhârî, Edeb, 83; Müslim, Zühd, 63.

8. (اِتَّقِ اللهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا

وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ)

Nerede olursan ol Allah'a karşı gelmekten sakın; yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki bu onu yok etsin. İnsanlara karşı güzel ahlakın gereğine göre davran. Tirmizî, Birr, 55.

9. (إِنَّ اللهَ تَعَالى يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلاً أَنْ يُتْقِنَهُ)

Allah, sizden birinizin yaptığı işi, ameli ve görevi sağlam ve iyi yapmasından hoşnut olur. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 1/275; Beyhakî, Şu'abü'l-Îmân, 4/334.

10. (اَلإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً أَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ

الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ)

İman, yetmiş küsur derecedir. En üstünü *"Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilah yoktur)"* sözüdür, en düşük derecesi de rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmaktır. Haya da imandandır. Buhârî, Îmân, 3; Müslim, Îmân, 57, 58.

11. (مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ

فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ)

Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin; eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin; buna da gücü yetmezse, kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir. Müslim, Îmân, 78; Ebû Dâvûd, Salât, 248.

12. (عَيْنَانِ لاَ تَمَسُّهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَعَيْنٌ

بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللهِ)

İki göz vardır ki, cehennem ateşi onlara dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz, bir de gecesini Allah yolunda, nöbet tutarak geçiren göz. Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 12.

13. (لاَ ضَرَرَ وَلاَ ضِرَارَ)

Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek yoktur. İbn Mâce, Ahkâm, 17; Muvatta', Akdıye, 31.

14. (لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)

Hiçbiriniz kendisi için istediğini (mü'min) kardeşi için istemedikçe (gerçek) iman etmiş olamaz. Buhârî, Îmân, 7; Müslim, Îmân, 71.

15. (اَلْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)

Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (düşmanına) teslim etmez. Kim, (mümin) kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun bir ihtiyacını giderir. Kim müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, bu sebeple Allah da onu kıyamet günü sıkıntılarının birinden kurtarır. Kim bir müslümanı(n kusurunu) örterse, Allah da Kıyamet günü onu(n kusurunu) örter. Buhârî, Mezâlim, 3; Müslim, Birr, 58.

16. (لاَ تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلاَ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا)

İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olamazsınız. Müslim, Îmân, 93; Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme, 56.

17. (اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ)

Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir. Tirmizî, Îmân, 12; Nesâî, Îmân, 8.

18. (لاَ تَبَاغَضُوا وَلاَ تَحَاسَدُوا وَلاَ تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا وَلاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ)

Birbirinize buğuz etmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize arka çevirmeyin; ey Allah'ın kulları, kardeş olun. Bir müslümana, üç gün-

den fazla (din) kardeşi ile dargın durması helal olmaz. Buhârî, Edeb, 57, 58.

19. (إنَّ الصِدْقَ يَهْدِي إلَى الْبِرِّ وَ إنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إلَى الْجَنَّةِ وَإنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقًا وَ إنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إلَى الْفُجُورِ وَ إنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إلَى النَّارِ وَ إنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّابًا)

Hiç şüphe yok ki doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de cennete götürür. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında sıddîk (doğru sözlü) diye yazılır. Yalancılık kötüye götürür. Kötülük de cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye Allah katında kezzâb (çok yalancı) diye yazılır. Buhârî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 103, 104.

20. (لاَ تُمَارِ أخَاكَ وَلاَ تُمَازِحْهُ وَلاَ تَعِدْهُ مَوْعِدَةً فَتُخْلِفَهُ)

(Mümin) kardeşinle münakaşa etme, onun hoşuna gitmeyecek şakalar yapma ve ona yerine getirmeyeceğin bir söz verme. Tirmizî, Birr, 58.

21. (تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ وَأمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَإرْشَادُكَ الرَّجُلَ فِي أرْضِ الضَّلاَلِ لَكَ صَدَقَةٌ وَإمَاطَتُكَ الْحَجَرَ وَالشَّوْكَ وَالْعَظْمَ عَنِ الطَّرِيقِ لَكَ صَدَقَةٌ)

(Mümin) kardeşine tebessüm etmen sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır. Yolunu kaybeden kimseye yol göstermen sadakadır. Yoldan taş, diken, kemik gibi şeyleri kaldırıp atman da senin için sadakadır. Tirmizî, Birr, 36.

22. (إنَّ اللهَ لاَ يَنْظُرُ إلَى صُوَرِكُمْ وَأمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إلَى قُلُوبِكُمْ وَأعْمَالِكُمْ)

Allah sizin ne dış görünüşünüze ne de mallarınıza bakar. Ama o sizin kalplerinize ve işlerinize bakar. Müslim, Birr, 33; ‹bn Mâce, Zühd, 9; Ahmed b. Hanbel, 2/285, 539.

23. (رِضَى الرَّبِّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ)

Allah'ın rızası, anne ve babanın rızasındadır. Allah'ın öfkesi de anne babanın öfkesindedir. Tirmizî, Birr, 3.

24. (ثَلاَثُ دَعَوَاتٍ يُسْتَجَابُ لَهُنَّ لاَ شَكَّ فِيهِنَّ:

دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ)

Üç dua vardır ki, bunlar şüphesiz kabul edilir: Mazlumun duası, yolcunun duası ve babanın evladına duası. İbn Mâce, Dua, 11.

25. (مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ)

Hiçbir baba, çocuğuna, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye veremez. Tirmizî, Birr, 33.

26. (خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ)

Sizin en hayırlılarınız, hanımlarına karşı en iyi davrananlarınızdır. Tirmizî, Radâ', 11; İbn Mâce, Nikâh, 50.

27. (لَيس مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوَقِّرْ كَبِيرَنَا)

Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir. Tirmizî, Birr, 15; Ebû Dâvûd, Edeb, 66.

28. (كَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ أَنَا وَ هُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى)

Peygamberimiz işaret parmağı ve orta parmağıyla işaret ederek: *"Gerek kendisine ve gerekse başkasına ait herhangi bir yetimi görüp gözetmeyi üzerine alan kimse ile ben, cennette işte böyle yanyanayız"* buyurmuştur. Buhârî, Talâk, 25, Edeb, 24; Müslim, Zühd, 42.

29. (اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ الله وَمَا هُنَّ قَالَ: اَلشِّرْكُ بِاللهِ وَالسِّحْرُ وَ

قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إلاَّ بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ

الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلاَتِ الْمُؤْمِنَاتِ)

(İnsanı) helâk eden şu yedi şeyden kaçının. Onlar nelerdir ya Resulullah dediler. Bunun üzerine: Allah'a şirk koşmak, sihir, Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak, suçsuz ve namuslu mümin kadınlara iftirada bulunmak buyurdu. Buhârî, Vasâyâ, 23, Tıbb, 48; Müslim, Îmân, 144.

30. (مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلاَ يُؤْذِ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ

فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ)

Allah'a ve ahiret gününe imân eden kimse, komşusuna eziyet etmesin. Allah'a ve ahiret gününe imân eden misafirine ikramda bulunsun. Allah'a ve ahiret gününe imân eden kimse, ya hayır söylesin veya sussun. Buhârî, Edeb, 31, 85; Müslim, Îmân, 74, 75.

31. (مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ)

Cebrâil bana komşu hakkında o kadar çok tavsiyede bulundu ki; ben (Allah Teâlâ) komşuyu komşuya mirasçı kılacak zannettim. Buhârî, Edeb, 28; Müslim, Birr, 140, 141.

32. (اَلسَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

أَوِ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ)

Dul ve fakirlere yardım eden kimse, Allah yolunda cihad eden veya gündüzleri (nafile) oruç tutup, gecelerini (nafile) ibadetle geçiren kimse gibidir. Buhârî, Nafakât, 1; Müslim, Zühd, 41; Tirmizî, Birr, 44; Nesâî, Zekât, 78.

33. (كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ)

Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları tevbe edenlerdir. Tirmizî, Kıyâme, 49; İbn Mâce, Zühd, 30.

34. (عَجَبًا لأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْس ذَاكَ لأَحَدٍ إِلاَّ لِلْمُؤْمِنِ: إِنْ أَصَابَتْهُ

سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ)

Mü'minin başka hiç kimsede bulunmayan ilginç bir hali vardır; O'nun her işi hayırdır. Eğer bir genişliğe (nimete) kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa (musibete) uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır olur. Müslim, Zühd, 64; Dârim", Rikâk, 61.

35. (مَنْ غَشَّنَا فَلَيْس مِنَّا)

Bizi aldatan bizden değildir. Müslim, Îmân, 164.

36. (لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ)

Söz taşıyanlar (cezalarını çekmeden ya da affedilmedikçe) cennete giremezler. Müslim, Îmân, 168; Tirmizî, Birr, 79.

37. (أَعْطُوا الأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ)

İşçiye ücretini, (alnının) teri kurumadan veriniz. İbn Mâce, Ruhûn, 4.

38. (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلُ مِنْهُ

طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلاَّ كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ)

Bir müslümanın diktiği ağaçtan veya ektiği ekinden insan, hayvan ve kuşların yedikleri şeyler, o müslüman için birer sadakadır. Buhârî, Edeb, 27; Müslim, Müsâkât, 7, 10.

39. (إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ

وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلاَ وَهِيَ الْقَلْبُ)

İnsanda bir organ vardır. Eğer o sağlıklı ise bütün vücut sağlıklı olur; eğer o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir. Buhârî, Îmân, 39; Müslim, Müsâkât, 107.

40. (اِتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ وَأَطِيعُوا

ذَاأَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ)

Rabbinize karşı gelmekten sakının, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekâtını verin, yöneticilerinize itaat edin. (Böylelikle) Rabbinizin cennetine girersiniz. Tirmizî, Cum'a, 80.

HADİS AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Kütüb-ü Sitte içerisinde hangisi yer almaz?

A) Sünen-i Nesâî

B) Sünen-i İbn Mâce

C) Sünen-i Dârekutnî

D) Sünen-i Tirmizî

(2011 Yeterlik)

Cevap: C

2. Hangisi *"Kütüb-i Sitte"* olarak adlandırılan temel hadis kitaplarından değildir?

A) Sünen-i Ebî Dâvûd

B) Sahih-i Müslim

C) Sahih-i Buharî

D) Müsned-i Ahmed b. Hanbel

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kütüb-ü Sitte: Meşhur altı sahih hadis kitabı anlamına gelir. Bunlar: Buhârî ve Müslim'in "*el-Câmiu's-Sahih'leri*" ile Ebû Davud, Tirmizi, Nesâî ve İbn Mâce'nin "*Sünen*"lerinden oluşur.

Cevap: D

3. Hangisi *"müksirûn"* diye isimlendirilen 1000'den fazla hadis rivayet eden sahâbîlerden değildir?

A) Enes b. Malik

B) Aişe binti Ebî Bekir

C) Muaz b. Cebel

D) Abdullah b. Ömer

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hadis rivayet eden sahabiler, rivayetlerinin azlığı ve çokluğu açısından hadis âlimlerince iki gruba ayrılmıştır. Az hadis rivayet edenler için "***mukıllûn***", çok hadis rivayet edenler için ise "***muksirûn***" tabiri kullanılmıştır.

Muksirûn: Muksir, sayıca çok olmak ve artmak anlamına gelen "*kesret*" kelimesinden türemiştir. Çoğulu "*muksirûn*"dur. Muksirûn, hadis ilmi açısından, binin üzerinde hadis rivayet eden sahabileri ifade etmektedir.

Müksirun sahabîler şunlardır:

Ebû Hureyre
Abdullah b. Ömer
Enes b. Malik
Hz. Aişe
Abdullah b. Abbas
Cabir b. Abdullah
Ebû Said el-Hudrî.

Cevap: C

4. Hadis râvîlerinin, bildikleri hadisleri te'kid etmek veya bilmedikleri hadisleri öğrenmek için uzak mesafelere yolculuk etmelerine ne denir?

A) Sefer

B) Rihle

C) Tahkik

D) Tasnif

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Rihle: Bir yerden bir yere sefer etmek, göç etmek manasına "*rahale*" kök fiilinin mastarıdır. Hadis ilminde muhaddislerin hadis rivayeti için uzak diyarlara gitmesi manasına kullanılır. Bu tabir bilhassa rical kitaplarında hedefini de ifade edecek tarzda "*er-Rıhle fi talebi'l-hadîs*" şeklinde de geçer. Bu konudaki "*er-Rihle fi Talebi'l-İlim*" adlı eserin yazarı *Hatib el-Bağdadi*'dir.

Cevap: B

5. DİB yayınları arasında çıkan "*Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi*"nin mukaddimesini kim yazmıştır?

A) Ahmet Hamdi Akseki

B) Ahmed Naîm

C) Kamil Miras

D) Rıfat Börekçi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

DİB yayınları arasında çıkan "*Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi*" **13** ciltlik bir eserdir. Eserin mütercimi: **Ahmed Naîm,** müellifi ise: **Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed'**dir.

Cevap: B

6. Hangisi "*Sünen-i Erba'a*" olarak adlandırılan temel hadis kaynaklarından değildir?

A) Sünen-i İbn Mâce

B) Sünen-i Dârekutnî

C) Sünen-i Nesâî

D) Sünen-i Ebî Dâvûd

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sünen: Sünnet'in çoğuludur. Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerinden ibaret olan sünnetini aksettiren hadislerin yazılı olduğu eserlere denir.

Sünenlerde en fazla ahkam hadisleri vardır. Şer'î bir hükme esas olmayan hadislere genelde rastlanmaz.

Sünen kitapları II. hicri asrın ilk yarısından itibaren yazılmaya başlanmıştır. Hadisin altın çağı kabul edilen III. hicri asra gelinceye kadar geçen zaman içinde pek çok sünen kitabı tertip edilmiştir.

Sünen kitabı tertip eden muhaddislerden bazıları şunlardır: İbn Cureyc, Hammâd b. Seleme, Abdullah İbn Mubârek, Said b. Mansûr, Dârimî, Ebû Davud, İbn Mâce, Nesaî, Tirmizî.

Bu muhaddislerin eserleri arasında Ebû Davud, Tirmizî,

Nesaî ve İbn Mâce'nin sünenleri diğerlerine nazaran daha meşhur olmuştur. Bunlara Sünen-i Erba'a denilmiştir. İsimleri anılan dört muhaddise ashâb-ı sünen diyenler de vardır.

Cevap: B

7. Hadis râvilerini tenkit ederken kullanılan "*Leyyinu'l-hadis*" terimi ne anlama gelmektedir?

A) Hadiste unutkandır

B) Hadiste sağlamdır

C) Hadiste zayıftır

D) Hadiste gevşektir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Leyyin: Bazı kişiler için kullanılan *"hadiste gevşektir"* manasına gelen cerh lafızlarındandır. Leyyin, adalet vasfını kaybettirmeyen bir kusuru görülen ravinin cerhinde kullanılan bir lafızdır. Rivayete göre Hamza b. Yusuf es-Sehmî, meşhur alim Darekutnî'ye *"Falan ravi leyyindir dediğin zaman neyi kastediyorsun?"* diye sorduğunda o, *"Bir kimse hakkında Leyyinu'l-hadîs diyecek olursan onun adaletten düşürmeyecek bir kusurla mecruh olduğunu ifade etmek isterim"* demiştir.

Cevap: D

8. Ashâb-ı Kirâm'a nispet edilen söz, fiil ve onayı kapsayan rivayetlere ne ad verilir?

A) Mevkuf

B) Hasen

C) Aziz

D) Mütevatir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Durmak anlamına gelen *"vakafe"* kök fiilinden alınma ismi meful olan mevkuf, hadis ıstılahında sahabîlerden rivayet edilen söz ve fiillere denir. Resûl-i Ekrem'in çevresini oluşturanların söz ve fiillerine mevkuf denilmesi, isnadının Allah Resulüne kadar ulaşmayıp sahabîde durması dolayısıyladır.

Cevap: A

9. Adalet ve zabt sahibi râvîlerin muttasıl bir isnadla naklettikleri şâz ve muallel olmayan hadise .... denir. Bu cümledeki boşluk nasıl doldurulmalıdır?

A) Sahih

B) Şâz

C) Sahih

D) Meşhur

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sahih: Kelime olarak sıhhatli ve sağlam manasına gelir. Adalet ve zabt sahibi ravilerin kesiksiz isnadla birbirlerinden rivayet ettikleri şaz ve illetli olmaktan uzak hadisler diye tarif edilmiştir. Buna göre bir hadisin sa-

hih olabilmesi için ravilerinin adalet ve zabt özelliklerine sahip olmaları, son ravisinden Hz. Peygamber'e kadar bütün ravileri arasındaki isnad zincirinin kesintisiz olması, bir de illet denilen herhangi bir gizli kusur taşımaması ile birlikte sika ravilerin rivayetlerine aykırı düşmemesi gerekir.

Cevap: C

10. Tabiînin, sahâbîyi zikretmeden Hz. Peygamber'e nisbet ederek rivayet ettiği hadise ne ad verilir?

A) Meşhur

B) Muallal

C) Mürsel

D) Mu'dal

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mürsel: Tabiunun sahabeyi atlayarak rivayeti doğrudan Hz. Peygamber'den almış gibi rivayet ettiği hadislere denir.

Cevap: C

11. Hadisleri, rivayet eden sahabîlere göre tasnif eden kitaplara ne ad verilir?

A) Müsned

B) Etraf

C) Sünen

D) Musannef

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Müsned: Hadisleri rivayet eden sahabelerin isimlerine göre sıralayan bir tasnif sistemiyle yazılan eserlere denir.

Cevap: A

12. Râvisi tarafından sened veya metnine aslından olmayan bazı sözlerin eklendiği hadise ne ad verilir?

A) Tedrîc

B) Mürsel

C) Müdrec

D) Muhkem

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sözlükte dürmek, bükmek, bir şeyi bir şeye eklemek, bir nesneyi başka bir nesneye katmak ve sokmak manalarına *"idrac"* kelimesinden ismi mefuldür. Müdrec: Sened ve metine aslında bulunmayan bir şey eklemiş olan hadise denir. Hadisin ravilerinden biri onun senedine veya metnine ilave yapar. Hadisi o raviden rivayet edenler de o ilaveyi Hz. Peygamber'e ait sanarak rivayet ederler. Böylece hadisin gerek isnadına ve gerekse metnine ilave yapılmış ve hadis o ilave ile rivayet edilmiş olur ki böyle hadise müdrec adı verilir.

Cevap: C

13. Akaid, ahkâm, siyer, âdâb, tefsir, fiten, eşrâtu's-sa'a ve menâkıb gibi birçok dinî konuyu içeren kapsamlı hadis kitaplarına hangi isim verilir?

A) Cami'

B) Sünen

C) Sahih

D) Müsned

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cami': Kelime olarak *"toplayan, bir araya getiren"* anlamında ismi faildir. Çoğulu cevâmi' şeklinde gelir. Hadis terimi olarak, Hz. Peygamber'in çeşitli konulardaki hadislerini bir araya getiren eserlere denir. Bunlar genellikle şu sekiz konudaki hadislerden meydana gelirler.

1. Akâid: İman ve iman ile ilgilidir.

2. Ahkâm: İbadet ve muamelâtla ilgilidir.

3. Rikâk: İman ve ibadet duygularının güçlenmesi ve dünya sevgisinin zayıflaması ile ilgilidir.

4. Âdâb: Yeme-içme ve günlük hayatta işlenen diğer işlerde uyulacak ahlak kaideleri ile ilgilidir.

5. Tefsir, Tarih ve Siyer: Kurân-ı Kerim Tefsiri, kâinatın yaratılışından Hz. Peygamber zamanına gelinceye kadar gelmiş geçmiş peygamberler ve insan toplulukları, Allah Resulünün hayatı ve O'nun zamanında geçen olaylarla ilgilidir.

6. Şemâil: Hz. Peygamber'in özellikleri, günlük yaşayışı ve üstün ahlaki meziyetleri ile ilgilidir.

7. Fiten: Hz. Peygamber'in ebedî hayata göç etmesinden sonra ve kıyamete yakın meydana gelecek olaylarla ilgilidir.

8. Menâkib ve Mesâlib: Bir kısım sahabîlerin menkıbeleri ile ilgilidir.

Cevap: A

14. Hangisi râvînin adaleti ile ilgili tenkit noktalarından değildir?

A) Fısku'r- râvî

B) Muhâlefetu's-sikât

C) Kizbu'r-râvî

D) Cehâletu'r- râvî

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Adalet: Rivayet ettikleri hadislerin makbul sayılabilmesi için ravide aranan şartların başında gelir. Hadis usulü ilminde, hadisleri nakleden ravilerin rivayetlerinin kabul edilebilmesi için taşımaları şart olan özelliklerden biri ve en önemlisidir. Adalet sahibi insan, üzerine farz olan vazifelerini yerine getiren, emrolunduğu şeylere sımsıkı sarılan, men edilenlerden kaçınan, kendisini adaletten düşürecek kötülüklerden uzak kalan, dinine ve mürüvvetine ters düşen söz-

lerden dilini korumakla tanınan kimsedir.

Hadis ilminde muhalefet: Ravinin, zayıf ise sika ravilere, sika ise kendisinden daha sika olana aykırı rivayette bulunmasına denir.

Muhalefet cerh sebeplerindedir. Ravinin ta'n edilmesine sebep teşkil eden meta'in-i aşere denilen 10 ta'n noktasından zabtla ilgili olanlardan biridir.

Cevap: B

15. (ليس الشديد بالصرعة انما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب) **Bu hadiste aşağıdaki değerlerden hangisi vurgulanmıştır?**

A) İyilik

B) Şefkat

C) Sabır

D) Cömertlik

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hadis *"Asıl pehlivan, birçok güreşçileri yere serip galip olan değildir. Gerçek pehlivan, kızgınlık anında sinirine hâkim olup öfkesine galip gelen kimsedir"* manasına gelmektedir.

Cevap: C

16. (اتق الله حيثما كنت واتبع السيئة الحسنة تمحها وخالق الناس بخلق حسن) **Bu hadis-i şerifte altı çizili bölüm ne anlama gelir?**

A) İyiliği kötülük izler.

B) Allah'a her zaman saygılı olun.

C) Herkese iyilik yap, kötülük değil.

D) Kötülükten sonra hemen bir iyilik yap ki, onu yok etsin.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hadis *"Nerede olursan ol, Allah'tan kork. Kötülüğün ardından onu silecek bir iyilik yap. İnsanlara iyi ahlâkla davran"* manasına gelmektedir.

Cevap: D

17. (قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أنزلوا الناس منازلهم) **hadis-i şerifi ne anlama gelir?**

A) İnsanları, evlerine giderek ziyaret ediniz.

B) İnsanlara yemek yediriniz.

C) İnsanlara evinizi, sofranızı açınız.

D) İnsanlara seviyelerine göre muamele ediniz

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Efendimiz benzeri bir hadiste *"İnsanlara mevki, makam*

ve seviyelerine göre muâmele ediniz" buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Edeb, 20).

Cevap: D

18. Hangisi bir rivayetin uydurma olduğunu gösteren ölçülerden değildir?

A) Kur'an'a, sahih hadislere ve dinin temel prensiplerine aykırı olması

B) Günümüz ihtiyaçlarına cevap vermemesi

C) Tarihi gerçeklere ters düşmesi

D) Akla, tabii ve sosyal gerçeklere aykırı olması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mevzû Hadislerin Alametleri ve Bunları Tanıma Yolları Şunlardır:

Hadis uyduranın itirafı

Haberin lafzında veya manasında bozukluk olması

Elde mevcut güvenilir hadis kitaplarında bulunmaması

Birçok insanın görmesi gereken bir hadiseyi bir kişinin gördüğünü iddia etmesi

Kur'ân'a ve sahih sünnete aykırılık

Akla, his ve müşahedeye muhalif olması

Tarihi olaylara aykırı olması.

Cevap: B

19. *"Canlarınız, mallarınız ve namuslarınız mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur"* hadisi hangi hak ve özgürlükle ilgilidir?

A) Yaşam - Eğitim

B) Düşünce - İnanç

C) Yaşam - Mülkiyet

D) Mülkiyet - Düşünce

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Veda Hutbesi, 632 yılında İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından yüz bini aşkın müslümana irad edilmiş olan dini metnin adıdır. Yukarıda bir bölümü verilen bu metin Kur'an'dan sonra en sağlam rivayet olarak kabul edilmektedir. Resûl-i Ekrem bu son hutbesinde, bundan sonra bir daha haccedemeyeceğini bildirip vefatının yaklaştığını ima ettiği, sonraki gelen günler de onun bu sözlerini doğruladığı için bu hacca Veda Haccı, bu hac esnasında irad ettiği hutbeye de Veda Hutbesi adı verilmiştir. Veda Hutbesi her ne kadar tek bir hutbe imiş gibi kabul edilmekteyse de, gerçekte bu hutbe, Arafat'ta, Minada ve bir gün sonra yine Mina'da olmak üzere arife günü ile bayramın 1. ve 2. günlerinde parça parça irad edilmiştir. Değişik yer ve zamanlarda irad edildiği için de hutbe, birçok kişi tarafından birbirinden

farklı şekillerde rivayet edilmiştir.

Cevap: C

20. *"Ameller niyetlere göre değerlendirilir. Herkese niyetinin karşılığı verilecektir..."* hadisine göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) İnsan dinî değerleri istismar etmemelidir.

B) İyi niyet olduğu müddetçe kötü de olsa her amel iyidir.

C) Riyakârlıkla yapılan amellerin Allah katında bir değeri yoktur.

D) İnsanın söyledikleriyle yaptıkları arasında ahlakî bir tutarlılık olmalıdır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Buhari'nin Bed'ü'l-Vahy bölümünde (1, I, 2); Müslim'in, İmare bölümünde (155, II, 1516) zikrettiği bu hadis amelin gerçek değerinin amel edenin niyetinde gizli olduğunu ve Mü'minin niyetinin amelinden hayırlı olduğunu vurgular.

Cevap: B

HADİS ÖRNEK SORULAR

1. Hadisleri rivayet eden sahabelerin isimlerine göre sıralayan bir tasnif sistemiyle yazılan eserlere ne ad verilir?

A) Sünen

B) Müsned

C) Muvatta

D) Etraf

2. Sadece fıkıh, ahkâm ve muamelat konularındaki hadisleri ihtiva eden eserlere ne ad verilir?

A) Sahihayn

B) Cami

C) Sünen

D) Mu'cem

3. Hadislerin isnadında yer alan ravileri hafıza ve güvenilirlik bakımından değerlendiren eserlere ne ad verilir?

A) Cerh ve Ta'dil

B) Rical

C) Tabakat

D) İsnad Sistemi

4. Bir ravinin kendisinde veya rivayetinde tespit edilen bir kusurdan dolayı tenkid edilmesine ne ad verilir?

A) Tenkid

B) Tezkiye

C) Adalet

D) Cerh

5. Sahih hadisin şartlarını taşımayan ancak zayıf hadis derecesine de düşmeyen hadislere ne ad verilir?

A) Ahad

B) Meşhur

C) Hasen

D) Mütevatir

6. Hadis yazım işlemine resmi hüviyet kazandıran halife aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ömer bin Abdilaziz

B) Harun Reşid

C) Muaviye

D) Hz. Ömer

7. Ravi sayısı her tabakada iki kişiden aşağı düşmeyen haberlere ne ad verilir?

A) Munkatı'
B) Meşhur
C) Ahad
D) Aziz

8. Hadis ıstılahında uydurma hadislere ne ad verilir?

A) Merdud
B) Mürted
C) Yalan Haber
D) Mevzu

9. Hadis ravilerini dönem dönem ele alan esere ne ad verilir?

A) Mutabakat
B) Tabakat
C) Gelenek
D) Fihrist

10. Resûl-i Ekrem'e ait olma ihtimali fazla olan hadislere ne ad verilir?

A) Mansıb Hadis
B) Zayıf hadis
C) Mevzu hadis
D) Makbul hadis

11. Bütün rivayetlerinde lafızları aynı olan hadislere ne ad verilir?

A) Lâfzî mütevatir
B) Sözlü mütevatir
C) Manevi mütevatir
D) Hasen Hadis

12. Hadis literatüründe senet veya metindeki kelime veya cümleler arasında yer değişikliği yapılmış hadise ne ad verilir?

A) Müdelles
B) Mezc
C) Meczum
D) Maklub

13. Hadis hocasının rivayet hakkı bulunan hadislerin tamamını veya bir kısmını yakında ya da uzakta bulunan kimseye yazıp göndermesine ne ad verilir?

A) Mûsî
B) Müdârabe
C) Münâvebe
D) Mükatebe

14. Hangisi müksirun sahabîlerden biri değildir?

A) Sa'd b. el-Âs

B) Enes b. Malik

C) Abdullah b. Ömer

D) Ebû Hureyre

15. Sened ve metine aslında bulunmayan bir şey eklemiş olan hadise ne ad verilir?

A) Tedlis

B) Müdrik

C) Müdrec

D) Makbul

16. Hadis ilminde peş peşe iki veya daha fazla ravinin düştüğü rivayetlere ne ad verilir?

A) Merdûd

B) Mürsel

C) Şâz

D) Mu'dal

17. (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ) hadisinin ana fikri nedir?

A) Dedikoduyu terk etme

B) Az uyuma

C) Söz taşımanın kötülüğü

D) İyi ahlaklı olma

18. Hz. Peygamber'e ait olma ihtimali az olan hadislere ne ad verilir?

A) Merdud Hadis

B) Mahzuf Hadis

C) Mensub Hadis

D) Ahad Hadis

19. Hadiste cahiliye ve İslam devrine yetişip Hz. Peygamber zamanında Müslüman olduğu halde onu görmemiş Hz. Peygamber zamanında yaşamış olmak bakımından sahabeye onu görmediği içinde tabiine benzeyenlere .... denir.
Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Müksirun

B) Muhadramun

C) Mukıllun

D) Tabiun

20. Aşağıda verilen eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Tirmizi/Sünen

B) İbn Mace/Câmi'

C) Ahmed b. Hanbel/ Müsned

D) Darimi/Sünen

21. Hadislerin sözlü ve yazılı olarak öğrenilmesi gerçekleştirilmiştir.

Hadisler halk arasında yayılmıştır.

Hicri 1. Asrın sonlarına kadar devam etmiştir.

Ezberlenen hadisler belirli yazı malzemeleriyle korunma altına alınmıştır.

Yukarıda özellikleri verilen dönem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tesbit dönemi

B) Tevhid dönemi

C) Tahric dönemi

D) Hiçbiri

22. *"En-Nüketü't-Tarife"* adlı eseri yazmıştır.

Hanefi mezhebinin güçlü bir savunucusudur.

Ehl-i Sünnet dışı hareketlere, mezhepsizlik anlayışlarına ve ilimsiz cahilce taklitlere karşı mücadele vermiştir.

Son dönem Osmanlı hadis âlimlerindendir.

Yukarıda özellikleri verilen hadis âlimi kimdir?

A) Mehmet Zihni Efendi

B) Ahmed Ziyauddin

C) Molla Fenari

D) Muhammed Zahid el Kevseri

23. Hangisi *"müksirûn"* diye isimlendirilen 1000 den fazla hadis rivayet eden sahâbîlerden değildir?

A) Hz. Ali

B) Abdullah b. Abbas

C) Cerir b. Abdullah

D) Hz. Aişe

24. Kelime olarak *"er kişi"* manasına gelir.

***"Racul"*ün çoğuludur.**

Hadis Usulü ilminde hadisleri rivayet eden raviler hakkında kullanılan umumî bir tabirdir.

Yukarıda bahsedilen terim hangisidir?

A) Racl

B) Ricl

C) Ricâl

D) Rucul

25. (لاَ تُمَارِ أَخَاكَ وَلاَ تُمَازِحْهُ وَلاَ تَعِدْهُ مَوْعِدَةً فَتُخْلِفَهُ) **hadisinde hangi konu üzerinde durulmamıştır?**

A) Yerine getirmeyeceği sözü vermeme

B) Münakaşa etmek

C) Şaka yapmak

D) Gıybet etmek

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-C	3-A	4-D	5-C
6-A	7-D	8-D	9-B	10-D
11-A	12-D	13-D	14-A	15-C
16-D	17-C	18-A	19-B	20-B
21-A	22-D	23-A	24-C	25-D

FIKIH
KONU ANLATIMI

Fıkıh: Bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, içyüzünü ve inceliklerini kavramak anlamına gelir. **Usûl-ü Fıkıh:** Müctehidin, şer'i-ameli hükümleri, tafsili veya icmali delillerden çıkarabilmesine yarayan kurallar bütününe denir.

* İmam Mâlik'in fıkhının en belirgin özelliği, Medine halkının uygulamasına (ameli ehl-i Medîne) çok önem vermesidir. O haber-i vâhidi kabul için, bu haberin Medineliler'in ameline muhalif bulunmamasını şart koşmuştur. Ona göre, Medineliler'in ameli mütevâtir sünnet mesabesindedir.

* Mâlik'in ve yakın öğrencilerinin görüşlerini toplayan *"el-Müdevvene"* isimli hacimli eser, Muvatta ile birlikte Mâliki mezhebinin temel iki kitabı sayılır.

Sahâbe Sözü: Fıkıh usulü bilginlerine göre, Hz. Peygamber'e yetişip ona iman etmiş ve örfen arkadaş denebilecek bir süre onunla birlikte bulunmuş kimseye sahâbî denir. Rey ve ictihad ile bilinemeyecek konularda sahâbe sözünün sünnet kapsamında değerlendirilmesi, rey ve ictihad ile bilinebilecek konularda ise sahâbe sözünün bağlayıcı sayılmaması görüşü hâkimdir.

Hz. Muhammed'den önceki ilâhî dinlerin hükümlerinden (şer'ü men kablenâ) Kur'ân-ı Kerîm'de veya Hz. Peygamber'in sünnetinde yer almayanların müslümanlar için bağlayıcı olmadığında âlimler fikir birliği içindedir.

Sedd-i Zerâi': Harama, kötü ve zararlı bir sonuca vasıta olan davranışların yasaklanması, kötülüğe giden yolların kapatılması demek olan sedd-i zerâi', bütün İslâm âlimlerince benimsenen bir ilke olmakla birlikte daha çok Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde sıklıkla işletilen bir metot olmuştur.

Re'y: Sözlükte *"şahsî görüş, düşünce ve kanaat"* mânasına gelen re'y kelimesi, fıkıh literatüründe *"hakkında açık bir nas yani âyet veya hadis metni bulunmayan fıkhî bir konuda müctehidin belli metotlar uygulayarak ulaştığı şahsî görüş"* anlamında kullanılan bir terimdir.

İctihad: Sözlükte *"zor ve meşakkatli bir işi gerçekleştirme uğrunda kişinin olanca gayreti göstermesi"*, fıkıh ilminde ise *"fakihin şer'î-amelî bir meselenin hükmünü ilgili delillerden çıkarabilmek için olanca gayreti sarfetmesi"* anlamına gelir. Bu melekeye sahip olan kimseye

müctehid denir. İlk dönemlerde fakih ve müftü de müctehidle eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Mükellef: İslâmî terminolojide mükellefiyet, kişinin dinin hitabına muhatap olması halini ifade eden bir terimdir. Mükellef de, dinî hitapla yükümlü tutulan, düşünce, söz ve davranışlarına birtakım dünyevî-uhrevî, dinî-hukukî sonuçlar bağlanan aklî melekeleri yerinde (âkıl) ve ergin (bâliğ) olan insan demektir.

Ehliyet: Kişinin dinî ve hukukî hükme muhatap olmaya elverişli oluşu demektir.

Vâcip: Hanefîler hariç fakihlerin çoğunluğuna göre, kesin bir delille ve kesin bir surette yapılması istenen dinî yükümlülüğü ifade ederse de Hanefîler bunu farz ve vâcip şeklinde iki kademede ele almayı uygun görürler.

Farz: Sözlükte "*bir şeyi kesinleştirmek, takdir etmek, pay ve parçalara ayırmak, belirlenmiş şey ve pay*" anlamlarına gelen farz fıkıh ilminde, mükelleften yapılması kesin ve bağlayıcı tarzda istenen fiil demektir.

Hanefîler delilin kat'î veya zannî oluşuna göre bir ayırım yaparak, bir fiilin yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istendiğini gösteren delil kat'î ise bunu farz, zannî ise bunu vâcip terimiyle ifade ederler. Meselâ kesin delillerle sabit olan ramazan orucu, abdestte yüzün yıkanması, namazda rükû ve secdeye gitme farz olarak; vitir namazı, fıtır sadakası ve namazda Fâtiha'nın okunması gibi yükümlülükler vâcip olarak nitelendirilir. Fakihlerin çoğunluğu böyle bir ayırımı gerekli görmeyip farz ile vâcibi eş anlamlı olarak kullanırlar.

Farzı inkâr, kişiyi dinden çıkarır, tekfir sebebi olur. Geçerli mazereti bulunmadığı halde farzı terkeden kimse fâsık durumuna düşer. Vâcibin inkârı küfrü gerektirmez. Her iki fiilin de mazeretsiz terki kişiyi uhrevî cezaya müstehak kılarsa da vâcibin terki farzın terkine nisbetle daha hafif bir kusur sayılır. İbadetler konusunda farz terkedilirse o amel bâtıl olur, aynen tekrarlanması dışında telâfi imkânı olmaz. Buna karşılık vâcibin terki ile amel bâtıl olmaz, başka bir şekilde telâfi edilmesine imkân tanınır. Meselâ hacda Arafat'ta vakfe farz (rükün) olduğundan terkedilirse hac bâtıl olur. Safâ ile Merve arasında sa'y terkedilirse, vâcip terkedilmiş olur ve ceza kurbanı ile telâfi edilebilir.

Farz, mükellefin ifa sorumluluğu açısından farz-ı ayın ve farz-ı kifâye şeklinde iki kısma ayrılır: Farz-ı ayın: Şâriin her bir mükellefin ayrı ayrı ifa etmesini istediği mükellefiyettir. O emri başkalarının yerine getirmekte oluşu kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Aksine bir delil olmadıkça, şâriin emirleri o fiilin aynî farz olduğuna delâlet eder. Namaz, oruç,

hac, zekât gibi temel ibadetler böyledir. Farz-ı Kifâye: Müslümanların ferden değil de toplum olarak sorumlu oldukları mükellefiyetlerdir. Cenaze namazının kılınması, cihad, ilimle meşguliyet, meslek ve sanatların icrası, iyiliklerin emredilip kötülüğün engellenmesi ve şahitlik böyledir. Bu görevleri toplumun bir kesimi yerine getirince diğerlerinden sorumluluk kalkar. Hiç kimse yerine getirmezse bütün Müslümanlar vebal altında kalır. Farz-ı kifâyenin sevabı yalnız onu işleyene aittir.

Vâcip: Sözlükte *"sabit, lâzım, var ve gerekli olan şey"* anlamına gelir. Vâcip fakihlerin çoğunluğuna göre farz ile eş anlamlı olup şâriin mükelleften yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği fiil demektir. Hanefîler ise kat'î delille sabit olan hükme farz, zannî delille sabit olan hükme vâcip diyerek ikili bir ayırım yapmışlardır. Ancak Hanefîler, vâcibin de farz gibi kesin olarak yapılması gerektiği görüşündedir.

Hanefîler vâcibi çoğu yerde *"amelî farz"* olarak da adlandırırlar. Meselâ fıtır sadakası, namazda Fâtiha'nın okunması, vitir ve bayram namazları, kurban kesme zannî delille sabit olduğundan Hanefîler'e göre farz değil, vâciptirler.

Vâcibin inkârı küfrü gerektirmez. Ancak sapıklıkla itham sebebi görülür. Vâcibin terki farzın terki ölçüsünde olmasa bile yine de günah ve sorumluluğu gerektirir. Meselâ namazın vaciplerinden birinin yanılarak terk edilmesi, sehiv secdesini gerektirir. Bir vacibi kasten terk etmek ise, tahrimen mekruhtur ve namazın iadesini gerektirir.

Mendup: Teşvik edilen, yapılması kesin olmayan bir tarzda istenen, yani farz ve vâcip olmayan davranışların genel adıdır. Hanefî fıkhında, farz ve vâcip dışında yapılması uygun görülen davranışlar –kuvvetliden zayıfa doğru olmak üzere–; sünnet, müstehap (mendup) ve âdâb olarak sıralanır.

Sünnet: Hz. Peygamber'in söz, fiil ve onayının genel adı olup fıkıh usulünde Kur'an'la birlikte İslâm'ın aslî iki kaynağını ve delilini teşkil eder.

Hanefîler'in dışındaki fakihler, Allah ve Resulü'nün kesin ve bağlayıcı olmayan tarzda yapılmasını istediği veya tavsiye ettiği fiillerin tamamını kapsamak üzere mendup terimini kullanırlar.

Sünnet kendi içinde üç kısma ayrılır: Müekked sünnet, gayr-i müekked sünnet, zevâid sünnet.

Hz. Peygamber'in devamlı yaptığı, sırf bağlayıcı ve kesin bir emir olmadığını göstermek için nâdiren terkettiği fiillere **müekked sünnet** denilir. Meselâ abdest alırken ağza ve burna su verme, sabah namazının sünneti, ezan, kamet ve cemaatle namaz böyledir. Bu nevi sünneti yerine getiren Allah katında hoş karşılanır, övgüye lâyık görülür, sevap ka-

zanır. Terkeden cezaya ve günaha çarptırılmasa da dinen azarlanmayı ve kınanmayı hak eder.

Hz. Peygamber'in ibadet ve taat türünden olup bazan yaptığı bazan da terkettiği veya çoğu zaman yaptığı bazan da terk ettiği fiil ve davranışlara **gayr-i müekked sünnet** denilir. Nâfile ve müstehap, hatta mendup tabirleri de çoğu kez bu anlamda kullanılır. İkindi ve yatsı namazlarının farzlarından önce kılınan dörder rekâtlık namazlar, vâcip kapsamında olmayan infak ve yardım böyledir. Bu tür sünneti yerine getiren sevap ve övgüye lâyık görülür, terkeden dinen kınanmaz. Bu iki sünnet (müekked ve gayr-ı müekked) çeşidine ***"hüdâ sünneti"*** de denir.

Hz. Peygamber'in, Allah katından bir tebliğ veya Allah'ın dinini açıklama niteliği taşımaksızın insan olması itibariyle yaptığı normal ve beşerî davranışlara ise **zevâid sünnet** veya **âdet sünneti** denilir. Hz. Peygamber'in giyim ve kuşam tarzı, yeme ve içme tarzı, zevkleri, kına ile saç ve sakalını boyamış olması böyledir. Esasen bu fiiller dinî mükellefiyet çerçevesinde değildir. Yapılması dinen tavsiye de edilmemiştir. Bununla birlikte bir müslüman Hz. Peygamber'in bu tür davranışlarını ona olan sevgi ve bağlılığından dolayı yaparsa sevap ve övgüye lâyık olur. Terkederse kınanmaz ve günah işlemiş olmaz.

Farz namazlardan önce ve sonra kılınması sünnet olan namazlar için, Şâfiî mezhebinde ayrıca vitir namazı ve şevvalde tutulan altı gün oruç için revâtib sünnet tabiri kullanılır. Fakihlerin çoğunluğuna göre teravih namazları da revâtib sünnetler arasındadır.

Müstehap: Sözlükte, *"sevimli olan, tercih edilen ve güzel bulunan iş"* demektir. Hz. Peygamber'in bazan işleyip bazan terkettiği, âlimlerin ve sâlih kulların öteden beri yapageldikleri ve tavsiye ettikleri fiil ve davranışlara müstehap denilir. Müstehaplar ibadetlerin ve beşerî ilişkilerin daha güzel ve verimli olmasını sağlayan âdâb ve ahlâk kuralları niteliğindedir. Meselâ sabah namazının ortalık aydınlanıncaya kadar, sıcak mevsimlerde öğle namazının serin vakte kadar geciktirilmesi, akşam namazında acele edilmesi böyledir. Müstehabın terki dinen kınamayı gerektirmeyip sadece evlâ ve güzel olanı terk mânası taşır.

Mubah: Sözlükte *"açığa çıkan, açıklanan, serbest bırakılan şey"* demektir. Dinî bir terim olarak ise, şâriin mükellefi yapıp yapmamakta serbest bıraktığı fiilleri ifade eder. Helâl, câiz, mutlak gibi terimler de, genelde aynı mânada kullanılır ve mükellefin yapması veya terketmesi halinde herhangi bir övgü yahut kınamayı gerektirmeyen davranışlarını belirtir.

Mekruh: Sevilmeyip kerih, nahoş görülen şey demektir. Bunun mastarı olan kerâhet sözlükte *"çirkinlik, sevimsizlik, bir şeyi sevmemek*

ve hoşlanmamak" gibi anlamlara gelir. Fıkıh terimi olarak ise mekruh, şâriin yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan tarzda istediği fiil ve davranışlardır.

Bu açıklamalar fakihlerin çoğunluğuna göredir. Hanefî fakihlere göre ise mekruh iki nevidir:

Tahrîmen Mekruh: Şâriin yapılmamasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği bir fiil olmakla birlikte, bu talep haber-i vâhid gibi zannî bir delil ile sabit olmuştur. Bu tür mekruh harama yakın olup, vâcibin karşıtıdır. Mesela iki kişi arasında yapılan bir akdi bozmak üzere yeni bir fiyat teklif etmek, başkasının evlenme teklifinde bulunduğu kadına evlenme teklifinde bulunmak gibi. Vâciplerin terkedilmesi de mekruhtur. Bu nevi mekruhun hükmü, haram bir fiili işleyenin hükmü gibidir, yani cezayı gerektirir. Ancak haramdan farkı, bunu inkâr eden kişi kâfir olmaz.

Tenzîhen Mekruh: Şâriin yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda istediği fiildir. Tenzîhen mekruh, helâle yakın olup, mendubun karşıtıdır. İkindi namazından sonra, güneşin batmasından az önce nâfile namaz kılmak, soğan, sarımsak yiyerek camiye gitmek, abdest alırken suyu israf etmek gibi fiiller bu kısma örnek verilebilir. Bu nevi mekruhun hükmü, herhangi bir cezayı ve kınanmayı gerektirmemesidir.

Maslahat: Menfaat, fayda, yarar, bir şeyin düzgün, doğru ve uygun olması anlamlarına gelir. Âyet ve hadislerin yorumlanmasında veya hakkında nass bulunmayan konularda içtihad edilirken gözetilen ve din açısından muteber olan yararlara denir. Başka bir ifadeyle maslahat, menfaatin celbi yahut zararın giderilmesi demektir. Çoğulu mesâlihtir.

Usulcüler maslahatları, Şâri'in muteber sayıp saymaması bakımından üçe ayırırlar:

1. Mesâlih-i Mu'tebere: Dikkate alınması gerektiğine dair hakkında şer'î bir delil bulunan maslahatlardır. Dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması muteber maslahatlardandır. Bunlar üçe ayrılır:

a. Zarûriyyât: İnsanların dini ve dünyevî hayatlarının kendisine bağlı olduğu maslahatlardır.

b. Hâciyyât: Dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması için tedbir alınması, zorluğun giderilmesi ve genişliğin temin edilmesi ile ilgili insanların muhtaç olduğu maslahatlardır.

c. Tahsîniyyât (kemâliyyât): Bunlar; maslahatların aslını gerçekleştirmediği gibi, onlar için tedbir mahiyetinde de değildir; ancak dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması amacına yönelik maslahatlardır.

2. Mesâlih-i Mülgâ: Hakkında, muteber olmadığına dair şer'î bir delil bulunan maslahatlardır.

3. Mesâlih-i Mürsele: İnsanlara bir fayda sağlayan veya onlardan bir zararı gideren, fakat muteber sayıldığına veya geçersiz olduğuna dair bir delil bulunmayan maslahatlardır.

İstislâh: Nasların kapsamına girmeyen ya da *"illet"* bağı kurularak (kıyas yoluyla) nasta düzenlenmiş bir olaya bağlanamayan fıkhî bir meselenin hükmünü İslâm fıkhının genel ilkelerine göre belirleme yöntemine *"istislâh"* denir.

Telfik: Kumaşın iki kenarını birleştirip dikmek anlamına gelir. Usûl-ü fıkıhta, farklı hükümlerin bir araya getirilmesini ifade etmek üzere kullanılmıştır. Muhakkık âlimler ve özellikle muasır araştırmacılar bu konuda bazı kayıtlar konması ve bu kayıtlara riayet edilmesi halinde telfikin câiz olacağını kabul ederler. Bu kayıtları şöylece özetlemek mümkündür: a) Telfike ihtiyaç duyulması. b) Daima kolay hükümleri alarak dinî hayatın keyfîliğe dönüştürülmemesi. c) Bu yolun *"kanuna karşı hile"* amacına alet edilmemesi. d) Helâl haram meselelerinde ihtiyata riayet edilmesi.

Rü'yet-i Hilâl: Hilâlin görülmesi demektir.

Hidane Dönemi: Çocuğun annesinin dışında sütannesini de emdiği dönemdir.

İhtilâf-ı metali': Ayın doğuş yer ve vakitlerinin değişmesi demektir. Dünyanın yuvarlak olması sebebiyle hilâlin bir yerde görülürken başka yerde görülmemesini ifade eder.

Kaylûle: Öğle üzeri uykusu anlamına gelir.

İtikâf: Bir mescidde ibadet niyetiyle ve belirli kurallara uyarak inzivaya çekilmek demektir. Hanefiler itikâfı kifâî nitelikte müekked sünnet saymıştır.

Iskât-ı savm: Birinin sağlığında iken yerine getirmediği oruç borcunun fidye yoluyla telâfi edilmesi ve düşürülmesi anlamına gelmektedir.

Celde: Sopa cezası demektir.

Mübâhele: Lanetleşme demektir.

Teklîfu mâ lâ yutak: Güç yetirilemeyenin teklif edilmesi demektir.

Tevbe-i Ye's: Ümitsizlik halinde yani son nefeste tövbe etmek demektir.

* Bayram namazı vacip namazdır.

* Zekât ibadeti Müslümanlara hicretin birinci yılında farz kılınmıştır.

Mecelle: İslam hukukunda ilk kanunlaştırma örneğidir; Muhtevası eşya hukuku, borçlar hukuku ve yargılama hukukudur; 1851 maddeden olaşmaktadır; 1869-1876 yıllarında hazırlanmıştır.

* *"Mevrid-i nasda ictihada mesağ"* yoktur kuralı *"Nass ile doğrudan belirlenmiş konularda ictihadın yapılmayacağı"* anlamına gelmektedir.

* Fıkıh kitaplarında *"Ukûbât"* ana bölümü altında şu konular işlenir: Suç olan fiiller; Cezaların uygulanma şekli; Ceza yargılamalarıyla ilgili konular ve Muamelat alanındaki yargılamalarla ilgili konular

* Talak, Muhâlea, Tefrik ve Fesih fıkıh literatüründe evliliği sona erdirme yollarından biridir.

Mehr-i Müsemma: Evlilik akdi sırasında miktarı belirlenen mehre denir.

Şeyhayn: Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'un aynı görüşü paylaştıklarını ifade etmek için kullanılan bir terimdir.

Fecr-i Kâzib: Tan yerinde güneş doğmadan önce görülen ve kısa süre sonra kaybolan geçici aydınlığa verilen isimdir.

Mizab: Kâbe'nin üzerine yağan yağmur sularının akmasın sağlayan altından yapılmış oluğa denir.

Ebû Süfyan: Bedir savaşına neden olan Kureyş kervanının başkanıdır.

Nesh: Şer'i bir hükmün daha sonra gelen şer'î bir delille kaldırılmasına denir.

Taabbudi: Anlamı yalnız Allah tarafından bildirilen emirler demektir.

Azîmet: Bir şeye kesin olarak yönelmek ve niyetlenmek anlamındadır. Meşakkat, zaruret ve ihtiyaç gibi ârızî bir sebebe bağlı olmaksızın ilkten konmuş olan ve normal durumlarda her bir mükellefe ayrı ayrı hitap eden aslî hüküm demektir. Azîmet farz, vâcip, sünnet, müstehap niteliğindeki bir davranışın yapılmasını; haram, mekruh gibi davranışların da yapılmamasını ifade eden bütün teklifî hükümleri içine alır. Meselâ namaz, oruç, hac başta olmak üzere Allah'ın kullarını yükümlü tuttuğu bütün dinî vecîbeler genel tarzda her mükellef kişi için konulmuş birer azîmet hükmüdür. Aynı şekilde şarap içme, domuz eti yeme, zina

etme gibi haram olan fiiller de her mükellefi bağlayıcı genel hükümlerdir.

Ruhsat: Azîmetin karşıtıdır. Kolaylık ve devamlı olan anlamındadır. Meşakkat, zaruret, ihtiyaç gibi ârızî bir sebebe bağlı olarak azîmet hükmünü terk etme imkânı veren ve yalnız söz konusu ârızî durumla sınırlı bulunan hafifletilmiş ve geçici hükmü ifade eden bir terimdir. Meselâ mükelleflerin oruç tutması bir azîmet hükmüdür. Fakat hasta ve yolculara karşılaştıkları güçlük sebebiyle, oruç tutmama kolaylığı tanınmış ve bunlardan tutamadıkları oruçlarını normal hale dönünce kaza etmeleri istenmiştir. Domuz etinin yenmesi, şarabın içilmesi haram olduğu halde, susuzluktan veya açlıktan ölme tehlikesiyle karşılaşan kimseye bu azîmet hükmünü terk edip domuz etinden veya şaraptan hayatî tehlikeyi atlatacak miktarda yemesi içmesi mubah kılınmıştır.

Kıyas: Naslarda (Kitap ve Sünnet'te) hükmü bulunmayan fıkhî meseleye, aralarındaki illet (gerekçe) birliği sebebiyle, naslarda düzenlenmiş meselenin hükmünü vermektir. Kıyas işlemini meydana getiren unsurlara *"erkânü'l-kıyas"* (kıyasın rükünleri) denir. Bu rükünler şunlardır: 1. Asıl: Hükmü nas tarafından belirlenmiş fıkhî olaydır. 2. Fer': Hükmü nas tarafından belirlenmemiş fıkhî olaydır. 3. Aslın hükmü: Asıl hakkında sabit olan ve kıyas yoluyla fer'e de uygulanmak istenen hükümdür. 4. İllet: Asla ait hükmün konmasına esas teşkil eden özelliktir.

Kıyasi Hafî: Kapalı kıyas demektir.

İstihsan: Müctehidin bir meselede, özel bir delil sebebiyle, o meselenin benzerlerinde verdiği hükümden vazgeçip başka bir çözümü benimsemesi, ya da iki farklı kıyas imkânı bulunduğunda, ilk bakışta dikkat çekmeyen kıyası (kapalı kıyası) gerekçe birliği açısından daha güçlü bulduğu için açık kıyasa tercih etmesidir. İstihsan çeşitlerini iki gruba ayırmak mümkündür: 1. Genel hükümden istisna yoluyla yapılan istihsan. 2. Kapalı kıyas istihsanı.

Örf ve Âdet: Yetkili bir makamın yazılı olarak açıklanmış iradesi değil mâşerî vicdanın kanaati olarak ortaya çıkan ve yazılı hukuk kurallarından ayrı olarak hukuk normu görevi üstlenen örf ve âdet kurallarının tümü örf ve âdet hukukunu meydana getirmektedir. Fakihlere göre bir toplumdaki örf ve âdetin geçerliliği için onun yaygın ve sürekli olması, nasların lafzına ve ruhuna yani İslâm hukukunun temel ilkelerine aykırı düşmemesi gerekir. Bu şartları taşıyan örfe sahih örf, taşımayana da fâsid örf adı verilir.

İstibrâ: Küçük abdest bozduktan sonra idrar yolunda kalabilecek idrar, damla ve sızıntılarının tamamen kesilmesi için bir süre bekleme, bundan sonra vücuttaki idrar sızıntılarını temizleme işlemine denir.

İstincâ: Büyük abdest bozulduktan sonra dışkı ve idrar yollarında yapılacak dışkı, idrar vb. temizliği demektir.

Kadınlara mahsus haller: **Hayız**, **nifas** ve **istihâze**'dir.

Yetişkin bir kadının cinsel organından üç türlü kan gelir. Birincisi yaratılışları gereği belirli yaşlar arasında ve belirli periyotlarla gelen **hayız** kanıdır. İkincisi doğumdan sonra belirli bir süre gelen **nifas** (loğusalık) kanıdır. Üçüncüsü ise bu ikisi dışında kalan ve genelde bir hastalıktan kaynaklanan **istihâze** (özür) kanıdır.

Hayız: Ergenlik çağına giren sağlıklı kadının rahminden düzenli aralıklarla akan kanı ifade eder. Kadınlarda ergenlikten menopoza kadar görülen bu fizyolojik olaya da hayız hali (mensturasyon, regl), âdet görme, âdet kanaması, aybaşı hali gibi isimler verilir. Hayız kanının kesilmesiyle kadının temizlik dönemi başlar. İki hayız kanı arasındaki süreye de **temizlik süresi** denilir. Fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre kadınlar 9 yaşlarından itibaren âdet görmeye başlar ve yaklaşık 50-55 yaşlarına geldiklerinde âdetten kesilirler. Bugünkü tıbbî bilgiler âdet kanamasının 11-13 yaşlarda başlayıp 45-50 yaşlarında sona erdiğini, âdet süresinin de 3-6 gün civarında olduğunu ifade etmektedir. Hanefî mezhebine göre âdetin en az süresi 3, en uzun süresi 10 gündür. İki âdet arasında kalan en az temizlik süresi de 15 gündür.

Hayızlı kadının namaz kılmasının ve oruç tutmasının caiz ve sahih olmadığında, yani hayzın bu iki ibadetin ifasına engel bir mazeret sayıldığında fakihler görüş birliğindedir. Hayız süresince terk edilen namazların kaza edilmesinin gerekmediği, oruçların ise temizlendikten sonra tutulacağı hususlarında da görüş birliği vardır. Hayızlı kadının Kur'an okuması ve Mushafı eline alması, mescide girip orada kalması, Hanefiler de dahil fakihlerin çoğunluğuna göre caiz değildir. Bu konuda hayızlı kadın cünüp kimse gibidir. İhtiyaç halinde mescide girebilirler, dua ve zikir niyetiyle dua âyetlerini, Fatiha, İhlâs gibi sûreleri besmeleyi, kelime-i tevhid ve şehâdeti okuyabilirler. Mâlikî fakihleri ise, bazı sahabe ve tabiîn âlimlerinden rivayet edilen görüşlerin desteğiyle, kadının hayız süresi içinde Kur'an okuyabileceğini, fakat hayız kanı kesildiği andan itibaren gusledip temizleninceye kadar cünüp hükmünde olup Kur'an okuyamayacağını belirtmişlerdir. İbn Hazm bu şartı da aramaz. Mâlikîler ve İbn Hazm dahil bir grup İslâm bilgini, cünüplük halinin iradî, hayızın ise gayri iradî oluşundan hareketle hayızlı kadın lehine bir ayırım yapmayı gerekli görmüşlerdir. Hayız kanı kesilen kadın gusletmedikçe cinsel ilişkide bulunamaz. Ancak Hanefiler hayız kanının alışılmış, belirli âdet süresinin sonunda kesilmesinden itibaren bir namaz vakti geçtikten sonra gusül yapılmasa da cinsel ilişkinin caiz olduğu görüşündedir.

Nifas: Doğumdan hemen sonra kadının cinsel organından gelen kan veya bu şekilde kan gelmesinin sebep olduğu hükmî kirlilik (hades) halinin adıdır. Böyle kadına da loğusa (**nüfesâ**) tabir edilir. Hanefî ve Hanbelîler nifasın en uzun süresinin 40, Mâlikî ve Hanbelîler ise 60 gün olduğu görüşündedir. Kadınların hayız hali ile ilgili dinî hükümler nifas için de geçerlidir. Nifas halinde kadınlara ibadetler konusunda muafiyet tanınır. Namaz kılamaz, oruç tutamaz, Mushafı eline alamaz, Kur'an okuyamaz, mescide giremez, Kâbe'yi tavaf edemez, cinsel ilişkide bulunamaz. Bu sürede terk ettiği namazları kaza etmez, fakat tutamadığı farz ve vacip oruçları sonradan kaza eder. Hayız hali için söz konusu edilen ruhsatlar nifas için de geçerlidir.

İstihâze: Rahim içi damarlardan hayız ve nifas hali dışında ve bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kana istihâze kanı denilir. Diğer bir ifadeyle istihâze, kadının âdet ve loğusalık dışındaki kanamalarının genel adıdır. İstihâze kanı, dinmeyen burun kanaması, tutulamayan idrar veya bir yaradan sürekli kan akması gibi sadece abdesti bozan bir özür (mazeret) halidir. Bu durumdaki kadın gerekli maddî-bedenî temizliği yapar, tedbirleri alır ve özürlü kimselere tanınan ruhsat ve muafiyetleri kullanarak her bir namaz vakti için ayrı ayrı abdest alıp ibadetlerini eda eder. Alınan bu abdestle o vakit içindeki bütün farz, vacip ve nafile, eda ve kaza namazları kılabilir. Şafiî ve Mâlikîler'e göre her bir farz namaz için ayrıca abdest almak gerekir.

Özür (mazeret): Devamlı burun kanaması, idrarı tutamama, devamlı kusma, yaranın devamlı kanaması, kadınların akıntısı gibi abdesti bozan ve kısmen süreklilik taşıyan bedenî rahatsızlıklara denir. Böyle kimselere de özürlü kimse (mâzur, mâzure) denilir. Özürlü kimse her namaz vakti için abdest alır, bu özür halinin abdesti bozmadığı var sayılarak o vakit içinde aldığı abdestle, onu bozan yeni bir durum meydana gelmedikçe, dilediği kadar farz, vâcip, sünnet, eda ve kazâ namazı, cuma ve bayram namazı kılabilir, Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf'ı tutabilir. Namaz vaktinin çıkmasıyla özürlü kimsenin abdesti bozulmuş olur, yeni namaz vaktinde tekrar abdest alması gerekir. Kadınlar için aybaşı ve loğusalık hali dışında kalan kanamalar ve devamlı akıntılar (istihâze) özür hali sayılır.

Orucu Bozan Şeyler: Yemek, içmek ve cinsel ilişkide bulunmak.

Kaza ve kefareti gerektiren durumlar şunlardır:

Ramazan günü oruçlu iken yapılan cinsel ilişki.

Hanefîler, bilerek ve isteyerek bir gıda veya gıda özelliği taşıyan her türlü maddeyi almanın hem kaza hem de kefaret gerektireceğini söylemişlerdir.

Bilerek ve isteyerek kaçınılması gereken üç şey (yeme, içme, cinsel birleşme) dışında bir sebeple orucun bozulması durumunda kefaret gerekmeyip sadece kaza gerekir.

Sadece Kazayı Gerektiren Durumlar

Hanefî fakihleri, beslenme amacı ve anlamı taşımayan ve esasen yenilip içilmesi mûtat (normal, alışılmış) olmadığı gibi insan tabiatının meyletmediği şeylerin yenilip içilmesi durumunda orucun bozulacağını, fakat bunun kefareti gerektirmeyeceğini söylemişlerdir. Çiğ pirinç, çiğ hamur, un, ham meyve yemek veya fındık, badem ve cevizi kabuğuyla yutmak böyledir. Bunlar yiyecek maddesi olmakla birlikte, bunların bu şekilde yenilmesi normal değildir ve hem de bunlar bu halleriyle insanın iştah duyacağı ve yemek isteyeceği şeyler değildir.

* Fakihler ağza giren yağmur, kar veya doluyu isteyerek yutmayı, su içme kapsamında değerlendirerek orucu bozacağını; fakat kişinin kastı olmaksızın boğaza inen yağmur, kar ve dolunun orucu bozmayacağını söylemişlerdir.

* Kusma, kasten yapılmadığı durumlarda orucu bozmaz. Kasten yapıldığında ise, sadece ağız dolusu olması halinde bozar.

* Unutarak bir şey yemek ve içmekle oruç bozulmaz. Fakat yanlışlıkla (hata) yiyip içmek bundan farklı olup Hanefîler'e göre orucu bozar. Meselâ; bir kimse oruçlu olduğunun farkında olduğu halde kasıtsız olarak yanlışlıkla bir şey yese veya içse, diyelim ki abdest alırken ağzına aldığı sudan yutsa veya denizde yüzerken su yutsa orucu bozulur ve kaza lâzım gelir. Şâfiîler orucu bozma kastı bulunmadığı için yanlışlıkla bir şey yiyip içmenin orucu bozmayacağını söylerken, Mâlikîler orucun anlamının ortadan kalkmış olduğu gerekçesiyle, ister unutma isterse yanlışlık sonucu olsun, bir şey yiyip içmekle orucun bozulacağını söylemişlerdir.

* Sabah vaktinin girip girmediği konusunda şüphesi bulunan kimse yiyip içmeye devam ederken o esnada ikinci fecrin doğmuş olduğu ortaya çıksa oruç bozulur ve kaza etmesi gerekir, kefaret gerekmez. Buna mukabil güneşin battığını zannederek iftar ederken güneşin henüz batmadığı anlaşılsa bu durumda kaza yanında kefaret de gerekir.

* Bir şey yiyor veya içiyorken imsak vaktinin girdiğini anlayan kimse derhal yemeyi ve içmeyi bırakmalıdır. Bile bile yemeye veya içmeye devam etmesi halinde Hanefi imamlara göre bu kişiye kefaret gerekir.

* Ağızdan alınacak hap, şurup ve pastil gibi şeylerin orucu bozacağında görüş birliği bulunmaktadır.

* Göze, burun veya kulağa damlatılan ilâcın orucu bozup bozmayacağı konusu ise tartışmalıdır. Kimi âlimler, göze damlatılan ilâcın orucu bozmayacağı, kulak ve burna damlatılanın bozacağı görüşünde ise de, bunlardan burun içinin yemek borusuyla ve mideyle doğrudan bağlantısının bulunduğu, gözün dolaylı olarak boğaza açıldığı, kulağın ise mideyle böyle bir bağlantısının bulunmadığı düşünülürse, bunlardan sadece buruna konan ilâçlar hakkında ihtiyatlı olmak gerektiği sonucu çıkar. Böyle olunca, burna enfiye çekmek, boğaza inecek şekilde bol miktarda su çekmek gibi davranışlar orucu bozar. Bu organlara konan ve tamamen tedavi amaçlı ilâç ve damlalar ise orucu bozmaz.

* İlâç almak veya iğne yaptırmak durumunda olan kimselerin ya o gün oruç tutmamaları ya da ilâç almayı ve iğne yaptırmayı sahur ve iftar vakitlerine almaları gerekir.

* Astım ve nefes darlığı sebebiyle ağza sıkılan spreyin zerrecikler halinde içeri gittiği doğru olsa bile bunların akciğerden öteye geçmediği ve mideye ulaşmadığı, gıda ve susuzluk giderme özelliği de taşımadıkları ve bu sebeple bunların da orucu bozmayacağı ileri sürülmüştür. Ayrıca belli hastalıklara karşı korunmak maksadıyla yapılan aşıların hükmünde de tartışma bulunmakla birlikte, bu tür aşılarla vücuda mikrop verilerek bağışıklık kazandırmaya çalışıldığı, dolayısıyla bunların beslenme amaçlı olmadığı söylenerek oruca zarar vermeyeceği görüşü ağırlık kazanmıştır.

Nafile Oruçlar:

Farz ve vacip olan oruçların dışında tutulan oruçlardır. Nafile oruçların sünnet, müstehap, mendup veya tatavvu olarak adlandırıldıkları olur.

Orucun Geçerlilik Şartları

Orucun sahih (geçerli) olması için, oruç tutmaya niyet etmiş ve orucu bozacak şeylerden kaçınmış olmak şarttır. Şâfiîler ve bazı Mâlikîler niyeti rükün saymışlardır. Her ikisine göre de, niyet edilmediği takdirde sabahtan akşama kadar aç durmak oruç yerine geçmez. Bu bakımdan, ister farz veya vacip, isterse nafile olsun her tür oruçta niyet şarttır. Herhangi bir oruca kalben niyet etmek, hangi orucu tutacağını kalbinden geçirmek yeterlidir. Bu niyetin dil ile ifade edilmesi, onun teyit edilmesi ve perçinlenmesi anlamına geldiğinden mendup sayılmıştır.

Hanefîler'e göre ramazan orucu, nafile oruçlar ve vakti belirtilmiş adak (nezr-i muayyen) oruçlarının niyet etme vakti gün batımından başlayıp ertesi günün kuşluk vaktine hatta öğle namazı vaktinin girmesinden az önceki vakte kadar devam eder. Öğle vakti girdikten sonra artık hiçbir oruca niyet edilemez.

Mâlikîler'e göre niyetin geçerli olması için güneşin batmasından itibaren gecenin son kısmına kadar veya fecrin doğması ile birlikte yapılması gerekir. Çünkü sabahleyin, yani oruç ibadetinin başlama vaktinde niyet edilmeyince o günün oruçlu geçirilmeyeceği belirli hale gelmiş olur.

Şâfiîler'e göre ise ramazan orucu, kaza orucu ve adak orucuna geceden niyetlenmek şarttır. Fakat nafile oruca zevalden önceye kadar niyetlenmek caizdir.

Fakihlerin çoğunluğuna göre ramazanın her günü için ayrı ayrı niyet edilmesi şarttır. Çünkü her bir günün orucu kendi başına bir ibadet olup, öteki günlerde tutulan veya tutulacak olan oruçla ilişkisi yoktur; dolayısıyla bir günün orucu bozulduğu zaman sadece o günün orucu bozulmuş olur, öteki günlerin orucu bundan etkilenmez.

Mâlikîler'e göre ise, ara vermeksizin peş peşe tutulması gereken oruçlarda en başta yapılacak tek niyet yeterlidir.

Niyet, kesin azim ve karar demektir. Oruç tutup tutmayacağında tereddüt olması durumunda veya niyetin bir şarta bağlanması durumunda niyet gerçekleşmiş olmaz.

Sahura kalkıp yeme ve içme de niyet yerine geçer.

Haram: Teklifî hükümlerdendir. Yasak ve memnu demektir, helâlin zıddıdır. Şâriin yapılmasını kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslûpla yasakladığı fiildir. Yasaklama işine tahrîm veya hazr, yasaklanan şeye harâm, muharrem veya mahzûr, bu yöndeki hüküm ve vasfa da hurmet denilir.

Haram fiiller iki çeşittir:

1. Haram li-aynihî: Şâriin, bizzat kendisindeki kötülük sebebiyle, baştan itibaren ve temelden haramlığına hükmettiği fiildir. Zina, hırsızlık, adam öldürme, dinen murdar sayılan eti yeme ve evlenme mânii olanlarla evlenme gibi. Bu tür bir haram fiili işleyen kişi günahkâr olur ve âhirette cezaya çarptırılmayı hak eder.

2. Haram li-gayrihî: Aslında meşrû ve serbest olduğu halde, haram kılınmasını gerekli kılan geçici durumla ilgili olan fiildir. Meselâ, bayram gününde oruç tutmak böyledir. Esas itibariyle orucun kendisi meşrû bir fiildir. Fakat Allah bu fiilin bayram gününde yapılmasını haram kılmıştır. Çünkü bu günde kullar Allah'ın misafirleri sayılırlar. Bayram gününde oruç tutmak ise, böyle bir misafirliği kabullenmekten kaçınmak anlamına gelir ki, bu davranış müslümana yakışmaz.

Fidye

Fidye konusunu içeren âyet: Bakara 2/184'dür.

Ayette geçen "*ve alellezîne yutîkûnehû*" ifadesi iki anlama gelir: "*Oruca güç yetiremeyenler*", "*Zorlukla güç yetirenler*".

Âyetteki "*oruç tutmakta zorluk çekenler*" ifadesiyle, şeyh-i fânî denilen düşkün ihtiyar kimselerin kastedildiği benimsenmektedir.

Âyet, oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlıların tutamadıkları oruç için fidye vermesi hükmünü getirmiştir. Fidyenin miktarı her bir oruç için bir fakiri doyurmaktır.

Ağır bir hastalığa yakalanan ve iyileşme umudu bulunmayan hasta, orucu ileride kazâ etme ihtimali çok düşük olduğu için, bu ihtimal yok sayılarak şeyh-i fânî gibi değerlendirilmiş ve fidye hükmü kapsamına alınmıştır.

Her geçen gün bünyesi zayıflayan hasta ve yaşlılar, tutamadıkları her bir oruç için bir yoksulu doyurabilecekleri gibi, bir fakir doyumluğu fidyeyi ramazanın başında veya sonunda, nakit para veya mal olarak da verebilirler. Bu fidyeyi sağlıklarında ödeyemezlerse, fidyenin ödenmesini vasiyet etmeleri gerekir. Böyle bir vasiyetin mevcudiyeti ve terekenin üçte birinin de yeterli olması halinde mirasçıların bu fidyeyi ödemeleri dinî bir vecîbedir. Vasiyeti yoksa veya terekenin üçte biri fidyeyi karşılamaya yeterli değilse, mirasçıların teberru kabilinden bunu ödemeleri tavsiye edilmiştir.

Tutulamayan oruçların fidyesi birçok yoksula verilebileceği gibi toplam tutar topluca bir yoksula da verilebilir. Ebû Yûsuf'a göre ise tek fidyenin birkaç yoksul arasında bölüştürülmesi de mümkündür.

Hanefî fakihlerin o dönemlerde belirledikleri ölçüye göre bir fakir doyumluğu olan fidye miktarının, buğday cinsinden karşılığı ve dengi yarım sâ'; arpa, hurma veya kuru üzümden karşılığı ise 1 sâ'dır. Oruç fidyesinin tutarı, fıtır sadakası tutarına denktir. Günümüzde fitrenin (sadaka-i fıtr) miktarı, mükellefe kolaylık olsun diye her yıl para olarak duyurulur.

Hayvanların derisi tabaklanınca temiz olur. Hanefî ve Mâlikîler'e göre meni necis olsa da kurumuş ise ovalamakla temizlenmiş sayılır.

Mest: Deri ve benzeri maddelerden ayaklara giymek maksadıyla yapılan, ayakları topuklarla birlikte örten, içine su geçirmeyecek veya yere konduğunda kendi kendine dik durabilecek bir ayakkabı çeşididir. Hanefîler'e göre ayakları aynı şekilde örten çizme, potin, kendisiyle yol yürünebilecek dayanıklılıkta çorap ve boğazlı terlikler ve benzerleri de mest hükmündedir.

Mestin topuktan aşağı kısmında, altında veya üstünde ayak parmaklardan üçü girecek şekilde bir deliğin, yarık veya yırtığın bulunmaması, mestin içine su almaması da gerekir.

Abdesti bozan durumlar mest üzerine meshi de bozar. Üzerine meshedilen mestin ayaktan çıkması veya çıkarılması, mestin içine giren suyun bir ayağın yarıdan fazlasını ıslatması ve mesh süresinin sona ermesi meshi bozar. Mest üzerine meshin süresi, yolcu olmayanlar için bir gün bir gece (24 saat), yolcular için üç gün üç gecedir (72 saat). Bu süre, mestin abdestli olarak giyilmesinden sonra ilk hadesten yani abdesti bozan ilk durumdan başlar. Bu süre dolduktan sonra, ayaklar su ile yıkanarak abdest alınıp gerekiyorsa mest tekrar giyilmelidir. Öte yandan, ayaklarını yıkamak suretiyle abdestli olan kimsenin bu abdesti devam ettiği sürece mestleri çıkarıp giymesiyle abdesti bozulmaz. Mestlerin üzerine meshetmek suretiyle abdestli olup mestlerini çıkaran kimse, sadece ayaklarını yıkayarak abdestini tamamlayabilir.

Abdest: Farsça âb (su) ve dest (el) kelimelerinden oluşan ve *"el suyu"* anlamına gelen abdest, belirli ibadetlerin ifasının ön şartı olan ve kendisi de ibadet mahiyetinde görülen bir nevi hükmî temizliktir. Arapça karşılığı güzellik, temizlik ve parlaklık anlamına gelen *"vudû"*dur. Fıkıhta abdest, *"belli uzuvları usulüne uygun olarak su ile yıkamak ve bazılarını da eldeki su ıslaklığı ile meshetmek"* şeklindeki ibadet temizliği olarak tarif edilir.

Yatmadan önce abdest almak, vakit namazları için ayrı ayrı abdest almak mendup görülmüştür.

Hanbelîler'e göre abdeste başlarken besmele çekmek farzdır.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre dört farzın âyette sayılan sıraya uygun yapılması (buna **tertîb** denir) fazdır.

Mâlikî ve Hanbelîler'e göre bu işlemlerin ara verilmeden yapılması (buna **muvâlât** denir) farzdır.

Ca'ferîler, abdestle ilgili âyetin ifade tarzından hareketle ayakların yıkanmasının değil mesh edilmesinin farz olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Abdestin Sünnetleri Şunlardır:

Abdest almaya niyet etmek, başlarken besmele çekmek, elleri bileklerle birlikte üç defa yıkamak, ağız ve buruna su çekip iyi bir ağız ve burun temizliği (ağza su vermeye **mazmaza** buruna su vermeye ise **istinşak** denir) yapmak, misvak kullanmak veya dişleri fırçalamak, sakalın içine su girmesini sağlamak, el parmaklarını birbirine sokup ovuşturmak, başın tamamını elin ıslaklığıyla meshetmek, boynu meshetmek, abdest uzuvlarını yıkarken bu sayılan sıraya uymak, abdeste sağ uzuvlardan başlamak, bu uzuvları üçer defa yıkamak ve su ile iyice ovmak (buna **delk** denir), abdeste ara vermeden tamamlamak.

Abdesti Bozan Durumlar Şunlardır:

1. İdrar ve dışkı yollarından idrar, dışkı, meni, mezi ve kan gibi bir necâsetin, herhangi bir sıvının veya maddenin çıkması ve yellenmek.

2. Vücudun herhangi bir yerinden kan, irin veya herhangi bir maddenin çıkması. Ağızdan çıkan akıcı haldeki kan, tükürükten fazla veya ona eşit ise abdesti bozar. Vücuttan çıkan kan akmadığı veya çıktığı yerin çevresine dağılmadığı sürece abdesti bozmaz. Yaradan çıkan irin ve sarı su da böyledir. Çıktığı yerin dışına kendiliğinden dağılmayan bu sıvıların silinmesi halinde de abdest bozulmaz. Şâfiî ve Mâlikîler'e göre idrar ve dışkı yolları hariç vücuttan çıkan kan ve benzeri sıvı maddeler abdesti bozmaz.

3. Ağız dolusu kusmak.

4. Bayılma, delirme, sarhoş olma, uyuma gibi şuurun kontrolüne engel olan durumlar.

5. Namazda yakındaki şahısların duyabileceği şekilde sesli olarak gülmek. Hanefîler'e göre rükûlu ve secdeli namazda sesli gülme abdesti de bozar. Diğer mezhepler ise sadece namazın bozulacağı görüşündedir.

6. Cinsî münasebet veya fâhiş (aşırı) temas ve dokunma. Hanefî fakihlerinin çoğunluğu temasın aşırılığında erkeğin cinsel organının sertleşmesini ölçü alırken, İmam Muhammed mezi gibi bir yaşlık çıkmadıkça abdestin bozulmayacağı görüşündedir. Şâfiîler'e göre erkek ve kadının tenlerinin birbirine değmesi, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise temastan cinsel haz duyulması halinde abdest bozulur.

7. Mazeret halinin sona ermesi. Su bulamadığı için teyemmüm eden kimse suyu bulunca, mest üzerine mesh yapan kimsenin -yolcu olanlara üç, yolcu olmayanlara bir gün olarak tanınan- mesh süresi dolunca, özürlü kimse için de namaz vakti çıkınca abdesti bozulmuş olur.

* Hanefîler'in dışındaki üç mezhebe göre bir kimsenin kendi cinsel organına temas da abdesti bozar.

* Bir kimse abdest aldığını kesin olarak bilse de abdestinin bozulup bozulmadığında tereddüt etse, Mâlikîler'e göre abdesti bozulmuş olur, diğer üç mezhebe göre ise bu durumda abdest bozulmuş sayılmaz.

* Ağlamak, gözden yaş gelmesi, kabuk bağlamış bir yaranın kabuğunun kan çıkmaksızın düşmesi, tükürük ve sümüğe az miktarda kan karışması, ağız dolusu olmayan kusma, ısırılan elma, ayva gibi sert bir meyve veya kullanılan misvak-diş fırçası üzerindeki akıcılığı olmayan kan (diş eti kanaması hariç), sivrisinek, pire gibi haşeratın emdiği kan, namazda uyuklama, namazda sessiz gülme, tırnak kesme ve tıraş olma kural olarak abdesti bozmaz.

Namazın Şartları (şurûtü's-salât): Namazın dışındaki farzlar, namazdan önce ve namaza hazırlık mahiyetinde olduğu için şurûtü's-salât olarak adlandırılır.

Namazın Rükünleri (erkânü's-salât): Namazın içindeki farzlar ise, namazın varlığı ve tasavvuru kendisine bağlı olduğu, yani bu farzlar namazın mahiyetini oluşturduğu için erkânü's-salât adını alır.

Namazın Şartları Şunlardır:

1. Hadesten Tahâret: Hades abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle insanda meydana geldiği var sayılan hükmî kirliliği veya bu kirliliğin sebebini ifade eder. Hades, büyük hades ve küçük hades şeklinde ikiye ayrılır. **Büyük Hades**: Gusülle giderilebilen cünüplük (cenâbet), hayız ve nifas gibi hükmî kirliliklerdir. **Küçük Hades:** Abdestle giderilebilen hükmî kirliliktir. Buna bağlı olarak gusül **büyük hükmî temizlik**, abdest de **küçük hükmî temizlik** adını almıştır. Buna göre cünüplük, hayız ve nifas halleri **büyük hükmî kirlilik** halini, abdesti bozan sebeplerin varlığı da **küçük hükmî kirlilik** halini doğurur. Hadesten tahâret de bu hükmî kirlilikten temizlenme demektir.

2. Necâsetten Tahâret: Necâset, kirlilik hakiki ve maddî pislik demektir. Böyle maddeye necis denir. Etinin yenmesi ister helâl ister haram olsun, akıcı kanı olan kara hayvanlarından dinî usule uygun biçimde boğazlanmadan ölen veya öldürülen ve bu hükümde olan hayvanların etleri necistir. Kan, domuz eti, şarab, sarhoş edici içkiler, insan idrarı, dışkısı ve ağız dolusu kusmuğu, etinin yenmesi helâl olmayan hayvanların eti, idrarı ve dışkısı dinen necis (pis)tir. Necâsetten Tahâret, vücut, elbise ve namaz kılınacak yerin, -insan kanı ve idrarı, at, koyun gibi hayvanların idrar ve dışkıları gibi- dinen pis sayılan şeylerden temizlenmesi demektir.

3. Setr-i Avret: Hanefîler diz kapaklarını da avret olarak kabul ederken, diğer üç mezhep, diz kapaklarını avret saymazlar.

İmam Mâlik, setr-i avretin namaza has olmayan genel bir farz olduğunu, namazda ve namaz dışında uyulması gereken dinî bir emir bulunduğunu dikkate alarak kadınların başlarını örtmelerini ayrıca namazın farzları arasında saymamıştır. Onun bu görüşün bir uzantısı olarak Mâlikî mezhebinde setr-i avret namazın sünnetlerinden sayılır. Diğer üç mezhep imamı ve Mâlikî mezhebindeki öteki görüşe göre, namazda setr-i avret, tıpkı kıbleye yönelmenin farz oluşu gibi farzdır.

Kadının başının dörtte biri veya uyluğunun dörtte biri açık olarak namaz kılması durumunda, Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre namazı geçersiz olur. Ebû Yûsuf'a göre ise, başının yarıdan fazlası açık olmadıkça namaz geçerlidir. Çünkü bir şeyin yarıdan fazlası çok hükmündedir.

Kadın, asgari bir başörtüsü, bir de ayaklara kadar uzanacak bir gömlek giymiş olmalıdır. Başörtüsüz namaz kılacak olursa bu namazını, vakit içinde veya vakit çıktıktan sonra iade eder. Mâlik'e göre ise vakit çıktıktan sonra iade etmesine gerek yoktur.

Kadınların kolları, kulakları ve salıverilmiş saçlarının avret olmadığını söyleyen Hanefîler de vardır.

Mâlikî mezhebinde erkek ve kadının avret yerleri *"ağır avret"* (buna **avret-i mugallaza** denir) ve hafif avret olmak üzere iki kısımda değerlendirilmektedir. Erkek için galîz avret, cinsel organ ile makattır. Bu kısmın kesinlikle örtülmesi gerekir. Göbekle diz kapak arasının ağır avret sayılan bölgesinin dışında kalan kısımları ise hafif avrettir. Örtülmesi gerekli olmakla birlikte birincisi kadar ağır değildir. Kadının göğsü, göğüs hizasında bulunan sırt kısmı, kolları, boynu, başı ve dizden aşağısı hafif avret olup, bunun dışında kalan yerleri galiz avrettir. Bu ayırımın pratik sonucu namazdaki örtünme hükümlerine etki eder. Buna göre, hafif avret sayılan yerleri açık olarak namaz kılan bir kimse genel dinî farzı ihlâl etmiş olmanın günahını yüklenmekle birlikte, bu kimsenin namazı bâtıl olmaz. Mâlikîler'in namazda baş örtmeyi sünnet, açmayı da mekruh saymasının anlamı budur.

* Namaz esnasında avret mahallinin, kişinin iradesi dışında açılması durumunda, açılan yer eğer örtülmesi gereken yerin dörtte biri oranına ulaşmış ve bir rükün eda edilecek bir süre (bunun ölçüsü *"sübhânellâhi'l-azîm"* diyecek kadar bir süredir) açık kalmış ise kişinin namazı bozulur. Kendi iradesi ile açacak olursa namazı hemen bozulur.

4. İstikbâl-i Kıble: Kâbe'nin bulunduğu noktadan 45 derece sağa ve sola sapmalar kıbleden sapma sayılmaz. Sapma derecesi daha fazla olursa *"kıbleye yönelme"* şartı aksamış olur.

* Kıblenin ne tarafta olduğunu bilmeyen kimse, soracak birini bulamadığı takdirde yıldız, güneş, rüzgâr gibi birtakım doğal alâmetlere dayanarak kıble yönünü bulmaya çabalar ve kanaat getirdiği tarafa yönelerek namazını kılar. Namazı kıldıktan sonra kıblenin kendi yöneldiği tarafta olmadığı ortaya çıksa bile, kendisi bu yöne ictihad ederek, yani birtakım alâmetlere dayanarak bu sonuca ulaştığı için, namazı yeniden kılması gerekmez. Fakat namaz esnasında kıble yönünü anlaması halinde, namazını bozmadan o tarafa yönelir ve namazını tamamlar.

* Kıble yönünü bilmeyen kimse, birine sormadan veya kıblenin ne tarafta olduğunu araştırma zahmetine katlanmadan rastgele bir tarafa yönelse, namaz esnasında yöneldiği tarafın kesin olarak kıble tarafı olduğunu anlasa namazı yeniden kılar. Çünkü namazın ilk kısmı şüpheli olduğu için, sağlam kanaate dayalı ikinci kısım, şüpheli birinci kısım üzerine bina edilemez. Ancak bu durumu namazı bitirdikten sonra anla-

yacak olursa, iade etmesi gerekmez. Ebû Yûsuf'a göre her iki durumda da iade etmesi gerekmez.

* İki kişi kıble cihetini araştırsa ve her biri ayrı bir yönün kıble olduğuna kanaat getirse, bu durumda bunlar birbirlerine uyarak cemaatle namaz kılamazlar. Her biri kendi tespit ettiği kıbleye dönerek ayrı ayrı namazlarını kılarlar.

* Bir kimse abdestsiz olduğunu zannederek namazdan ayrıldıktan sonra abdestli olduğunu hatırlasa, isterse henüz mescidden çıkmamış olsun, namazı bozulmuş olur. Fakat bir kimse mescidde namaz kılarken abdestinin bozulduğu zannıyla kıbleden ayrılıp da daha mescidden çıkmadan abdestinin bozulmadığını anlasa, İmâm-ı Âzam'a göre namazı bozulmuş olmaz. Ama bunu mescidden çıktıktan sonra anlayacak olsa namazı ittifakla bozulur.

* Hastalık veya düşman yahut yırtıcı hayvan korkusu gibi nedenlerle kıbleye dönme imkânı bulamayan kimse, kendisi için en rahat olan tarafa döner.

* Normal durumlarda binek üzerinde nâfile namaz kılmak câiz ise de, farz namaz kılınmaz. Ancak zaruret durumlarında binek üzerinde namaz kılmak câiz görülmüştür. Hayvan üzerinde, otomobil veya otobüste namaz kılındığı takdirde namazın rükünlerinden olan kıyam ve çoğu kere istikbâl-i kıble yerine getirilemez. Fakat yerin çamur olması, namaz kılacak uygun bir yer bulunmaması gibi durumlarda, hayvanı veya otomobili durdurup, hayvanın veya taşıtın üzerinde kıbleye yüz tutarak namaz kılınabilir.

* Hanefî mezhebinde iki namazın birlikte kılınması (buna **cem**' denir), hac mevsiminde, Arafat ve Müzdelife dışında kabul edilmediği için, yağmur, çamur ve yolculuk gibi sebeplerle iki namazı birlikte kılmak söz konusu edilmemiştir. Ancak diğer mezhepler, sayılan mazeretlere binaen iki namazın birlikte kılınabileceğini kabul ettikleri için, uygun yer bulma ihtimali olan durumlarda, namazı binek üzerinde kılmayıp uygun vakit ve mekânda iki namaz birlikte kılınabilir.

* Gemide namaz kılan kimse mümkünse kıbleye doğru döner; gemi yön değiştirdikçe kendisinin de kıble tarafına dönmesi gerekir.

5. Vakit: Sabah Namazının Vakti: Fecr-i sâdık denilen ikinci fecrin doğmasından güneşin doğmasına, daha doğrusu güneşin doğmasından az önceye kadar olan süre sabah namazının vaktidir. **Fecr-i sâdık:** Sabaha karşı doğu ufkunda tan yeri boyunca genişleyerek yayılan bir aydınlıktır. Bu ikinci fecre fıkıh literatüründe *"enlemesine beyazlık"* anlamında *"**beyâz-ı müsta'razî**"* denilir. **Fecr-i kâzib**: Birinci fecirdir. Sabaha karşı doğuda tan yerinde ufuktan göğe doğru dikey olarak yük-

selen, piramit şeklinde, akçıl ve donuk bir beyazlıktır. Fıkıh literatüründe buna uzayıp giden beyazlık anlamında "***beyâz-ı müstetîl***" de denilir

Öğle Namazının Vakti: Güneşin tepe noktasını geçip batıya doğru kaymasından itibaren başlar. İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'ye göre, zeval vaktinden itibaren başlar ve güneş tam tepedeyken eşyanın yere düşen gölge uzunluğu (**fey-i zevâl**) hariç, her şeyin gölgesi kendisinin iki misline ulaşacağı zamana kadar devam eder. Bu zamana "***asr-ı sânî***" denir. Ebû Yûsuf, Muhammed ve diğer üç mezhep imamına göre ise, öğle namazının vakti zeval vaktinden, her şeyin gölgesi, fey-i zevâl hariç, kendisinin bir misline ulaştığı ana kadardır. Her şeyin gölgesi, fey-i zevâl hariç, kendisinin bir misline çıktığı zaman, öğle namazının vakti çıkmış, ikindi namazının vakti girmiş olur. Bu zamana "***asr-ı evvel***" denir.

Zeval: Güneşin tepe noktasını geçmesine denilir.

6. Niyet: Şâfiîler ile bazı Mâlikîler bunu rükünden sayarlar.

* Cemaate yetişip de imamın farzı mı yoksa teravihi mi kıldırdığını bilmeyen bir kimse, farza niyet ederek imama uyar. Eğer imam farzı kıldırmakta ise, uyan kişinin farzı sahih olur; imam teravihi kıldırmakta imişse, uyan kişinin kıldığı namaz nâfile olur, fakat yatsının farzından önce olduğu için teravih namazı yerine geçmez.

* Cemaatle namaz kılınması halinde imama uymaya da niyet edilmesi gerekir. Fakat imamın, imamlığa niyet etmesi şart değildir. Arkada kadın cemaat bulunması halinde, kadınların iktidâsının sahih olabilmesi için imamın onlara imam olmaya niyet etmesi gerektiği söylenmiştir.

Namazın Rükünleri Şunlardır:

1. İftitah Tekbiri: Bütün mezheplere göre farz olmakla birlikte Hanefîler bunu rükün değil şart olarak, diğer üç mezhep imamı ise rükün olarak değerlendirmiştir.

* Kolu başı açık olarak tekbir alıp namaza duran bir kadın iftitah tekbirinden sonra kolunu başını örtse Hanefî imamlara göre namazı geçerli, ötekilere göre geçersizdir.

* Bilen ve söylemekte güçlük çekmeyen kişi iftitah tekbirinde *"Allahü Ekber"* demelidir. Allah'ı yüceltme, O'nun büyüklüğünü ikrar anlamı taşıyan *"Allahü Kebîr"*, *"Allahü Azîm"* gibi başka sözlerle tekbir alındığında, farz yerine gelmiş olur. Fakat *"estağfirullah"* veya *"bismillah"* gibi dua anlamı taşıyan ifadelerle tekbir alınacak olursa farz yerine gelmiş olmaz. Yine bir kimse Arapça dışında bir dilde tekbir getirecek olsa, Ebû Hanîfe'ye göre bu da yeterlidir.

* Tekbir cümlesinde *"Allah"* kelimesinin ilk harfi olan A harfini uzatarak *"Âllah"* yahut *"Aallah"* veya *"Eallah"* diye tekrarlayarak okumak câiz değildir. Bu şekilde okumak mânayı bozacağı için, farz yerine getirilmemiş ve namaz geçersiz olur.

* İmama uymak üzere ayakta alınan iftitah tekbirinin tamamen kıyam halinde alınması şarttır. Buna göre, rükû halinde bulunan imama uyacak olan kimse, kıyam halinde Allah deyip, Ekber lafzını rükûa vardıktan sonra diyecek olsa, imama uyması sahih olmaz.

2. Kıyam: Farz ve vâcip namazlarda ve Hanefîlerde sabah namazının sünnetinde kıyam bir rükündür. Gücü yeten kişi bu rüknü yerine getirmeden, meselâ oturarak farz veya vâcip bir namaz kılarsa namazı geçerli olmaz. Yine bir kimse, çekiliverse düşeceği bir tarzda, duvara veya bastona yaslanarak namaz kılacak olursa, namazı geçersiz olur. Nâfile namazlarda ise kişi, ayakta durmaya gücü yettiği halde oturarak da namaz kılabilir.

3. Kıraat: Nâfile namazların, vitir namazının ve iki rek'atlı namazların bütün rek'atlarında, dört veya üç rek'atlı farz namazların ise herhangi iki rek'atında olması farzdır. Kıraatin ilk iki rek'atta olması ise vâciptir. İkinci rek'attan sonraki rek'at veya rek'atlarda Fâtiha sûresini okumak Hanefîlerden gelen bir rivayete göre vâcip, diğer bir rivayete göre ise sünnettir.

Diğer üç mezhepte kıraatin asgari miktarı her rek'atta Fâtiha sûresinin okunmasıdır. İlk iki rek'atta Fâtiha'dan sonra Kur'an'dan bir sûre veya birkaç âyet daha okumak sünnettir. Bu mezheplerde kıraat, imam ve yalnız başına kılan için olduğu gibi imama uyan için de geçerlidir.

İmama uyan kişi, sessiz namazda Fâtiha'yı ve ardından eklenecek bir sûreyi, sesli namazda ise Şâfiîler'e göre sadece Fâtiha'yı okur; Mâlikî ve Hanbelîler'e göre bir şey okumayıp sadece dinler. Ahmed b. Hanbel'e göre, tercihen hem dinlemeli, hem de imam ara verdiğinde okumalıdır.

* Besmele Şâfiî mezhebine göre Fâtiha sûresinden bir âyet olduğu için, besmelenin okunması da kıraat vecîbesinin bir parçasıdır, yani namazın farzlarındandır.

* Ebû Hanîfe'den başka bütün müctehidlere göre Arapça ezberleyip okuyabilen kimselerin namazda Kur'an'ı asıl dilinden Kur'ân'dan okumaları farzdır. Hanefî mezhebine göre Arapça'ya dili dönmeyen veya ezberleyemeyen kimseler öğreninceye kadar namazda Kur'an'ı (anlamını, meâlini) kendi dillerinde okuyabilirler.

4. Rükû:

Tuma'nîne: Rükû duruşunda bir müddet beklemektir. **Kavme**: Rükûdan doğrulup, secdeye varmadan önce uzuvları sakin oluncaya değin bir süre kıyam vaziyetinde beklemektir. Bunlar ta'dîl-i erkânın birer parçası olduğundan, Ebû Yûsuf'a ve Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre tuma'nîne ve kavme farzdır. Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre ise vâciptir. Bu tume'nîne ve kavme süresinin asgari ölçüsü *"sübhânellâhi'l-azîm"* diyecek kadar durmaktır.

5. Secde: Hanefî mezhebinde farz olan, alnın ve ayakların hiç değilse bir ayağın yere dayanmasıdır. Burnun konması vâcip, ellerin ve dizlerin konması ise sünnettir.

Hanefîler'den Züfer ile Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde, yedi uzvun (eller, ayaklar, dizler ve yüz) her birinin bir kısmının yere değdirilmesi farzdır. Şâfiîler'e göre avuç içlerinin ve ayak parmaklarının alt taraflarının yere gelmesi gerekir. Mâlikî mezhebinde farz olan, secdenin alnın bir kısmı üzerinde yapılmasıdır.

6. Ka'de-i Ahîre: Son oturuş demektir. Son oturuştaki süre Hanefîler'e göre *"teşehhüt"* miktarıdır. Teşehhüt miktarı ise, *"Tahiyyât"* duasını okuyacak kadar bir süredir. Şâfiî ve Hanbelîler'de ise farz olan oturuş süresi teşehhüt miktarına ilâveten bir de Hz. Peygamber'e salavat getirilebilecek (*"Allahümme salli alâ Muhammed"* diyecek) kadardır. Mâlikî mezhebine göre farz olan, hiç değilse selâm vermeye elverişli bir süre oturmaktır.

Namazın Vâcipleri Şunlardır:

Namazın vâciplerinden biri sehven terkedilmişse sehiv secdesi yapılması, eğer kasten terkedilmişse namazın iade edilmesi gerekir.

Not: Hanefîler'deki vâcip kavramı, diğer mezheplerde bulunmadığı için burada Hanefîler'in terminolojisine göre belirtilen vâciplerin bir kısmı, öteki mezheplerde farz sayılırken, bir kısmı sünnet sayılmaktadır.

Namazın vâcipleri şunlardır:

1. Namaza *"Allahü Ekber"* sözüyle başlamak.

2. Nafile ve vacip namazların her rek'atında, farz namazların ilk iki rek'atında Fâtiha sûresini okumak.

3. Farz namazların ilk iki rek'atında, vâcip ve nâfile namazların her rek'atında Fâtiha'dan sonra, Kur'an'dan kısa bir sûre veya buna denk düşecek bir veya birkaç âyet okumak.

4. Farz olan kıraati ilk iki rek'atta yerine getirmek.

5. Fâtiha'yı, eklenecek sûreden önce okumak.

6. Tek başına namaz kılarken öğle ve ikindi namazları ile gündüz kılınan nâfile namazlarda gizli okumak (kırâat-i hafî yapmak). Sabah, akşam ve yatsı namazları ile gece kılacağı nâfile namazlarda kişi serbesttir; isterse sesli (yani cehrî), isterse hafî (yani alçak sesle) okuyabilir.

7. Cemaatle kılınan namazda imam, sabah namazı ile akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rek'atında sesli okumalıdır. Cuma namazında, bayram namazlarında, cemaatle kılınan teravih namazında, teravihten sonra cemaatle kılınan vitir namazında da imam kıraati yüksek sesle yapar. İmam, öğle ve ikindi namazlarının bütün rek'atlarında, akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının son iki rek'atında kıraati hafî yapar.

8. Secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak.

9. Üç ve dört rek'atlı namazlarda ikinci rek'atın sonunda oturmak (ka'de-i ûlâ = ilk oturuş).

10. Namazların gerek ilk, gerekse son oturuşunda teşehhütte bulunmak, yani Tahiyyât'ı okumak.

11. Namazın sonunda sağ ve sol tarafa selâm vermek (*"es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah"* cümlesinin *"es-Selâm"* kısmını söylemek vâcip, *"aleyküm ve rahmetullah"* kısmını söylemek ise sünnettir).

12. Farz olan fiillerin sırasına riayet etmek (kıyamdan sonra rükûa gitmek, iki secdeyi peş peşe yapmak gibi).

13. Farz olan fiili geciktirmemek. Meselâ, birinci oturuşta Tahiyyât'ı okuduktan sonra, *"Allahümme salli alâ Muhammed"* diyecek kadar bir süre bekledikten sonra üçüncü rek'ata kalkılacak olursa farz geciktirilmiş sayılır ve sehiv secdesi gerekir.

14. Vitir namazında Kunut duası okumak Ebû Hanîfe'ye göre vâcip, İmâmeyn'e (Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed) göre sünnettir.

15. Ramazan ve kurban bayramı namazlarının her iki rek'atında ilâve (zâid) üçer tekbir almak

16. Sehiv secdesi yapılmasını gerektiren bir fiilde bulunulmuşsa sehiv secdesi yapmak.

17. Ta'dîl-i erkâna riayet etmek Ebû Yûsuf'a göre farz, Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre vâciptir.

18. Namazdayken secde âyeti okunmuşsa tilâvet secdesi yapmak.

Namazın Mekruhları Şunlardır:

1. Bir zararın giderilmesi veya namazın tamamlanması amacı olmaksızın namaz dışı bir davranışta bulunmak.

2. Namaza ilişkin fiilleri özürsüz yere, namazın sünnet ve âdâbına uymaksızın yerine getirmek.

3. Kıyam, rükû ve secde aralarındaki tekbir ve zikirleri kendi yerlerinden sonraya bırakmak.

4. Namazda esnemek, gerinmek ve boğazı açıyormuş gibi yapmak.

5. Namazda iken verilen selâmı el veya baş işaretiyle almak.

6. Namazda huşû halini artırmak veya uygunsuz bir şeyi görmekten sakınma gibi bir amaç olmadıkça gözleri yummak, gözleri sağa sola veya aşağı yukarı çevirmek, başı hafifçe bir tarafa çevirip bakmak.

7. Abdesti sıkışık olduğu halde namaz kılmak.

8. Elbise, vücut veya namaz mahallinde namazın geçerliliğine engel olmayacak miktarda necâset bulunduğu halde namaz kılmak.

9. Temiz olmayan şeylere karşı ve bunların yakınında, kişinin kendini ibadete vermesini engelleyecek ve zihni meşgul edecek yerlerde namaz kılmak. Ateşe ve puta tapma inancını çağrıştırması düşüncesinden hareketle ateşe, insan veya hayvan tasviri bulunan resim ve heykele, insanın yüzüne karşı namaz kılınması da mekruh sayılmıştır.

10. Dişlerin arasında kalmış yutulması namazı bozmayacak miktardaki yiyecek kırıntısını yutmak. Yutulan şey nohut tanesi büyüklüğünde olursa namazı bozar.

12. Cemaatle namaz kılınırken, imamdan önce rükû ve secdeye gitmek veya ondan önce rükû veya secdeden doğrulmak.

13. Namazda kıraate ilişkin mekruhlar daha ziyade kıraatin sünnetlerinden birinin terki sebebiyle olur:

14. İkinci rek'atta birinci rek'attan daha uzun okumak.

15. Bir rek'atta bir sûrenin iki kere okunması veya farz namazlarda ilk iki rek'atta Fâtiha'dan sonra aynı sûrenin okunması. Bu durum nâfile namazlarda mekruh değildir.

16. Fâtiha'dan sonra sürekli olarak belirli bir sûrenin okunması.

17. Fâtiha'dan sonra okunacak sûrelerde Kur'an'daki sıraya uymamak, meselâ birinci rek'atta Kevser sûresini okuduktan sonra ikinci rek'atta Fîl sûresini okumak.

18. Namazın vâciplerinden ve sünnetlerinden birini terk etmek. Namazın vâciplerinden birini, meselâ Fâtiha sûresini okumayı kasten yani bilerek ve isteyerek terk etmek tahrîmen mekruhtur. Bir vâcibin terk edilmesi sebebiyle tahrîmen mekruh olan bu namaz esas itibariyle sahih

yani geçerli olup kişiden namaz borcunu düşürür ise de iade edilmesi yani yeniden kılınması vâciptir.

Namazın Sünnetleri Şunlardır:

1. İftitah tekbirini alırken ellerin yukarı kaldırılması ve bu esnada ellerin açık ve parmakların normal halleri üzere bulunması ve içlerinin kıbleye yönelik tutulması.

2. İftitah tekbirinin hemen ardından el bağlamak (buna **itimat** denir). Bunda önce elleri salıverip (buna **irsâl** denir) sonra bağlamak yoktur.

3. Kıyamda iken ayakların arasını dört parmak kadar açık bulundurmak.

4. Sübhâneke okumak,

5. Tek başına namaz kılan için sadece ilk rek'atta ve Sübhâneke'den sonra *"Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm"* demek (buna **teavvüz** denir).

6. Tek başına namaz kılan kişinin ve cemaatle namaz durumunda imamın, her rek'atın başında Fâtiha'dan önce besmele çekmesi. İmama uyan kişilerin besmele okuması gerekmez.

7. Sübhâneke'yi ve eûzü besmeleyi gizli okumak, Fâtiha'nın sonunda *"âmin"* demek. Fâtiha'yı okuyan da işiten de âmin der.

8. Tek başına namaz kılarken Fâtiha'nın arkasından okuyacağı sûrenin, sabah ve öğle namazlarında uzun sûrelerden, ikindi ve yatsı namazlarında orta uzunluktaki sûrelerden ve akşam namazında kısa sûrelerden seçilmesi.

9. Rükûa varırken tekbir almak, yani Allahü Ekber demek.

10. Rükûda üç kere *"Sübhâne rabbiye'l-azîm"* demek.

11. Rükûdan doğrulurken *"Semiallahü limen hamideh"* demek (buna **tesmî'** denir).

12. *"Semiallahü limen hamideh"* dedikten sonra, *"Rabbenâ leke'l-hamd"* veya *"Allahümme rabbenâ leke'l-hamd"* demek (buna **tahmîd** denir).

13. Erkeklerin, rükû durumunda dizlerini dik ve arkalarını düz tutmaları, dizlerini elleriyle kavramaları, dizlerini tutarken ellerini açık bulundurmaları. Kadınlar ise ellerini dizleri üzerine koyarlar, dizlerini tutmaz ve parmaklarını ayrık bulundurmazlar. Dizlerini bükük ve arkalarını meyilli bulundururlar.

14. Rükûda başını aşağı, yukarı eğmeyip doğru tutmak.

15. Rükûdan doğrulup dik durmak (buna **kavme** denir).

16. Rükûdan doğruluşta, bayram tekbirlerinin arasında elleri yana salıvermek.

17. Secdeye varırken yere önce dizlerini, sonra ellerini, daha sonra yüzünü koymak ve secdeden kalkarken, secdeye varış sırasının tersini yapmak; secdeye varırken ve secdeden kalkarken *"Allahü Ekber"* demek.

18. İki secde arasında **celse** yapmak, yani kısa bir ara oturuşu yapmak.

19. Secdelerde başını iki eli arasında yere koyup ellerini yüzünden uzak tutmamak ve parmaklar bitişik ve el ayası yere yapışık olmak.

20. Secdelerde üçer defa *"Sübhâne rabbiye'l-a'lâ"* demek.

21. Erkeklerin, secdede iken karnı uyluklardan, dirsekleri yanlarından ve kolları yerden uzak tutması. Kadınlar ise, secdede alçalıp kollarını yanlarına bitiştirir ve karnı uyluklarına yapıştırırlar.

22. Gerek celsede gerek ka'dede, erkekler sol ayaklarını yere yayıp üzerine oturur ve sağ ayaklarını parmaklar kıbleye gelecek şekilde dikerler. Kadınlar ise ayaklarını sağ yanlarına yatık bir şekilde çıkarıp, öyle otururlar (buna **teverrük** denir).

23. Tahiyyât'ın teşehhüdünde *"lâ ilâhe"* derken sağ elinin şahadet parmağını yukarı kaldırıp *"illallah"* derken indirmek.

24 Tahiyyât'ı gizli okumak.

25. Rek'atı ikiden ziyade olan farzların ilk iki rek'atının dışında Fâtiha okumak.

26. Son oturuşta, Tahiyyât'tan sonra salavat okumak. Bu, namazın müekked sünnetlerindendir.

27. Salâvattan sonra dua etmek.

28. Selâm verirken başı önce sağa sonra sola çevirmek ve her iki tarafa selâm verirken *"es-Selâmü aleyküm ve rahmetullâh"* demek.

Sadaka-Zekat

Sıdk: Doğru söylemek ve sözünü tutmak anlamına gelir. Bu kökten türeyen ve Kur'an ve Sünnet'te zekât anlamında da kullanılmış olan sadaka kelimesi, daha sonraki devirlerde gönüllü malî ödemeler için kullanılmaya başlamıştır.

Havli Havelân: Zekât konusu olan malın bir yıl sahibinin elinde bulunmasına denir.

Âmile: Ziraat, nakliyat gibi işlerde kullanılan hayvanlara denir.

Zekâtın vücûb sebebi zenginliktir.

Zekât; müslüman, hür, akıllı, bâliğ, tabii ihtiyaçlarından fazla artıcı vasıftaki mala tam bir mülkiyetle mâlik olan ve bu mâlik oluşunun üzerinden bir senesi geçen kimselere farzdır.

Zekâtın Yükümlülük Şartları

Mükellef ile İlgili Şartlar

Namaz ve oruçla mükellefiyette söz konusu olan şartlar, zekâtta da aranır.

Ebû Hanîfe akıllı ve bâliğ olmayanları, toprak ürünleri ve kamu hukukunun bir parçası olarak alınan zekât türü hariç, zekâtla mükellef tutmamıştır. Fakihlerin çoğunluğuna göre ise akıl hastalarının ve çocuğun malları zekâta tâbidir.

Mal ile İlgili Şartlar

1. Tam Mülkiyet

2. Nemâ: Artmak, çoğalmak, gelişmek anlamlarına gelir. Bu iki kısma ayrılır:

a. Hakikî (gerçek) nemâ: Bir malın ticaretle, doğum yoluyla veya tarımla artmasıdır. Ticaret malları, hayvanlar ve toprak ürünleri böyledir.

b. Takdirî (hükmî) nemâ: Bir malın kendisinde nemâ imkânının bizzat (potansiyel olarak) mevcut olmasıdır. Altın, gümüş ve parada olduğu gibi.

3. İhtiyaç Fazlası Olma

4. Nisab: Sınır, işaret, asıl ve kök anlamlarına gelir. Zekâtın vücûbuna alâmet ve ölçü olmak üzere tespit edilen belirli bir miktardır.

5. Yıllanma: Zekâta tâbi mallarda aranan şartlardan biri de, o malın üzerinden bir kamerî yılın geçmiş olması şartıdır ki buna "***havelânü'l-havl***" denir.

6. Borç Karşılığı Olmama

Zekâtın Geçerlilik Şartları

1. Niyet

2. Temlik

* Zekâta tâbi hayvanların 1. Senenin çoğunu otlaklarda otlayarak geçiren hayvanlar olmaları, besi hayvanı olmamaları. 2. Ziraat, nakliyat vb. işlerde kullanılan (âmile) hayvanlardan olmamaları gerekmektedir.

İmam Mâlik'e göre, ister sâime, ister besi, isterse çalıştırılan hayvan olsun hepsinin zekâta tâbi olacağı görüşünü savunmuştur.

Rikâz: Maden, define ve hazine gibi kendiliğinden yer altında bulunan veya insanlar tarafından yer altına gömülüp gizlenen her türlü kıymetli maden ve eşyayı ifade eder.

Zekâtın verilmesinin câiz görülmediği kişi ve gruplar şunlardır:

a. Ana, Baba, Eş ve Çocuklar.

b. Müslüman Olmayanlar.

c. Zenginler

d. Hz. Peygamber'in Yakınları

Fıtr: Orucu açmak demektir.

Fıtra: Yaratılış demektir.

Fıtır Sadakası: Ramazan bayramına kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında belli bir miktar mala sahip olan müslümanların kendileri ve velâyetleri altındaki kişiler için yerine getirmekle yükümlü oldukları malî bir ibadettir. Buna Türkçe'de **fitre** denir. Fıtır sadakasına **baş zekâtı** ve **beden zekâtı** da denmektedir. Fıtır sadakası, ramazan orucunun farz olduğu hicrî 2. yılın Şâban ayında, zekâttan önce farz kılınmıştır. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîlere göre fıtır sadakası farz; Hanefîlere göre ise vâciptir.

Hanefîler'e göre fıtır sadakası yükümlüsü sayılmak için kişinin varlıklı olması gerekir. Varlıklı olma ölçüsü, zekâtta olduğu gibi nisab miktarına sahip olmaktır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre, fıtır sadakasının vücûbu için zenginlik ölçüsü olan nisaba mâlik olmak şart olmayıp, zengin fakir her müslüman fitre ile yükümlüdür.

Cenaze

Muhtazar: Son nefesine yaklaşmış ve ölmek üzere olan kişiye denir.

Meyyit (çoğulu mevtâ): Ölen kişiye denir.

Gasil: Ölünün yıkanmasına denir.

Tekfin: Ölünün kefenlenmesine denir.

Teşyî: Ölünün tabuta konulup musallâya yani namazın kılınacağı yere ve namazdan sonra kabristana taşınmasına denir.

Defin: Ölünün kabre konulmasına denir.

Telkin: Muhtazarın yanında kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdet okumaya denildiği gibi definden sonra, sorulması muhtemel soruları ve cevapları ölüye hatırlatma konuşmasına da denilir.

Tâziye: Ölünün yakınlarına başsağlığı dileğinde bulunmaya denir ki teselli etmek anlamındadır.

* Ölen bir müslümanı yıkamak, kefenlemek, onun için namaz kılıp dua etmek ve bir kabre gömmek müslümanlar için farz-ı kifâyedir.

* Ölü yıkanıncaya kadar yanında Kur'an okunmaz. Yıkanma işlemi tamamlanmadan ölünün yanında Kur'an okumak mekruhtur. Fakat başka bir odada yüksek sesle okumak mekruh olmadığı gibi ölünün bulunduğu odada gizlice, içinden Kur'an okumakta da kerâhet yoktur.

* Bir kadın vefat eden kocasını yıkayabilir. Çünkü kadın iddet bekleyecektir. Bu iddet çıkmadıkça evlilik devam ediyor sayılır. Fakat koca, ölmüş karısını yıkayamaz. Çünkü erkeğin iddet beklemesi gerekmez, karısı ölünce aralarındaki evlilik bağı kalkmış olur. Ancak yıkayacak kimse bulunmadığı takdirde, koca karısına teyemmüm verir. Diğer üç imama göre koca karısını yıkayabilir.

* Düşük neticesinde ölü doğan çocuk, bir bez parçasına sarılarak gömülür, yıkanması gerekmez.

Erkeğin kefeni şu 3 kat bezden oluşur:

Kamîs: Boyun kısmından ayaklara kadar uzanan gömlek yerinde bir bezdir.

İzâr: Eteklik yerinde, baştan ayağa kadar uzanan bir bezdir.

Lifâfe: Sargı yerinde olup baştan ayağa kadar uzanan, baş ve ayak taraflarından düğümlenen bir bezdir. Bu bakımdan izârdan biraz daha uzundur.

Kadının kefeni bu üç kata ilâve olarak

Baş örtüsü

Göğüs örtüsü olmak üzere 5 kat bezdir.

Bunlar sünnet üzere kefenleme için gereken parça sayısıdır (**kefen-i sünnet**).

Bu sayıda parça bulunamayıp, erkek için izâr ve lifâfe ve kadın için bu ikisine ilâveten bir baş örtüsü ile yetinilmesi durumunda, bu da yeterlidir (**kefen-i kifâyet**).

Bu kadarı da bulunmaz ve gerek erkek gerek kadın için sadece bir kat bez bulunabilirse, ölü tek parça beze sarılır (**kefen-i zarûret**).

* Cenaze namazında cemaatin bulunması şart değildir. Yalnız bir erkeğin veya yalnız bir kadının bu namazı kılmasıyla farz yerine getirilmiş olur. Bir ölünün namazını sadece kadınlar kılmış olsalar, bu câizdir ve farz yerine gelmiş olur. Onlar kendi aralarında bu namazı cemaatle kılabilecekleri gibi tek tek de kılabilirler.

Kimlerin Cenaze Namazı Kılınmaz:

Anasını veya babasını kasten öldüren kimselerin cenaze namazı kılınmaz.

Çatışma esnasında öldürülen eşkıyanın, teröristlerin ve soyguncuların cenaze namazı kılınmaz. Fakat şer'î bir cezanın uygulanması sonucunda ölenlerin cenazeleri yıkanır ve namazları kılınır.

İrtidad ederek Müslümarılık'tan çıkmış olan kimsenin cenaze namazı kılınmayacağı gibi, müslüman mezarlığına da defnedilmez.

* Cenazeyi **teşyî** etmek, yani arkasından mezara kadar gitmek sünnettir,

Telkin: Cenaze kabre konduktan ve başında Kur'an okuma da tamamlandıktan sonra, kalabalığın orayı terkedip geride kalan bir kimsenin kabrin başında yüksek sesle ve ölüye hitaben iman esaslarını hatırlatması işleminin adıdır.

Tâziye: Ölünün yakınlarına mümkün olduğunca teselli edici, rahatlatıcı sözler söylemek ve üzüntûsünün paylaşıldığını göstermekten ibarettir.

Iskat: Namaz, oruç, kurban, adak, kefâret gibi ibadet ve borçları ifa etmeden vefat eden bir kimseyi bu borçlarından kurtarmak için fakirlere fidye ödenmesi işlemini ifade eder. Âyette sadece oruç tutmaya gücü yetmeyen sürekli mazeret sahibi kimselerin fidye vermesinin emredildiği, bunun dışındaki ıskat-ı savrının âyette yer almadığı, ıskat-ı salâtın ve devir işleminin ise Kur'an veya Sünnet'ten herhangi bir delile veya fıkhî hüküm elde etmede kullanılan bir usule dayanmadığı açıktır.

Vitir (vitr): Arapça'da çiftin karşıtı olan "*tek*" anlamındadır.

Vitir namazının vakti, yatsı namazının sonrasından fecrin doğmasına kadardır. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre, fecirden sonra kılınmaz. Mâlik, Şâfiî ve Ahmed'e göre ise, sabah namazını kılmadığı müddetçe, fecirden sonra da vitir namazı kılınabilir.

Vitir namazı Hanefîler'e göre akşam namazı gibi bir selâmla kılınan üç rek'attan ibaret olup akşam namazından farkı, bunun her rek'atında Fâtiha ve ardından bir sûre ve son rek'atta rükûdan önce tekbir alınarak Kunut duası okunmasıdır. Bu tekbiri almak ve Kunut duasını okumak Ebû Hanîfe'ye göre vâciptir ve hangisi terk edilse sehiv

secdesi gerekir. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre Kunut duası okumak sünnettir.

Mâlik, üç rek'at vitir namazı kılmayı müstehap görmüştür. Bu üç rek'atın arası selâmla ayrılmalıdır, yani her birinde selâm verilmelidir. Mâlikîler'e göre vitir bir rek'at olarak da kılınabilir.

Hanefîler'e göre Kunut duası sadece vitir namazında okunur. Şâfiî ve Mâlik'e göre, her zaman sabah namazının farzında rükûdan sonra ayakta Kunut duası okunabilir. Bu Kunut duası, Mâlikîler'e göre müstehap, Şâfiîler'e göre sünnettir. Sabah namazında Kunut duasını okuyan bir Şâfiî veya Mâlikî imama uyan Hanefî, susup bekleyebileceği gibi içinden Kunut duasını da okuyabilir.

* Vitir namazı, müstakil bir namaz olduğu için yatsı namazıyla birlikte kazâya kaldığı vakit kazâ edilmesi gerekir.

* Vitir namazı tek kılınır. Cemaatle kılınması sadece ramazan ayına mahsustur.

Sefer (müsaferet): Kişinin herhangi bir nedenle ikamet ettiği yerden kalkıp başka bir yere gitmesi veya gitmek için yola koyulmasıdır.

Seferî (müsafir): Bu şekilde yola çıkmış kişiye denir.

Mukim: Seferînin mukabilidir. Bir yerde yerleşik bulunan, yolcu olmayan kişi anlamındadır.

Dinimizde, seferi kişiler için bazı kolaylıklar getirilmiştir. Bunların başında namazla ilgili olan *"namazın kısaltılması"* (**kasr**) ve *"iki namazın bir vakitte kılınması"* (**cem'**) gelir.

* Ramazan ayında yolculuk yapan kişi, orucunu yolculuk anında tutmayıp sonraya bırakabilir, bu bir ruhsattır. Normalde bir gün bir gece olan mest üzerine mesih süresi, yolcu için üç gün üç geceye çıkarılmıştır.

* Ayrıca yolcu olan kişinin, dört rek'atlı farz namazlarını ikişer rek'at olarak kılmasına da izin verilmiştir. Buna *"**kasrü's-salât**"* denir. Hanefîler, namazları kısaltmanın bir ruhsat değil bir azîmet hükmü olduğunu ileri sürerek bu konuda yolcuya tercih hakkı tanımamış ve kısaltmanın vâcip olduğunu söylemişlerdir. Mâlikîler'e göre, seferde namazı kısaltarak kılmak müekked sünnettir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise yolculukta namazları kısaltarak kılmak bir ruhsat olup, kullanıp kullanmamak kişinin tercihine bırakılmıştır.

* Seferî kimse bir beldede on beş gün ve daha fazla kalmaya niyet edince mukim olur ve artık namazlarını tam kılar. Eğer on beş günden az kalmaya niyet ederse seferîliği devam eder. Şâfiî ve Mâlikîler'e göre ise, yolcu bir yerde 4 gün kalmaya niyet ederse namazlarını tam kılar. Hanbelîler'e göre 4 günden fazla veya yirmi vakitten fazla kalmaya niyet

ederse namazlarını tam kılar. Bir kimse doğup yerleştiği veya karısının yerleştiği yere varınca seferî olmaz. Sadece gideceği bu yer sefer mesafesi uzaklığında ise yolculuk esnasında seferî olur. Aslî vatana dönmekle yolculuk hali sona erer.

Vatan-ı aslî: Bir insanın doğup büyüdüğü veya evlenip içinde yaşamak istediği veya içinde barınmayı kastettiği yere vatan-ı aslî denir. Vatan-ı aslîden başka yere iş, görev vb. sebeplerle veya yerleşmek üzere göçülünce yeni yer vatan-ı aslî olur, eski yer bu vasfını kaybeder.

Vatan-ı ikamet: Bir kimsenin doğduğu, evlenip ailesini yerleştirdiği veya kendisi yerleşmeye karar verdiği yer olmamak kaydıyla, kişinin on beş günden fazla kalmak istediği yere vatan-ı ikamet denir.

Vatan-ı süknâ: Bir yolcunun on beş günden az kalmayı planladığı yere vatan-ı süknâ denir.

Talak: Karı–koca arasındaki evlilik bağının sona ermesine denir. Talâk kelimesi hem tek taraflı irade beyanıyla yapılan boşama, hem tarafların anlaşarak evlilik birliğine son vermeleri, hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşanma anlamlarına gelmekle birlikte, genellikle tek taraflı irade beyanı ile yapılan boşamayı ifadede kullanılır.

Bâin Talâk: Nikâhtan sonra zifaf olmadan meydana gelen; zifaftan sonra tarafların anlaşarak kadının eşine ödediği bir bedel karşılığında yapılan (**muhalaa**) veya kocanın üçüncü boşama hakkını kullanarak yapmış olduğu boşamadır. Bunun dışında kinayeli sözlerle veya şiddet ifade eden lafızlarla yapılan boşama da Hanefîlere göre bâin talâk kabul edilmiştir. Bâin talâk ile meydana gelen ayrılığa **beynûnet** denmiştir. Bir veya iki bâin talak ile meydana gelen ayrılık **beynûnet-i suğrâ** (küçük ayrılık) olup, bu durumda eşler yeni bir nikâhla tekrar evlenebilirler. Üçüncü boşanma ile **beynûnet-i kübrâ** (büyük ayrılık) meydana gelir. Bu durumda eşlerin yeniden evlenmeleri helal değildir. Ancak kadının normal şartlarda bir başkasıyla geçerli bir evlilik yapıp ölüm veya geçimsizlik nedeniyle ayrılmaları halinde ilk eşiyle evlenebilir.

İddet: Boşanma, evliliğin feshi ve ölüm gibi bir sebeple evliliğin sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süreye denir.

Liân: Karısının zina ettiğini veya çocuğunun zina mahsulü olduğunu iddia eden ve bu iddiasını gerektiği şekilde ispat edemeyen koca hâkim huzurunda hususi bir şekilde yeminleşir ve evlilik birliğine hâkim tarafından son verilir. Buna İslâm hukukunda liân denilir.

Kurban

Bir kimsenin kurban kesmekle yükümlü olabilmesi için dört şart aranır:

1. Müslüman olmak.
2. Akıllı ve bulûğa ermiş olmak.
3. Mukim olmak, yani yolcu olmamak.
4. Belirli bir malî güce sahip bulunmak.

Hanefîler'den Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf ile Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre kurbanla yükümlü sayılmak için akıl ve bulûğ şart olmayıp gerekli malî güce sahip olan küçük çocuklar ve akıl hastaları adına kanunî temsilcileri tarafından kurban kesilmesi gerekir.

Hanefî fakihlerinden İmam Muhammed'e ve Şâfiîler'e göre kurban mükellefiyeti için akıl ve bulûğ şarttır.

Cuma Namazı:

* Ebû Hanîfe'ye göre cumanın farzından sonra tek selâmla dört, Şâfiî'ye göre iki selâmla dört, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre dört artı iki (toplam altı) rek'at nâfile kılınır.

* Zuhr-i ahîr namazı, son öğle namazı demektir.

* Hanefî mezhebine göre cuma namazına imam selâm vermeden önce yetişen kimse cuma namazına yetişmiş olur. Bu kişi imamın selâm vermesinden sonra namazını kendisi tamamlar. Muhammed, Mâlik ve Şâfiî'ye göre ise, curnaya yetişmiş sayılabilmek için en az bir rek'atı imamla birlikte kılmak gerekir. Buna göre, imam ikinci rek'atın rükûundan doğrulduktan sonra yetişip uyan kimse, namazını öğle namazı olarak dörde tamamlar.

* Cuma namazı ile yükümlü kişilerin cuma günü zeval vaktinden sonra hatibin minberde olduğu sırada alışveriş yapmaları Hanefîler'e göre tahrîmen mekruh olmakla birlikte yapılan alışveriş geçerlidir. Diğer mezheplere göre bu vakitte alışveriş yapmak haramdır ve bu esnada yapılan akdin geçerli olmayacağı kanaati hâkimdir.

Bayram Namazı:

* Bayram namazı Hanefî mezhebinde, cuma namazının vücûb şartlarını taşıyan kimselere vâciptir. Şâfiî ve Mâlikîler'e göre müekked sünnet, Hanbelîler'e göre ise farz-ı kifâyedir.

* Şâfiîler'e göre kadınlar da bayram namazı ile yükümlüdürler. Şu var ki bu namazın cemaatle kılınması şart olmayıp, münferiden de kılınabilir.

* Bayram namazının diğer namazlardan kılınış bakımından farkı, bunun her rek'atında üçer fazla tekbir olmasıdır. Bu fazla tekbirlere "*zâit tekbirler*" denir. Bu ilâve tekbirler vâcip olup birinci rek'atta kıraatten önce, ikinci rek'atta kıraatten sonra alınır.

* Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre arefe günü sabahından bayramın 4. günü ikindi namazına kadar 23 vakit, her farzın selâmından sonra teşrik tekbiri getirmek, kadın erkek ve seferî mukim ayırımı olmaksızın her mükellefe vâciptir. Hanefî mezhebinde fetvaya esas olan görüş budur. Teşrik günlerinde kazâya kalan namaz, yine o günlerde kazâ edilirse teşrik tekbirlerini de kazâ etmek gerekir.

* Teşrik tekbirleri, Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre sünnet, Mâlikî mezhebine göre ise menduptur.

Sünnet-Nafile Namazlar:

Revâtib Sünnetler: Bir vakti bulunan nâfile namazlara revâtib sünnetler denir. Hanefî literatüründe, sünnet-i müekkede olan nâfile namazlar kısaca "*sünnet*" diye, gayr-i müekked olanlar ise "*müstehap*" veya "*mendup*" diye adlandırılmıştır.

Müekked Sünnetler: Sabah, öğle, akşam ve cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünneti müekked sünnettir. Hz. Peygamber bunları daima kılmış, ender olarak terk etmiştir. Şâfiî mezhebine göre müekked sünnetler, sabahın farzından önce iki, öğlenin farzından önce ve sonra ikişer, akşamın farzından sonra iki ve yatsının farzından sonra iki olmak üzere toplam 10 rek'attır. Cuma namazının farzından önce ve sonra kılınan ikişer rek'at sünnet de müekked sünnettir.

Teravih, sünnet-i müekkededir.

Gayr-i Müekked: İkindi namazının sünneti ile yatsı namazının ilk sünnetidir. Peygamberimiz bunları bazen kılmış bazen terk etmiştir. Şâfiî mezhebine göre, öğlenin sünnetlerini dörder rek'at kılmak, ikindinin farzından önce dört rek'at, akşamın farzından önce iki rek'at namaz kılmak gayr-i müekked sünnet sayılmıştır. Cuma namazının sünnetlerini dörder rek'at olarak kılmak da böyledir.

* Şâfiîler'de, yatsının farzından önce dört rek'at sünnet yoktur, buna mukabil akşam namazından önce iki rek'at sünnet vardır.

* Başlanmış nâfile namaz herhangi bir nedenle bozulacak olursa kazâ edilmesi Hanefîler'e göre vâcip, Mâlikîler'e göre farzdır. Şâfiîler'e göre ise bozulan nâfile namazın kazâ edilmesi gerekmez.

* Nâfile namazların bütün rek'atlarında kıraat farzdır. Şâfiîler'e göre nâfile namazlarda 2 rek'atta bir selâm vermek sünnet iken, Hanefîler'e göre 2 veya 4 rek'atta bir selâm verilebilir. Gündüz kılınan

nâfilelerde 4, gece kılınan nâfilelerde 8 rek'attan fazlasını tek selâm ile kılmak mekruhtur.

Sünen-i Regaib: Revâtib sünnetler dışındaki nâfile namazlara denir. Bunlar, Hz. Peygamber'in uygulamalarına dayanılarak belirli zamanlarda veya bazı vesilelerle ya da kişinin kendi isteğiyle herhangi bir zamanda Allah'a yakınlaşmak ve sevap kazanmak amacıyla kılınan namazlardır. Bunlar gönüllü olarak kendiliğinden kılındığı için "*gönüllü* ***(tatavvu)*** *namazlar veya arzuya bağlı namazlar*" olarak da adlandırılır.

Tahiyyetü'l-mescid: Mescidin selâmlanması, saygı gösterilmesi demektir. Mescidlerin sahibi olan Allah'a saygı ve tâzim anlamını içermektedir. Şâfiî mezhebine göre mescide ne zaman girilirse girilsin bu namazın kılınması müstehaptır. Hanefîler'e ve Mâlikîler'e göre ise kerâhet vakitlerinde mescide giren kimsenin bu namazı kılması mekruhtur.

Cuma vakti hatip hutbedeyken mescide giren kimse Hanefî ve Mâlikîler'e göre tahiyyetü'l-mescid kılamaz. Şâfiîler'e ve Hanbelîler'e göre ise uzatmamak ve 2 rek'atı geçmemek şartıyla bu durumda tahiyyetü'l-mescid kılınır.

Mescide girildikten sonra tahiyyetü'l-mescid kılmadan oturulursa, Hanefî ve Mâlikîler'e göre bu namaz, yine de kılınabilir; ancak oturmadan önce kılmak daha faziletlidir. Şâfiîler'e göre ise eğer kişi kasten oturmuşsa bu namaz sâkıt olur.

Küsûf ve Hüsûf Namazları: Güneş ve ay tutulması esnasında namaz kılmak demektir. Güneş tutulmasına **küsûf**, ay tutulmasına **hüsûf** denir. Güneş tutulduğu zaman, ezansız ve kametsiz olarak, en az iki rek'at olmak üzere toplu olarak namaz kılınır.

Ebû Hanîfe ve Mâlik, ay tutulması güneş tutulmasından daha fazla olduğu halde Peygamberimiz'in bu sebeple namaz kılmadığını öne sürerek, hüsûf namazının sünnet olmadığını söylemişlerdir. Ancak böyle bir durumda tek başına iki rek'at namaz kılınabilir, müstehaptır. Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise hüsûf namazı da küsûf namazı gibi sünnettir, cemaatle kılınır.

Mübarek Geceler:

Regaib gecesi: Üç ayların birincisi olan recep ayının ilk cuma gecesidir.

Mi'rac gecesi: Üç ayların birincisi olan recep ayının 27. Gecesidir.

Berat gecesi: Üç ayların ikincisi olan şâban ayının 15. gecesidir.

Kadir gecesi: Üç ayların üçüncüsü olan ramazan ayının 27. gecesidir.

Cem': İki veya daha fazla şeyi bir araya getirmek, toplamak anlamlarına gelir. Cem'in fıkıhtaki terim anlamı, birbirini takip eden iki namazın (öğle ile ikindinin veya akşam ile yatsının), bu ikisinden birinin vaktinde, birlikte ve peşi peşine kılınmasıdır. Eğer bu birlikte kılma birinci namazın vaktinde ise buna cem'-i takdîm, ikincisinin vaktinde ise cem'-i te'hîr denilir.

Hac zamanında Arafat'ta öğle ile ikindinin öğle namazının vaktinde birlikte kılınması (cem'-i takdîm) ve Müzdelife'de akşam ile yatsının yatsı namazının vaktinde birlikte kılınması (cem'-i te'hîr) konusunda görüş birliği vardır.

Hanefî mezhebinde, hac zamanında Arafat ve Müzdelife'deki cem'in dışında, iki namazın bir vakitte cemedilmesi câiz görülmez. Hanefîler'e göre yolculuk, yağmur gibi cem'i mubah kılan mazeretlerin bulunması durumunda bir namaz (öğle veya akşam), diğer namazın (ikindi veya yatsı) vaktinin girmesine yakın bir zamana kadar geciktirilip, bu namazın kılınmasından sonra diğerinin vaktinin girmesi ve bu namazın da kendi vaktinde kılınması mümkündür. Bu uygulamada, bir namaz hemen diğerinin ardından kılındığı için buna "***cem'ü'l-fiil***" ve "***cem'ü'l-muvâsala***" denildiği gibi, bir namaz son vaktinde diğeri de ilk vaktinde olmak üzere her namaz kendi vakti içinde kılınmış olacağı için buna "***mânevî cem'***" ve "***şeklî (sûrî) cem'***" de denilir.

Ebû Hanîfe, arefe günü Arafat'ta birlikte kılınan öğle ve ikindi namazının cemaatle kılınmasını şart koştuğu halde diğer mezhepler bu şartı aramazlar.

Diğer mezheplerde cem', belirli sebep ve şartlarla câiz görülmüştür. Şiî-Ca'ferî mezhebinde ise, hiçbir mazerete gerek olmaksızın iki namazın bir vakitte cemedilmesi câizdir. Cem'i kabul edenlere göre, iki namazın cemedilmesini câiz kılan sebepler şunlardır: 1. Yolculuk (sefer), 2. Yağmur, çamur, kar, dolu, 3. Hastalık, 4. İhtiyaç ve meşguliyet.

Yolculuk: Hanefîler dışındaki çoğunluk âlimler, yolculuğu bir mazeret kabul ederek, yolculukta cem' yapılmasını câiz görmüşlerdir. Mâlikîler, cem' yapmanın câiz olabilmesi için yolculuğun yorucu bir yolculuk olmasını şart koşarken, Şâfiîler ve Hanbelîler, yorucu olup olmamasına bakılmaksızın yolculuğun her hâlükârda cem' için bir mazeret olduğunu söylerler. Bu noktada Şâfiîler, Mâlikîler'in ve Hanbelîler'in aksine, ayrı bir şart ileri sürerek, cem' yapmayı câiz kılan yolculuğun, herhangi bir yolculuk değil, namazların kısaltılmasını câiz kılan nitelik, süre veya mesafedeki yolculuk olduğunu söylerler.

Yağmur, Kar, Dolu: Yağmur Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde, yolcu olmayan (mukim) kişiler için bir mazeret kabul edilmiş ve böyle günlerde namazın cem'i belli şartlarla câiz görülmüştür. Mâlikîler ve Hanbelîler, sadece akşam ile yatsının mescidde cem'-i takdîm olarak cemedilmesini câiz görürken, Şâfiîler buna öğle ve ikindinin cem'ini de ilâve etmişlerdir.

Şâfiîler, yerlerin çamurlu olmasını cem' yapmayı câiz kılan mazeret kabul etmezken, Hanbelîler bunu bir mazeret saymış, Mâlikîler ise cem'in câiz olabilmesi için çamurla birlikte zifiri karanlık durumunun bulunmasını şart koşmuşlardır.

Hastalık. Mâlikîler'e göre hasta bir kişi, ikinci bir namazın vaktine kadar durumunun namaz kılamayacak derecede kötüleşeceğinden veya bayılacağından endişe ediyorsa, cem' yapabilir. Hanbelîler de hastalık sebebiyle meşakkat söz konusu olduğunda cem'i câiz görmüşler ve emzikli kadını, istihâze kanı gören kadını, özür sahibi kişileri ve her vakit için abdest almaktan âciz olan kişileri de aynı hükümde tutmuşlardır. Şâfiîler'e göre ise hastalık sebebiyle cem' câiz değildir.

İhtiyaç, Meşguliyet ve Sıkıntı: Cem' konusunda en geniş görüşe sahip olan Hanbelî mezhebinde sıkıntı ve meşguliyetin cem'i câiz kılacağı söylenmektedir.

* Cem'-i takdîmde, sırayı gözetmek (tertibe riayet etmek) gerekir. Öğle ile ikindi cem' ediliyorsa önce öğle, sonra ikindi kılınmalıdır. Cem'-i te'hîrde ise sıraya riayet edilmezse Hanbelîler'e göre sahih olur; Şâfiîler'e göre de sahih olmakla birlikte ikinci namaz kazâ olarak kılınmış olur.

* Cem' yapılırken, iki namazın ara vermeksizin peşi peşine kılınması (ki buna **muvâlât** denir) gerekir. Mâlikîler, birlikte kılınan iki farzın arasına nâfile katmayı dahi uygun görmemişlerdir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre eğer cem' birinci namazın vaktinde yapılıyor (cem'-i takdîm) ise, peş peşelik şarttır; ikinci namazın vaktindeki yapılıyor ise bu şart değildir. İki namaz arasında verilebilecek aranın belirlenmiş bir miktarı olmayıp, abdest alacak ve kamet getirecek kadar bir süre olduğu söylenmektedir.

* Çoğunluğa göre namaz sadece uyku ve unutma durumunda vaktinin haricinde kılınabilir.

* Zâhirîler'den İbn Hazm'a göre tembellik ve ihmal yüzünden bilerek ve farkında olarak namazın kılınmaması durumunda, bu namazı kazâ etmek gerekmez. Namazı farkında olarak vaktinde kılmayanların, o namazı kazâ etme hakları yoktur. Onların tövbe ve istiğfar etmeleri gerekir.

* Hanefîler'e göre kazâya kalmış bir namaz, vakti içinde nasıl eda edilecek idiyse daha sonra kazâ edilirken o şekilde kılınır. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre kazâ namazı kılınırken, kazânın yapılacağı yer ve zaman dikkate alınır.

Sehiv secdesi: Yanılma, unutma veya dalgınlık gibi durumlar yüzünden namazın vâciplerinden birini terk veya tehir etme durumunda, namazın sonunda yapılan secdelere denilir.

Namazın farzlarından birini tehir etme yani yapılması gereken yerden geriye bırakma durumu da bir vâcibin terk edilmesi anlamına gelmekte ve bu durumda farzın tehiri ve vâcibin terki yüzünden sehiv secdesi yapmak gerekmektedir.

Sehiv secdesini gerektiren bir durum bulununca bu secdenin yapılması Hanefîler'e göre vâciptir. Sehiv secdesi gerektiği halde bunu yapmayan kişi günah işlemiş olur; fakat namazı bâtıl olmaz. Mâlikî ve Şâfiîler'e göre sehiv secdesi namazın sünnetlerinden bir veya birkaçının terk edilmesi durumunda yapıldığı için, sehiv secdesi yapmak sünnettir. Hanbelîler'e göre ise sehiv secdesi duruma göre bazen vâcip, bazen sünnet, bazen da mubah olur.

Son oturuşta, sehiv secdesi öncesinde her iki tarafa selâm verileceği görüşü, Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf'a aittir. İmam Muhammed'e göre ise, sadece sağ yanına selâm verdikten sonra sehiv secdesini yapar. Sonraki Hanefî âlimler, imamın sehiv secdesi için iki yanına selâm vermesi durumunda cemaatten birinin namazı bozacak bir iş işlemesinin veya namaz bitti zannıyla dağılmalarının mümkün olduğu gerekçesiyle, İmam Muhammed'in görüşünün imam olan kişi için, diğer ikisinin görüşünün ise tek başına namaz kılan için münasip olduğunu belirtmişlerdir. Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre sehiv secdesi selâmdan hemen önce yapılır.

Sehiv Secdesi Yapılması Gereken Durumlar Şunlardır:

1. Rüknün tekrarı.

2. Takdim ve tehir.

3. Ara verme.

4. Kıraat eksikliği veya fazlalığı.

5. Secde ve rükûda hata.

6. Ka'dede hata.

7. Tahiyyât'ı terk.

8. Öğle namazının ilk oturuşunda namazı tamamladım zannıyla selâm verdikten sonra henüz iki rek'at kılmış olduğunu, geriye iki rek'at

kaldığını anlayan kişi, kalkıp namazını tamamlar, sonra sehiv secdesi yapar.

9. Sehiv secdesi yaparken, sehiv secdesi gerektirecek bir iş yapılsa teselsüle düşme ihtimaline binaen, artık ikinci bir sehiv secdesine gerek olmaz.

10. İmama sonradan yetişen kimse unutarak imamla birlikte selâm verecek olsa sehiv secdesi gerekmez.

11. Sehiv secdesi yapması gereken kişi, bunu unutarak selâm verse, araya dünya kelâmı da girmeden sehiv secdesi yapması gerektiğini hatırlasa, mescidden çıkmadıkça ve söz söylemedikçe (biriyle konuşmadıkça) sehiv secdesi yapabilir.

12. Bir kimse öğle namazını *"Üç rek'at mı yoksa dört rek'at mı kıldım?"* diye kuşkulanırsa; eğer bu kuşku ilk kuşkusu ise namazı baştan kılar, bu kuşku ilk değilse biraz düşünür, kanaatine göre davranır.

13. Bir kimse *"Öğle namazını kıldım mı kılmadım mı?"* diye kuşku duysa, vakit içinde ise bu namazı kılmak lâzımdır, vakit çıktı ise bir şey gerekmez.

14. Mesbûk, yani cemaatle namaza sonradan katılan kimse imam ile birlikte sehiv secdelerini yapar, isterse bu sehiv secdesini gerektiren iş, kendisinin uymasından önce gerçekleşmiş bulunsun.

15. Sehiv secdesi yapmakta olan veya sehiv secdesinin teşehhüdünde bulunan imama uymak câizdir. Bu durumda imama uyan kişi cemaate yetişmiş sayılır.

16. İmamla cemaat arasında ihtilâf olursa ve meselâ cemaat üç kıldın dese, imam da dört kıldığını söylese; eğer imamın dört kıldığına yakîni varsa, yani dört kıldığından eminse, cemaatin sözüne itibar edilmez. Eğer imam dört kıldığından emin değilse, söz cemaatindir.

Kurban:

Bir kimsenin kurban kesmekle yükümlü olabilmesi için dört şart aranır:

1. Müslüman olmak.

2. Akıllı ve bulûğa ermiş olmak.

3. Mukim olmak, yani yolcu olmamak.

4. Belirli bir malî güce sahip bulunmak.

Kurbanın Sıhhat Şartları Şunlardır:

Dinen kurban olarak kesilmesi kabul edilmiş hayvan türleri şunlardır: Koyun, keçi, sığır, manda ve deve.

Koyun ve keçi cinsinden hayvanlar bir yaşını doldurduktan sonra kurban edilebilir.

Kesilecek hayvanın kurban olmaya engel bir kusurunun bulunmaması gerekir.

Kurbanın sahih olabilmesi için belirlenmiş vakit içinde kesilmesi gerekir.

Kurbanın ibadet niyetiyle kesilmesi şarttır.

Yemin Çeşitleri Şunlardır:

Lağv Yemini: Yanlışlıkla doğru olduğu sanılarak yapılan yemindir. Bir kimsenin borcunu ödediğini sanarak *"Borcumu ödedim"* diye yemin etmesi böyledir.

Gamûs Yemini: Geçmiş zamanda yapılmış veya yapılmamış bir iş hakkında bile bile, kasten ve yalan yere yapılan yemindir. Bir kimsenin borcunu ödemediğini bildiği halde *"ödedim"* diye yemin etmesi böyledir. İmam Şâfiî'ye göre gamûs yemini için de kefâret gerekir.

Mün'akit Yemin: Yeminin terim anlamına uyun olan şekli olup, mümkün ve geleceğe ait bir konuda yapılan yemindir. Bir kimsenin şu tarihte borcunu ödeyeceğine, falanca yerde hazır bulunacağına, şu işi yapacağına yemin etmesi gibi.

Evlenme-Boşanma:

Devamlı evlenme engelleri şunlardır: Kan Hısımlığı. Sıhrî Hısımlık. Süt Hısımlığı.

Geçici evlenme engelleri şunlardır: Başkasının Eşi Olma. İki Akraba ile Birden Evlenme. Üç Kere Boşanma. Din Farkı.

Boşama Çeşitleri

Boşama dönülebilir olup olmamasına göre ric'î ve bâin, sünnete uygun olup olmayışına göre de Sünnî ve bid'î boşama adlarını alır.

Ric'î Talâk: Kocaya yeni bir nikâha ihtiyaç olmadan boşadığı karısına dönme imkânı veren boşama türüne dönülebilir boşama anlamında *"ric'î talâk"* denir.

Bâin Talâk: Kocaya boşadığı eşine ancak yeni bir nikâhla dönme imkânı veren boşanma şeklidir.

Sünnî Talak: Hz. Peygamber'in bu konuda getirdiği ölçü ve sınırlamalara riayet edilerek yapılan boşama şeklidir.

Bid'î Talâk: Sünnet'e aykırı biçimde gerçekleştirilen boşamayı ifade etmektedir.

Boşanma sebepleri şunlardır:

1. Hastalık ve Kusur.
2. Kocanın Nafakayı Temin Etmemesi.
3. Terk ve Gaiplik.
4. Fena Muamele ve Geçimsizlik.

Bazı Önemli Fıkhî Kavramlar:

Mehir: Erkeğin evlenirken karısına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya sair bir mala denir. Mehir nikâh anında belirlenip belirlenmemesine göre ikiye ayrılmaktadır: **Mehr-i Müsemmâ:** Mehir nikâh anında belirlenmişse buna Mehr-i Müsemmâ denir. **Mehr-i Misil:** Mehir nikâh anında belirlenmemişse buna Mehr-i Misil denir. Mehir, ödenme zamanına göre de muaccel veya müeccel mehir diye ikiye ayrılmaktadır. **Muaccel Mehir:** Evlilik anında peşin olarak ödenen mehir demektir. **Müeccel Mehir:** Ödenmesi sonraya bırakılan mehire veresiye mehir anlamında Müeccel Mehir denir.

Eda: Bir namazı vaktinde kılmaya denir.

Kazâ: Bir namazı vaktinden sonra kılmaya denir.

Fâite: Vaktinde kılınamayan namaza denir. Çoğulu fevâit gelir.

Sehiv: Yanılma, unutma ve dalgınlık gibi anlamlara gelir.

Akîka Kurbanı: Çocuğun doğumunun ilk günlerinde Allah'a bir şükran nişanesi olarak kesilen kurbana *"akîka kurbanı"* denilir. Akîka kurbanı Hanefîler'e göre mubah, diğer üç fıkıh mezhebine göre sünnet, Zâhirîler'e göre vâciptir.

Îlâ: Kocanın dört ay veya daha fazla karısına yaklaşmayacağına dair yemin etmesi veya bu içerikte bir nezirde bulunmasına îlâ denilir.

Nesep: Bir kimsenin geldiği soy ile ilişkisini, kan ve hısımlık bağını ifade eder. Dar anlamda nesep ise çocuğun ana babasıyla hısımlık ilişkisidir.

Ferâiz İlmi: Miras kelimesi hukukta, vefat eden kimsenin geride bıraktığı mal ve haklarda (terike) belli sıra, usul ve ölçü dahilinde belli şahıs ve grupların hak sahibi olmasını ifade eden bir terimdir. Bunu konu edinen ilim dalına da miras hukuku denilir. Miras hukukunun klasik İslâm hukuk literatüründeki adı ferâiz ilmidir.

Şüf'a: Sahibine, satım akdine konu olan bir akarı, müşteriye mal olduğu bedel karşılığında mülkiyetine geçirme yetkisi veren bir hakkı ifade eder.

Mudârabe: Vuruşmak, dövüşmek, birinden ticaret için mal alıp kazandıktan sonra kâra ortak olmak gibi anlamlara gelir. Bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek ve çalışma olmak üzere kurulan şirkettir.

Müzâraa: Türkçe'deki karşılığı ziraî ortakçılık olup, bir tarafın arazi diğer tarafın da emek ile katıldığı ve çıkacak ürünün belli bir oran üzerinden paylaşıldığı ortaklık türüdür.

Müsâkat: Bahçe sahibi ile bağ ve bahçeye bakıp bunları sulayacak emek sahibi arasında yapılan ve elde edilecek ürünü belli bir oran üzerinden paylaşmayı konu alan ortaklığın adıdır.

Âriyet: Bir kimseye bedelsiz olarak belli bir süre kullanmak üzere bir malın verilmesini konu alan bir sözleşme türüdür. Türkçe'de bu akde iğreti sözleşmesi de denir. Akdin temel özelliği belli bir süreyle kayıtlı olması, bir malın tüketimini değil kullanımını (intifâ) konu alması ve bedelsiz olmasıdır.

Karz: Bir şeyi kesmek, makaslamak demektir. Günlük kullanımda kısaca, *"geri ödenmek üzere birine verilen mal"* anlamına gelir.

Hibe: Bağışlamak, lutfetmek, vermek anlamına gelir. Bir malın bedelsiz olarak bir başkasına temlik edilmesini konu alan akdin adıdır.

Havale: Bir şeyi bir yerden başka bir yere taşıma, gönderme anlamına gelir. Borcun bir kimsenin zimmetinden başka bir kimsenin zimmetine nakledilmesini ifade eden bir terimdir.

Kefalet: Bir şeyi başka bir şeye eklemek anlamına gelir. Kefilin zimmetinin borçlunun zimmetine bitiştirilmesini ifade eder.

Rehin: Sabit olmak, hapsetmek, devamlı olmak, alıkoymak gibi anlamlara gelir. Bir malı ondan alınması mümkün olan bir hak karşılığında hapsetmek ve alıkoymaktır. Rehin verene **râhin**, rehin alana **mürtehin**, teslim alınan mala da **merhûn** veya **rehin** denilir.

Vedîa: Bir kimseye koruması için bir malın emanet edilmesi akdini ve bu şekilde emanet edilen malı ifade eden bir terimdir.

Lukata: Buluntu mal anlamına gelir.

Îne: Bir malın belli bir fiyat karşılığında vadeli olarak satılıp, satılan fiyattan daha düşük bir fiyatla geri satın alınmasıdır.

Pey Akçesi: Yapılan alım satımı yürürlüğe koyması halinde toplam fiyata mahsup edilmek, akidden cayması halinde satıcıya kalmak üzere, müşterinin mal sahibine ekonomik değeri olan herhangi bir şey vererek bir mal satın alması Türkçe'de pey veya pişmanlık akçesi, kaporalı alışveriş gibi terimlerle ifade edilmekte, klasik İslâmî eserlerde

"el-bey' bi'l-urbûn", verilen şey de urbûn (arabûn ve urbân) olarak adlandırılmaktadır.

Ensâb: Neseb'in çoğuludur. Bir kimsenin soy bağı ve soy zinciri demektir.

Humus: Beşte bir demektir.

İktâ: Devlet başkanının bir toprağın mülkiyet veya menfaatim bir kimseye vermesi.

Hukne: Şırınga, enjeksiyon, tenkıye ve lavman edevatı gibi anlamlara gelmektedir. Şırınga yaptırmaya de **ihtikan** denilmektedir. Bu kavram, fıkıh ve ilmihal kitaplarının oruç bölümünde geçmektedir. İmam-ı Azam'a göre, iğne yaptırmak orucu bozup kazayı gerektirmekle birlikte, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre orucu bozmaz. İmâm-ı Azam, her ne şekilde olursa olsun vücuda giren şeyin; İmâmeyn ise, ancak normal yollardan vücuda giren şeylerin orucu bozacağı görüşündedir. Bu nedenle, İmâmeyn'e göre enjeksiyon orucu bozmaz. Ancak açlık, susuzluk ve sıkıntı hissetmeden oruç tutmak amacıyla, gıda için iğne vurulmak veya serum yaptırmak caiz değildir.

Müsle: Organın kesilmesi demektir.

Ferâiz: Mirasta belirli hisse ve İslam miras hukuku anlamına gelir.

Lakît: Kayıp çocuk, sokağa atılmış çocuk demektir.

Lukata: Kayıp mal ve buluntu anlamına gelir.

Velîme: Düğün yemeği demektir.

FIKIH AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Bir hukuki sonucun varlığı kendi varlığına bağlı olan ancak kendisinin varlığı onun varlığını zaruri kılmayan ve onun yapısından bir parça teşkil etmeyen fiil veya vasfa ne denir?

A) Sebep

B) Senet

C) Şart

D) Kıyas

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şart: Bir hukukî sonucun varlığı kendi varlığına bağlı olan, ancak kendisinin varlığı onun varlığını zaruri kılmayan ve onun yapısından bir parça teşkil etmeyen fiil veya vasıftır. Meselâ namaz için abdest, nikâh akdinde şahit şarttır. Bunlar olmadan namaz ve nikâh olmaz. Ancak bunlar namazın ve nikâhın birer parçası olmadığı gibi abdest ve şahit namazı ve nikâhı zorunlu kılmaz. Şâri' bir şartı bir hükmün muteber olması için gerekli görmüşse buna **şer'î şart** denir. Bu şartlar bulunmadan ibadetler ve hukukî işlemler gerçekleşmez. Küçüğe malının verilebilmesi için rüşd çağına gelmesi, zekâtta nisab miktarına mâlik olduktan sonra üzerinden bir yılın geçmesi şartları böyledir. İnsanların kendi hukukî işlemleriyle ilgili olarak ileri sürdükleri şartlara da **ca'lî şartlar** denir.

Cevap: C

2. Meşakkat ve ihtiyaç gibi arızî bir sebebe bağlı olarak konulmuş geçici hükme ne denir?

A) Ruhsat

B) Telfîk

C) Fevât

D) Azîmet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ruhsat: Meşakkat, zaruret, ihtiyaç gibi ârızî bir sebebe bağlı olarak azîmet hükmünü terk etme imkânı veren ve yalnız söz konusu ârızî durumla sınırlı bulunan hafifletilmiş ve geçici hükmü ifade eden bir terimdir.

Cevap: A

3. Geçmişte sabit olan durumun, değiştiğine dair bir delil bulunmadıkça hâlihazırda varlığını koruduğuna hükmetmeye ne ad verilir?

A) İstishâb

B) İstislâh

C) İstinka

D) İstinca

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İstishâb: Daha önce varlığı bilinen bir durumun–aksine delil bulunmadıkça–varlığını koruduğuna hükmetme yöntemidir. İstishâb metodunun temelini, İslâm hukukunun en kapsamlı beş genel kuralından biri olan *"el-yakînü lâ yezûlü bi'ş-şek"* (şek ile yakîn zâil olmaz) kaidesi oluşturur. Buna göre, kesin olarak varlığı ya da var olmadığı bilinen bir durumun değiştiğine dair delil bulunmadıkça o duruma göre hükmedilmesi asıldır; bir tereddüt sebebiyle o hüküm ortadan kaldırılamaz ve o durum için yeni delil istenmez.

Cevap: A

4. Abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle, insanda meydana geldiği varsayılan hükmî kirliliğe ...... denir. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Taharet

B) Hades

C) Necaset

D) Galiz

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hades: Abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle insanda meydana geldiği var sayılan hükmî kirliliği veya bu kirliliğin sebebini ifade eder.

Cevap: B

5. Sıcak bölgelerde, öğle namazını geciktirip serinlikte kılmaya ..... denir. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz?

A) Te'hîr

B) İbrad

C) Takdim

D) İsfâr

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İbrâd: Sıcak bölgelerde, yaz günlerinde, öğle namazını geciktirip serinlikte kılmaktır. Bu faziletli bir davranıştır. İkindi namazını, güneşin gözü kamaştırmayacak duruma gelmesinden önceki vakte kadar geciktirmek efdal, gözü kamaştırmayacak hale gelmesine kadar geciktirmek tahrîmen mekruhtur.

Cevap: B

6. Müctehidlerin Hz. Peygamber'in vefatından sonra herhangi bir devirde şer'i bir meselenin hükmü üzerinde fikir birliğine varmalarına ne denir?

A) Kıyas

B) Fukaha

C) İctihad

D) İcmâ

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İcmâ: Muhammed (s.a.v.) ümmetinden olan müctehidlerin Hz. Peygamber'in vefatından sonraki herhangi bir devirde şer'î bir meselenin hükmü üzerinde fikir birliği etmeleridir.

Cevap: D

7. Hangi durum özür hâlidir?

A) Nifas kanaması

B) Loğusalık hâli

C) İstihâze

D) Âdet kanaması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İstihâze: Rahim içi damarlardan hayız ve nifas hali dışında ve bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kana istihâze yani özür kanı denilir. İstihâze, kadının âdet ve loğusalık dışındaki kanamalarının genel adıdır. İstihâze kanı, dinmeyen burun kanaması, tutulamayan idrar veya bir yaradan sürekli kan akması gibi sadece abdesti bozan bir özür (mazeret) halidir.

Cevap: C

8- Hangisi orucu bozmaz?

A) Bayılmak

B) Kasten ağız dolusu kusmak

C) Kan vermek

D) Çiğ hamur gibi yemeye alışık olmadığımız (mu-tad olmayan) şeyleri yemek

(2011 Yeterlik)

Cevap: C

9. Oruçlu iken kan-veren kimsenin durumu ile ilgili hüküm nedir?

A) Orucu bozulmaz ama ihtiyaten kaza gerekir

B) Orucu bozulmaz

C) Orucu bozulur

D) Orucu bozulur ve kaza gerekir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kan vermek orucu bozmaz. Nitekim Hz. Peygamber ihramlı iken ve oruçlu bulunduğu sırada kan aldırmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber *"üç şey vardır orucu bozmaz: Kan aldırmak, kusmak, ihtilam olmak"* buyurmuştur. Gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyonlar, yemek ve içmek anlamına gelmediklerinden orucu bozmazlar. Ancak gıda ve/veya keyif verici enjeksiyonlar orucu bozar. Hastaya serum veya kan verilmesi de, aynı hükme tabidir.

Cevap: B

10- Oruçlu iken haricen merhem kullanan kişinin durumu ne olur?

A) Orucu bozulmaz.

B) İhtiyaten kaza gerekir.

C) Kaza gerekir, kefaret gerekmez.

D) Kefaret gerekir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Deri üzerindeki gözenekler ve deri altındaki kılcal damarlar yoluyla vücuda sürülen yağ, merhem ve benzeri şeyler emilerek kana karışmaktadır. Ancak cildin bu emişi, çok az ve yavaş olmaktadır. Diğer taraftan bu yeme içme anlamına da gelmemektedir. Bu itibarla, deri üzerine sürülen merhem, yapıştırılan ilaçlı bantlar orucu bozmaz.

Cevap: A

11. Hangisi mendup oruçlardan değildir?

A) Adak orucu

B) Aşure orucu

C) Zilhicce orucu

D) Şevval orucu

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mendup Oruçlar Şunlardır:

1. Şevval Orucu: Ramazan ayından sonraki ay, şevval ayıdır. Şevval ayında altı gün oruç tutmak müstehaptır.

2. Aşure Orucu: Muharrem ayının onuncu gününe *"âşûrâ"* denilir. Hz. Peygamber'in bugünde devamlı olarak oruç tuttuğu rivayet edilmiştir. Fakat sadece o günde oruç tutulması doğru görülmemiş, bunun yanında bir önceki veya bir sonraki günün de oruçlu geçirilmesi tavsiye edilmiştir.

3. Her Ay Üç Gün Oruç: Her aydan üç gün oruç tutmak, bunu özellikle her ayın 13, 14 ve 15. günlerinde yapmak müstehap kabul edilmiştir. Kamerî takvim (ay takvimi) hesabına göre bugünlere *"eyyam-ı bîd"* denir.

4. Pazartesi-Perşembe Orucu: Her hafta pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak da teşvik edilmiş bir nafiledir.

5. Zilhicce Orucu: Zilhicce ayının ilk dokuz gününde oruç tutmak tavsiye edilmiştir. Zilhicce ayının 10. günü kurban bayramının ilk günüdür. Peygamberimizin zilhiccenin ilk dokuz günü oruç tutmayı sürdürdüğü rivayet edildiği için zilhiccenin ilk dokuz gününün, yani kurban bayramından önceki dokuz günün oruçlu geçirilmesi müstehaptır. Fakat sıkıntıya ve halsizliğe sebep olacağı gerekçesiyle, hacda olanların 9. günü (arefe günü) oruç tutması mekruh görülmüştür.

6. Haram Aylarda Oruç: Haram aylar olarak anılan zilkade, zilhicce, muharrem ve receb aylarında, perşembe, cuma ve cumartesi günleri oruç tutmak müstehaptır.

7. Şaban Orucu: Şaban ayında oruç tutmak müstehap sayılmıştır. Fakat pazartesi-perşembe veya her ay üç gün ve benzeri gibi tutulagelen mûtat oruç dışında şaban ayının ikinci yarısında oruç tutmak bazı âlimlerce mekruh kabul edildiği gibi, Şafiî mezhebine göre haram sayılmıştır.

8. Dâvûd Orucu: Gün aşırı oruç tutmak yani bir gün oruç tutup ertesi gün tutmamak, Peygamberimiz tarafından *"savm-ı Dâvûd"* olarak nitelenmiş ve bu şekilde oruç tutmanın faziletli olduğu ifade edilmiştir.

Cevap: A

12. Hangisi farz oruçlar içinde yer almaz?

A) Adak orucu

B) Ramazan orucunun kazası

C) Kefaret orucu

D) Ramazan orucu

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Farz oruçlar şunlardır:

Ramazan orucu.

Bu orucun mazeretli veya mazeretsiz olarak tutulamadığı zaman, başka bir zaman kaza edilmesi.

Kefaret orucu. Ramazan orucunun bozulması sebebiyle tutulması gereken kefaret orucu yanında ayrıca, zihâr, yanlışlıkla ve kaza ile adam öldürme, hacda ihramlı iken vaktinden önce tıraş olma ve yemin için tutulacak olan kefaret oruçları da farzdır. Kefaret orucu, yapılan bir hatanın cezası veya telâfisi anlamını taşıdığından kişi için baştan belirlenmiş bir yükümlülük olmayıp, buna sebebiyet vermesi halinde gündeme gelebilen arızî bir yükümlülük niteliğindedir. Bu bakımdan ramazan orucu *"muayyen farz"*, diğerleri ise *"gayr-i muayyen farz"* olarak nitelendirilir.

Cevap: A

13. Hangisi orucnn yükümlülük şartlarından değildir?

A) Mukim olmak

B) Akıllı olmak

C) Müslüman olmak

D) Hür olmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İbadetlerde rükün, o ibadetin meydana gelmiş sayılabilmesi için bulunması zorunlu olan ana unsurlar demektir. Orucun rüknü, oruç süresince yeme içme ve cinsî ilişkiden uzak durma anlamına gelen *"imsak"*tir. Orucun yükümlülük şartları denince, bir kimsenin oruç ibadetiyle yükümlü (mükellef) sayılması, farz veya vacip bir orucun bir kimsenin zimmetinde borç olarak sabit olması için aranan şartlar kastedilir. Bu şartlar, ***"orucun vücûb şartları"*** olarak da anılır. Namaz mükellefiyeti için gerekli olan şartlar yani Müslümanlık, ergenlik (bulûğ) ve belli bir aklî olgunluk düzeyinde olmak (akıl), oruç için de geçerlidir. Genel vücûb şartları yanında kişinin ayrıca oruç tutmaya güç yetirecek durumda olması ve yolcu olmaması da şarttır. Hasta ve yolcu olan kişiler isterlerse oruç tutmayabilirler. Fakat tutmadıklan oruçları nor-

mal duruma döndükten sonra kaza ederler. Hasta için normal durum iyileşmek, yolcu için ise, yolculuğun bitmesidir (ikamet). Oruç tuttuğu takdirde kendisinin veya çocuğunun zarar görmesi muhtemel olan gebe veya emzikli kadınlar da oruç tutmayabilirler. Hatta zarar görme ihtimali kuvvetli ise tutmamaları gerekir. Durumları normale döndüğünde tutamadıkları oruçları kaza ederler. Yaşlılık sebebiyle oruç tutmaya artık gücü yetmeyenler, bunun yerine bir fakir doyumluğu olan fidye verirler.

Cevap: D

14. Adetli bayan aşağıdakilerden hangisini yapabilir?

A) Arafat'ta vakfe yapabilir.

B) Oruç tutabilir.

C) Kâbe'yi tavaf edebilir.

D) Namaz kılabilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hayızlı bir kadın hac ibadetini eda ederken Kâbe'yi tavaf hariç hacla ilgili bütün işlemleri ve ibadetleri (menâsik) yapabilir. Haccın rüknü olan ziyaret (ifâza) tavafını yapmak üzere temizleninceye kadar Mekke'de bekler. Hanefîler'e göre hayızlı olarak tavaf yapılması geçerli olmakla birlikte ceza kurbanı kesilmesi gerekir. Hayızlı kadının -temizliği bekleyememesi durumunda- bu haliyle tavaf edebileceği ve bir ceza gerekmeyeceği görüşü de vardır.

Cevap: A

15. Hanefilere göre, li aynihi vacip türünden namazlar hangileridir?

A) Vitir namazı - Bayram namazları

B) Vitir namazı – Nezredilmiş namazlar

C) Nezredilmiş namazlar - Başlanıp sonradan bozulmuş nafile namazlar

D) Bayram namazları - Başlanıp sonradan bozulmuş nafile namazlar

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Li-aynihî vâcip: Vitir namazı, ramazan ve kurban bayramı namazları, tilâvet secdesi, çoğunluk tarafından sünnet kabul edilmekle birlikte, bazı Hanefîler'in vâcip saydıkları küsûf namazı (güneş tutulduğunda kılınan namaz) bu gruba girer.

Li-gayrihî vâcip: Nezir namazı, sehiv secdesi ve ifsat edilen nâfile namazın kazâsı buna örnektir.

Cevap: A

16. Başlanmış bir nafile orucun bozulması durumunda daha sonra kaza edilmesinin Hanefiler'e göre hükmü nedir?

A) Nafile

B) Vacip

C) Sünnet

D) Mendup

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Vacip oruçlar şunlardır:

Nezir (adak): Kişinin dinen yükümlü olmadığı bir ibadeti yapmayı kendisi için bir yükümlülük haline getirmesidir. Kişi, oruç tutmayı adamışsa, bu adak orucunu tutması vaciptir.

Başlanmış nafile bir orucun bozulması durumunda bunun kaza edilmesi Hanefîler'e göre vaciptir. Mâlikîler ise kazanın farz olduğunu söylemişlerdir. Şafiî'ye ve Mâlik'ten başka bir rivayete göre ise, nafile orucun kazası gerekmez.

Cevap: B

17. Oruç tutmamayı mubah kılan mazeretler arasında hangisi yoktur?

A) Gebelik

B) Yaşlılık

C) Yolculuk

D) İşçi olmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ramazan orucunu tutmamayı mubah kılan mazeretler (özürler) genel hatlarıyla şunlardır:

1. Sefer (yolculuk): Yolcu olanlar için, namazın terkine değil, kısaltılmasına veya cemedilmesine ruhsat verildiği halde, namaza göre daha yorucu ve yıpratıcı olduğu için orucun terk edilmesine ruhsat verilmiştir. Bununla birlikte yolcu sayılan kimsenin, eğer gerçekten bir sıkıntı yoksa ve zarar da görmeyecekse oruç tutması daha faziletli görülmüştür. Geceden niyetlendiği orucu tutarken, gündüzün yola çıkmak durumunda kalan kimse, Hanefîler'e göre, bu orucunu tamamlasa daha iyi olur; fakat bozması durumunda kefaret gerekmez. Şâfiî ve Hanbelîler ise, geceden niyet edilmiş orucun bile sefer durumunda bozulabileceğini söylemişlerdir.

2. Hastalık.

3. Gebelik ve Çocuk Emzirmek.

4. Yaşlılık: İyileşmeyen sürekli bir hastalık nedeniyle oruç fidyesi veren kimse daha sonra oruç tutmaya güç yetirecek olsa fidyenin hükmü kalmaz; oruç tutması ve önceki tutamadığı oruçları kaza etmesi gerekir.

5. İleri Derecede Açlık ve Susuzluk: Oruçlu bir kimse açlıktan veya susuzluktan dolayı helak olacağından, beden ve ruh sağlığının ciddi boyutta bozulacağından endişe ediyorsa veya böyle bir şeyin olması tecrübeye veya doktor raporuna göre kuvvetle muhtemel ise, orucunu bozması caiz olur. Hatta ölüm tehlikesi açıksa oruç tutması haram olur.

6. Zor ve Meşakkatli İşlerde Çalışmak.

Cevap: D

18. Kaza, kefaret ve günü belirlenmemiş adak oruçları için niyetin son vakti ne zamandır?

A) Öğle

B) Duha

C) İmsak

D) Sabah namazı

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İbadetlerde niyet önemlidir. Asıl olan, lâfzî niyetten çok, kalben niyet etmektir. Bu bakımdan oruca niyet etmek insanın oruç tutmanın bilincinde olması anlamına gelmektedir. Sahura kalkmak oruç için fiilî bir niyettir. Kişi sahura kalkmamış olsa bile sabah bu bilinç içinde ise niyetli sayılır. Oruç için niyetin vakti, akşam namazı vaktinin girmesiyle birlikte başlar. Ramazan, günü belirlenmiş adak ve nafile oruçlarda niyet, öğle namazına yaklaşık bir saat kalana kadar devam eder. Kefaret, kaza, günü belirlenmemiş adak oruçlarında ise *"imsak"*ten önce niyet edilmesi gerekir.

Cevap: C

19. Haram li-gayrihî için hangisi örnek olamaz?

A) Kurban bayramı günlerinde oruç tutmak

B) Cuma namazı esnasında alış verişle meşgul olmak

C) Başka birinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmak

D) Bir Müslümanın gıybetini yapmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Haram li-gayrihî: Aslında meşrû ve serbest olduğu halde, haram kılınmasını gerekli kılan geçici durumla ilgili olan fiildir.

Cevap: D

20. Ebû Hanife'ye göre, namazda iken ezberinde olmayan ayetleri Mushaf'a bakarak okumanın hükmü nedir?

A) Namaz bozulur.

B) Namaz sehiv secdesi ile sahih olur.

C) Namazda mekruh işlenmiş olur.

D) Kerahetle birlikte namaz geçerlidir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Namazda iken göze ilişen bir yazıya bakmakla namaz bozulmaz. Fakat karşısındaki Mushaf'tan ezberinde olmayan bir âyeti okumak durumunda, Ebû Hanîfe'ye göre namaz bozulur. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise bu durumda namaz bozulmaz, fakat Ehl-i kitaba benzeyiş söz konusu olduğu için böyle yapmak mekruhtur. Hanbelîler'e göre ezbere bilen için mekruh olmakla birlikte, Mushaf'tan okuyarak namaz kılmak câizdir.

Cevap: A

21. Loğusa ile ilgili olarak Hanefi mezhebinde aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

A) Doğum yaptıktan sonra kanama görmeyen loğusa sayılmaz.

B) Loğusalığın en uzun süresi 40 gündür.

C) Adetli için haram olan şeyler, loğusa için de haramdır.

D) Hamileliğinin 5. ayında düşük yapan, kanama görse de loğusa sayılmaz.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Loğusalık: Doğumdan hemen sonra kadının cinsel organından gelen kan veya bu şekilde kan gelmesinin sebep olduğu hükmî kirlilik (hades) halinin adıdır. Böyle kadına da loğusa denir.

Cevap: D

22. Aşağıdakilerden hangisi Hanefi mezhebine göre necâset-i galîza sayılmaz?

A) Şarap ve kan

B) İnsan dışkısı ve idrarı

C) Kaz ve tavuk gibi kümes hayvanlarının dışkıları

D) Sığır, koyun ve geyik gibi dört ayaklı hayvanların dışkıları

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eti yenen hayvanların idrar ve dışkısını Mâlikî ve Hanbelîler necis saymazken Şâfiîler necis sayar. Hanefîler'e göre tavuk, kaz gibi kümes hayvanlarının dışkıları *"necâset-i galîza"* (ağır pislik), sığır, koyun, geyik gibi dört ayaklı hayvanlarınki ise *"necâset-i hafîfe"* (hafif pislik) olarak nitelendirilir. Hanefîler'e göre at, eşek ve katırın idrar ve dışkısı ile havada pislemeleri sebebiyle sakınılması zor olduğu için, atmaca, kartal, güvercin gibi kuşların dışkıları, hafif pislik grubundadır.

Cevap: D

23. Hanefi mezhebine göre, öğle vakti girdikten hemen sonra abdest alıp mestlerini giyen mukîm bir kimsenin akşam vakti girince abdesti bozulursa, 24 saatlik mesh müddeti ne zaman sona erer?

A) Ertesi gün yatsı namazını kılmadan önce

B) Beş vakit namaz kılınca

C) Ertesi gün akşam vakti girince

D) Ertesi gün ikindiyi kılınca

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mest üzerine meshin süresi, yolcu olmayanlar için bir gün bir gece (24 saat), yolcular için üç gün üç gecedir (72 saat). Bu

süre, mestin abdestli olarak giyilmesinden sonra ilk hadesten yani abdesti bozan ilk durumdan başlar.

Cevap: C

24. Hanefilere göre, son oturuşta tahiyyattan sonra salavat ve dua okumanın hükmü nedir?

A) Farz

B) Nafile

C) Sünnet

D) Vacip

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Son oturuşta, Tahiyyât'tan sonra salavat okumak namazın müekked sünnetlerindendir. Salâvattan sonra dua etmek de sünnetlerindendir.

Cevap: C

25. Şafiî mezhebine göre abdestte başın tamamını mesh etmenin hükmü nedir?

A) Mendup

B) Sünnet

C) Vacip

D) Müstehap

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şafiî mezhebine göre abdestte başın tamamını mesh etmek abdestin sünnetlerindendir.

Cevap: B

26. Hanefi mezhebine göre abdestte başın tamamını mesh etmenin hükmü nedir?

A) Müstehap

B) Sünnet

C) Vacip

D) Mendup

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefî mezhebine göre abdestte başın tamamını mesh etmek abdestin sünnetlerindendir.

Cevap: B

27. Öğle vaktinde kalben öğle, dili ile de yanlışlıkla ikindi namazının farzını kılmaya niyet eden birinin, kıldığı namazla ilgili hangisi doğrudur?

A) Öğle ve İkindi namazını beraber kılmış olur.

B) Öğle namazının iadesi uygun olur.

C) Namaz geçersiz olur.

D) Öğle namazının farzı olarak geçerlidir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefî mezhebine göre farz namazlar, vitir namazı, adak namazı ve bayram namazları için niyette belirleme şarttır. Meselâ *"bugünkü sabah nama-*

zına" diye niyet edilir. Fakat vakit içerisinde, o vaktin hangi vakit olduğunu bilmek kaydıyla "*bu vaktin farzını kılmaya*" diye niyet edilmesi de yeterlidir. Fakat cuma namazında, vaktin namazına niyet etmek yeterli olmaz, çünkü vakit cuma vakti değil, öğle namazının vaktidir.

Cevap: D

28. Dört mezhebe göre, abdestte niyetin hükmü konusunda hangisi doğrudur?

A) Dört mezhebe göre de farzdır.

B) Dört mezhebe göre de sünnettir.

C) Hanefi mezhebinde niyet farz değil, diğer üç mezhepte farzdır.

D) Hanefi mezhebinde farzdır, diğer üç mezhepte değildir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefi mezhebinde abdest almaya niyet etmek sünnettir. Diğer üç mezhebe göre ise niyet farzdır.

Cevap: C

29. Hanefi ve Şafiî mezheplerinde, su bulamadığı için teyemmüm yaparak namaz kılan bir kimse henüz vakit çıkmadan su bulursa ne yapmalıdır?

A) Şafiîlere göre namazını iade etmez, Hanefilere göre iade eder.

B) Hanefilere göre namazını iade etmez, Şafiîlere göre iade eder.

C) Her iki mezhebe göre namazını iadesi gerekir.

D) Her iki mezhebe göre namazın iadesi gerekmez.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Namaz vakti girmeden teyemmüm edilmesi caizdir. Su bulunmadığı, mazeret hali kalkmadığı sürece bir kimse yaptığı teyemmümle dilediği kadar farz ve nafile namaz kılabilir. Bu Hanefi mezhebinin görüşüdür. Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre, teyemmümün geçerli olabilmesi için namaz vaktinin girmiş olması gerekir ve bir teyemmümle birden fazla farz namaz kılınamaz. Ancak Hanbelîler birden fazla kaza namazı kılınabileceği görüşündedir.

Yaptığı teyemmümle namaz kılan kimse namaz esnasında suyu görürse veya su bulunursa, teyemmümü bozulmuş olur. Namazı teyemmümle kıldıktan sonra su bulunursa vakit çıkmamış bile olsa kılınan bu namazın iadesi gerekmez. Şâfiîler bu durumda iadeyi gerekli görür. Namaz vakti çıktıktan sonra ise iadenin gerekmediğinde görüş birliği vardır.

Cevap: B

30. Fıkhî literatürde namazda Kur'ân okurken yapılan okuyuş hatalarına ve dil sürçmelerine ne denir?

A) Hata'

B) İnzal

C) Sehl

D) Zelletü'l-kârî

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Zelletü'l-karî: Kur'an okurken çeşitli sebeplerle yapılan okuyuş hataları ve dil sürçmesine denir.

* Namazın rükünlerinden biri olan kıraati ifa ederken Kur'an'ın bir kelimesinin dahi anlam bozulacak şekilde kasten değiştirilmesi halinde namaz bozulur. Kasıtsız olarak yanlışlık yapmak durumunda esas alınacak ölçü, değiştirilen lafzın Kur'an lafızlarından olup olmadığına bakılmasıdır. Eğer Kur'an lafızlarından olmayan bir lafız okunmuş olursa namaz bozulur. Okunan şey Kur'an lafızlarından olduğu sürece zabt ve i'rabında ve mânada bir bozukluk (halel) olsa bile namaz fâsid olmaz. Yine kelime sonlarındaki hareke yanlışları, anlamı değiştirse bile namaz bozulmaz.

* Bir harf yerine başka bir harf okumak: Bu harfler *"sin"* ve *"sad"* harfi gibi mahreç yakınlığı bulunan harflerden ise namaz bozulmaz. Meselâ, *"Allahü's-samed"* diyecek yerde *"Allâhü's-semed"* demek *"felâ takher"* diyecek yerde *"felâ tekher"* demek, *"fethun karîb"* diyecek yerde *"fethun garîb"* demek namazı bozmaz. Fakat âlimlerin çoğunluğu *"Allahü ehad"* yerine *"Allahü ehat"* okumanın namazı bozacağı görüşünde oldukları için, İhlâs sûresini okurken *"dâl"* harfini, *"te"* gibi okumamaya dikkat etmek gerekir.

* Mahreç yakınlığı olmamakla birlikte bazı harfler yaygın olarak karıştırıldığı için ayırt etme zorluğu bulunan bu çeşit harflerin birbiri yerine geçirilmesi durumunda birçok fakihe göre namaz bozulmaz. Meselâ *"dât"* yerine *"dâl"*, *"zâl"* veya *"zı"* harfinin okunması böyledir.

* Şeddeli harfi şeddesiz veya şeddesiz harfi şeddeli, uzun okunacak yerde kısa veya kısa okunacak yerde uzun, idgam yapılacak yerde idgamsız veya idgam yapılmayacak yerde idgam yaparak okumakla namaz bozulmaz. Meselâ *"iyyâke na'büdü"* diyecek yerde *"iyâke na'büdü"* demekle namaz bozulmaz.

* Kelimenin bir parçası kesilse, meselâ *"el-hamdü"* diyecekken, unutmak veya nefesi yetmemek veya nefesi bir sebeple tıkanmaktan dolayı, *"el..."* deyip, durduktan sonra *"el-hamdü"* denilse veya okunacak kelime hatıra gelmeyip başka bir kelimeye geçilse çoğunluğa göre namaz bozulmaz. Çünkü bu durumlarda zaruret ve kaçınılması mümkün olmayan bir durum

(buna **umûm-u belvâ** denir) vardır.

* Eğer âyete bir harf ilâve edilse, mâna değişmiyorsa namaz bozulmaz. Buna mukabil, *"Allahü Ekber"* ifadesinin başına bir *"e"* harfi eklenecek olsa, anlam bütünüyle değişeceği ve inanç noktasından riskli bir anlam çıkacağı için namaz bozulur. Çünkü *"Allahü Ekber"* sözünün anlamı, *"Allah en büyüktür"* şeklinde olup başına *"e"* harfi eklendiği zaman *"Allah en büyük müdür?"* şekline dönüşmektedir.

* Anlam bozulmadığı takdirde kelimelerin yerinin değişmesiyle namaz bozulmaz. Meselâ *"fîhâ zefîrun ve şehîkun"* yerine *"fîhâ şehîkun ve zefîrun"* okunmasıyla namaz bozulmaz. Fakat anlam değişirse namaz bozulur.

* Bir kimse namazda fâhiş hata ile okuduktan sonra, dönüp yeniden düzgün şekilde okursa namazı câiz olur.

* Kıraat esnasında az veya çok miktarda âyet atlamakla namaz bozulmaz.

* Şâfiî ve Hanbelîler'e göre Fâtiha dışındaki okuyuşlarda kasıtlı olmamak şartıyla meydana gelen hata sebebiyle namaz bozulmaz.

Cevap: D

31. Kolunda sargı bulunan bir kişi abdest alırken sargının üzerini kaç kere meshetmek zorundadır?

A) 3

B) 2

C) 4

D) 1

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Üzerinde sargı bulunan bir organın abdest alırken su ile yıkanması sağlık açısından zararlı ise, bu sargı çözülmeyip üzerinin meshedilmesiyle yetinilir. Yapılan bu mesh o uzvu hükmen yıkama sayılır. Hatta mesh de zararlı ise ondan da vazgeçilebilir. Sargının çoğunluğunu sadece bir defa meshetmek yeterlidir. Sargının abdestsiz veya cünüp iken sarılmış olması meshe engel olmadığı gibi bu meshin süresi de yoktur.

Cevap: D

32. Hangi durumda sehiv secdesi yapmakla namaz tamamlanmış olmaz?

A) Bir rükün eda edilecek kadar ara verme

B) Rüknün tekrarı

C) Birinci oturuşun kasten terki

D) Rükünlerin takdim ve tehiri

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Üç ve dört rek'atlı namazlarda ikinci rek'atın sonunda oturmak (ka'de-i ûlâ = ilk oturuş) namazın vaciplerindendir.

Vâcip, kesin olmayan bir delille sabit olduğu için, vâcibi inkâr eden kişi, kâfir olmaz. Ancak bir açıklama getirmeksizin ve te'vil etmeksizin vâcibi terk eden kimse fâsık kabul edilir. Namazın vâciplerinden herhangi birinin terk edilmesi namazı bozmaz. Namazın vâciplerinden biri sehven terk edilmişse sehiv secdesi yapmak gerekir. Eğer kasten terk edilmişse, namazın iade edilmesi yani yeniden kılınması gerekir.

Cevap: C

33. Namazda rükünleri yerli yerinde, düzgün ve düzenli yapmaya ne denir?

A) Ta'dil-i Erkân

B) İntizam

C) Nizam

D) Kıvam

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ta'dîl-i Erkân: Namazın rükünlerinin düzgün bir şekilde yapılması demektir. Ta'dîl-i erkân özellikle rükûda, rükûdan doğrulmada, secdede ve iki secde arasındaki oturuşta söz konusu olur. Ta'dîl-i erkân, Ebû Yûsuf'a ve Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre, ayrı bir rükün veya rüknün şartı olması itibariyle farzdır. Hanefî mezhebine göre (Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre) ise vâciptir.

Cevap: A

34. Hangisi namazı bozmaz?

A) Konuşmak

B) Dünyevî bir sebeple ağlamak

C) Amel-i kesirde bulunmak

D) Esnemek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Namazda esnemek, gerinmek ve boğazı açıyormuş gibi yapmak namazın mekruhlarındandır. Namazı bozmaz.

Cevap: D

35. Namazda iki secde arasında bir süre oturarak beklemeye ne denir?

A) Sükût

B) Celse

C) Vakf

D) İntizar

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İki secde arasında celse yapmak, yani kısa bir ara oturuşu yapmak namazın sünnetlerindendir. Ancak Hanefî mezhebi eserlerinde rükûda tuma'nîne (rükû duruşunda bir müddet beklemek) nin, kavme (rükûdan doğrulduktan sonra bir süre ayakta bekleme) nin ve celse (iki secde arasında bir süre (*"sübhanellâhi'l-azîm"* diyecek kadar) oturarak bekleme) nin sünnet olduğu kaydedilmekle

beraber kuvvetli görüşe göre bunlar ta'dîl-i erkânın birer boyutu olmak bakımından vâciptir.

Cevap: B

36. Hangisi teyemmümü bozmaz?

A) Uzanarak uyumak

B) Teyemmümü mubah hâle getiren özrün ortadan kalkması

C) Ağız dolusu olmayacak şekilde kusmak

D) Su bulamayan teyemmümlü kişinin suya kavuşması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ağız dolusu kusmak abdesti bozan bir durumdur. Abdesti bozan durumlar teyemmümü de bozar.

Cevap: C

37. Hanefi mezhebine göre aşağıdakilerden hangisini yaparken abdestli olmak vaciptir?

A) Kâbe'yi tavaf ederken

B) Şükür namazı kılarken

C) Tilavet secdesi yaparken

D) Cenaze namazı kılarken

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Namaz kılmak, Kâbe'yi tavaf etmek, tilâvet secdesi yapmak, Kur'an'a dokunmak için abdest dinen gereklidir. Sünnî mezheplerin çoğu bunların farz olduğunda görüş birliğindedir. Hanefîler Kâbe'yi tavafta abdesti vâcip görürler.

Cevap: A

38. Hangisi namazın rükünlerinden değildir?

A) Kıyam

B) Son oturuşta teşehhüt miktarı oturmak

C) Sübhaneke duasını okumak

D) Rükû

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sübhâneke okumak namazın farzlarından değil, sünnetlerindendir.

Cevap: C

39. Dört mezhebe göre hangisi üzerine mesh edilemez?

A) Suyu geçirmeyen kalın çorap üzerine

B) Mest üzerine

C) Çıplak ayak üzerine

D) Sargı üzerine

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Üzerine deri kaplanmış veya altlarına pençe vurulmuş çorap üzerine mesh edilebilir. Hanefî fakihlerinden Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed, altına pençe

vurulmuş olması şartını aramaksızın kalın ve içini göstermeyen dayanıklı keçe ve yün çoraplar üzerine, bir grup fakih ise bu şartları da aramayarak çorap üzerine mesh edilebileceği görüşündedir. Hiçbir mezhebe göre çıplak ayak üzerine mesh edilmez.

Cevap: C

40. Hangisi teyemmümün farzlarındandır?

A) Niyet etmek
B) Sıraya uymak
C) Başı mesh etmek
D) Yüz ve kolları üçer kere mesh etmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Teyemmüm, hükmî temizlenme niyetiyle temiz toprağa sürülen el ayasıyla yüzü ve kolları dirseklerle birlikte meshetmekten ibarettir. Bu sebeple teyemmümün niyet, yüzü meshetmek, kolları dirseklerle birlikte meshetmek şeklinde üç farzı vardır. Diğer bir anlatımla teyemmüm bu üç fiilden oluşur.

Cevap: A

41. Kamerî ayların tespiti hususunda, hilalin bir yerde görülürken bir başka yerde görülmemesini ifade etmek için kullanılan kavram hangisidir?

A) İhtilâf-ı Mezâhib
B) Rü'yet-i Hilal
C) İhtilâf-ı Metali'
D) Havelânu'l-Havl

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Dünyanın yuvarlak olması sebebiyle hilâlin bir yerde görülürken başka yerde görülmemesi mümkündür. Buna *"ihtilâf-ı metâli'"* yani ayın doğuş yer ve vakitlerinin değişmesi denilir. Oruca başlarken, ihtilâf-ı metâlie itibar edilip edilmeyeceği hususunda Şâfiîler, ihtilâf-ı metâlie itibar edileceğini, dolayısıyla bir yerde görülen hilâlin oraya uzak yerler için geçerli olmayacağını söylemişlerdir.

Cevap: C

42. Aşağıdaki evvâbîn namazı ile ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Akşam namazından sonra kılınır.
B) Nafile bir namazdır.
C) Altı rek'ât tek selamla kılınamaz.
D) İki rek'âtta bir selam verilebilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Evvâb *"tövbe eden, sığınan"* anlamına gelir. Evvâbîn namazı, tövbe eden ve Allah'a sığınanların namazı demektir. Altı rek'atlık bir namaz olan

evvâbîn namazı, tek selâmla kılınabileceği gibi üç selâmla da kılınabilir.

Cevap: C

43. Aşağıdaki seferilikle ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Hanefilere göre, vatan-ı süknâ, yolcunun 15 günden az kalmayı planladığı yerdir.

B) Hanefilere göre, seferi kimsenin namazlarını kısaltması azîmettir.

C) Şafiîlere göre, yolculuk cem' için mazeret kabul edilmiştir.

D) Şafiîlere göre, sefer mesafesi üç gün üç gecelik yoldur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şafilere göre değil, Hanefîlere göre yolculuk, orta bir yürüyüşle üç günlük bir mesafeden ibarettir. Buna *"üç konak"* veya *"üç merhale"* de denir. Hesaplara göre, kişinin yolcu sayılacağı ve yolculuk ruhsatlarından istifade edeceği mesafe, küçük bazı farklılıklarla 85-90 km. arasında tespit edilmiştir.

Cevap: D

44. Ebû Hanife'ye göre, dört rekâtlı farz namazda kade-i ahîre dediğimiz son oturuşu unutarak beşinci rekâta kalkan ve beşinci rek'atın secdesini yaptıktan sonra kade-i ahîre'yi yapmadığını hatırlayan birinin durumu nedir?

A) O kişinin namazı nafileye dönüşür.

B) Namazı sehiv secdesi ile farz olarak geçerlidir.

C) O kişinin namazı farz olarak geçerlidir.

D) O kişinin namazı geçersiz olur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir kimse ka'de-i ahîreyi unutup başka bir rek'atı kılmaya kalkarsa, secde etmediği müddetçe oturup sonra sehiv secdesi yapar. Eğer secdeden sonra hatırlarsa, o kişinin farz diye kıldığı namaz nâfileye dönüşür.

Cevap: A

45. Vitir namazı ile ilgili hangi hüküm yanlıştır?

A) Vitir namazı Ebû Hanife, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre vaciptir.

B) Şafiîlere göre vitir namazının dışında da kunut okunur.

C) Hanefilere göre kunut sadece vitir namazında okunur.

D) Ebû Hanîfe'ye göre vitrin kazası da vaciptir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ebû Hanîfe vitir namazının vâcip olduğunu söylerken, Ebû Yûsuf ve Muhammed ile diğer üç mezhep imamı bunun müekked sünnet olduğunu söylemişlerdir.

Cevap: A

46. Namazın her rekâtında Kur'an'dan okunması gerekli asgari miktarı okuyacak kadar ayakta durmaya ne denir?

A) Kayyum

B) Takvîm

C) Kıyam

D) Kıraat

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kıyam *"doğrulmak, dikelmek, ayakta durmak"* demektir. Namazı oluşturan ana unsurlardan biri olarak kıyam, iftitah tekbiri ve her rek'atta Kur'an'dan okunması gerekli asgari miktarı okuyacak kadar bir süre ayakta durmak anlamına gelir.

Cevap: C

47. Hanefi mezhebine göre sabah namazını ortalık biraz aydınlanınca kılmaya ne denir?

A) İmsak

B) Duhâ

C) Teheccüd

D) İsfâr

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sabah namazının ortalık aydınlandıktan sonra kılınmasına **isfâr** denir, bu müstehaptır. Bu aydınlığın ölçüsü, atılan okun düştüğü yerin görülebileceği ölçüde bir aydınlıktır.

Cevap: D

48. Hangi vakitte nafile namaz kılmak mekruhtur?

A) Öğlenin farzını kılmadan önce

B) Gece yarısından sonra

C) Akşamdan sonra

D) İkindi namazını kılıp, mescitte oturduktan sonra

(2011 Yeterlik)

Cevap: D

49. Hanefilere göre hangi vakitlerde nafile kılmak mekruhtur?

A) Gece yarısından sonra

B) Bayram namazından önce

C) Öğle ile ikindi arasında

D) İkindi namazının farzını kılmadan önce

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Nâfile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler şunlardır:

1. Fecrin doğmasından sonra sabah namazının sünneti dışında nâfile namaz kılınmaz.

2. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar,

3. İkindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar,

4. Akşam namazının farzından önce,

5. Bayram namazlarından önce, ne evde ne camide,

6. Bayram namazlarından sonra, camide,

7. Arafat ve Müzdelife cem'leri arasında,

8. Farz namazın vaktinin daralması durumunda,

9. Farza durulmak üzere kamet getirilirken (Sabah namazının sünneti bundan müstesnadır).

Cevap: B

50. Fıkıh dilinde ölü için yapılması gereken hazırlıklara ne ad verilir?

A) Tevfik

B) Tevkif

C) Teçhiz

D) Telfık

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Teçhiz: Ölü için genel olarak yapılması gereken hazırlıklara denir.

Cevap: C

51. Ölü doğan çocuk ile ilgili olarak hangisi yapılır?

A) Yıkanmaz ve namazı kılınmaz.

B) Yıkanmaz, sadece namazı kılınır.

C) Yıkanır ama namazı kılınmaz.

D) Yıkanır ve namazı kılınır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Diri olarak doğduğu bilinen bir çocuk yıkanıp namazı kılınır. Ölü olarak doğarsa, yıkanır fakat üzerine namaz kılınmaz.

Cevap: C

52. Hanefilere göre cenaze namazında okunan dualar hangisinde doğru sıralanmıştır?

A) Sübhâneke, Salli-bârik, Cenaze Duası

B) Kunut, Fatiha, Cenaze Duası

C) Fatiha, Kunut, Cenaze Duası

D) Sübhâneke, Salli-barik, Fatiha

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cenaze namazının kılınışı şu şekildedir: Cenazeye karşı ve kıbleye yönelik olarak saf bağlanır, niyet edilir. İmam olan zât

tekbir alarak ellerini namazda olduğu gibi bağlar. Cemaat de gizlice tekbir alarak ellerini bağlarlar. Bu tekbir bir bakıma rükün bir bakıma şarttır. Bu tekbirin arkasından hem imam hem cemaat, *"ve celle senâüke"* cümlesini ilgili yere ekleyerek içlerinden *"Sübhâneke"*yi okurlar. Ardından imam elleri kaldırmadan *"Allahü Ekber"* diye açıktan tekbir alır. Cemaat de ellerini kaldırmadan gizlice tekbir alır. Bundan sonra hepsi içlerinden *"Allahümme salli"* ve *"Allahümme bârik"* dualarını okurlar. Tekrar aynı şekilde *"Allahü Ekber"* diye tekbir alınır. Bu tekbirden sonra ölüye ve diğer müminlere gizlice dua edilir.

Cevap: A

53. Cenaze namazının rükünleri Hanefilere göre hangisinde doğru verilmiştir?

A) Dua ve Tekbir

B) Salavât ve Hamd

C) Tekbir ve Niyet

D) Kıyam ve tekbir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cenaze namazının rükünleri kıyam ve tekbirdir. Sünnetleri ise hamd ve senâ etmek, salât ve selâm getirmek, hem ölüye hem de diğer Müslümanlara dua etmekten ibarettir. Duanın rükün olduğunu söyleyenler de vardır. Cenaze namazında iftitah tekbirinden başka, üç tekbir bulunmaktadır.

Cevap: D

54. Bir nimetin kazanılmasından veya bir felâket ve musibetin atlatılmasından dolayı kıbleye dönerek tekbir alıp secdeye varmak hangi secde türüne girer?

A) Nezir secdesi

B) Şükür secdesi

C) Tilavet secdesi

D) Sehiv secdesi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şükür secdesi bir nimetin kazanılmasından veya bir felâket ve musibetin atlatılmasından dolayı kıbleye dönerek tekbir alıp secdeye varmak, secdede iken Allah'a hamd ve şükür ettikten sonra yine tekbir alarak ayağa kalkmaktır.

Cevap: B

55. Toprak ürünlerinden belli oranda verilen zekâta ne ad verilir?

A) Haraç

B) Humuz

C) Öşür

D) Cizye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Öşür: Onda bir anlamına gelir. Toprak ürünlerinden alınan zekât anlamında kullanılır.

Ayrıca bu kavram, onda bir ve katları oranında alınan gümrük vergisi için de kullanılmıştır.

Cevap: C

56. Nehir, dere, ırmak ve yağmur ile sulanan bir toprak ürününden öşür hangi oranda verilir?

A) 1/30

B) 1/15

C) 1/10

D) 1/20

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Peygamber *"Yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsullerinde onda bir; kova ile sulananlarda ise yirmide bir vardır."* buyurmuştur (Buhârî, zekat, 55). Hadiste de belirtildiği gibi, mahsulün zekatının verilmesinde toprağın işlenmesi ve su kullanımı esas olarak alınmaktadır. Buna göre toprak emek sarf edilmeden yağmur, nehir, dere, ırmak ve bunların kanallarıyla sulanıyorsa, çıkan mahsulün 1/10'i; kova, dolap, motor, emekle veya ücretle alınan su ile sulanıyorsa 1/20'i zekat olarak verilir.

Cevap: C

57. Hangisi zekâtı verilecek malda bulunması gereken şartlar içerisinde yer almaz?

A) Nisap miktarına ulaşması

B) Nâmî olması

C) Üzerinden bir kamerî yılın geçmesi

D) Üzerinden bir şemsî yılın geçmesi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Zekâtı verilecek malda bulunması gereken şartlardan biri de yıllanmadır. Bu, o malın üzerinden bir şemsî değil kamerî yılın geçmiş olması şartıdır ki buna "***havelânü'l-havl***" denir.

Cevap: D

58. Fıkıhta zekâtla ilgili olarak yemle beslenen hayvanlara ne ad verilir?

A) Müellef

B) Sâime

C) Ma'lûfe

D) Dâribe

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ma'lûfe: Yemle beslenen hayvanlara denir.

Cevap: C

59. Senenin çoğunu meralarda otlayarak geçiren ve zekâta tâbi olan hayvanlara ne denir?

A) Âşibe

B) Âmile

C) Ma'lûfe

D) Sâime

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sâime: Senenin çoğunu meralarda otlayarak geçiren hayvanlara denilmektedir.

Cevap: D

60. Zekâtla ilgili ziraat ve nakliyat gibi işlerde kullanılan hayvanlara ne ad verilir?

A) Hâmile

B) Amile

C) Dâribe

D) Sâime

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Âmile: Ziraat, nakliyat vb. işlerde kullanılan hayvanlara denir.

Cevap: B

61. Zekâta tâbi hayvanlarla ilgili verilen nisab miktarlarından hangisi yanlıştır?

A) 35 keçi

B) 40 koyun

C) 30 sığır

D) 5 deve

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Devenin nisabı 5 deve, koyunun nisabı 40 koyun, sığırın nisabı da 30 sığır olarak tesbit edilmiştir. Yani:

Develerin zekatı: 5'ten 9'a kadar 1 adet koyun'dur.

Sâime olan sığırlarda zekât nisabı 30'dur.

Koyunların zekatı: 40'tan 120'ye 1 koyun'dur.

Keçide aynen koyun gibidir.

Cevap: A

62. Hangisi Tevbe sûresi 60. ayette belirtilen zekâtın sarf yerlerinden değildir?

A) Fakirler

B) Yakın akrabalar

C) Müellefe-i Kulûb

D) Köleler

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tevbe suresi 60. Ayetin anlamı şu şekildedir:

"Sadakalar, (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak fakirlere, düşkünlere, onlar üzerinde çalışan (zekât toplayan) memurlara, kalpleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, kölelik altında bulunanlara, borçlulara, Allah yoluna ve yolcuya mahsustur (toplanan zekât, ancak bu sayılanlara verilir). Allah bilendir, hüküm ve hikmet sâhibidir".

Cevap: B

63. Dinen zengin sayılan Müslümanların, mallarından belli bir payı belirli yerlere vermeleri gerektiğini hangi kavram anlatır?

A) Tetavvu'

B) Zekât

C) İnfak

D) Himmet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Zekâtın kelime anlamı *"artma, çoğalma, arıtma ve berekettir"*. Fıkıh terminolojisinde ise zekât, Allah'ın, belirli yerlere sarfedilmek üzere dince zengin sayılan kişilerin mallarından belli bir payın alınması işlemini ifade eder.

Cevap: B

64. Şafiilere göre zekâtla ilgili olarak hangisi yanlıştır?

A) Örfen zinet kabul edilen miktardaki altın ve gümüşe zekât yoktur.

B) Malın elde bulunmayışı zekât ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

C) Meyveden sadece hurma ve üzüm zekâta tâbidir.

D) Çocuğun mal varlığından velî ve vasîleri zekât ödemekle mükellef değildir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şâfiîler çocuk ve akıl hastasının mal varlığından velî ve vasîlerinin zekât ödemekle mükellef oldukları görüşündedir. Bu durumda veli veya vasî onlar adına zekât öderken niyet edeceklerdir.

Cevap: D

65. Zekâtın vücûbuna ölçü olarak belirlenen ve belirli bir miktarı ifade eden kavram hangisidir?

A) Milk

D) Kırat

C) Nisab

D) Okka

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Nisab: Zenginliğin ölçüsü sayılan miktara ve alt sınıra denir. Borcundan ve tabii ihtiyaçlarından fazla nisab miktarı artıcı mala sahip olan ve bu malının üzerinden bir kamerî yıl geçen kimse zekât ödemekle mükellef olur. Nisap Miktarı: Zekât vermek için ölçüt kabul edilen en düşük ekonomik birikimdir.

Cevap: C

66. Fakir olmaları durumunda akrabalardan hangisine zekât verilir?

A) Baba

B) Torun

C) Dede

D) Kardeş

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir kimse zekâtını kendi usul ve fürûuna veremez. Usul bir kimsenin anası, babası, dedeleri; fürû ise çocukları ve torunları anlamındadır. Aynı şekilde bir kimse hanımına da zekât veremez. Ebû Hanîfe'ye göre kadın da zekâtını fakir kocasına veremez. Hanefîler'e göre bunların dışındaki kardeş, amca, teyze, dayı, hala ve onların çocukları gibi akrabaya zekât verilebilir.

Cevap: D

67. Fıtır sadakasıyla ilgili hangi bilgi yanlıştır?

A) Fıtır sadakası veren Müslüman, malî yardımda bulunmanın sevincini yaşar.

B) Fıtır sadakasını fakire verirken *"fitredir"* demek gerekir.

C) Fıtır sadakasına *"baş zekâtı"* da denilmektedir.

D) Fıtır sadakası yoksulların bayram sevincine katılmalarını sağlar.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fıtır sadakası, oruç tutan müslümanın, oruçluya yakışmayan davranışlarla zedelenen ibadetinin eksikliklerini tamamlar, aynı zamanda yoksulların bayram sevincine katılmalarını sağlar. Fıtır sadakası, *"baş"*a izâfe edilerek *"zekâtü'r-re's"* (baş zekâtı) şeklinde anılmıştır.

Cevap: B

68. Fıtır sadakası yükümlülüğü için gereken şartlar içerisinde hangisi yoktur?

A) Nisab miktarı mal varlığı

B) Havelânü'l-havl

C) Vakit

D) Müslüman olmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fıtır sadakası yükümlüsü sayılması için bulunması gereken şartlar şunlardır:

1. Müslüman Olmak.
2. Mal Varlığı
3. Ehliyet
4. Velâyet ve Bakınakla Yükümlülük
5. Vakit

Cevap: B

69. Yeni bir nikâha ihtiyaç olmadan kişiye, boşadığı eşine dönme imkânı veren boşama türüne ne denir?

A) Kavlî talak

B) Ric'î talak

C) Bâin talak

D) Bâis talak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ric'î talak: Erkeğe, yeni bir nikâha ihtiyaç olmadan tek taraflı irade beyanı ile boşadığı eşine dönebilme imkânı veren talâktır. Bir boşanmanın ric'î talâk olabilmesi için, boşanmanın zifaftan sonra meydana gelmesi, şiddet veya mübalağa ifade etmeyen bir tarzda yapılmış olması ve ayrıca bu talâkın üçüncü boşanma olmaması gerekir.

Cevap: B

70. Hz. Peygamber'den nakledilen (اللهم حوالينا ولاعلينا اللهم اسقنا اللهم اسقنا) *"Allâhümme eskınâ! Allâhümme eskı-nâ! Allâhümme havâleynâ velâ aleynâ."* duasına ne ad verilir?

A) Hacet namazı duası

B) Yağmur duası

C) Karınca duası

D) İstihare duası

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir bölgede kuraklık olması durumunda o bölge sakinlerinin mümkünse topluca bölge dışına, açık bir alana çıkıp tövbe istiğfardan sonra Cenâb-ı Allah'tan bolluk ve berekete vesile olacak yağmur göndermesini istemeleri, bunun için dua etmeleri, yalvarıp yakarmaları sünnettir. Yağmur duasına *"istiska duası"* denir ki, su isteme, yağmur isteme anlamına gelir.

Cevap: B

71. Hangisi yemin kefaretinde yapılması gerekenlerden <u>değildir</u>?

A) 10 gün oruç tutmak

B) Köle azat etmek

C) 10 fakiri doyurmak

D) 10 fakiri giydirmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yeminini bozan yani Allah'ı şahit göstererek verdiği sözünde durmayan kimse kefâret olarak; ya bir köle âzat edecek ya on fakiri sabahlı akşamlı doyuracak ya da on fakiri orta seviyede giydirecektir.

Cevap: A

72. Hangisi kendisi ile geçici evlenme engeli bulunan kimselerden biridir?

A) Amca

B) Kadının erkek yeğeni

C) Kayınpeder

D) Kocanın erkek kardeşi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Evlenme Engelleri İki Gruba Ayrılır:

Devamlı Evlenme Engelleri: Kan Hısımlığı, Sihrî Hısımlık ve Süt Hısımlığı.

Geçici Evlenme Engelleri: Başkasının Eşi Olma, İki Akraba ile Birden Evlenme, Üç Kere Boşanma ve Din Farkı.

Cevap: D

73. Başka bir anneden süt emen bebek ile ilgili olarak hangisi yanlıştır?

A) Süt emen, sütanne ve sütbabasından miras alamaz.

B) Süt hısımlığı devamlı evlenme engellerindendir.

C) Süt emen ile emziren arasında süt hısımlığı oluşur.

D) Süt emenin, emmeyen öz kardeşi de süt hısımlığı hükmüne tabidir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Süt hısımlığı: Çocukla öz annesi dışında kendisine süt veren kadın ve onun belirli derecedeki yakınları arasında meydana gelen hısımlıktır. Süt hısımlığı miras hakkı doğurmazsa da bir evlenme engeli teşkil eder. Bu gruptaki hısımlar da kendileriyle sürekli olarak evlenilmesi yasak olan akrabalar grubunda yer alırlar. Bu yolla evlenilmesi yasak olan hısımlar şunlardır: 1. Süt usul, yani sütanne, baba, sütnine ve dede. 2. Sütfürû, yani süt çocuklar ve torunlar. 3. Sütanne ve babanın neseb ve sütten olan fürûu, yani sütkardeşler ve onların çocukları. 4. Sütdede ve ninenin sadece çocukları ki bunlar süthalalar ve sütteyzeler olmaktadır. 5. Eşin sütannesi ve ninesi. 6. Eşin sütten olan kız çocukları ve kız torunları. 7. Sütbaba ve dedenin sütanne ve nine olmayan eşleri. 8. Sütten olan fürûun eşleri.

Cevap: D

73. Hanefi mezhebine göre, kurban kesmeyi vacip kılan asgarî zenginlik ölçüsü nedir?

A) Borç ve asli ihtiyaçları dışında 400 dirhem gümüşe sahip olmak

B) Borç ve asli ihtiyaçları dışında 500 dirhem gümüşe sahip olmak

C) Borçları ve asli ihtiyaçları dışında 20 miskal altına sahip olmak

D) Borç ve asli ihtiyaçları dışında 40 miskal altına sahip olmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefî mezhebine göre, kurban kesmeyi vâcip kılan zenginliğin ölçüsü, zekâtta ve fıtır sadakasında aranan zenginlik ölçüsüyle aynı olup kişinin borçları ve aslî ihtiyaçları dışında 20 miskal (80.18 gr.) altına, ya da buna denk bir paraya veya mala sahip olmasıdır.

Cevap: C

74. Fıkhın, kişilerle kişiler, kişilerle kurumlar ve kurumlarla kurumlar arasındaki ilişkilerini düzenleyen bölümü hangisidir?

A) Husûmet

B) Ukûbât

C) İbâdât

D) Muamelât

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Muâmele: Bir kimse ile bir işi pazarlaşmak, alışveriş etmek anlamlarına gelir. Muâmele kelimesinin çoğulu muâmelât'tır. Muâmelât: Alışveriş, kira, şirketler, evlilik, miras, vasiyet gibi insanlar arası ilişkileri düzenleyen kuralların tamamını ifade eder.

Cevap: D

75. Kocanın, eşine dört ay veya daha fazla yaklaşmayacağına dair yemin etmesine veya nezirde bulunmasına ne denir?

A) İlâ

B) Liân

C) Zıhar

D) Temkîn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Îlâ: Kocanın dört ay veya daha fazla karısına yaklaşmayacağına dair yemin etmesi veya bu içerikte bir nezirde bulunmasına îlâ denilir.

Cevap: A

76. Vazgeçilmez derecede olmasa da ihlal edilmesi durumunda fertlerin sıkıntıya düşeceği ve toplum düzeninin bozulacağı durumlara meydan verilmemek üzere konulmuş hükümlere ne denir?

A) Mahzûrât

B) Hâciyyât

C) Zarûrât

D) Ahkâm-ı Kat'î

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hâciyyât: Dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması için tedbir alınması, zorluğun giderilmesi ve genişliğin temin edilmesi ile ilgili insanların muhtaç olduğu maslahatlardır. Bu maslahatlar gözetilmediğinde sıkıntıya düşülür veya zarûri maslahatların korunması tehlikeye düşer. Mesela yolculukta tanınan ruhsatlar; selem ve ıstısna' (sipariş) akdinin geçerli olması; alkollü içkilerin üretilmesi ve satılmasının, ihtikâr kastıyla malı stoklamanın yasaklanması bu tür maslahatlardır.

Cevap: B

77. Akit anında var olan veya sonradan meydana gelen bir eksiklik sebebiyle evlilik birliğinin bozulmasına ne denir?

A) Talak

B) Muhâlea

C) Tevkîf

D) Fesih

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fesih: Aklen veya bedenen zayıf olmak, cahillik; bozmak, iki şeyi birbirinden ayırıp dağıtmak, hükümsüz ve geçersiz kılmak anlamına gelir. Bir akdin ortadan kaldırılmasını, bozulmasını ifade eder. Fesih, evlilik birliğinin akid anında var olan veya sonradan meydana gelen bir eksiklik sebebiyle bozulmasıdır.

Cevap: D

78. Fıkıh dilinde birine belli süre kullanmak üzere bedelsiz olarak bir malın verilmesini konu alan sözleşme türüne ne ad verilir?

A) Vedîa

B) Emanet

C) Ariyet

D) Rehin

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ariyet: Bir malın kullanımının, geçici süreyle, ücretsiz olarak başkasına verilmesini konu edinen sözleşmedir. Türkçe'de bu sözleşmeye iğreti akdi de denilmektedir. Âriyet vermeye **iâre**, âriyet verene **muîr**, ariyet almaya **istiare**, alana **müsteîr**, bu mala da **müsteâr** veya **muâr** denir.

Cevap: C

79. Fıkıh literatüründe cenine karşı bir cinayet işlenmesi hâlinde ödenmesi gereken cezaya ne denir?

A) Kısas

B) Gurre

C) Katl

D) Kasas

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Gurre: Atın alnındaki beyazlık, bir şeyin başlangıcı ve göze ilk çarpan kısmı, bir şeyin en iyisi, en değerlisi, yüzdeki güzellik ve parlaklık anlamlarına gelir. Düşürülen ceninden dolayı verilmesi gereken malî tazmînatı ifade eder. Fıkıh kaynaklarında, müessir fiil, tehdit, korkutma veya ilaç kullanma sonucunda ceninin düşmesi halinde, gurre ismi verilen bir tazmînatın ödenmesi öngörülmüştür. Bu tazminatın miktarı, Hz. Peygamber'in uygulamasından hareketle 1/5 diyet, yani 5 deve veya 50 dinar (200,45 gr. altın) olarak kabul edilmiştir

Cevap: B

80. Hangisi mendup oruçlardan değildir?

A) Kaza orucu

B) Aşure orucu

C) Zilhicce orucu

D) Şevval orucu

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yapılmayan bir farzın ifası da farz olduğu için kaza orucu farz oruçlar gurubuna girer.

Cevap: A

FIKIH AÇIKLAMALI ÖRNEK SORULAR

1. Müctehidin, şer'i ameli hükümleri, tafsili veya icmali delillerden çıkarabilmesine yarayan kurallar bütününe ne denir?

A) Fukaha
B) Müctehid
C) Usulu'l-Fıkıh
D) Usulü'l-İlm

2. İmamların hemen arkasında durup olabilecek hataları düzeltmekle görevli kişilere ne ad verilir?

A) Fatihlik
B) Hattatlık
C) Murakıb
D) Nâsır

3. Fıkıh dilinde hilâlin görülmesine ne ad verilir?

A) Yubsır-u Hilâl
B) Basar-ı Hilal
C) Arz-ı Hilal
D) Rü'yet-i Hilâl

4. Çocuğun annesinin dışında sütannesini de emdiği döneme ne ad verilir?

A) Rada Dönemi
B) Hidane Dönemi
C) Hidayet Dönemi
D) Talak Dönemi

5. Ayın doğuş, yer ve vakitlerinin değişmesini, dünyanın yuvarlak olması sebebiyle hilâlin bir yerde görülürken başka yerde görülmemesini ifade eden kavram hangisidir?

A) İttifak-ı metali'
B) İhtilâf-ı mezâhib
C) İhtilâf-ı metali'
D) İhtilâf-ı mekârim

6. Bir mescidde ibadet niyetiyle ve belirli kurallara uyarak belli bir süre inzivaya çekilmeye ne ad verilir?

A) İtikâf
B) İ'tilaf
C) İhtilaf
D) İnziva

7. Birinin sağlığında iken yerine getirmediği oruç borcunun fidye yoluyla telâfi edilip düşürülmesine ne ad verilir?

A) Iskât-ı salat

B) Iskât-ı talak

C) Iskât-ı savm

D) Iskât-ı lağv

8. Aşağıdaki kavramlardan hangisinin zıttı yanlış verilmiştir?

A) Mutlak/Takyîd,

B) Mücmel/Tafsil,

C) Umûmî/Tahsis

D) Hiçbiri

9. *"Mübâhele"* ne anlama gelir?

A) Barışma

B) Uzaklaşma

C) Lanetleşme

D) Yakınlaşma

10. Müçtehidin daha kuvvetli gördüğü bir husustan dolayı bir olayda benzer olaylar için alınan hükümden vazgeçip başka bir hükme yönelmesine ne ad verilir?

A) Mesalih-i Mürsele

B) İstihsan

C) İstihrac

D) İstidlâl

11. Delilsiz olarak başkasının görüşüyle hareket etmeye fıkhî literatürde ne ad verilir?

A) Mukallid

B) Uyma

C) İstidlal

D) Taklid

12. Zekât konusu olan malın bir yıl sahibinin elinde bulunmasına ne ad verilir?

A) Yıllanma

B) Havelân

C) Havaic

D) Havli Havelân

13. Zekât vermek için ölçüt kabul edilen en düşük mal varlığına ne denir?

A) Havaic-i Asliye

B) Zekatta minimum sınır

C) Nisap Miktarı

D) İstihsan

14. Öşür aşağıdaki mallardan hangisinden verilir?

A) Tahıl ve meyveler

B) Hazine arazilerinden

C) Gayr-i Menkullerden

D) Altından

15. Zekat toplamakla görevli memurlara ....denir. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Mevlâ

B) Memur

C) Avamil

D) Âmil

16. İki vaktin ard arda kılınmasına ne ad verilir?

A) Namazların toptan kılınması

B) Namazların ıskatı

C) Namazların cemi

D) Namazların kazası

17. Namazda yanındaki bir kişinin duyacağı şekilde gülmek ve benzeri şeyler hangi kavramla açıklanır?

A) Haram

B) Tenzih

C) Müfsit

D) Mekruh

18. Evlilik akdi sırasında miktarı belirlenen mehire ne denir?

A) Mihr-i Misil

B) Mihr-i Muaccel

C) Mihr-i Müeccel

D) Mihr-i Müsemma

19. Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'un aynı görüşü paylaştıklarını ifade etmek için kullanılan terim hangisidir?

A) Sahihayn

B) İmameyn

C) Şeyhayn

D) Tarafeyn

20. Fecr-i kâzib neyin adıdır?

A) İmsak vakti

B) İşrak vakti

C) Kuşluk vakti

D) Tan yerinde güneş doğmadan önce görülen ve kısa süre sonra kaybolan geçici aydınlık

21. Hac ve umre ibadeti esnasında kesilen kurbana ne ad verilir?

A) Hedy

B) Zebh

C) Nahr

D) İhsar

22. Aşağıdakilerden hangisi umrenin farzlarından biridir?

A)Kurban kesmek

B) Mekke'yi ziyaret etmek

C) Vakfeye durmak

D) İhrama girmek

23. Aşağıdakilerden hangisi Kâbe'nin kısımlarından biri değildir?

A) Hatim

B) Ravza-i Mutahhara

C) Altınoluk

D) Makam-ı İbrahim

24. Kâbe'nin üzerine yağan yağmur sularının akmasını sağlayan altından yapılmış oluğun adı nedir?

A) Zemzem

B) Hatem

C) Altınoluk

D) Mizab

25. Fıkıh kitaplarında hayvan kesme usullerini anlatan bölümün adı nedir?

A) Zebâih

B) Mezahib

C) Zehaib

D) Hedy

26. Geçmişte veya şimdiki zamanda meydana gelen bir olay hakkında bile bile kasten yapılan yemine ne denir?

A) Yemin-i Mun'akit

B) Yemin-i Şart

C) Yemin-i Ğamus

D) Yemin-i Lağv

27. Aşağıdakilerden hangisi yanlışlıkla yapılan yemindir?

A) Yemin-i Hata'
B) Yemin-i Muakkat
C) Yemin-i Gâmus
D) Yemin-i Lağv

28. Hataen veya kazaen adam öldürmenin kefareti nedir?

A) Bir köle azad etmek ya da 2 ay oruç tutmak
B) 10 fakiri doyurmak veya giydirmek
C) Sadaka vermek
D) 30 gün oruç tutmak

29. Sıcak mevsimde öğle namazının serin vakte kadar geciktirilerek kılınması neye örnektir?

A) Müstehab
B) Mendup
C) Mekruh
D) Mubah

30. Sünnet-i Zevâid'in diğer adı nedir?

A) Sünnet-i Müekked
B) Sünnetullah
C) Sünnet-i hüda
D) Adet sünneti

31. Bir kadının iki hayız arasında geçirdiği temizlik dönemine ne ad verilir?

A) Tuhr
B) Kuru'
C) Tathîr
D) Tâhir

32. Aşağıdaki namazlardan hangisi kaza edilemez?

A) Vitir namazı
B) Sabah namazının farzı
C) **Cuma namazı**
D) Yatsı namazının farzı

33. Teravih namazında kaç terviha vardır?

A) 5
B) 4
C) 3
D) 2

34. Müslümanlara veya gayr-i Müslimlere ait olduğu konusunda hiçbir işaret bulunmayan definelere ne ad verilir?

A) Kenz-i Mahfî
B) Kenz-i Cahiliyye
C) Kenz-i İslam
D) Kenz-i Müşteheb

35. *"En'am"* sınıfından sayılan hayvanlar arasında hangisi yoktur?

A) Koyun-Sığır-Keçi

B) Deve

C) Manda

D) Geyik

36. Korku namazının diğer adı nedir?

A) Salatü'l-Havf

B) Salatu'l-Vusta

C) Tahiyyetu'l-Mescid

D) Fecr-i Kazib

37. Zekatın farz olması için tespit edilen malın en az miktarına ne ad verilir?

A) Havaic-i Asliye

B) Tehaddüt

C) Havl-i Hevelan

D) Nisap

38. Hevelân-ı Havl ne demektir?

A) Zekat verilecek kimseler

B) Zekat verecek kimseler

C) Nisab'ın ölçüsü

D) Nisap miktarı mala sahip olduktan sonra bir kameri takvim yılının geçmiş olması.

39. Tek başına namaz kılanı ifade eden terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Lâhık

B) Müdrik

C) Şahsi

D) Münferid

40. Ebû Hanîfe'ye göre vitir namazının hükmü nedir?

A) Farz

B) Vâcip

C) Gayr-i Müekked sünnet

D) Sünnet

41. Şafii, Maliki, Hanbeli, Ebû Yûsuf ve İmam-ı Muhammed'e göre vitir namazının hükmü nedir?

A) Farz

B) Vâcip

C) Nafile

D) Müekked sünnet

42. *"Sabah namazını kılmadığı müddetçe, fecirden sonra da vitir namazı kılınabilir"* görüşüne kim karşı çıkar?

A) İmam-ı Şâfiî

B) İmam-ı Mâlik

C) Ebû Yûsuf ve Muhammed

D) Ahmed b. Hanbel

43. Kunut duası okumak kime göre sünnettir?

A) Ebû Yûsuf ve Muhammed
B) İmam-ı Şâfiî
C) İmam-ı Mâlik
D) Ahmed b. Hanbel

44. *"Vitir bir rek'at olarak da kılınabilir"* görüşü kime aittir?

A) İmam-ı Azam
B) İmam-ı Şâfiî
C) İmam-ı Mâlik
D) Ahmed b. Hanbel

45. Kunut duasını sabah namazının farzında rükûdan sonra ayakta okuyanlar kimlerdir?

A) Hanbeliler
B) Hanefiler
C) Zahiriler
D) Şâfiî ve Mâlikiler

46. Kunut duasını okuyamayan kimse aşağıdakilerden hangisini okuyamaz?

A) Âmentü'yü okur
B) Üç kere *"Allahümmağfir li"* der
C) Üç kere "*Yâ Rabbi*" der
D) Rabbenâ âtinâ'yı okur

47. Hanefî fıkhında, farz ve vâcip dışında yapılması uygun görülen davranışlar kuvvetliden zayıfa doğru olmak üzere nasıl sıralanır?

A) Âdâb, sünnet ve müstehap
B) Sünnet, müstehap ve âdâb
C) Müstehap, sünnet ve âdâb
D) Sünnet, âdâb ve müstehap

48. Sünnet kendi içinde üç kısma ayrılır. Hangisi bunların dışındadır?

A) Kuvvetli sünnet
B) Zevâid sünnet
C) Gayr-i müekked sünnet
D) Müekked sünnet

49. Hüdâ sünneti hangi sünnetin diğer bir adıdır?

A) Müekked
B) Gayr-ı müekked
C) Müekked ve gayr-ı müekked
D) Zevâid

50. Usulcüler maslahatları, Şâri'in muteber sayıp saymaması bakımından kaç kısma ayırırlar?

A) 2
B) 4
C) 5
D) 3

51. Mesâlih-i Mu'tebere kaç kısma ayrılır?

A) 3
B) 4
C) 5
D) 2

52. En belirgin özelliği Medinelilerin örf ve adetleri ile istihsan ve mesalih-i mürsele gibi metotlara başvurması olan mezhep hangisidir?

A) Hanbelilik
B) Malikilik
C) Şafiilik
D) Hanefilik

53. Müçtehidin daha kuvvetli gördüğü bir husustan dolayı bir olayda benzer olaylar için alınan hükümden vazgeçip başka bir hükme yönelmesine ne ad verilir?

A) Hâciyyât
B) Müstehab
C) Mendup
D) İstihsan

54. Hangisi fıkıh kitaplarında *"Ukubat"* ana bölümü altında ilenen konulardan değildir?

A) Muamelat alanındaki boşanma ilgili konular
B) Suç olan iiller
C) Cezaların uygulanma şekli
D) Ceza yargılamalarıyla ilgili konular

55. Hangisi fıkıh literatüründe evliliği sona erdirme yollarından biri değildir?

A) Tel ik
B) Talak
C) Muhâlea
D) Fesih

56. Kıyas işlemini meydana getiren unsurlara kıyasın rükünleri denir. Hangisi bu rükünlerden değildir?

A) Asıl

B) Fer'

C) Aslın sonucu

D) İllet

57. Aşağıdakilerden hangisi kadınlara mahsus hallerden değildir?

A) İstihâze

B) Hayız

C) Nifas

D) Hades

58. Kadından doğumdan sonra belirli bir süre gelen kana ne ad verilir?

A) İstihâze

B) Hayız

C) Nifas

D) Dem

59. Hanefî mezhebine göre âdetin en az süresi..., en uzun süresi ... gündür. İki âdet arasında kalan en az temizlik süresi de ... gündür. Bu cümledeki boşlukları doldurunuz?

A) 3/10/15

B) 4/12/16

C) 3/10/14

D) 3/9/15

60. Hanefî ve Hanbelîler nifasın en uzun süresinin..., Mâlikî ve Hanbelîler ise ... gün olduğu görüşündedir. Bu cümledeki boşlukları doldurunuz?

A) 60/40

B) 30/50

C) 15/30

D) 40/60

61. *"İstihâze kanı ile ilgili olarak her bir farz namaz için ayrıca abdest almak gerekir"* görüşünü savunanlar kimlerdir?

A) Hanbeliler

B) Mâlikîler

C) Şafiî ve Mâlikîler

D) Şafiî

62. Hanefîler'e göre ramazan orucu, nafile oruçlar ve vakti belirtilmiş adak (nezr-i muayyen) oruçlarının niyet etme vakti ne zamandır?

A) Gün batımından başlayıp ertesi günün kuşluk vaktine kadar devam eder

B) Öğle vakti girdikten sonrasına kadar devam eder

C) Yatsıdan sonra başlayıp ertesi günün kuşluk vaktine kadar devam eder

D) Gün batımından başlayıp ertesi günün öğle namazının sonuna kadar devam eder

63. *"Ara vermeksizin peş peşe tutulması gereken oruçlarda en başta yapılacak tek niyet yeterlidir"* görüşü kime aittir?

A) Şafiilere

B) Mâlikîler

C) Hanbelilere

D) Hanafilere

64. Tutulmayan oruçlar için tek fidyenin birkaç yoksul arasında bölüştürülebileceğini kim iler sürer?

A) İmam Muhammed

B) Ebû Hanife

C) Ebû Yûsuf

D) İmam Şafii

65. ....dışındaki üç mezhebe göre bir kimsenin kendi cinsel organına temas da abdesti bozar. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Malikiler

B) Hanefîler

C) Şafiiler

D) Hanbeliler

66. Bir kimse abdest aldığını kesin olarak bilse de abdestinin bozulup bozulmadığında tereddüt etse,......'e göre abdesti bozulmuş olur, ... ise bu durumda abdest bozulmuş sayılmaz. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Mâlikîler/ diğer üç mezhebe göre

B) Hanefiler/ diğer üç mezhebe göre

C) Mâlikîler/ Zahirilere göre

D) Hanbeliler/ Şafiilere göre

67. ....diz kapaklarını da avret olarak kabul ederken, ... diz kapaklarını avret sayınazlar. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Malikiler/Şafiiler

B) Şaffiler/Malikiler

C) Malikiler/diğer üç mezhep

D) Hanefîler/ diğer üç mezhep

68. Hangi mezhebe göre setr-i avret namazın sünnetlerinden sayılır?

A) Şafii

B) Maliki

C) Hanefi

D) Zahiri

69. Niyet hangi mezhebe göre namazın rükünden sayılır?

A) Şâfiîler ile bazı Mâlikîler

B) Şâfiîler

C) Bazı Mâlikîler

D) Hanbeliler ile bazı Mâlikîler

70. İftitah tekbirini Hanefîler......, diğer üç mezhep imamı ise ....olarak değerlendirmiştir. Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) Rükün / Şart

B) Şart/ Rükün

C) Şart/ Şart

D) Rükün/Rükün

71. Besmeleyi namazın farzlarından kabul eden ekol hangisidir?

A) Hanefi

B) Maliki

C) Hanbeli

D) Şâfiî

72. Ebû Yûsuf'a ve Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre tuma'nîne ve kavme'nin hükmü nedir?

A) Vacip

B) Sünnet

C) Farz

D) Mekruh

73. ***"Farz olan oturuş süresi teşehhüt miktarına ilâveten bir de Hz. Peygamber'e salavat getirilebilecek kadardır"*** **görüşü kime aittir?**

A) Şâfiî ve Malikiler

B) Şâfiî ve Hanbelîler

C) Hanefiler ve Hanbelîler

D) Zahiriler

74. Gerek celsede gerek ka'dede, erkekler sol ayaklarını yere yayıp üzerine oturur ve sağ ayaklarını parmaklar kıbleye gelecek şekilde dikerler. Kadınlar ise ayaklarını sağ yanlarına yatık bir şekilde çıkarıp, öyle otururlar. Buna ne denir?

A) Tahmîd

B) Kavme

C) Tesmi'

D) Teverrük

75. Zekâta tâbi mallarda aranan şartlardan biri de, o malın üzerinden bir kamerî yılın geçmiş olması şartıdır. Buna ne denir?

A) Öşür

B) Nema

C) Havelânü'l-havl

D) Havelânü's-sene

76. Zekâtın verilmesinin câiz görülmediği kişi ve gruplar arasında hangisi yer almaz?

A) Miskinler

B) Müslüman Olmayanlar.

C) Zenginler

D) Ana, Baba, Eş ve Çocuklar.

77. Hangi mezheplere göre, fıtır sadakasının vücûbu için zenginlik ölçüsü olan nisaba mâlik olmak şart olmayıp, zengin fakir her müslüman fitre ile yükümlüdür?

A) Mâlikî, Şâfiî ve Hanefi

B) Mâlikî ve Şâfiî

C) Şâfiî ve Hanbelî

D) Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî

78. Ölen bir müslümanı yıkamak, kefenlemek, onun için namaz kılıp dua etmek ve bir kabre gömmek Müslümanlar üzerine nasıl bir görevdir?

A) Vacip

B) Farz-ı Ayın

C) Farz-ı kifâye

D) Görev

79. Cenaze kabre konduktan ve başında Kur'an okuma da tamamlandıktan sonra, kalabalığın orayı terkedip geride kalan bir kimsenin kabrin başında yüksek sesle ve ölüye hitaben iman esaslarını hatırlatması işlemine ne ad verilir?

A) Telfik
B) Telkin
C) Teşyî
D) Tâziye

80. Bir yolcunun on beş günden az kalmayı planladığı yere ne denir.

A) Vatan-ı süknâ
B) Vatan-ı ikamet
C) Vatan-ı aslî
D) Vatan-ı gayr-i aslî

81. Bir kimsenin kurban kesmekle yükümlü olabilmesi için dört şart aranır. Hangisi bunlardan değildir?

A) Müslüman olmak
B) Akıllı ve bulûğa ermiş olmak
C) Mukim olmak, yani yolcu olmamak
D) Belirli bir malî güce sahip bulunmamak

82. Karısının zina ettiğini veya çocuğunun zina mahsulü olduğunu iddia eden ve bu iddiasını gerektiği şekilde ispat edemeyen koca hâkim huzurunda hususi bir şekilde yeminleşir ve evlilik birliğine hâkim tarafından son verilir. Buna İslâm hukukunda ne denir?

A) Talak
B) İddet
C) Zıhar
D) Liân

83. Boşanma, evliliğin feshi ve ölüm gibi bir sebeple evliliğin sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süreye ne denir?

A) Mehir
B) Meyin
C) İddet
D) İlâ

84. Vitir (vitr) ne anlama gelir?

A) Tek
B) Çift
C) İkil
D) Çoğul

85. Oruç tutmamayı mubah kılan mazeretler arasında hangisi <u>yoktur?</u>

A) Seferilik

B) Hastalık

C) Çocuk emzirme

D) İşsiz olmak

86- Aşağıdakilerden hangisi telfîk için ileri sürülen kayıtlardan değildir?

A) Telfike ihtiyaç duyulması

B) Daima kolay hükümleri alarak dinî hayatın keyfîliğe dönüştürülmemesi

C) Helâl haram meselelerinde ihtiyata riayet edilmemesi.

D) Bu yolun *"kanuna karşı hile"* amacına alet edilmemesi

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-C	2-A	3-D	4-B	5-C
6-A	7-C	8-D	9-C	10-B
11-D	12-D	13-C	14-A	15-D
16-C	17-C	18-D	19-C	20-D
21-A	22-D	23-B	24-D	25-A
26-C	27-D	28-A	29-A	30-D
31-A	32-C	33-A	34-D	35-D
36-A	37-D	38-D	39-D	40-B
41-A	42-C	43-A	44-C	45-D
46-A	47-B	48-A	49-C	50-D
51-A	52-B	53-D	54-A	55-A
56-C	57-D	58-C	59-A	60-D
61-C	62-A	63-B	64-C	65-B
66-A	67-D	68-B	69-A	70-B
71-D	72-C	73-B	74-D	75-C
76-A	77-D	78-C	79-B	80-A
81-D	82-D	83-C	84-A	85-D
86-C				

HAC-UMRE KONU ANLATIMI:

Bazı Önemli Kavramlar:

Menâsik: İbadetgâh, ibadetin-zühdün yolu, usulü, kurban boğazlanacak yer, bir adamın alıştığı yer anlamlarına gelen "*mensek*" kelimesinin çoğuludur. İbâdet, Allah'a yakınlaşmak için yapılan her türlü taat; hac ibadeti esnasında yerine getirilmesi gereken vazifeler; kurban kesmek ve kurban kesilen yer anlamına gelmektedir. Aynı kökten türeyen *nüsük* kelimesi de aynı anlamlardadır. Ayrıca hac menâsiki anlamına *meşâir* de denilmektedir.

Halk: Saçların dipten tıraş edilmesine denir.

Taksîr: Umre veya hac yapmak için ihrama giren kimsenin belli menasiki yaptıktan sonra ihramdan çıkması için saçlarını kısaltmasına denir.

"**Mes'â**" (**sa'y yeri**): Sa'yin yapıldığı Safa ile Merve arasındaki yaklaşık 350 metrelik mesafeye denir.

Şavt: Tur, bir turluk koşu, işin bir kısmı, gaye, mesafe gibi anlamlara gelir. Tavafta Hacer-i Esved'den başlayıp Hatîmin dışından Kâbe'nin etrafında bir defa dolaşmayı; sa'yde ise, Sâfâ ile Merve arasındaki her bir gidiş ve gelişi ifade eder. Bir tavaf yedi şavttan oluşmaktadır. Hâcer-i Esved'den başlayıp yedi defa Kâbe'nin etrafında dönmek bir tavaf, her bir dönüş de bir şavttır. Sa'y'de Safâ ile Merve arasındaki her bir gidiş ve geliş birer şavttır. Sa'y yedi şavttan oluşmaktadır

Remel: Tavafta kısa adımlarla koşarak ve omuzları silkerek çalımlı bir şekilde yürümek demektir.

Dem: Kan anlamına gelir. Kan akıtmak sûretiyle gerçekleştirilen kurban kesimi için kullanılmaktadır. Hac ve umre esnasında ibadet maksadıyla veya bir vacibin terki, geciktirilmesi ya da bir ihram yasağının çiğnenmesine ceza olarak koyun veya keçi kesilmesi anlamına gelir. Bunun yerine birden fazla kişi (yediye kadar) ortaklaşa bir deve veya sığır da kesebilirler.

Hac veya umre dolayısıyla kesilen kurbanlar şunlardır:

a. Şükür Demi: Kıran veya Temettu haccı yapanların kesmeleri vacip olan kurbana denir.

b. İhsar Demi: hac veya umre için ihrama girip de meşru mazereti sebebiyle tamamlayamayıp ihramdan çıkmak zorunda kalan kişinin kesmek zorunda olduğu kurbana denir.

c. Cinâyet Demi: İhram yasaklarına riâyet etmeyen veya hac ve umrenin vaciplerinden birini yerine getirmeyen kimsenin kesmesi gereken kurbana denir.

Tehlil: Yeni ay görünmek, yağmur şiddetli yağmak, sevinmek ve bağırmak anlamındaki *"h-l-l"* kökünden türemiştir. Bir işten geri durmak ve düşman üzerine atılıp sonra korkudan kaçmak anlamına gelir. *"Allah'tan başka ilah yoktur"* anlamındaki *"lâ ilâhe illâllah"* tevhid cümlesini söylemeye denir.

Hervele: Kısa adımlarla koşarak canlı ve çalımlı yürümektir. *Not:* Kadınlar hervele yapmazlar.

Terviye Günü: Terviye, bir işi aceleye getirmeyip enine boyuna düşünmek, sulamak, suya kandırmak ve rivâyet ettirmek gibi anlamlara gelmektedir. Terviye günü ise, Zilhicce ayının 8. günü, yani Kurban Bayramı arafesinden bir önceki gündür.

Mina: Müzdelife ile Mekke arasında, Harem sınırları içinde bir bölgedir.

Remy-i cimâr: Şeytan taşlamaya denir. Haccedenlerin bayram günleri Mina'da Küçük Cemre, Orta Cemre ve Akabe Cemresi adı verilen yerlere ufacık taşlar atmasıdır. Bunlara halk dilinde küçük şeytan, orta şeytan ve büyük şeytan da denilir.

Tehallül: Saçların tıraş edilmesi veya kısaltılması ile ihramdan çıkılmış olur. İhramdan çıkma, elbise giyme, koku sürünme, saç, sakal, bıyık ve tırnak kesme gibi ihram yasaklarının kalkmasına tehallül denir.

Kudüm: Geliş ve varış anlamındadır.

Kudüm Tavafı: Mekke'ye geliş tavafı demektir.

Âfâk: Ufuk kelimesinin çoğuludur. Mekke dışından hacca gelenler için belirlenmiş ve *"mîkât"* denilen yerlerin dışında kalan bölgelere âfak; bu bölgede yaşayanlara da *"âfâkî"* denir.

Enfüsî: Âfâkî kelimesinin karşıtıdır.

Not: Kur'ân'da âfâk ve enfüs kelimeleri karşıt kavram olarak bir arada geçmektedir. *"Gerek âfâkta (dış dünya ve madde âlemi), gerek enfüste (insanın iç dünyası ve ruh âlemi) delillerimizi yakında onlara göstereceğiz"* (Fussilet, 41/53) buyrulmaktadır. Allah'ın varlığını ispatta kelâmcılar daha çok âfâkî (kozmolojik ve ontolojik) delilleri kullanırken,

mutasavvıflar enfüsi (psikolojik ve ahlâkî) delilleri kullanma yoluna gitmişlerdir.

Muhassab: Mekke girişinde Cennetü'l-Muallâ civarında bir vadidir. Bu yere *"Ebtah"*, *"Batha"* veya *"Hasba"* da denilmektedir.

Tahsîb: Hac sonunda Mina'dan dönüşte Muhassab'da bir süre dinlenmeye denir.

Umre: İhrama girerek tavaf ve sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkmaktan ibarettir.

Teşrîk Günleri: Arefe günü sabahından bayramın 4. günü güneş batıncaya kadarki beş gündür.

Sahih İlmâm: Hanefîler'e göre, umre ile hac arasında herhangi bir sebeple memlekete dönmekle, Şâfiîler'e göre ise, mîkat sınırları dışına çıkmakla gerçekleşir.

Haccın Vacipleri:

Haccın vaciplerinin terk edilmesiyle hac geçersiz (fâsid) olmaz. Mazeretsiz terk edilmesi tahrîmen mekruhtur. Meşru bir mazeret olmadıkça terk edilen veya zamanında yapılmayan her vacip için ceza gerekir.

Haccın vacipleri iki kısma ayrılır:

a. Müstakil birer nüsük olan *"**aslî vacipler**"*

b. Başka bir nüsüke bağlı olan *"**dolaylı (fer'î) vacipler**"*

Hanefî mezhebinde haccın aslî vacipleri 5 tanedir:

1. Sa'y,

2. Müzdelife'de vakfe,

3. Şeytan taşlama,

4. Halk veya taksir,

5. Veda tavafı yapmak.

Not: Sa'y ile halk veya taksir, hem hac, hem de umrede vaciptir. Diğer üçü ise umrede yoktur.

a. Sa'y: Koşmak ve çaba göstermek gibi anlamlara gelir. Kabe'nin doğu tarafında bulunan Safa ve Merve adlı iki tepe arasında, Safâ'dan başlanıp Merve'de tamamlanmak üzere yedi defa gidip gelmeyi ifade eder. Safâ'dan Merve'ye gidiş bir şavt ve Merve'den Safa'ya dönüş bir şavt olur. Sa'y Hanefî mezhebine göre hac ve umrenin vaciplerindendir. Diğer üç mezhebe göre ise haccın rükünlerindendir.

Sa'y'in Geçerli Olmasının Şartları Şunlardır:

1. Sa'y'i, ihrama girdikten yani hac veya umre yahut her ikisi için niyet ve telbiye getirdikten sonra yapmak. Sa'y'in sahih olması için, ihrama girdikten sonra yapılması şart ise de ihramlı olarak yapılması şart değildir. Umre sa'y'inin ihramlı olarak yapılması vaciptir. Umre tavafının dördüncü şavtından sonra tıraş olan kişi, ihramdan çıkmış olur. Bu kişinin ihramsız olarak yapacağı umre sa'yi sahihtir, fakat sa'yi tamamlamadan ihramdan çıkarak vacibi terk ettiği için ceza (dem) gerekir.

2. Hac sa'yini hac ayları başladıktan sonra yapmak. İhrama girme dışında, hacla ilgili menâsikten hiçbiri, hac ayları girmeden yapılamaz.

3. Sa'yi muteber bir tavaftan sonra yapmak. Muteber tavaf, hades-i ekberle yani cünüp, aybaşı veya lohusa olarak yapılmamış olan tavaftır.

4. Şavtların çoğunu yani en az dördünü yapmış olmak. Not: Hanefî mezhebinde, sa'yin yedi şavtından dördü rükün, üçü vaciptir. Diğer üç mezhepte bütün şavtlar rükündür.

5. Sa'ye Safâ'dan başlamak.

Sa'yin Vacipleri Şunlardır:

1. Sa'yi yürüyerek yapmak.

2. Yedi şavta tamamlamak (ilk dört şavt rükündür).

Sa'yin Sünnetleri Şunlardır:

1. Tavaf bitince, tavaf namazı kılmak dışında ara vermeden sa'ye başlamak.

2. Sa'y yapmaya gitmeden önce Hacerü'l-Esved'i isti'lâm etmek.

3. Hadesten taharet (sa'yi abdestli olarak yapmak).

4. Necasetten taharet (Bedende ve elbisede namaza engel pislik bulunmamak).

5. Her şavt başında, Safa ve Merve'de Kâbe görülebilecek kadar yükseğe çıkıp, Kabe'ye yönelerek tekbir ve tehlil ile el açıp dua etmek.

6. Şavtları peş peşe yapmak.

7. Erkekler yeşil ışıklı sütunlar arasında *"hervele"* yapmak ve diğer kısımlarda ise normal yürümek.

8. Sa'y esnasında tekbir, tehlîl, zikir ve dua ile meşgul olmak.

9. Niyet etmek.

Hanefîler'in de içinde olduğu fakihlerin çoğunluğuna göre sa'yde niyet sünnettir.

Hanbelîler'e göre ise şarttır.

Sa'y'in Yapılışı Şöyledir:

Tavaftan sonra, Hacerü'l-Esved isti'lâm edilerek Safa tepesine çıkılır. Sa'y yapmaya niyet edilip, tekbir, tehlil, zikir ve dua okunarak Merve'ye doğru yürünür. Yeşil ışıklı sütunlar arasında hervele yapılır. Bu sütunlar arasında her şavtta: *"Rabbim, günahlarımızı bağışla, bize acı, kusurlarımızı affet ve bize ikram et, bildiğin günahlarımızdan vazgeç; çünkü sen bizim bilmediklerimizi de biliyorsun. Şüphe yok ki sen en aziz ve en kerîm olan Allah'sın"* duası okunur. Merve'ye varınca yine Kâbe'ye yönelinerek tekbir, tehlîl söylenip dua edilir. Böylece sa'yin ilk şavtı yapılmış olur. Aynı şekilde Safâ'dan Merve'ye dört gidiş ve Merve'den Safâ'ya üç dönüş olmak üzere yedi şavt bitince sa'y tamamlanmış olur.

Gerek hac, gerek umre için sadece birer sa'y vardır. Sa'yin nafilesi yoktur. Bu sebeple her tavaftan sonra sa'y yapılmaz.

Umre sa'yinin umre tavafından sonra fakat ihramdan çıkmadan yapılması vaciptir.

Hac sa'yinin ziyaret tavafından sonra yapılması efdal ise de, kudüm tavafından veya Arafat'a çıkmadan herhangi nafile bir tavaftan sonra yapılması da caizdir.

İfrad ve kıran haccı yapanlar, kudüm tavafından sonra hac sa'yini yapmamışlarsa, Arafat'a çıkmadan önce diledikleri zaman, herhangi nafile bir tavafı müteakip hac sa'yini yapabilirler.

Temettü' haccı yapanlardan, Arafat'a çıkmadan önce hac sa'yini yapmak isteyenler ise, terviye günü (veya daha önce) hac için ihrama girdikten sonra yapacakları nafile bir tavafı müteakip hac sa'yini yapabilirler.

b. Müzdelife Vakfesi:

Haccedenlerin arefe gününü bayram gününe bağlayan geceyi nüzdelifede geçirmeleri sünnet, burada vakfe yapmak ise vâciptir.

Bunun Geçerli Olmasının Şartları

1. Hac için ihramlı olmak.

2. Arafat vakfesini yapmış olmak.

3. Belirli yerde yani Müzdelife sınırları içinde yapmak. Muhassır vadisi dışında Müzdelife'nin her yerinde vakfe yapılabilir. Kuzeh Dağı üzerindeki Meş'ar-i Harâm civarında yapılması sünnettir.

4. Belirli zaman içinde yapmak.

Müzdelife Vakfesinin Zamanı

Hanefîler'e göre bayramın 1. günü (10 Zilhicce) tan yerinin ağarmaya başlamasından (fecr-i sâdık) güneşin doğmasına kadar olan süredir.

Mâlikîler'e göre, arefe günü akşamı güneşin batışından bayram sabahı güneşin doğuşuna kadar olan süredir.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise gecenin yarısından itibaren güneşin doğuşuna kadar geçen süredir.

Mezheplere göre yukarıda belirtilen süreler içinde, ister uykuda, ister uyanık, ister bayılmış halde olsun, çok kısa da olsa bir zaman diliminde Müzdelife sınırları içinde bulunan veya buradan geçen kimseler, bu vecîbeyi yerine getirmiş sayılırlar.

Geceyi Müzdelife'de geçirip sabah namazını erkence kılmak, namazdan sonra telbiye, tekbir, tehlîl, zikir, dua ve istiğfar ile vakfeyi ortalık aydınlanıncaya kadar sürdürmek, ortalık iyice aydınlandıktan sonra güneş doğmadan Mina'ya hareket etmek tüm mezheplerde sünnettir.

Arefe günü akşamı Müzdelife'de akşam ve yatsı namazlarını yatsı vakti içinde cem-i te'hir ile kılmak: Hanefîler'e göre vâcip, Şâfiîler'e göre sünnettir.

Bu namazlar yatsı vaktinin çıkmasından endişe edilmedikçe Arafat'ta veya yolda kılınmaz; kılındığı takdirde, henüz yatsı vakti çıkmadan Müzdelife'ye ulaşılırsa:

Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre yeniden kılınır. Ebû Yûsuf'a göre Müzdelife'ye ulaşmadan kılınması mekruh ise de kılındığı takdirde iadesi gerekmez.

Cem'-i takdîm ve cem'-i te'hir ile kılınan namazlarda, iki farz arasında başka namaz kılınması mekruhtur. Bu sebeple akşamın sünneti ve yatsının ilk sünneti kılınmaz. Yatsının son sünnetiyle vitir kılınır.

İki vaktin namazı bir tek ezan ve bir tek ikametle kılınır. Yatsı namazı için ayrıca ezan ve ikamet gerekmez.

c. Şeytan Taşlama:

Haccın vâciplerindendir. Hanefî mezhebinde, şeytan taşlanan günlerde Mina'da gecelemek sünnettir. Diğer üç mezhepte ise, mazereti

olmayanların bu gecelerden her birinin yarıdan çoğunda Mina'da bulunmaları vâciptir. Aksi halde ceza gerekir.

Şeytan Taşlamanın Geçerli Olmasının Şartları

1. Taşlar cemrelere el ile fırlatılarak atılmalıdır.

2. Atılan şeyin, taş atma veya taşlama anlamını gerçekleştirecek bir madde olması gerekir. Hanefîler'in dışındaki üç mezhebe göre atılan şey mutlaka taş olmalıdır. Hanefîler'e göre ise, atılan şeyin taş, kurumuş çamur gibi üzerinde teyemmüm yapılması câiz olan bir madde olması gerekir. Ağaç, maden ve tezek gibi şeylerin atılması taşlama yerine geçmez.

3. Taşların her birini ayrı ayrı atmak gerekir. Hepsi birden atılırsa tek taş atılmış sayılır.

4. Taşlar cemre kümesinin üzerine yani taş havuzunun içine veya yakınına düşürülmelidir.

5. Taş, atıldığı yere atanın fiili sonucu ulaşmalıdır. Atılan taş, bir yere çarptıktan veya düştükten sonra bu yerin etkisi olmadan kendiliğinden atıldığı yere ulaşırsa, sahih olur. Meselâ birinin omzuna düşüp orada kaldıktan sonra o kişinin hareketiyle düşerse, istenilen yere ulaşsa bile sahih olmaz, yeniden atılmalıdır.

6. Gücü yetenler taşları bizzat kendileri atmalıdır. Yetmeyenler vekil tayin edebilirler.

7. Taşları belirli vakitler içinde atmak gerekir.

Şeytan Taşlama Zamanı

Hanefî ve Malikîlere göre bayramın I. günü fecr-i sâdıktan itibaren; Şafiî ve Hanbelîlere göre ise, gece yarısından itibaren bayramın IV. günü güneş batıncaya kadar olan süredir.

Bu süre içinde taş atılması câiz olmayan vakitler:

1. Bayramın I. Günü (10 Zilhicce); Bu günde yalnız Akabe Cemresi'ne 7 taş atılır.

Hanefîler'e göre, bayramın I. günü taş atma zamanı, tan yerinin ağarmasından (fecr-i sâdık) ertesi günün tan yeri ağarmasına kadar olan süre olmakla birlikte, belirlenen bu süre içinde, güneşin doğması ile öğle namazı vaktinin girmesi arasındaki vakitte taşlamak sünnet, sabah güneşin doğmasından önce ve akşam güneşin batmasından sonra taş atmak mekruhtur.

Mâlikîler'e göre taşlama vakti bayramın I. günü tan yerinin ağarmasıyla başlar ve akşam namazı vaktinin girmesine kadar devam eder.

Güneş battıktan sonra (gece veya ertesi gün) atılırsa, edâ değil kaza sayılır ve ceza gerekir.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise bu vakit gecenin yarısından bayramın IV. günü güneş batıncaya (teşrik günlerinin sonuna) kadar sürer. Bu sürenin herhangi bir anında taş atılması sahihtir. Ancak henüz güneş doğmadan atılması mekruh; güneşin doğuşundan zevale kadar geçen sürede sünnet; zevalden güneş batıncaya kadar kerâhetsiz câiz; mazeretsiz güneş battıktan sonraya geciktirmek ise mekruh sayılmıştır.

2. Bayramın II. ve III. Günleri (11-12 Zilhicce); Bu günlerin her birinde her üç cemreye yedişer olmak üzere toplam 21 taş atılır. Bu iki günde taş atma zamanı, zeval vaktinde başlar.

Hanefîlere göre ertesi gün fecr-i sâdıka kadar,

Malikîlere göre ise güneşin batmasına kadar devam eder.

Belirtilen bu sürenin herhangi bir bölümünde taş atma işi yapılabilir. Bu iki günde zevalden önce taş atılması ise câiz değildir.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise bu günlerle ilgili taşlamanın süresi de bayramın ilk günü gibi teşrîk günlerinin sonuna kadardır.

3. Bayramın IV. Günü (13 Zilhicce); Ebû Yûsuf, İmam Muhammed ve diğer üç mezhep imamına göre bayramın IV. günü taş atma vakti, ikinci ve üçüncü günlerde olduğu gibi zevalden itibaren başlar.

Ebû Hanîfe'ye göre ise bayramın dördüncü günü taş atma zamanı fecr-i sâdıkta başlar. Ancak taşların henüz güneş doğmadan atılması mekruh, güneşin doğuşundan zevale kadarki sürede câiz, zevalden sonra atılması ise sünnettir.

İster edâ, ister kazâ olsun, bayramın IV. günü güneşin batmasıyla taş atma süresi biter.

Atılacak Taş Sayısı

Bayramın I. günü, sadece Akabe Cemresi'ne 7 taş atılır, diğer iki cemreye taş atılmaz.

Bayramın II., III. ve IV. günleri ise, Küçük Cemre'den başlamak üzere, sıra ile her 3 cemreye, günde yedişerden 21 olmak üzere 3 günde 63 taş atılır.

Bayramın I. günü atılan 7 taş da eklenirse taşlamada atılan toplam taş sayısı 70 olur. Ancak bayramın IV. günü cemrelere taş atmak faziletli olmakla birlikte zorunlu değildir. IV. gün taş zorunlu olmadığı takdirde atılan taş sayısı 49 (70-21=49) olur.

Bayramın IV. günü taş atmayacak olanların,

Hanefîler'e göre IV. günü fecr-i sâdıktan önce,

Diğer üç mezhepte ise III. gün güneş batmadan önce Mina'dan ayrılmış olmaları gerekir.

Mina'nın Mekke tarafındaki sınırı, Akabe Cemresi'dir. Akabe Cemresi'nden Mekke cihetine birkaç adım ilerlemek bile Mina'dan ayrılmak sayılır.

Bayramın IV. günü taş atmayacak olanların, III. gün güneş batmadan Mina'dan ayrılmaları, Hanefîler'e göre sünnettir.

Güneş battıktan sonra ayrılmak mekruh ise de ceza gerekmez.

Şeytan Taşlamanın Sünnetleri

1. Taşları üç-beş metre mesafeden atmak.

2. Yedi taşı peş peşe atmak.

3. Bayramın ikinci, üçüncü ve dördüncü günleri sırayla Küçük, Orta ve Akabe cemrelerine taş atmak. Diğer üç mezhepte sıraya uymak sıhhat şartıdır.

4. Atılan taşların nohuttan büyük, fındıktan küçük olması.

5. Küçük ve Orta cemrelerde taş attıktan sonra dua etmek. Akabe Cemresi'ne taş attıktan sonra dua edilmez, orası hemen terk edilir.

6. Her bir taşı atarken "*Bismillâhi Allahü Ekber*" demek.

Şeytan Taşlamanın Mekruhları

1. Büyükçe bir taşı olduğu gibi veya kırıp birkaç parça yaparak atmak.

2. Cemre mahallinde biriken taşlardan alıp atmak.

3. Temiz olmayan meselâ pislik bulaşmış taşları atmak.

4. Bir cemreye aynı gün yediden çok taş atmak.

5. Taş atarken cemreler arasında sıraya uymamak.

Şeytan Taşlamanın Yapılışı

Cemre mahalline varmadan önce Müzdelife'de veya yolda yeteri kadar taş toplanıp hazırlanır. Sadece cemre mahallinde başkaları tarafından atılmış taşları alıp atmak mekruhtur. Taşları atmak için cemrelere yeteri kadar yaklaşılır. Atılacak taş, baş ve şahadet parmaklarının uçları ile tutulup "*Bismillâhi Allahü Ekber, rağmen li'ş-şeytân ve hizbih*" denilerek atılır. Atılan taş yerine ulaşmaz veya uzağa düşerse, onun yerine başkası atılır.

Şeytan Taşlamada Vekâlet

Hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi mazeretlerle cemre mahalline gidip bizzat taş atmaları mümkün olmayanlar, uygun kişileri vekil ederek taşlarını attırırlar. Mazeretin ölçüsü ayakta namaz kılmaktan âciz olmaktır.

İzdiham sebebiyle gündüz cemrelere yaklaşması mümkün olmayanlar taşlarını gece tenha zamanlarda atarlar.

Taş atma süresi içinde herhangi bir vakit, bizzat taşını atabilecek olan kişinin başkasını vekil etmesi câiz değildir.

Vekil olanlar, önce kendi taşlarını, daha sonra vekili oldukları kişinin taşlarını atarlar.

Vaktinde Atılamayan Taşların Kazası

Taş atma günlerinde her günün taşının kendi vakti içinde atılması vâcip olduğu gibi, vaktinde atılamayan taşların taş atma süresi içinde kazâ edilmesi de vâciptir.

Taş atma süresi, bayramın IV. günü güneşin batması ile son bulur. Bundan sonra eda ve kazâ olarak taşlama yapılmaz.

Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre, vaktinde atılamayan taşlar, taşlama süresi içinde kazâ edilse de cezası düşmez.

Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre ise taş atma süresi içinde kazâ edildiği takdirde cezası düşer.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise vaktinde atılamayan taşlar bayramın dördüncü günü güneş batmadan önce atıldığı takdirde, kazâ değil, eda sayılır. Gecikmeden dolayı ceza da gerekmez.

Not: Artan taşlar ihtiyacı olanlara verilir veya uygun bir yere bırakılır. Yeterli sayıdan fazlasının cemrelere atılması mekruhtur.

d. Saçları Tıraş Etmek veya Kısaltmak:

Saçların dipten tıraş edilmesi, kısaltmaktan evlâ görülmektedir.

Zamanı ve Yeri

Saçları tıraş etme veya kısaltmanın zamanı, bayramın ilk günü fecr-i sâdıktan, ömrün sonuna kadar devam eden süredir.

Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre, bayramın III. günü güneş batıncaya kadarki süre içinde yapılması vâciptir. Daha sonraya geciktirilmesi durumunda ceza (dem) gerekir.

Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed ile Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise bu vecîbenin bayramın ilk üç gününde yapılması vâcip değil, sünnettir.

Geciktirilmesi mekruh ise de ceza gerekmez. Ancak tıraş olmadıkça ihramdan çıkılmış olmaz ve ihram yasakları devam eder.

Umrede saçları tıraş etme veya kısaltmanın vakti, Umre tavafının dört şavtını tamamladıktan sonra başlar. Fakat umre sa'yini ihramlı olarak yapmak vâcip olduğu için sa'yi de yaptıktan sonra tıraş olmak gerekir.

Hac için ihrama girenler, bayramın ilk günü fecr-i sâdıktan önce, umre için ihrama girenler ise, umre tavafının en az dört şavtını tamamlamadan tıraş olmakla ihramdan çıkmış olmazlar, ihram yasağı işlemiş olurlar.

Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre, ister hac, ister umre için olsun, saçları tıraş etmenin veya kısaltmanın yeri Harem bölgesidir. Harem bölgesi dışında yapılması sahih ise de vâcip terk edildiği için ceza gerekir.

Ebû Yûsuf ve İmam Züfer'e göre, bu vecîbenin Harem bölgesinde yapılması vâcip değil, sünnettir.

Tıraş ile Diğer Menâsik Arasında Tertip

Hz. Peygamber Vedâ haccında bayramın ilk günü Mina'da önce Akabe Cemresi'ne yedi taş attı, sonra kurbanlarını kesti, daha sonra tıraş oldu ve aynı gün Mekke'ye gidip ziyaret tavafını yaptı ve tekrar Mina'ya döndü.

Ebû Hanîfe'ye göre, bunların ilk üçünde Hz. Peygamber'in yaptığı sıralamaya uymak vâciptir. Aksi halde ceza (dem) gerekir. Ancak, ifrad haccında şükür kurbanı vâcip olmadığından, nâfile olarak kesenlerin kurban konusunda tertibe uymaları vâcip değil, sünnettir.

Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed ile diğer üç mezhebe göre ise sıralamaya riayet sünnettir. Uyulmaması mekruh ise de ceza gerekmez.

Mâlikî mezhebinde Akabe Cemresi'ne taş atmanın tıraş ve tavaftan önce olması gerekir.

Ziyaret tavafında ise Ebû Hanîfe dahil, bütün müctehidlere göre tertip vâcip değil, sünnettir.

Tertibe uyulduğu takdirde;

İfrad haccı yapanlar Akabe Cemresi'ne taşlarını attıktan sonra,

Temettu' veya kırân haccı yapanlar ise taş atıp kurbanlarını kestikten sonra tıraş olup ihramdan çıkarlar.

Tıraş olabilecek duruma gelen kimseler saçlarını kendileri tıraş edebilecekleri gibi henüz kendileri tıraş olmadan başka ihramlıları da

Mekke'den ayrılmadan temizlendikleri takdirde, yola çıkmak için hazırlanmış bile olsalar, vedâ tavafını yapmaları gerekir.

Vakti ve Sıhhat Şartı

Vedâ tavafı ziyaret tavafından sonra yapılır.

Mekke'den ayrılıp mîkat dışına çıkılmadıkça vakti sona ermiş olmaz.

Vedâ tavafını yapmadan Mekke'den ayrılan kişi henüz mîkat sınırları dışına çıkmamışsa, ihramsız olarak Mekke'ye dönüp vedâ tavafını yapması vâciptir.

Mîkat dışına çıkılmışsa dönmek vâcip değildir ve artık ceza gerekir. Fakat dönülüp eda edilirse yani yeni bir umre yapmak üzere ihrama girip umreden sonra vedâ tavafı yapılırsa ceza düşer.

Ziyaret tavafından önce vedâ tavafı yapılmaz. Şayet yapılırsa, bu tavaf ziyaret tavafı sayılır. Çünkü Arafat vakfesinden sonra yapılan ilk tavaf hangi niyetle yapılırsa yapılsın ziyaret tavafı olur. Ziyaret tavafından sonra yapılan her tavaf da vedâ tavafı sayılır.

Hanefî mezhebinde vedâ tavafının Mekke'den ayrılırken yapılması daha faziletli ise de önceden yapmak da câizdir. Bu takdirde Mekke'den ayrılırken tekrar yapmak gerekmez.

Vedâ tavafını yaptıktan sonra Harem-i şerif'e gidip namaz kılmakta veya tavaf yapmakta bir sakınca yoktur. Bu durumda en son yapılan tavaf, vedâ tavafı olur.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre, vedâ tavafı Mekke'den ayrılırken yapılır. Aksi halde iadesi gerekir.

Mâlikîler'e göre ise vedâ tavafı vâcip değil sünnettir.

HACCIN SÜNNETLERİ

Hacda farz ve vâcipler dışında kalan diğer menâsik haccın sünnetleridir.

Sünnetlerin terkinde herhangi bir maddî ceza gerekmez.

Haccın sünnetleri *"aslî"* ve *"fer'î"* olmak üzere iki kısımdır.

Haccın (Aslî) Sünnetleri

Kudüm Tavafı: İfrad veya kırân haccı yapan âfâkîler için sünnet olup Arafat vakfesine kadarki süre içinde eda edilir.

Mekke'ye varınca geciktirilmeden yapılması müstehaptır.

Haccın sa'yi bu tavaftan sonra yapılacaksa tavafta *"ıztıbâ"* ve *"remel"* yapılır. Aksi halde yapılmaz.

tıraş edebilirler. Fakat tıraş olmadıkça veya saçlarını kısaltmadıkça diğer ihram yasaklarını yapamazlar.

Küçük tehallül (İlk tehallül):

Hanefî mezhebinde, cinsel ilişki dışındaki ihram yasaklarının kalkmasını sağlayan ilk tehallül ancak saçların tıraş edilmesi veya kısaltılması ile olur.

İlk tehallülün gerçekleşmesi için tertibe uymak gerekmediği gibi daha önce taş atma ve kurban kesme nüsüklerini yapmış olmak da gerekmez.

Bayramın ilk günü fecr-i sâdıktan sonra tıraş olmakla ilk tehallül gerçekleşir. Fakat Akabe Cemresi'ne taş atmak, kurban kesmek, hatta ziyaret tavafını yapmakla ne ilk ne de ikinci tehallül gerçekleşir.

Şâfiîler'e göre ilk tehallül taş atma, tıraş olma veya ziyaret tavafından herhangi ikisini yapmakla;

Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise Akabe Cemresi'ne ilk günkü taşları atmakla gerçekleşir.

Büyük tehallül (İkinci tehallül):

Cinsel ilişki dahil bütün ihram yasaklarının kalkması demektir.

İlk tehallülden sonra ziyaret tavafının da yapılmasıyla olur.

Şayet henüz tıraş olmadan ziyaret tavafı yapılmışsa, tıraş olmakla ilk ve ikinci tehallül her ikisi birden gerçekleşir.

Hanefîler dışındaki diğer üç mezhepte, ikinci tehallül için ziyaret tavafından başka sa'yin de yapılmış olması gerekir. Çünkü onlara göre sa'y vâcip bir nüsük değil, haccın rükünlerindendir.

e. Vedâ Tavafı:

Vâcip Olmasının Şartları

1. Haccetmiş olmak.

2. Hacceden kişinin âfâkî olması.

3. Kadınlar, Mekke'den ayrıldıkları esnada aybaşı veya loğusalık halinde olmamak.

Sadece umre yapanlar ile Mekke'de, Harem bölgesinde ve mîkat sınırları içinde ikamet eden hacıların, Mekke'den ayrılırken vedâ tavafı yapmaları gerekmez.

Henüz vedâ tavafını yapmadan aybaşı veya loğusa olan ve temizlenmeden Mekke'den ayrılan kadınlardan da vedâ tavafı düşer. Fakat

Âfâkî olmayanların, yani haccetseler bile Harem ve Hîl bölgeleri halkının, temettu' haccı veya sadece umre yapanların, ifrad haccı yaptıkları halde Mekke'ye uğramadan doğrudan Arafat'a çıkanların ve özel halleri sebebiyle Arafat vakfesinden önce kudüm tavafı yapamamış olan kadınların kudüm tavafı yapmaları gerekmez.

Hac Hutbeleri

Hacla ilgili olarak üç hutbe vardır:

Birinci hutbe: Zilhiccenin 7. günü Mekke'de, Harem-i şerif'te öğle namazından önce okunur.

İkinci hutbe: Arefe günü Arafat'ta Nemîre Mescidi'nde zevalden sonra cem'-i takdîm ile kılınan öğle ve ikindi namazlarından önce, cuma hutbesinde olduğu gibi, arada oturularak iki hutbe halinde okunur.

Üçüncü hutbe: Bayramın 2. günü öğle namazından önce Mina'da Mescid-i Hayf'ta okunur.

* Zilhiccenin 8. terviye günü güneş doğduktan sonra Mekke'den Mina'ya gitmek ve o günkü öğle namazından ertesi günkü sabah namazı dahil, beş vakit namazı Mina'da kılıp geceyi de Mina'da geçirmek ve arefe günü sabahı güneş doğduktan sonra buradan Arafat'a hareket etmek sünnettir.

* Arefe günü güneş battıktan sonra Arafat'tan Müzdelife'ye intikal edip geceyi burada geçirmek ve sabah namazını kıldıktan ve ortalık aydınlandıktan sonra buradan Mina'ya hareket etmek sünnettir.

* *"Eyyâm-ı nahr"* ve *"Eyyâm-ı Mina"* denilen Zilhiccenin 10, 11 ve 12. günlerinde Mina'da kalmak ve orada gecelemek, Hanefîler'e göre sünnet,

Diğer üç mezhepte ise vâciptir.

Muhassab'da bir süre dinlenmek Hanefîler'e göre sünnet-i kifâye, diğer mezheplerde ise müstehaptır.

Not: Bu vadi günümüzde Mekke'nin içinde kaldığından artık bu sünnet yapılamamaktadır.

HACCIN ÂDÂBI

1. Hac farîzası helâl kazanç ile eda edilmelidir.

2. Üzerlerinde kul hakkı bulunanlar yola çıkmadan önce hak sahiplerinin haklarını ödeyerek onlarla helâlleşmelidir.

3. Bir daha işlememek azim ve kararı ile günahlara tövbe edilmelidir.

4. Kazâya kalmış ibadetleri mümkün olduğunca kazâ edilmeye çalışılmalıdır.

5. Hac yolculuğu konusunda bilgisi bulunan kişilerle istişarede bulunulmalıdır.

6. Haline uygun, anlaşabileceği yol arkadaşları edinmelidir.

7. Yola çıkmadan akraba ve dostlarla vedalaşmalıdır.

8. Gösterişten ve böbürlenmekten sakınmalı, mütevazi ve ihlâslı olmalıdır.

9. Yola çıkarken ve eve dönüşte ikişer rek'at namaz kılmalıdır.

10. Gerek yolculukta gerek hac esnasında kırıcı davranışlardan sakınmalıdır.

11. Boş ve faydasız şeylerle meşgul olmayıp vakitler ibadetle değerlendirilmelidir.

UMRE

* Umre için belirli bir zaman yoktur, her zaman yapılabilir.

* Hanefî ve Mâlikîler'e göre müslümanın ömründe bir defa umre yapması müekked sünnettir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise farzdır.

Umrenin Farz ve Vâcipleri

Hanefîler'e göre umrenin farzları:

1. İhram

2. Tavaf. (İhram şart, tavaf ise rüköndür).

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre

1. İhram,

2. Tavaf,

3. Sa'y,

4. Tıraş (Bunlar rüköndür).

Mâlikî mezhebinde ise, ilk üçü rükün, tıraş ise vâciptir.

* Hanefî mezhebinde teşrîk günleri içinde umre yapmak, tahrîmen mekruhtur.

Diğer üç mezhepte, haccetmeyen kişilerin teşrîk günleri dahil her zaman umre yapmaları, kerâhetsiz câiz görülmüştür.

Haccedenler ise,

Mâlikîler'e göre bayramın 4. günü güneş batıncaya kadar,

Şâfiîler'e göre ise vedâ tavafı dışında haccın bütün menâsiki tamamlanmadıkça umre yapamazlar.

Umrenin Yapılışı

Bulunulan yere göre mîkat sınırında veya Harem bölgesi dışında usulüne göre ihrama girilir. Harem-i şerif'e gelince: "*Allah'ım, senin rızânı kazanmak için umre tavafını yapmak istiyorum. Onu bana kolay eyle ve kabul buyur!*" diye niyet edilerek umre tavafı yapılır. Tavaf namazı kıldıktan sonra, "*Allah'ım, senin rızânı kazanmak için umrenin sa'yini yapmak istiyorum. Bana kolaylık ver ve onu benden kabul eyle!*" diye niyet edilip Safâ ile Merve arasında umrenin sa'yi yapılır. Sa'y tamamlandıktan sonra, uygun bir yerde saçlar dipten tıraş edilir veya kısaltılır. Böylece umre tamamlanmış ve ihramdan da çıkılmış olur.

Hüküm Bakımından Hac Üçe Ayrılır:

Farz: Belirli şartları taşıyan yükümlünün ömründe bir defa haccetmesi farzdır.

Vacip: Yükümlü olmadığı halde, haccetmeyi adayan kişinin bu adağını yerine getirmesi vâciptir. Diğer nâfile ibadetlerde olduğu gibi, başlandıktan sonra bozulan nâfile haccın kazâsı da vâcip olur.

Nafile: Farz ve vâcip dışında yapılan hac ise nâfiledir. Hacla yükümlü olmayan çocukların yaptıkları hac ile bir kimsenin birinciden sonra adama (nezir) dışında yapacağı her hac nâfiledir.

Yapılış Şekli (Edası) Bakımından Hac Üçe Ayrılır:

a. İfrad Haccı: Umresiz yapılan hacdır. Sadece hac ibadeti yapıldığı için "*umresiz hac*" anlamında olmak üzere bu ad verilmiştir. Hac ayları içinde, hacdan önce umre yapmayıp, sadece hac niyetiyle ihrama girerek hac menâsikini eda edenler, ifrad haccı yapmış olurlar. İfrat haccında Arafat vakfesinden önce umre yapılmaz.

b. Temettu' Haccı: Temettu' "*yararlanmak, istifade etmek*" anlamına gelir. Aynı yılın hac aylarında umre ayrı ihramla, hac ayrı ihramla yapıldığı zaman iki ihram arasında, ihramsız, yani ihram yasaklarının bulunmadığı yasaksız bir zaman dilimi, umre ile hac arasında hac yasaklarının söz konusu olmadığı serbest bir vakit bulunduğu için bu ad verilmiştir. Temettu' haccı aynı yılın hac ayları içinde, umre ve haccı ayrı ayrı niyet ve ihramla yapmaktır.

c. Kırân Haccı: Her ikisine birlikte niyet edilerek aynı yılın hac ayları içinde umre ve haccı bir ihramda birleştirmektir. Hac ve umre tek ihramla yapıldığı için "*birleştirmeli hac*" anlamında bu adı almıştır.

Temettu' ve Kırân Haccının Şartları

1. Hacceden kişi Âfâkî olmalıdır. Harem ve Hil bölgelerinde, mîkat sınırları içinde ikamet edenlerin temettu' ve kırân haccı yapmaları câiz değildir. Hac aylarından önce Mekke'ye gidip hac günlerine kadar orada kalan Âfâkîler de bu konuda aynı hükme tâbidir. Bunlardan haccedecek olanların, o yıl hac ayları girdikten sonra umre yapmamaları gerekir. Yaptıkları takdirde, isâet etmiş olurlar; şükür kurbanı değil, ceza kurbanı keserler.

2. Umre ve hac, her ikisi aynı yılın hac aylarında yapılmalıdır. Şayet umre hac aylarından önce yapılmışsa veya umre tavafının en az dört şavtı, hac ayları girmeden tamamlanmışsa yapılan hac temettu' veya kırân değil, ifrad haccı olur.

3. Hac aylarında yapılan umreden sonra *"sahih ilmâm"* olmamalıdır. Umre ile hac arasında, Hanefîler'e göre memleketine giden; Şâfiîler'e göre ise mîkat sınırları dışına çıkan kimse, dönüşte tekrar umre yapmazsa, yaptığı hac temettu' değil, ifrad olur. Kırân haccında umreden sonra ihramdan çıkılmadığı için umre ile hac arasında ister mîkat dışına çıkılsın, ister memlekete veya başka bir yere gidilsin, kırân haccı ifrada dönüşmez.

Bunların Fazilet Bakımından Sıralanışı Şu Şekildedir:

Hanefîler'e göre kırân, temettu', ifrad;

Mâlikîler'e göre ifrad, kırân, temettu';

Şâfiîler'e göre aynı yıl arkasından umre yapmak şartıyla ifrad, temettu', kırân;

Hanbelîler'e göre ise temettu', ifrad, kırân.

Not:

Bu eda biçimlerinden hangisine göre yapılırsa yapılsın hac farîzası yerine gelmiş olur.

HAC-UMRE AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Hangisi, ihramlı için, bir fıtır sadakası kadar bağışta bulunmayı gerektiren cinayetlerden biri değildir?

A) Erkeklerin giyim eşyasını bir gündüz veya gece süresinden daha az giymeleri

B) Herhangi bir uzvun bir kısmına güzel koku sürmek

C) Saç ve sakalın dörtte birinden az kısmını tıraş etmek

D) Farz ve vacip olan tavaflarda setr-i avrete uymamak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İhramlı iken Harem bölgesinde yapılması yasak olan şeylerin yapılmasına cinayet denir.

Cinayet cezayı gerektirir. Hac veya umrede vâcip olan menâsikten birinin mazeretsiz olarak terk edilmesi veya zamanında yapılmaması da ceza gerektirmesi bakımından cinayet hükmündedir.

Hac esnasında işlenen kimi cinayetler. haccın bozulmasını ve kazâsını gerektirirken, kimileri ağırlık derecesine göre çeşitli ceza ve kefâreti gerektirirler. Cinayetin durumuna göre ödenmesi gereken kefâret ve cezalar şunlardır: Kazâ, bedene, dem, sadaka, bedel ödeme ve oruç.

Fıtır Sadakası Kadar Bağışta Bulunmayı Gerektiren Cinayetler Şunlardır:

1. Herhangi bir uzvun tamamına değil, bir kısmına güzel koku sürmek.

2. Saç ve sakalın dörtte birinden az kısmını tıraş etmek.

3. Bir el veya ayaktaki tırnaklardan bir kısmını kesmek yahut bir el veya ayaktaki tırnakların tamamını ayrı ayrı yer ve zamanlarda kesmek. Ancak her tırnak için ayrı ceza ödenir.

4. Her türlü giyim eşyasını bir gündüz veya gece süresinden daha az giymek.

5. Kudüm veya vedâ tavafını abdestsiz olarak yapmak. Diğer üç mezhepte abdestsiz tavaf sahih olmaz.

6. Vedâ tavafı veya sa'yin, dördüncü şavttan sonraki şavtlarını eksik yapmak veya bu şavtları yürüyerek yapmamak. Eksik bırakılan her şavt için ayrı ceza gerekir.

7. Farz ve vâcip olmayan tavaflarda setr-i avrete uymamak.

8. Şeytan taşlamada, bir günde atılan taşların, yarısından sonrasında eksik taş atmak. Eksik atılan her taş için ayrı ceza gerekir.

9. İhramlı veya ihramsız birini tıraş etmek. Başkasına elbise giydirmek veya güzel ko-

ku sürmekten dolayı bir şey gerekmez.

Cevap: D

2. Hac yolculuğuna çıkacakların malî imkânının yeterli olmasına ne ad verilir?

A) Kabul

B) Rihle

B) Kâbil

D) İstitâat

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İstitâat: Güç, kudret, gücü yetmek ve yapabilmek anlamlarına gelir. Kulun irâdî fiillerini gerçekleştirmesini sağlayan yetenek ve güç anlamında kullanılır.

Cevap: D

3. Kamerî aylarda oruç tutmanın müstehap olduğu 13, 14 ve 15. günlerine ne ad verilir?

A) Eyyâm-ı Îyd

B) Eyyâm-ı Nahr

C) Eyyâm-ı Bîd

D) Eyyâm-ı Savm

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eyyâm-ı Bîd: Kamerî ayların 13. 14. ve 15. günlerine denir. Peygamberimiz bu orucun tutulmasını teşvik etmiştir. Bu itibarla eyyâm-i bîd orucu tutmak müstehaptır.

Cevap: C

4. İhramdan çıkabilmek için gerekli olan saçları tıraş etme veya kısaltma konusunda hangisi yanlıştır?

A) Şâfiîlere göre, vacibin ifası için üç tel saçın tıraş edilmesi yeterlidir.

B) Mâlikîlere göre, saçların tamamının tıraş edilmesi vaciptir.

C) Hanefîlere göre vacip olan miktar, başın en az dörtte birindeki saçlardır.

D) Hanefilere göre, kadınların ihramdan çıkmaları için saçlarının dörtte birini kesmeleri gerekir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İhramdan çıkabilmek için gerekli olan saçları tıraş etme veya kısaltma konusunda Hanefîler'e göre vâcip olan miktar, başın en az dörtte birindeki saçlardır. Başın sadece dörtte birinde veya daha az kısmında saç varsa, hepsinin tıraş edilmesi veya kısaltılması gerekir. Ne kadar kısmında olursa olsun, saçların tamamının tıraş edilmesi veya kısaltılması ise sünnettir.

Şâfiîler'de, vâcibin ifası için üç tel saçın tıraş edilmesi veya kısaltılması yeterlidir.

Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise saçların tamamının tıraş edilmesi veya kısaltılması vâciptir.

Mezheplerin her birinde başın tıraş edilecek miktarı ile abdestte meshi gereken miktarı aynıdır.

Erkeklerin saçlarını dipten tıraş etmeleri, kısaltmaktan efdaldir.

Kadınlar ise saçlarının en az dörtte birinin uçlarından bir miktar keserler. Onların saçlarını dipten tıraş etmeleri mekruhtur. Saçların kısaltılması halinde kesilen miktar, parmak ucu (parmağın uç boğumu) uzunluğundan daha az olmamalıdır.

Cevap: D

5. Hanefilere göre ihrama girerken bir kere telbiye söylemenin hükmü nedir?

A) Farz

B) Müstehap

C) Vacip

D) Sünnet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Telbiye: Birine, buyur, emrine amadeyim diye cevap vermek anlamına gelir. İhramın iki rüknünden biridir. İhrama girerken "*Lebbeyk, Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek*" (*Allah'ım, davetine isteyerek uydum, emrine amadeyim. Senin eşin ve ortağın yoktur. Sana yöneldim, hamd senin, nimet senin, mülk de senindir. Eşin ve ortağın yoktur*) demektir. İhrama girerken bir defa telbiye söylemek farzdır. Bunun dışında erkeklerin ihramda bulunduğu müddetçe yüksek sesle telbiye okumaları sünnettir. Kadınlar ise telbiyede seslerini fazla yükseltmezler

Cevap: A

6. Hangisi ihram yasaklarının ihlali durumunda, yasağın çeşidine ve ihlal biçimine göre gereken cezalardan değildir?

A) Oruç tutmak

B) Kurban kesmek

C) Sadaka vermek

D) Köle azat etmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Normal zamanda helâl olan bazı fiiller ihramlı için yasak hale gelir. Kılık-kıyafet, cinsel hayat ve avlanmak gibi hususlarla ilgili olmak üzere gruplandırılabilecek bu yasakların ihlâli, yasağın çeşidine ve ihlâl biçimine göre değişen cezaları gerektirir. Bu cezalar 1. Kurban kesmek, 2. Sadaka vermek, 3. Bedelini ödemek ve 4. Oruç tutmaktan ibarettir.

Cevap: D

7. Hangisi Eşhuru'l-Hurum'dan değildir?

A) Recep

B) Zilkade

C) Zilhicce

D) Ramazan

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eşhuru'l-Hurum: Haram ayları manasına gelir. Kamerî aylardan Zi'l-Ka'de, Zi'l-Hicce, Muharrem ve Recep aylarını ifade etmek için kullanılır. Cahiliye döneminde de hürmet edilen bu aylar, muhterem kabul edilmiş ve bu aylarda savaşmak haram kılınmıştır. Ancak, düşman tarafından taarruz edilmesi halinde, müdafaa mahiyetinde savaşa müsaade edilmiştir.

Cevap: D

8. Edâ yani yapılış şekli bakımından hac kaça ayrılır?

A) 4

B) 5

C) 3

D) 2

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yapılış biçimi (edâ) açısından hac, İfrad Haccı, Temettu' Haccı ve Kırân Haccı olmak üzere üç çeşittir.

Cevap: C

9. Şafiî mezhebinde göre hangisi haccın vaciplerindendir?

A) Veda tavafı yapmak

B) Sa'y

C) Kudüm tavafı yapmak

D) Telbiye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre haccın müstakil vacipleri şunlardır:

1. İhrama mîkattan girmek
2. Cemrelere taş atmak
3. Müzdelife'de vakfe yapmak
4. Bayramın 1, 2 ve 3. günlerinde Mina'da gecelemek
5. Veda tavafı yapmak.

Cevap: A

10. Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre her zaman, Hanefilere göre ise sonrasında Müzdelife vakfesi yapılacağı için bayram günü sabah namazını vaktin evvelinde kılmaya ne denir?

A) Ta'cil

B) Tağlîs

C) İbrâd

D) Tebrîd

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tağlîs: Sabah namazının vakti girdikten sonra, ortalık

henüz ağarmadan kılmak demektir. Hanefîlerin dışındaki üç mezhebe göre evlâ olan budur.

Cevap: B

11. Hangisi ihram yasaklarından biridir?

A) Tıraş olmak

B) Çamaşır yıkamak

C) Diş fırçalamak

D) Su ürünlerini avlamak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Niyet ve telbiye ile birlikte ihramın yasakları başlar. İhramlıya, vücudundaki saç ve kılları kesmesi, yolması veya tıraş etmesi; tırnak kesmesi; dikişli elbise giymesi (erkekler için); güzel koku sürünmesi; süslenmek için yağ, boya vb. makyaj malzemesi kullanması; başını (erkekler için) ve yüzünü örtmesi, eldiven, çorap ve topukları örten ayakkabı giymesi; cinsi münasebette bulunması; avlanması ve harem bölgesindeki bitkileri kesmesi yasaktır.

Cevap: A

12. Hanefi mezhebinde arefe günü mazeretsiz olarak güneş batmadan önce Arafat'tan ayrılmamanın hükmü nedir?

A) Mendup

B) Vacip

C) Haram

D) Müfsid

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefîler'e göre arefe günü gündüz Arafat'ta bulunanların, mazeretsiz olarak güneş batmadan önce Arafat'tan ayrılmamaları vâciptir. Mazeretsiz olarak ayrılan kimse, henüz güneş batmadan bu bölgeye tekrar dönerse, bir şey gerekmez; aksi halde ceza (dem) gerekir. Fakat gündüz Arafat'ta bulunmayıp güneş battıktan sonra gelenlere bir ceza gerekmez. Şâfiîler'e göre, güneş batmadan ayrılanlara da ceza gerekmez. Mâlikî mezhebinde ise, gecenin bir cüzünde Arafat'ta bulunmak vakfenin sıhhat şartıdır. Güneş batmadan Arafat'tan ayrılıp bir daha dönmeyen kişinin haccı bâtıl olur. Gündüzün çok az da olsa bir kısmında Arafat'ta bulunmak Mâlikîler'e göre vâciptir. Süresi içinde kısa da olsa bir müddet Arafat'ta bulunamayanlar hacca yetişememiş olurlar. Daha sonraki senelerde yeniden haccetmeleri gerekir.

Cevap: B

13. Hem haccı hem de umreyi aynı ihramla yapmaya ne denir?

A) Kıran

B) İfrâd

C) Umre

D) Temettu'

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kırân Haccı: Her ikisine birlikte niyet edilerek aynı yılın hac ayları içinde umre ve haccı bir ihramda birleştirmektir.

Cevap: A

14. Zilhiccenin 10. günü şeytan taşlama hangi cemrede yapılır?

A) Küçük cemre

B) Cemre-i suğrâ

C) Akabe cemresi

D) Cemre-i vustâ

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bayramın I. Gününde (10 Zilhicce) Akabe Cemresi'ne 7 taş atılır.

Cevap: C

15. Aşağıdakilerden hangisi tavafın vaciplerindendir?

A) Hervele yapılan sa'ym tavafında erkeklerin remel yapması

B) Tavafa hacerü'l-esved veya hizasından başlanması

C) Hanefîlere göre bedende necaset olmaması

D) Tavafın şavtları arasında muvâlat olması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tavafın Vâcipleri

1. Abdestli olmak.
2. Setr-i avret: Avret yerlerin örtülü olması.
3. Teyâmün; Kâbe'yi sol tarafına alıp kendisi Kâbe'nin sağında olacak şekilde yürümek.
4. Tavafa Hacerülesved veya hizasından başlamak.
5. Tavafı, hatîmin dışından dolaşarak yapmak.
6. Farz ve vâcip tavafları yedi şavta tamamlamak.
7. Gücü yetenler tavafı yürüyerek yapmak.
8. Tavaf namazı kılmak.

Cevap: B

16. Şafiîlere göre ziyaret tavafının vakti ne zaman başlar?

A) Arafat vakfesini yaptıktan sonra

B) Zilhiccenin 10. günü fecr-i sâdıktan itibaren

C) Kurban bayramının 1. günü güneşin doğuşundan sonra

D) Zilhiccenin 9'unu 10'una bağlayan gecenin yarısından itibaren

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefî ve Mâlikîler'e göre ziyaret tavafının vakti bayramın ilk günü fecr-i sâdıktan itibaren başlar. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise ziyaret tavafının vakti, arefe günü gece yarısından iti-

baren başlar. Ziyaret tavafı ilk vaktinden sonra her zaman yapılabilirse de Ebû Hanîfe'ye göre bu tavafın kurban kesme günlerinde, yani bayramın üçüncü günü güneş batıncaya kadar; Mâlikîler'e göre ise zilhiccenin sonuna kadar yapılması vâciptir. Mazeretsiz olarak daha sonraya bırakılırsa ceza (dem) gerekir.

Cevap: D

17. Mîkât ve Harem sınırları ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Âfâkî bir kimse, doğrudan Kabe'yi ziyaret kastı olmadan Hill bölgesine girerken mîkât sınırını ihramsız geçer, daha sonra Harem'e gidecek olursa, tekrar mîkât sınırına çıkar ve ihrama girer.

B) Hill bölgesinde oturan kişiler hac ve umre kastı olmadan Mekke'ye gitmek isterlerse, Harem bölgesine ihramsız girer ve isterlerse Kâbe'yi ihramsız tavaf edebilirler.

C) Şafiî mezhebine göre hac ve umre niyeti olmaksızın bilimsel bir toplantı için Mekke'ye giden bir kimsenin ihrama girmesi şarttır.

D) Harem bölgesinde oturan fakat Mekkeli olmayan kişi, Hill bölgesinden sayılan bir bölgeye gittiğinde Harem'e ancak ihramlı dönebilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hill bölgesinde yaşayanların, hac ve umre kastı olmadan harem bölgesine ihramsız olarak girmeleri caizdir. Buralarda ikâmet edenler hac ve umre için bulundukları yerden ihrama girerler. Mekke'de ikâmet edenler, hac için Mekke'de ihrama girerler, umre için ise, hill bölgesine çıkarak burada ihrama girerler. Mekkeli olmayıp dışarıdan gelen kişiler, umre yapıp ihramdan çıktıktan sonra, umre için yeniden ihrama girmek istediklerinde, aynı şekilde harem dışına çıkarak ihrama girerler.

Cevap: B

18. Harem bölgesinin sınırlarından, Kâbe'ye en uzak olan yer aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ci'râne

C) Batn-ı Nemîre

B) Seniyyetü'l-cebel

D) Ten'im

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Harem Bölgesi: Mekke ile etrafında, bitkileri koparılmamak ve av hayvanlarına zarar verilmemek üzere belirli sınırlar içindeki emniyetli bölgedir. Bu bölgede oturanlara Mekkî (Mekkeli) denir. Harem bölgelerinin sınırla-

rını Cibrîl'in rehberliğiyle Hz. İbrâhim belirlemiş, sınırları gösteren işaretler daha sonra Hz. Peygamber tarafından yenilenmiştir. Bu sınırlar Kâbe'ye eşit uzaklıkta değildir. En yakını, Mekke'ye 8 km. mesafede Medine istikametinde "*Ten'îm*"; en uzak olanları ise Tâif yönünde "*Ci'râne*" (Şi'bü Âl-i Abdullah) ve Cidde istikametinde Hudeybiye yakınlarında "*Aşâir*"dir. Diğerleri ise, Irak yolu üzerinde "*Seniyyetül-cebel*", Yemen yolu üzerinde "*Edâtü Libn*" (Hüseyniye) ve Arafat sınırında "*Batn-ı Nemîre*"dir.

Cevap: A

19. Aşağıdakilerden hangisi sadece Hanefilere göre ihramın rükünlerindendir?

A) Iztıbâ

C) Niyet

B) Hervele

D) Telbiye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Telbiye: Birine, buyur, emrine amadeyim diye cevap vermek anlamına gelir. İhramın iki rüknünden biridir.

Cevap: D

20. Hanefilere göre umre tavafı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Cünüp olarak yapılırsa sahih olmaz.

B) Cünüp olarak yapmak dem gerektirir.

C) Setr-i avrete uymamak dem gerektirir.

D) Abdestsiz olarak yapmak dem gerektirir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Umre tavafı bütün mezheplere göre umrenin farzlarından biridir. Bu tavafın ilk dört şavtı rükündür. Yedi şavta tamamlanması ise vaciptir. Umre tavafının vakti, umre ihramına girilmesinden sonra başlar. Son vakti için bir sınır yoktur. Umre, hac günlerinin dışında her hangi bir vakitte yapılabilir. Koyun veya keçi kesmeyi (dem) gerektiren cinayetlerden biri de ziyaret ve umre tavaflarını abdestsiz; kudüm, vedâ ve umre tavaflarını cünüp olarak yapmaktır. Tavaf abdestli olarak iade edilirse ceza düşer. Hanefîler dışındaki üç mezhepte hadesten tahâret, tavafın sıhhat şartı olduğundan, cünüp veya abdestsiz olarak yapılan tavaf sahih olmaz.

Cevap: A

21. İhsâr ile alakalı aşağıdaki bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Şafiîlere göre ihsâr sebebiyle yapılamayan nafile haccın kazası gerekmez.

B) Hanefîlere göre ihsâr hedyi, kişinin engellendiği yerde kesilebilir.

C) Hanefîlere göre kişinin parasız kalması ihsâr sebebi sayılır.

D) Şafiîlere göre hastalık ihsar sebebi sayılmaz.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İhsâr, hac veya umre yapmak üzere ihrama girdikten sonra, herhangi bir sebeple tavaf ve vakfe yapma imkânının ortadan kalkması demektir. Bunlardan herhangi birini yapma imkânı olursa, ihsâr gerçekleşmez. Hanefîler'e göre düşmanın engellemesi, savaş sebebiyle yolların kapanması, hastalık, parasız kalmak, kadının yanındaki mahreminin ölmesi gibi, hac yolculuğunu ve dolayısıyla tavaf ve vakfeyi önleyen her türlü engel, ihsâr sebebi sayılır. Şâfiîler'e göre ihsâr, ancak düşmanın engellemesiyle meydana gelir.

İhramdan ancak, hac veya umre yapılarak çıkılır. Hac ve umre yapması engellenen kişiye gelince eğer sadece umre veya ifrad haccı için ihrama girmişse bir adet, şayet kırân haccı için ihrama girmişse iki adet *"ihsâr hedyi"* keserek ihramdan çıkar. Hanefîler'e göre ihsâr hedyi de, diğer hedy kurbanları gibi, ancak Harem bölgesinde kesilir. Şâfiîler'e göre ise, ihsârlı kişinin bulunduğu yerde kesilir. Hanefîler'e göre, ihsâr durumuyla karşılaşan kişi, Harem bölgesi dışında ise, kesilme vaktini belirleyerek Harem bölgesinde kendi adına ihsâr kurbanı kestirir. Kurbanın kesilmesiyle tıraş olmasa bile, ihramdan çıkmış sayılır. Şâfiîler'e göre ise, tıraş olmadıkça ihramdan çıkılmaz. Henüz ihsâr hedyi kesilmeden ihramdan çıkılır veya ihram yasakları yapılırsa ceza gerekir.

Cevap: B

22. Bedel göndermenin caiz olması ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) İmam Malik'e göre istitâat şartı gerçekleştiği hâlde sağlıklı olmayan kişinin yerine bedel göndermesi gerekir.

B) İmam Şafiî'ye göre vucûp şartları oluşan kişi sakat (fizikî engelli) ise, yerine bedel göndermesine ve vasiyet etmesine gerek yoktur.

C) Hanbelî mezhebindeki esas görüşe göre, vucûp şartları oluştuğu hâlde yol güvenliği olmayan kişi hacca bedel göndermelidir.

D) Malikî mezhebine göre güvenli bir kafile ile hacca gitme imkânı olsa bile yanında mahremi olma-

yan bir kadının yerine bedel göndermesi gerekir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefîler'e göre bedel gönderilecek kişinin, daha önce haccetmiş olması efdal ise de şart değildir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre, vekilin daha önce haccetmiş olması gerekir.

Hanbelî mezhebine göre, vücûp şartları oluştuğu hâlde yol güvenliği olmayan kişi hacca bedel göndermelidir.

Cevap: C

23. Hacda kesilen kurbanlarla ilgili olarak hangisi doğrudur?

A) Şafiîlere göre kıran hedyinin etinden kesen yiyebilir.

B) Hanefîlere göre ihsâr hedyinin etinden kesen yiyebilir.

C) Şafiîlere göre temettü hedyinin etinden kesen yiyebilir.

D) Hanefîlere göre kıran hedyinin etinden kesen yiyebilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tatavvu (nâfile) olarak kesilen hedy kurbanları ile temettu' ve kırân haccı yapanların şükür kurbanı olarak kestikleri hedy kurbanlarının etlerini, zengin-fakir herkes yiyebilir. Bunların etlerinden sahiplerinin de yemeleri müstehaptır.

Ceza hedyi ile ihsâr hedyinin etlerinden bunların sahipleri, bakmakla yükümlü oldukları kimseler ve zenginler yiyemezler. Bunların etlerini adak kurbanı gibi ancak yoksul kimseler yerler.

Cevap: D

24. İhram yasaklarını unutarak ihlâl eden kimse ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Hanefîlere göre kasten yapmış gibi cezasını öder.

B) Malikîlere göre kesinlikle kurban kesmesi gerekir.

C) Bütün mezheplere göre tevbe etmesi yeterlidir.

D) Hanefîlere göre kurbanlar sadakaya dönüşür.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İhram yasakları bir mazeretle de yapılsa, yine ceza gerekir. Ancak bu yasaklar meselâ hastalık veya geçirilen bir kaza sebebiyle başın tıraş edilmesi, örtülmesi yahut elbise giydirilmesi gibi semavî bir mazeretle yapılırsa ceza olarak mutlaka dem (koyun veya keçi kesmek) gerekmez. Böyle bir durumla karşılaşan kişi muhayyer olur. İster peş peşe veya aralıklı olarak üç gün oruç tutar, isterse altı

yoksula birer fıtır sadakası kadar bağış yapar, bir yoksula altı gün fıtır sadakası verse de olur yahut da Harem bölgesinde bir dem keser. Hanefîler'e göre bilgisizlik, yanılma, unutma, baskı (tehdit) gibi semavî olmayan mazeretlerle işlenen yasaklar için muhayyerlik yoktur, koyun veya keçi kurban etmek gerekir. Diğer üç mezhepte ise, semavî olmayan mazeretlerden dolayı da muhayyerlik vardır. Yani ihram yasaklarını unutarak ihlâl eden kimse Hanefîlere göre kasten yapmış gibi cezasını öder.

Cevap: A

25. Zilhicce ayının 10, 11 ve 12. günlerine ne ad verilir?

A) Eyyâm-ı nahr

B) Eyyâm-ı tertîp

C) Eyyâm-ı vakfe

D) Eyyâm-ı sıyâm

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eyyam-ı Nahr: Kurban kesme günleri demektir. Zilhicce ayının 10, 11 ve 12. günleridir.

Cevap: A

26. Aşağıdakilerden hangisi tavaf namazı ile ilgili yanlış bir hükümdür?

A) Müstakil bir vaciptir.

B) Şafiîlere göre kerahet vakitlerinde kılınmaz.

C) Hanefîlere göre terki hac cinayeti sayılmaz.

D) Harem bölgesi dışında kılmak mekruhtur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tavaf Namazı: Tavafın hangi çeşidi olursa olsun, tavaftan sonra iki rekat tavaf namazı kılmak vaciptir. Tavaf namazı vacip olmakla birlikte, haccın veya tavafın vacibi sayılmadığından, terk edilmesi hac cinâyeti sayılmaz ve bir ceza gerekmez. Bununla birlikte, arada tavaf namazı kılmadan peş peşe tavaf yapmak mekruhtur. Tavaf namazının ilk rekatında Kâfirûn, ikinci rekatında da İhlas sûrelerinin okunması müstehaptır. Tavaf için kerahet vakti olmadığı halde, tavaf namazı mekruh olan vakitlerde kılınmaz. Kerahet vakti değilse, tavafın hemen peşinden bu namazı kılmak müstehaptır. Ancak, çeşitli sebeplerle tavafın hemen arkasından kılınmayıp, daha sonra kılınsa yerine getirilmiş olur.

Cevap: B

27. Umre ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Malikîlere göre tıraş, umrenin vaciplerindendir.

B) Umre senenin sadece belirli günlerinde yapılabilir.

C) Şafiîlere göre umre her zengin Müslümana sünnettir.

D) Ravza-i Mutahhara'yı ziyaret etmek umrenin şartlarındandır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mâlikî mezhebinde İhram, Tavaf ve Sa'y rükün, tıraş ise vâciptir.

Cevap: A

28. İfrad, temettü've kıran haccı ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kıran ve temettü' haccını Mekkeliler yapamaz.

B) İfrad haccında Arafat vakfesinden önce umre yapılmaz.

C) Kıran ve temettü' haccında hedy kurbanı kesmek vaciptir.

D) Malikîlere ve Şafiîlere göre, en faziletli hac temettü'dur.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mâlikîler'e göre en faziletli hac ifrad; Şâfiîler'e göre ise aynı yıl arkasından umre yapmak şartıyla en faziletli hac ifrad'dır.

Cevap: D

29. Hacda kurban kesmeye maddi gücü olmayan kişinin tutacağı oruç miktarı ve yeri hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) 10 gün: Kişi istediği yerde tutulabilir.

B) 10 gün: 7 gün hacda, 3 gün memlekettedir.

C) 10 gün: 3 gün hac öncesi, 7 gün hac sonrasıdır.

D) 7 gün: Hepsinin memlekette tutulması gerekir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hacda kurban kesmeye maddi gücü olmayan kişi 3 gün hac öncesi, 7 gün hac sonrası oruç tutar.

Cevap: C

30. Aşağıdaki müctehidlerden hangisine göre haccın ifâsı fevrî değildir?

A) Ebû Yûsuf

B) İmam Malik

C) İmam Muhammed

D) Ahmed b. Hanbel

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İmam-ı Muhammed haccın terahî üzere farz olduğu görüşünde olduğundan, hemen

gidilmeyip de sonraki senelerde gidilmesinde bir mahzur olmadığını ifade eder.

Cevap: C

31. Müzdelife hangi vadi ile Mina'dan ayrılır?

A) Muhassab

B) Muhassır

C) Meş'ari'l-haram

D) Urâne

Açıklama:

Müzdelife: Arafat ile Mina arasında, Harem sınırları içinde bir bölgedir. Mina'dan Muhassır vadisi ile ayrılır.

Cevap: B

32. Tavafla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Şafiîlere göre tavaf namazı vaciptir.

B) Şafiîlere göre tavafın en az dört şavtı farzdır.

C) Hanefîlere göre Mescid-i Haram'ın üst katından tavaf sahih değildir.

D) Hanefîlere göre tavafın son üç şavtından birini yapmayana ceza gerekir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefîlere göre tavafın son üç şavtından birini yapmayana ceza gerekir.

Cevap: D

33. Tavaf esnasında, Haceru'l-Esved'i selamlamaya ne denir?

A) İstilâm

B) Iztıbâ

C) İstilzam

D) Şavt

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İstilâm: Selâmlamak anlamına gelir. Kâbe'yi tavaf ederken Hacerü'l-Esved'i öpmek, yaklaşmak mümkün olmaması halinde Hacerü'l-Esved'e karşı el kaldırıp işaret ederek selamlamak demektir. Kâbe'yi tavafa Hacerü'l-Esved'in bulunduğu Rüknü'l-Yemânî köşesinden başlanır. Tavafa başlamadan önce, hangi tavafın yapılacağına niyet edilir, Hacerü'l-Esved istilâm edilir ve Kâbe sol tarafa alınıp dua okuyarak tavafa başlanır. Hatîmin dışından, Kâbe'nin etrafı dolaşılır. Hacerü'l-Esved'in hizasına gelindiğinde, tekrar istilâm edilir. Hacerü'l-Esved'i öpmek, mümkün değilse işaret ederek selamlamak sünnettir.

Cevap: A

34. Haccın farziyetini bildiren ayet hangisidir?

A) Hac 2

B) Haşr 13

C) Al-i İmran 97

D) Fetih 14

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Al-i İmran 97. Âyet şu şekildedir: *"Onda açık açık deliller, İbrâhim'in Makâmı vardır. Ona giren, güvene erer. Yoluna gücü yeten herkesin, o Ev'e gi(dip haccet)mesi, insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. Kim nankörlük ederse şüphesiz Allah, bütün âlemlerden zengindir."*

Cevap: C

35. Veda tavafının diğer bir adı hangisidir?

A) Firak

B) Ziyaret

C) Sader

D) Nihayet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sader: Ayrılma demektir. Vedâ Tavafı (sader tavafı): Mekkeli olmayan ve Mekkeli hükmünde sayılmayan, uzak bölgelerden gelmiş hacıların Mekke'den ayrılmadan yapmaları gereken en son tavaftır.

Cevap: C

36. İhram yasaklarının ihlâl edilmesine ne ad verilir?

A) Fevt

B) Zebh

C) Hedy

D) Cinayet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cinâyet: Günah işlemek, işlenen suç ve günah anlamlarına gelir. Mala ve cana yönelik hukuka aykırı fiiller ile hacda ihram veya harem sebebiyle yapılması yasak olan işleri ifade eder.

Cevap: D

37. Umrenin farzları Hanefilere göre hangisidir?

A) İhram ve tavaf

B) Tavaf ve telbiye

C) Say ve ihram

D) İhram ve tıraş

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefîler'e göre umrenin farzları: 1. İhram 2. Tavaf. (İhram şart, tavaf ise rükündür).

Cevap: A

38. Ridânın bir ucunu sağ kolun altından geçirip sol omuz üzerine atarak, sağ kolu ve omuzu ridânın dışında bırakmaya ne denir?

A) Iztıbâ'

B) İstiva

C) Dem

D) İşrak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Izdıbâ: Bir şeyi koltuğun altına sokmak anlamına gelir. Hac ve umrede erkeklerin, sağ omuzlarını dışarıda bırakacak şekilde ihram giymelerine denir. Erkekler, giymiş oldukları iki parça ihramdan, vücudun belden üstünü örten parçasının bir ucunu, sağ kolun altından geçirip, sol omuz üzerine atmak suretiyle sağ kol ve omuzu ridânın dışında bırakırlar. Remel yapılması gereken tavafların bütün şavtlarında ızdıbâ sünnettir. Şafiîlere göre, Safâ ile Merve arasında sa'y edilirken ızdıbâ yapmak da sünnettir. Tavaf bitince omuz örtülür ve tavaf namazı omuzlar örtülü olarak kılınır. Remel yapılan tavaflar dışında ızdıbâ yapmak mekruhtur.

Cevap: A

39. Hangisi *"dem"* gerektiren cinayetlerden değildir?

A) Saçın tamamını tıraş etmek

B) Mîkatı ihramsız geçmek

C) Müzdelife vakfesini özürsüz olarak terk etmek

D) Bir elin veya ayağın tırnaklarının bir kısmını kesmek

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bir el veya ayaktaki tırnaklardan bir kısmını kesmek yahut bir el veya ayaktaki tırnakların tamamını ayrı ayrı yer ve zamanlarda kesmek fıtır sadakası kadar bağışta bulunmayı gerektiren cinayetlerdendir.

Cevap: D

40. Haccetmek üzere ihrama giren kişinin Arafat vakfesine yetişememesine veya vakfe süresi içinde bir an bile olsa Arafat'ta bulunamamasına ne denir?

A) Te'hîr

B) Ta'cîl

C) Fevât

D) Fetk

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fevât: Yitirmek ve zamanını kaçırmak demektir. Hac görevini yapan kimsenin süresi içinde Arafat vakfesine yetişememesi, vakfenin zamanını kaçırması anlamına gelir. Bu kimse, o yılki haccına devam eder, ceza olarak bir bedene (büyük baş hayvanı) kurban keser ve daha sonraki yıllarda haccını kaza eder.

Cevap: C

41 Bir hac mevsiminde iki ayrı ihramla önce umre sonra hac yapılmasına ne denir?

A) Temerrüd

B) Temettu'

C) Kıran

D) İfrâd

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Temettu' Haccı: Aynı yılın hac ayları içinde, umre ve haccı ayrı ayrı niyet ve ihramla yapmaktır.

Cevap: B

42. Hangisinde hac ayları doğru olarak sıralanmıştır?

A) Şevval-Zilkâde–Zilhicce

B) Muharrem- Zilkâde – Zilhicce

C) Zilkâde-Zilhicce--Receb

D) Rebîulevvel- Zilkâde – Zilhicce

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Bakara 2/197: *"Hac bilinen (Şevval, Zilkade, Zilhicce) aylardadır"* şeklinde geçer.

Cevap: A

43. Hangisi hac menâsikinin yapıldığı mekânlar arasında yer almaz?

A) Metaf

B) Mes'a

C) Mina

D) Medine

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Metâf: Tavaf edilen yer anlamına gelir. Mescid-i Haram içerisinde, tavaf etmek için tahsis edilen yeri ifade eder.

Mes'â: Hac veya umre yapan kimselerin, Safâ ile Merve arasında, sa'y ettikleri yere verilen isimdir.

Mina: Mekke'ye 4,5 km. mesafede, Arafat'a giden yol üzerinde, Müzdelife ile Mekke arasında, Harem sınırları içerisinde bir bölgenin ismidir. Büyük, orta ve küçük cemreler buradadır. Terviye günü (Zilhiccenin 8. günü) güneş doğduktan sonra ihramlı olarak Mekke'den Mina'ya gelip burada öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazını kılmak, burada gecelemek, arefe günü sabah namazını kıldıktan sonra Arafat'a gitmek sünnettir. Hanefîlere göre şeytan taşlama günlerinde Minâ'da gecelemek sünnettir. Diğer mezheplere göre ise vaciptir.

Cevap: D

44. İhrama girerken niyet ve telbiyeden önce vücuda güzel koku sürmenin hükmü nedir?

A) Haramdır

B) Müstehaptır

C) Vâciptir

D) Mekrûhtur

(2010 MBSTS)

Açıklama:

İhramın sünnetlerinden biri de niyet ve telbiye yapmadan önce vücuduna güzel kokular sürmektir.

Cevap: B

45. Harem bölgesi ile mikat sınırları arasında kalan alana ne denir?

A) Hill Bölgesi

B) Hicaz Bölgesi

C) Arafât Bölgesi

D) Âfâk Bölgesi

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Hill Bölgesi: Harem bölgesi ile Mîkat yerleri arasındaki yerlerdir. Bu bölgede ikamet edenlere *Mîkatî* veya *Hillî* denir. Hillî, Hil bölgesinde yaşayan kişi anlamındadır. Mîkatîler gerek hac gerek umre için Harem bölgesine girmeden bulundukları Hill bölgesinde ihrama girerler. Hill bölgesinin Mekke'ye en yakın olan yeri, Ten'îm'dir.

Cevap: A

HAC-UMRE ÖRNEK SORULAR

1. Hanefî mezhebinde teşrîk günleri içinde umre yapmanın hükmü nedir?

A) Haram
B) Sünnet
C) Mendup
D) Tahrîmen mekruh

2. Kesiliş amaçlarına göre Hac veya umre dolayısıyla kesilen kurbanlar arasında hangisi yoktur?

A) Şükür Demi
B) İhsar Demi
C) Kudûm Demi
D) Cinâyet Demi

3. Hanefî ve Mâlikîler'e göre müslümanın ömründe bir defa umre yapmasının hükmü nedir?

A) Farz
B) Müekked sünnet
C) Mendup
D) Vacip

4. Şeytan taşlamanın sünnetleri arasında hangisi yoktur?

A) Yedi taşı peş peşe atmamak
B) Küçük ve Orta cemrelerde taş attıktan sonra dua etmek
C) Atılan taşların nohuttan büyük, fındıktan küçük olması
D) Taşları üç-beş metre mesafeden atmak

5. Şeytan taşlamanın mekruhları arasmda hangisi yoktur?

A) Atılacak taşları çantada toplamak
B) Büyükçe bir taşı olduğu gibi veya kırıp birkaç parça yaparak atmak
C) Temiz olmayan meselâ pislik bulaşmış taşları atmak
D) Taş atarken cemreler arasında sıraya uymamak.

6. Müzdelife vakfesinin geçerli olmasının şartları arasında hangisi yoktur?

A) Hac için ihramlı olmak

B) Arafat vakfesini yapmış olmak

C) Belirli yerde yani Müzdelife sınırları içinde yapmak

D) Her zaman yapılabilir

7. Mâlikîler'e göre vedâ tavafının hükmü nedir?

A) Sünnet

B) Vacip

C) Farz

D) Mendup

8. Cinsel ilişki dahil bütün ihram yasaklarının kalkmasına ne denir?

A) İlk tehallül

B) Küçük tehallül

C) Büyük tehallül

D) Cemre

9. İster edâ, ister kazâ olsun taş atma süresi ne zaman biter?

A) Bayramın III. günü güneşin batmasıyla

B) Bayramın IV. günü güneşin batmasıyla

C) Bayramın IV. günü sabah

D) Bayramın IV. günü ikindi

10. Arefe günü akşamı Müzdelife'de akşam ve yatsı namazlarını yatsı vakti içinde cem-i te'hir ile kılmak nın hükmü nedir?

A) Hanefîler'e göre farz, Şâfiîler'e göre sünnettir.

B) Hanefîler'e göre vâcip, Şâfiîler'e göre menduptur.

C) Hanefîler'e göre vâcip, Şâfiîler'e göre sünnettir.

D) Hanefîler'e göre sünnet, Şâfiîler'e göre vaciptir.

11. Hangisi Resûlullah'ın Veda Haccı'nın diğer bir adı değildir?

A) Haccetü'l-Vedâ

B) Haccetü'l-Belâğ

C) Haccetü'l-İslam

D) Haccetü'l-Kudûm

12. Hangisi haccın âdablarından değildir?

A) Hac farîzası helâl kazanç ile eda edilmelidir.

B) Kişi haline uygun, anlaşabileceği yol arkadaşları edinmelidir.

C) Vakitler istenildiği gibi değerlendirilmelidir

D) Kişi yola çıkmadan akraba ve dostlarla vedalaşmalıdır.

13. Cinsel ilişki dahil ihram yasaklarının kalmasına ne ad verilir?

A) Büyük tehallül

B) Birinci tehallül

C) Küçük tehallül

D) Tehallül

15. Hanbelilere göre fazilet bakımından ifrad, temettu' ve kıran haccının sırlanışı nasıl olmalıdır?

A) Kırân, temettu', ifrad

B) İfrad, kırân, temettu'

C) Temettu', ifrad, kırân

D) İfrad, temettu', kırân

14. *"Umresiz yapılan hacdır. Sadece hac ibadeti yapıldığı için "umresiz hac" anlamında olmak üzere bu ad verilmiştir. Hac ayları içinde, hacdan önce umre yapmayıp, sadece hac niyetiyle ihrama girerek hac menâsikini eda edenler, bu haccı yapmış olurlar. Bu hacda Arafat vakfesinden önce umre yapılmaz".* Bahsedilen hac hangisidir?

A) Veda haccı

B) İfrad haccı

C) Kıran Haccı

D) Temettu' Haccı

16. Hangisi sa'y'in sünnetlerinden değildir?

A) Niyet etmek

B) Hadesten taharet

C) Necasetten taharet

D) Şavtları ara vererek yapmak

17. Kudüm veya vedâ tavafının abdestsiz olarak yapmanın Hanefilere göre cezası nedir?

A) Kaza

B) Fıtır sadakası

C) Bedene

D) Dem

18. ***"Eyyâm-ı nahr"* ve *"Eyyâm-ı Mina"* denilen Zilhiccenin 10, 11 ve 12. günlerinde Mina'da kalıp orada gecelemenin Hanefîler'e göre hükmü nedir?**

A) Sünnet

B) Mendup

C) Vacip

D) Farz

19. Hac hutbelerinden bayramın 2. günü öğle namazından önce Mina'da Mescid-i Hayf'ta okunan hutbe hangisidir?

A) Birinci

B) İkinci

C) Üçüncü

D) Dördüncü

20. Hangi mezhebe göre ilk tehallül taş atma, tıraş olma veya ziyaret tavafından herhangi ikisini yapmakla gerçekleşir?

A) Maliki

B) Şâfiî

C) Hanbeli

D) Hanefi

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-D	2-C	3-B	4-A	5-A
6-D	7-A	8-C	9-B	10-C
11-D	12-C	13-A	14-C	15-B
16-D	17-B	18-A	19-C	20-B

AKAİD-KELAM KONU ANLATIMI

Allah'ın Sıfatları: Allah'ın varlığı zorunlu ve vâcip olan sıfatları Zâtî ve Sübûtî sıfatlar olmak üzere iki gruba ayrılır.

Zâtî Sıfatlar: Allah Teâlâ'nın zâtına mahsus olan, yaratıklarından herhangi birine verilmesi câiz ve mümkün olmayan sıfatlardır. Bu sıfatlara **tenzîhî** sıfatlar ve **selbî** sıfatlar da denilmiştir. Zâtî sıfatlar şunlardır:

1. Vücûd: *"Var olmak"* demektir. Allah vardır, varlığı başkasından değil, zâtının gereğidir, varlığı zorunludur. Vücûdun zıddı olan yokluk Allah hakkında düşünülemez.

2. Kıdem: Allah'ın ezelî olması ve başlangıcı olmaması demektir. Allah sonradan meydana gelmiş varlık değildir. Ezelî (kadîm) bir varlıktır. Kıdem sıfatının zıddı olan sonradan olma (hudûs) Allah hakkında düşünülemez.

3. Beka: Allah'ın varlığının sonu olmaması, ebedî olması demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın ezelî ve ebedî oluşu hakkında şöyle buyurulur: *"O, ilktir, sondur..."* (el-Hadîd 57/3), *"...Allah'ın zâtından başka her şey yok olucudur..."* (el-Kasas 28/88).

4. Muhâlefetün li'l-havâdis: Allah'ın sonradan olan şeylere benzememesi demektir. Allah, kendisi hakkında bizim hatıra getirdiklerimizin de ötesinde bir varlıktır. Kur'an'da şöyle buyrulur: *"...O'nun (benzeri olmak şöyle dursun) benzeri gibisi (dahi) yoktur..."* (eş-Şûrâ 42/11).

5. Vahdâniyyet: *"Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde bir ve tek olması, eşi, benzeri ve ortağının bulunmaması"* demektir. İhlâs ve Kâfirûn sûreleri ile (Enbiyâ 21/22; el-İsrâ 17/42; ez-Zümer 39/4 gibi) pek çok Kur'an âyeti Allah'ın tek ve eşsizliğini ortaya koyar

6. Kıyâm bi-nefsihî: Allah'ın varlığının kendiliğinden olması ve var olması için bir başka varlığa ihtiyaç duymaması demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu sıfatla ilgili olarak şöyle buyurulur: *"De ki: O Allah birdir. O, sameddir (başkasına ihtiyaç duymayandır)..."* (el-İhlâs 112/1-2), *"Ey insanlar, Allah'a muhtaç olan sizlersiniz. Zengin ve övülmeye lâyık olan ancak O'dur"* (el-Fâtır 35/15).

Sübûtî Sıfatlar: Varlığı zorunlu olan ve kemal ifade eden sıfatlardır.

Sübûtî sıfatlar sekiz tanedir.

1. Hayat: Allah'ın diri ve canlı olması demektir. Her şeye, kuru ve ölü toprağa can veren O'dur. Kur'an'da bu sıfatla ilgili olarak şöyle buyrulur: *"Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güvenip dayan..."* (el-Furkan 25/58), *"(Artık bütün) yüzler, diri ve her şeye hâkim olan Allah için eğilip boyun bükmüştür..."* (Tâhâ 20/111).

2. **İlim**: Allah'ın her şeyi bilmesi demektir. İlim sıfatı ile ilgili olarak şöyle buyrulur: *"O karada ve denizde ne varsa bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez..."* (el-En'âm 6/59), *"Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun?..."* (el-Mücâdele 58/7).

3. Semi': Allah'ın her şeyi işitmesi demektir. Gizli, açık, fısıltı halinde, yavaş sesle veya yüksek sesle ne söylenirse söylensin Allah onları işitir.

4. Basar: *"Görmek"* demektir. Yüce Allah her şeyi görücüdür. Allah'ın işitici ve görücü olduğuna dair şöyle buyrulur: *"(Allah) gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir. Allah adaletle hükmeder. O'nu bırakıp taptıkları ise hiçbir şeye hükmedemezler. Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işiten ve görendir"* (el-Mü'min 40/19-20).

5. İrade: *"Dilemek"* demektir. Allah dileyicidir. Meşîet de irade anlamına gelen bir kelimedir. Kur'an'daki *"De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allah'ım, sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini de alçaltırsın..."* (Âl-i İmrân 3/26), *"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini yaratır..."* (eş-Şûrâ 42/49) âyetleri irade sıfatının naklî delillerindendir. Allah Teâlâ'nın iki türlü iradesi vardır: **Tekvînî İrâde**: Tekvîn: Yapma ve yaratma anlamına gelir. Allah'ın bu irâdesi bütün yaratıkları kapsamaktadır. Bu irâde, hangi şeye yönelik gerçekleşirse, o şey derhal meydana gelir. *"Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman ona sözümüz sadece "ol" dememizdir. Hemen oluverir"* (en-Nahl 16/40) anlamındaki âyette belir ilen irade bu çeşit bir iradedir. **Teşr İrade**: Teşrî: Yasama anlamına gelir. Bu iradeye dinî irade de denir. Yüce Allah'ın bir şeyi sevmesi ve ondan hoşnut olması, onu emretmesi demektir. Allah'ın bu manadaki bir irade ile bir şeyi dilemiş olması, o şeyin meydana gelmesini gerekli kılmaz. *"Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği ve akrabaya yardım etmeyi emrediyor (irade ediyor)..."* (en-Nahl 16/90) meâlindeki âyetteki irade bu çeşit bir iradedir. Tekvînî irade hayra da şerre de, iyiliğe de kötülüğe de yönelik olarak gerçekleştiği halde teşrîî irade, sadece hayra ve iyiliğe yönelik olarak gerçekleşir.

6. Kudret: Sonsuz bir güç ve kudret sahibi Allah'ın her şeye gücü yetmesi demektir. Yıldızlar, galaksiler, bütün uzay, canlı-cansız tüm varlıklar Allah'ın kudretinin açık delilidir. Kur'an'da Allah'ın kudre i ile ilgili olarak şöyle buyrulur: *"Allah gece ile gündüzü birbirine çeviriyor. Şüp-*

hesiz bunda basiret sahipleri için mutlak bir ibret vardır. Allah her canlıyı sudan yarattı. İşte bunlardan kimi karnı üstünde sürünür, kimi iki ayağı üstünde yürür, kimi dört ayağı üstünde yürür. Allah dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah her şeye kâdirdir" (en-Nûr 24/44-45).

7. Kelâm: Söylemek ve konuşmak demektir. Bu sıfatla ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulur: "*Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca Rabbim, bana (kendini) göster, seni göreyim dedi...*" (el-A'râf 7/143), "*De ki: Rabbimin sözlerini (yazmak) için bütün denizler mürekkep olsa ve bir o kadar daha ilâve getirsek dahi, Rabbimin sözleri bitmeden önce deniz tükenecektir*" (el-Kehf 18/109).

8. Tekvîn: Allah'ın yaratması, yok olanı yokluktan varlığa çıkarması demektir. O, ezelî ilmiyle bilip dilediği her şeyi sonsuz güç ve kudretiyle yaratmıştır. Yaratmak, rızık vermek, diriltmek, öldürmek, nimet vermek, azap etmek ve şekil vermek tekvîn sıfatının sonuçlarıdır. Âyette "*Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye vekildir*" (ez-Zümer 39/62) buyrulmuştur.

Melekler:

Haberci, elçi, güç ve kuvvet anlamlarına gelen melek, Allah'ın emriyle çeşitli görevleri yerine getiren, gözle görülmeyen varlıktır. Melekler nûrdan yaratılmış; yemek, içmek, erkeklik, dişilik, uyumak, yorulmak, usanmak, gençlik, ihtiyarlık gibi fiillerden ve özelliklerden arınmış nûrânî ve ruhanî varlıklardır. Allah'a isyan etmezler, Allah'ın emrinden çıkmazlar, asla günah işlemezler, hangi iş için yaratılmış iseler o işi yaparlar. Son derece süratli, güçlü ve kuvvetli varlıklardır. Allah'ın emir ve izniyle çeşitli şekil ve kılıklara bürünebilirler. Gaybı bilemezler.

Cebrâil: Allah tarafından vahiy getirmekle görevlidir. Cebrâil'e (s.a.v.) güvenilir ruh anlamına gelen "*er-Rûhu'l-emîn*" de denilmiştir:

Mîkâîl: Kâinattaki tabii olayları ve yaratıkların rızıklarını idare etmekle görevlidir.

İsrâfîl: Sûra üflemekle görevli melektir. İsrâfil, sûra iki kez üfleyecek, ilkinde kıyamet kopacak, ikincisinde ise tekrar diriliş meydana gelecektir.

Azrâil: Görevi ölüm sırasında canlıların ruhunu almak olduğu için "*melekü'l-mevt*" (ölüm meleği) adıyla anılmıştır.

Münker ve Nekir: Ölümden sonra kabirde sorgu ile görevli iki melektir.

Hamele-i Arş: Arşı taşıyan meleklerin adıdır.

Mukarrebûn ve İlliyyûn: Allah'ı tespih ve anmakla görevli olup, Allah'a çok yakın ve O'nun katında şerefli mevkii bulunan meleklerdir.

Peygamberler:

Farsça'da *"haber taşıyan ve elçi"* anlamlarına gelir. Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçiye peygamber denir. Arapça'da, peygamber kelimesinin karşılığı olarak, gönderilmiş ve elçi demek olan resul ve mürsel kelimesi kullanılır.

Resul ve **Mürsel**: Yeni bir kitap ve yeni bir şeriatla insanlara gönderilen peygambere denilir. Çoğulları *"rüsul"* ve *"mürselûn"*dür.

Nebî: Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara haber veren, fakat yeni bir kitap ve yeni bir şeriatla gönderilmeyip, önceki bir peygamberin kitap ve şeriatını ümmetine bildirmeye görevli olan peygamberdir. Çoğulu *"enbiyâ"*dır. Risâlet ve nübüvvet kelimeleri masdar olup, peygamberlik anlamına gelmektedir.

Peygamberlerin Sıfatları:

1. Sıdk: *"Doğru olmak"* demektir. Her peygamber doğru sözlü ve dürüst bir insandır. Sıdkın zıddı olan yalan söylemek (kizb), peygamberler hakkında düşünülemez. Bütün peygamberler peygamberlikten önce de sonra da yalan söylememişlerdir.

2. Emanet: *"Güvenilir olmak"* demektir. Peygamberlerin hepsi emin ve güvenilir kişilerdir. Emanete asla hainlik etmezler. *"Bir peygamber için emanete hıyanet yaraşmaz..."* (Âl-i İmrân 3/161) buyrulmaktadır. Emanet sıfatının zıddı olan hıyanet, onlar hakkında düşünülmesi imkânsız olan bir sıfattır.

3. İsmet: *"Günah işlememek, günahtan korunmuş olmak"* demektir. İnsan olmaları sebebiyle günah derecesinde olmayan birtakım ufak tefek hataları bulunabilir. Ancak onların bu hatası yüce Allah'ın kendilerini uyarmasıyla derhal düzeltilir. Peygamberlerin bu tip küçük hatalarına *"**zelle**"* denilir. İsmetin karşıtı olan mâsiyetten (günah işlemek) Allah onları korumuştur.

4. Fetânet: *"Peygamberlerin akıllı, zeki ve uyanık olmaları"* demektir. Bunun zıddı olan ahmaklık peygamberlikle bağdaşmaz.

5. Tebliğ: *"Peygamberlerin Allah'tan aldıkları buyrukları ve yasakları ümmetlerine eksiksiz iletmeleri"* demektir. Tebliğin karşıtı olan gizlemek (kitmân) peygamberler hakkında düşünülemez. *"Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan Allah'ın elçiliğini tebliğ etmemiş olursun"* (el-Mâide 5/67) âyeti bu sıfattan söz etmektedir.

Mûcize: Sözlükte *"insanı âciz bırakan, karşı konulmaz, olağan üstü, garip ve tuhaf şey"* anlamlarına gelir. Terim olarak: Allah'ın, pey-

gamberlik iddiasında bulunan peygamberini doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, insanların benzerini getirmekten âciz kaldığı olağanüstü olay demektir. Kur'an'da mûcize terimi yerine **âyet**, **beyyine** ve **burhan** kavramları kullanılır.

İrhâs: Peygamber olacak şahsın, henüz peygamber olmadan önce gösterdiği olağan üstü durumlardır.

Keramet: Peygamberine gönülden bağlı olan ve ona titizlikle uyan velî kulların gösterdikleri olağan üstü hallerdir.

Meûnet: Yüce Allah'ın velî olmayan bir müslüman kulunu, darda kaldığı veya sıkıntıya düştüğü zaman, olağan üstü bir şekilde bu darlık ve sıkıntıdan kurtarmasıdır.

İstidrac: Kâfir ve günahkâr kişilerden arzu ve isteklerine uygun olarak meydana gelen olağan üstü olaydır.

İhanet: Kâfir ve günahkâr kişilerden, arzu ve isteklerine aykırı olarak meydana gelen olaydır. Meselâ, peygamberlik taslayan inkârcılardan Müseylime, tek gözü kör olan bir adama, iyi olsun diye dua etmiş, bunun üzerine adamın öbür gözü de kör olmuştur.

Hissî Mûcizeler: Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemdeki insanlara gösterdiği, duyu organlarıyla algılanabilen olağan üstü olaylara denilir.

Haber Şeklindeki Mûcizeler: Hz. Peygamber'in herhangi bir eğitim ve öğretimden geçmediği halde geçmiş ve geleceğe dair vermiş olduğu haberleri ifade eder.

İman: Bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek, doğrulamak, söylediğini kabullenmek, gönül huzuru ile benimsemek, karşısındakine güven vermek, güvenlikte olmak, şüpheye yer vermeyecek biçimde içten ve yürekten inanmak anlamlarına gelir. Terim olarak ise, Hz. Peygamber'i, Allah Teâlâ'dan getirdiği kesin olarak bilinen hükümlerde (zarûrât-ı dîniyye) tasdik etmek, onun haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul edip bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmak demektir.

İnanılacak hususlar açısından iman, icmâlî ve tafsîlî olmak üzere ikiye ayrılır.

İcmâlî İman: İnanılacak şeylere kısaca ve toptan inanmak demektir. İmanın en özlü ve en kısa şekli olan icmâlî iman, tevhid ve şehadet kelimelerinde özetlenmiştir.

Tafsîlî İman: İnanılacak şeylerin her birine, açık ve geniş şekilde, ayrıntılı olarak inanmaya tafsîlî iman denilir. Tafsîlî iman üç derecede incelenir:

Birinci derece, Allah'a, Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna ve âhiret gününe kesin olarak inanmaktır. Bu, icmâlî imana göre daha geniştir. Çünkü burada âhirete iman da yer almaktadır.

İkinci derece, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahret gününe, öldükten sonra tekrar dirilmeye, cennet ve cehennemin, sevap ve azabın varlığına, kazâ ve kadere ayrı ayrı inanmaktır. Tafsîlî imanın ikinci derecesi amentüde ifade edilen prensiplerdir.

Üçüncü derece, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiği, bize kadar da tevâtür yoluyla ulaştırılan bütün haberleri ve hükümleri tasdik etmektir.

Taklîdî İman: Delillere dayalı olmaksızın sadece çevrenin telkini ile meydana gelen ve âdeta kişinin İslâm toplumunda doğup büyümüş olmasının tabii sonucu olarak gözüken imana denir.

Tahkîkî İman: Delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana denir.

Ehl-i sünnet bilginlerine göre amel, imanın parçası, rüknü ve olmazsa olmaz unsuru değildir. Bu sebeple bütün dinî esasları kalpten benimsemiş fakat çeşitli sebeplerle buyrukları yerine getirmemiş veya yasakları çiğnemiş olan kimse, işlediği günahı helâl saymadığı müddetçe mümin sayılır.

İman, inanılması gereken hususlar (iman esasları) açısından artmaz ve eksilmez.

İslâm: İtaat etmek, boyun eğmek, bağlanmak, bir şeye teslim olmak, esenlikte kılmak anlamlarına gelir. Terim olarak, *"Allah'a itaat etmek, Hz. Peygamber'in din adına bildirmiş olduğu şeylerin hepsini kalp ile tasdik edip dil ile söyleyerek, inandıklarını yaşamak, sözleri ve davranışları ile kabul edip benimsediğini göstermek"* demektir.

İrtidad: Müslümanın dinden çıkması anlamına gelir. Dinden çıkana **mürted** denilir.

Kur'an'da âhiret ve âhiret hayatı ile ilgili isimler:

Yevmü'l-âhir: Son gün, âhiret günü demektir.

Yevmü'l-ba's: Diriliş günü demektir.

Yevmü'l-kıyâme: Kıyamet günü demektir.

Yevmü'd-dîn: Ceza ve mükâfat günü demektir.

Yevmü'l-hisâb: Hesap günü demektir.

Yevmü't-telâk: Kavuşma günü demektir.

Yevmü'l-hasre: Hasret ve pişmanlık günü demektir.

Kur'an'da kıyamet gününün isimleri:

Saat.

Vâkıa: Kesin olarak meydana gelecek olan demektir.

Tâmmetü'l-kübrâ: En büyük felâket ve belâ demektir.

Hâkka: Gerçek olan demektir.

Gaşiye: Şiddetiyle birden bire halkı saran demektir.

Karia: Kapıyı çalacak gerçek demektir.

Haşir: Sözlükte toplanmak, bir araya gelmek demektir. Allah'ın insanları hesaba çekmek üzere tekrar dirilişten sonra bir araya toplamasıdır.

Berzah: Ölümle başlayıp yeniden dirilmeye kadar devam edecek hayata kabir hayatı denilir.

A'râf: "*Dağ ve tepenin yüksek kısımları*" anlamına gelir. Cennetle cehennemin arasında bulunan sûrun ve yüksek kısmın adıdır.

Cehennem: Kelime olarak "*derin kuyu*" anlamına gelir. Âhirette kâfirlerin sürekli olarak, günahkâr müminlerin de günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları azap yeridir.

Kur'an'da cehennem için yedi isim kullanılmıştır:

Cehennem: Derin kuyu),

Nâr: Ateş demektir.

Cahîm: Son derece büyük, alevleri kat kat yükselen ateş demektir.

Hâviye: Düşenlerin çoğunun geri dönmediği uçurum demektir.

Saîr: Çılgın ateş ve alev demektir.

Lezâ: Dumansız ve katıksız alev demektir.

Sakar: Ateş demektir.

Hutame: Obur ve kızgın ateş demektir.

Cennet: Sözlükte "*bahçe, bitki ve sık ağaçlarla örtülü yer*" anlamına gelir. Çeşitli nimetlerle bezenmiş olan ve müminlerin içinde ebedî olarak kalacakları âhiret yurduna denir. Cennet ve oradaki hayat sonsuzdur.

Kur'an'da cennet için kullanılan isimler:

Cennetü'l-me'vâ: Şehid ve müminlerin barınağı ve konağı olan cennet demektir.

Cennet-i adn: İkamet ve ebedîlik cenneti demektir.

Dârü'l-huld: Ebedîlik yurdu demektir.

Firdevs: Her şeyi kapsayan cennet bahçesi demektir.

Dârü's-selâm: Esenlik yurdu demektir.

Dârü'l-mukame: Ebedî kalınacak yer demektir.

Cennâtü'n-naîm: Nimetlerle dolu cennetler demektir.

Makamü'l-emîn: Güvenli makam demektir.

el-Esmaü'l-Hüsnâ: En güzel isimler demektir. Allah'ın bazı isimleri ve anlamları şöyledir:

Rahmân (esirgeyen),

Rahîm (bağışlayan),

Melik (buyrukları tutulan),

Kuddûs (noksanlıklardan arınmış),

Selâm (yaratıklarını selâmette kılan),

Mü'min (inananları güvenlikte kılan),

Müheymin (hükmü altına alan),

Azîz (ulu, galip),

Cebbâr (dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olan),

Mütekebbir (yegâne büyük),

Hâlik (yaratıcı),

Bârî (eksiksiz yaratan),

Musavvir (her şeye şekil veren),

Gaffâr (günahları örtücü, mağfireti bol),

Kahhâr (isyankârları kahreden),

Vehhâb (karşılıksız veren),

Rezzâk (rızıklandıran),

Fettâh (hayır kapılarını açan),

Alîm (her şeyi bilen),

Kabız (ruhları kabzeden, can alan),

Bâsıt (rızkı genişleten, ömürleri uzatan),

Hâfıd (kâfirleri alçaltan),

Râfi' (müminleri yükselten),

Muiz (yücelten, aziz kılan),

Müzil (değersiz kılan),

Semî' (işiten),

Basîr (gören),

Hakem (hükmedici, iyiyi kötüden ayırt edici),

Adl (adaletli),

Latîf (kullarına lutfeden),

Habîr (her şeyden haberdar),

Halîm (yumuşaklık sahibi),

Azîm (azametli olan),

Gafûr (çok affedici),

Şekûr (az amele bile çok sevap veren),

Alî (yüce, yüceltici),

Kebîr (büyük),

Hafîz (koruyucu),

Muhît (kuşatan),

Rezzâk (rızıklarını yaratıcı),

Hasîb (hesaba çeken),

Celîl (yücelik sıfatları bulunan),

Kerîm (çok cömert),

Rakîb (gözeten),

Mücîb (duaları kabul eden),

Vâsi' (ilmi ve rahmeti geniş),

Hakîm (hikmet sahibi),

Vedûd (müminleri seven),

Mecîd (şerefi yüksek),

Bâis (öldükten sonra dirilten ve peygamber gönderen),

Şehîd (her şeye şahit olan),

Hak (hakkın kendisi),

Vekîl (kulların işlerini yerine getiren),

Kavî (güçlü, kuvvetli),

Metîn (güçlü, kudretli),

Velî (müminlere dost ve yardımcı),

Hamîd (övgüye lâyık),

Muhsî (her şeyi sayan, bilen),

Mübdî (her şeyi yokluktan çıkaran),

Muîd (öldürüp yeniden dirilten),

Muhyî (hayat veren, dirilten),

Mümît (öldüren),

Hay (diri),

Kayyûm (her şeyi ayakta tutan),

Vâcid (istediğini istediği anda bulan),

Mâcid (şanı yüce ve keremi çok),

Vâhid (bir),

Samed (muhtaç olmayan),

Kadir (kudret sahibi),

Muktedir (her şeye gücü yeten),

Mukaddim (istediğini öne alan),

Muahhir (geri bırakan),

Evvel (başlangıcı olmayan),

Âhir (sonu olmayan),

Zâhir (varlığı açık olan),

Bâtın (zât ve mahiyeti gizli olan),

Vâlî (sahip),

Müteâlî (noksanlıklardan yüce),

Ber (iyiliği çok),

Tevvâb (tövbeleri kabul edici),

Müntakim (âsilerden intikam alan),

Afüv (affedici),

Raûf (şefkati çok),

Mâlikü'l-mülk (mülkün gerçek sahibi),

Zü'l-celâli ve'l-ikrâm (ululuk ve ikram sahibi),

Muksit (adaletli),

Câmi' (birbirine zıt şeyleri bir araya getirebilen),

Ganî (zengin, kimseye muhtaç olmayan),

Muğnî (dilediğini muhtaç olmaktan kurtaran),

Mâni' (istediği şeylere engel olan),

Zâr (dilediğini zarara sokan),

Nâfi' (dilediğine fayda veren),

Nûr (aydınlatan),

Hâdî (hidayete erdiren),

Bedî' (çok güzel yaratan),

Bâkî (varlığı sürekli olan),

Vâris (mülkün gerçek sahibi),

Reşîd (yol gösterici),

Sabûr (çok sabırlı).

İrade: Seçmek, istemek, yönelmek, tercih etmek ve karar vermek anlamlarına gelir. Allah'ın veya insanın ilgili seçeneklerden birini seçip belirlemesi, tayin ve tahsis etmesi diye tanımlanır.

Ehl-i sünnet'in önemli iki kolu olan Eş'arîler ve Mâtürîdîler, insanın iradesi ve bu iradenin fiildeki rolü konusunda temelde görüş birliği içinde olmuşlardır.

Eş'arîler: Allah'ın iradesinin her şeyi kuşattığını dikkate alarak, bu iradeye küllî (genel) irade adını vermişler ve böyle bir nitelendirme ile onu, kulun iradesinden ayırt etmek istemişlerdir.

Mâtürîdîler: Allah'ın iradesine ilâhî ve ezelî irade demişler, küllî ve cüz'î irade terimlerini kulun iradesinin iki yönünü belirtmekte kullanmışlardır.

Küllî İrade: Allah tarafından kula verilmiş olan, yapma veya yapmamayı tercihte aracı kabul edilen seçme yeteneğidir.

Cüz'î İrade: Küllî iradenin, iki taraftan birine aktif biçimde yönelmesinden ibarettir.

Mâtürîdîler cüz'î iradeye, azm-i musamınem (kesinleşmiş karar), ihtiyâr (seçim) ve kasıt (yönelme) adını verirler.

Tevekkül: Güvenmek, dayanmak, işi başkasına havale etmek anlamlarına gelir. Hedefe ulaşmak için gerekli olan maddî ve mânevî sebeplerin hepsine başvurduktan ve yapacak başka bir şey kalmadıktan sonra Allah'a dayanıp güvenmek ve ondan ötesini Allah'a bırakmak demektir.

Hızır Bey: İstanbul'un ilk kadısıdır. Kelam ilmine dair en önemli eseri "*el-Kasidetun Nuniyye*"dir.

Saadettin Mesud bin Ömer et-Teftazani: Kelam alanında şerh türü eserlerin en yaygın örneklerinde biri "*Şerhu'l-Akaid*"dir.

Kindi: Hayatında bir dönem mu'tezile kelamının savunucusu olmuştur. Aklın mahiyet ve fonksiyonlarını "*Risale fi'l-Akl*" adlı müstakil bir risalede ele alarak yorumlayan ilk filozoftur. Beytü'l-Hikme'de yer almıştır, yaklaşık 277 eseri vardır.

İbn Tufeyl: Meşriki hikmetin akıl yürütmeyle yetinmeyeceğine inanır. Tanrının cisim ve cismani sıfatlardan uzak olduğunu belirtir. Tabiattan yola çıkarak tanrıya ulaşan bir insanın anlatıldığı "*Hayy bin Yakzan*" isimli eserin yazarıdır.

Kadı Abdulcebbar: Mu'tezile'nin en önemli temsilcisi konumundadır. Kelama dair en önemli eseri "*el-Muğni fi Ebvabi't-Tevhid ve'l-Adl*"dır.

Gazali: Kelam ilminin insanların karşılaştığı inançla ilgili problemleri tek başına çözmeye belki yeterli olamayacağı avamın onunla ilgilenmesinin sakıncalı olabileceği ancak sonuçta bu ilimle ilgilenmenin farz-ı kifaye olduğu değerlendirmesini yapan İslam düşünürüdür. İlimleri önce akli ve nakli şeklinde ikiye ayırarak sonra da bunların her birinin kendi içerisinde cüz'i ve külli kısımlarına ayrıldığını belirtir. Kelam ilminde mütekaddimînin ve mütteahhirîn şeklindeki dönelendirme Gazali ile başlamıştır. Müteahhirin kelam döneminin ilk önemli ismidir. "*el-İktisad*" Gazali'nin kelami görüşlerini derli toplu biçimde ele alan eseridir. Bu zatın diğer bir eseri "*Mişkatu'l-Envar*"dır. Bir de Nizamülmülk'ün yazmasına teşvik ettiği "*Tehafüt*" adlı eseri vardır.

İbn Rüşd: Bir hakikat diğerine zıt olmayacağı için akılla ilgili elde edilen bilgiler kesinlikle birbirine ters düşmez düşüncesinin sahibidir. Ona göre din ile felsefe birbiriyle sütkardeşidir. İkinci muallim olarak bilinen filozoftur. Hem metot hem muhteva açısından kelama en sistemli eleştirileri getiren İslam filozofudur. "*el-Keşf*" ve "*Tehafütü't-Tehafüt*" adlı eserlerin yazardır.

Ebû Hanife: Fıkıh ilmindeki öncülüğünün yanı sıra kelam ilmiyle uğraşan Ehl-i Sünnet kelamının kurulmasına zemin hazırlayan kişidir. "*El-Fıkhu'l-Ekber*", "*el-Fıkhu'l-Ebsat*", "*el-Alim ve'l-Müteallim*", "*er-Risale ve el-Vasiyye*" isimli eserleri vardır.

Seyyid Ahmed Han: Klasik kelamın muhatapları olan Yunan felsefelerinin problemlerle yaklaşımlarında tecrübe ve müşahedeyi değil, akli ve kıyasi ilminde delilleri kullandıklarını savunarak kelam ilminde yenilik ihtiyacını ilk dile getiren kişidir. Seyyid Ahmed Han'ın ortaya koyduğu yeni kelama **tabiatçı kelam** denir.

Ehl-i kitap: Hıristiyan ve yahudilere ilâhî kitap olarak İncil ve Tevrat verildiğinden dolayı onlara bu isim verilmiştir.

Suhuf: Sahife kelimesinin çoğuludur. Küçük topluluklara, ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde indirilen birkaç sayfadan oluşmuş küçük kitap ve risâlelere denilir. Hz. Âdem'e 10 sayfa, Hz. Şît'e 50 sayfa, Hz. İdrîs'e 30 sayfa, Hz. İbrâhim'e 10 sayfa verilmiştir.

Suhufa göre daha hacimli ve kitap şeklinde olan ve evrensel mesajlar içeren ilâhî kitaplar ise Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an olmak üzere dört tanedir.

Tevrat: İbrânîce bir kelimedir. Kanun, şeriat ve öğreti anlamlarına gelir. Hz. Mûsâ'ya indirilmiştir.

Zebur: Yazılı şey ve kitap anlamına gelen Zebur, Hz. Dâvûd'a indirilmiş olan ilâhî kitabın adıdır. Zebur, ilâhî kitapların en küçüğü olup, yeni dinî hükümler getirmemiştir. Bugün elde mevcut olan Zebur nüshaları, lirik söyleyiş ve ilâhîlerden, Allah'a övgü ve hikmetli sözlerden ve birtakım nasihatlerden meydana gelmiştir. Mezmûrlar adıyla Eski Ahid'de yer almaktadır.

İncil: Müjde, tâlim ve öğretici anlamına gelir. Hz. Îsâ aracılığıyla İsrâiloğulları'na indirilmiştir. İncil'e Ahd-i Cedîd de (Yeni Ahit) denilir.

Kur'an: Hz. Peygamber'e indirilen, mushaflarda yazılı, Peygamberimiz'den bize kadar tevâtür yoluyla nakledilmiş, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhî kelâmdır.

Kur'an'da adı geçen peygamberler:

Âdem, İdrîs, Nûh, Hûd, Sâlih, Lût, İbrâhim, İsmâil, İshâk, Ya'kub, Yûsuf, Şuayb, Hârûn, Mûsâ, Dâvûd, Süleymân, Eyyûb, Zülkifl, Yûnus, İlyâs, Elyesa', Zekeriyyâ, Yahyâ, Îsâ, Muhammed. Bunlardan başka Kur'an'da üç isim daha zikredilmiştir. Fakat onların peygamber mi, velî mi oldukları konusunda fikir ayrılığı vardır. Bunlar Üzeyir, Lokmân ve Zülkarneyn'dir.

Ülü'l-Azm Peygamberler: Aldıkları ağır görev ve yüklendikleri sorumluluk karşısında herhangi bir yılgınlık göstermeden dini insanlara tebliğ görevini yerine getiren, bütün zorluklara göğüs germede azim ve sebat gösteren peygamberler demektir. Hz. Peygamber'den sonra derece itibariyle Hz. Nûh, İbrâhim, Mûsâ ve Îsâ'nın içinde yer aldığı ülü'l-azm peygamberler, daha sonra resuller, daha sonra da diğer nebiler gelir.

Vahiy: Gizli konuşma, gönderme, emir, işaret, ilham gibi anlamlara gelen vahiy, Allah Teâlâ'nın dilediği şeyleri peygamberlerine, mahiyeti bizce tam bilinemeyen bir yolla bildirmesi, Allah'la elçisi arasında bir çeşit gizli ve süratli haberleşme, Allah'ın elçisinin kalbine indirdiği şey demektir.

Vahiy ile kalpte beliren bilgi demek olan ilham arasında fark vardır.

Vahiy peygambere gelir, Allah tarafından korunur ve gözetim altında peygambere ulaşır. Peygamber vahyi alırken bilinci yerindedir.

İlham ise korunmuş değildir, yanılma payı vardır ve bilinç dışı olarak Allah'ın sevgili kullarının kalbinde beliriverir.

Hz. Peygamber'e vahiy şu şekillerde gelmiştir:

1. Doğru rüyalar.

2. Peygamberimiz uyanıkken, Cebrâil tarafından vahyin onun kalbine bırakılmasıdır.

3. Cebrâil'in insan şekline girerek getirdiği vahiy.

4. Cebrâil, görünmeden çıngırak sesine benzer bir ses halinde vahyin gelmesidir.

5. Cebrâil'in Hz. Peygamber'e uyku halinde getirdiği vahiydir.

6. Cebrâil'in kendi aslî şekliyle getirdiği vahiydir. Bu şekliyle vahiy iki defa gerçekleşmiştir. Birincisi peygamberliğinin ilk günü Hira'da iken, ikincisi de mi'racda meydana gelmiştir.

7. Vahyi, Hz. Peygamber'in doğrudan Allah'tan alması veya perde arkasından Allah'la konuşması şeklinde gerçekleşen vahiydir. Mi'rac'da gerçekleşmiştir.

* Allah'ın varlığına delâlet eden ve insanı bu konuda düşünmeye ve iman etmeye çağıran Kur'an âyetlerini ve hadisleri dikkatlice inceleyip hem de dış dünyayı ve insanın yaratılışını gözlemleyen âlimler bazı deliller ortaya koymuşlardır. İslâm dünyasında başvurulan isbât-i vâcib delilleri şu şekilde sıralanabilir:

a. Hudûs Delili: Evrenin yaratılmışlığı ve her yaratılmışın bir yaratıcısının olacağı esasına dayanan hudûs delili, Kur'an'ın ilk inen âyetinden itibaren birçok yerinde *"Hudûs"* kelimesi kullanılmadan da olsa tekrar edilmiştir. İlk defa Mu'tezile bilginleri tarafından kulla-nıl-maya başlandığı bilinen hudûs Bâkıllâni'nin eserlerinde ayrıntılarıyla yer almış, ondan sonra gelen Sünnî ve Mu'tezilî kelâmcılar farklı kompozisyonlarla da olsa aynı delili tekrar etmişlerdir. Cevher ve araz esasına dayalı hudûs delilinde, kâinatı oluşturan bütün cisimlerin bir öz (cevher) ile bu özün taşıdığı vasıflardan (arazlar) meydana geldiği kabul edilir. Kısaca âlemin ve âlemdeki varlıkların sonradan yaratılmış olup bir yaratıcıya muhtaç olduğudur.

b. İmkân Delili: Mümkin bir varlık olan âlemin var olması için bir sebebe ihtiyaç olduğu inancına dayanırdur. Mevcûd'u, varlığı kendinden (vacip) veya başkasından (mümkin) olmak üzere iki kategoride düşünen ve evrenin *"Mümkin"* özelliği taşıdığını benimseyen imkân delilinin bazı ip uçlarını, hicrî III. (IX.) yüzyılın ilk yarısında yaşayan Kindî'nin teolojisinde bulmak mümkündür. Fakat bu delil tam olarak önce Fârâbî, daha sonra da İbn Sînâ tarafından ortaya konulmuş ve İslâm literatürüne mal edilmiştir. Kelâm bilginleri felsefe ile ilgilendikten sonra imkân delilini de kullanmaya başlamışlardır. Tespit edilebildiği kadarıyla imkân deliline eserlerinde ilk defa yer veren kelâmcı Şehristânî'dir.

c. Nizam Delili: Tabiatta fevkalâde hassas ve ince bir nizamın hâkim olduğu, bunun kendiliğinden veya şuursuz maddenin icadıyla meydana gelmeyip yüce vasıflara sahip tabiat üstü bir varlığın yaratması ve devam ettirmesiyle mümkün olabileceği esasına dayanır. Kur'ân-ı Kerîm'de çokça kullanılan, filozof İbn Rüşd tarafından hikmet ve inayet diye adlandırılan delil, Kur'ânî bir delil olarak erken dönemlerden başlamak üzere İslâm bilginlerinin ilgisini çekmiş, IV. (X.) yüzyıl bilgilerinden Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî'den itibaren de kelâmî bir delil niteliğinde ele alınarak geliştirilmiş, hakkında müstakil eserler kaleme alınmıştır. İnayet, hikmet, itkan ve gaye diye de adlandırılan nizam delilini mantıkî bir kıyas halinde şöyle ifade etmek mümkündür: *"Kâinat birbirine uygun bir sebepler ve gayeler sistemi arz eder; böyle bir sistem ancak âlim ve âkil bir yaratıcının (illet-i zî şuûr) eseri olabilir: o halde kâinat âlim ve âkil bir yaratıcının eseridir ki bu da Allah Teâlâ'dır"*. Kısaca tabiatın büyük bir âhenge ve şaşmaz bir düzene sahip olup bunun bir yaratıcının eseri olması inancına dayanır.

d. Fıtrat Delili: Allah'ın varlığını ispatlamak için insanın fıtraten Allah inancına sahip oluşu inancına dayanır. Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın varlığını, insanlar tarafından tabii olarak kabul edilecek bir konu olarak telâkki eder. *"Kabûl-i âmme"* veya *"Fıtrat-i selîme"* diyebileceğimiz bu

delile erken dönemlerde dikkat çekenlerden biri de Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî'dir.

Rü'yetullah: Allah'ın âhirette görülebilmesi demektir. Bu konuda Sünnî âlimler, bir şeyin görülebilir olmasını onun var oluş özelliğine bağladığı ve Allah'ın varlığından da şüphe edilmediği için, değişik kanunlara bağlı bulunan âhiret hayatında O'nun görülmesinin aklen mümkün olduğunu, nasların ise bunu açıkça ifade ettiğini kabul etmişlerdir. Mu'tezile kelâmcıları ve onların etkisiyle Haricî-İbâzî âlimler ise âhiret âleminin de dünya kanunlarına bağlı olacağını ileri sürerek Allah'ın görülemeyeceğini savunmuşlar ve ilgili nasları kendi anlayışları doğrultusunda yorumlamaya çalışmışlardır.

AKAİD-KELAM AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Hangi eser İsmail Hakkı İzmirli tarafından yazılmıştır?

A) İslam Dini Esasları

B) Yeni İlm-i Kelâm

C) Tenkîhu'l Kelâm

D) Kelama Giriş

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yeni İlm-i Kelâm'ın yazarı olan İsmail Hakkı İzmirli (1868-1946), Türkiye'de İslamî bilimleri Batılı yöntemlerle inceleyen ilk bilginlerdendir.

Cevap: B

2. Hangisi Allah'ın sübûtî sıfatlarındandır?

A) Beka

B) Kıdem

C) Vahdaniyet

D) Kelâm

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kelam: Söylemek ve konuşmak anlamına gelir.

Cevap: D

3. Hangisi Allah'ın zatî sıfatlarındandır?

A) Beka

B) Basar

C) Kelam

D) Tekvin

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Beka: Allah'ın varlığının sonu olmaması ve O'nun ebedî olması demektir.

Cevap: A

4. *"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur"* âyetine göre, kelâm âlimlerince Allah'ı yaratılmışlardan tenzih için kullanılan terim hangisidir?

A) Muhalefetün li'l-havâdis

B) Vahdâniyyet

C) Kıyam bi nefsihî

D) Tekvin

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kıyam bi nefsihî: Muhâlefetün li'l-havâdis: Allah'ın sonradan olan şeylere benzememesi demektir.

Cevap: A

5. Aşağıdakilerden hangisi Allah'ın varlığının zaman ve mekândan münezzeh olduğunu ifade eden sıfatıdır?

A) Kudret

B) Muhalefetün lil Havadis

C) Kıyam bi Nefsihi

D) Kelam

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Allah'ın varlığının kendiliğinden olması ve var olması için bir başka varlığa ihtiyaç duymaması demektir.

Cevap: C

6. Enbiya 21/22: *"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu."* (لو كان فيهما آلهة إلا الله لفسدتا) âyeti Allah'ın sıfatlarından hangisinin ispatına delildir?

A) İlim

B) Kudret

C) Vahdaniyet

D) Beka

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Vahdâniyyet: Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde bir ve tek olması, eşi, benzeri ve ortağının bulunmaması demektir.

Cevap: C

7. Kaza ve kader meselesi Allah'ın hangi sıfatlarıyla doğrudan ilgilidir?

A) İlim-Beka-Hayat

B) İlim- İrade-Kudret

C) Vücûd-Kıdem-Basar

D) İrade-Semi-Vahdaniyet

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İlim: Allah'ın her şeyi bilmesi demektir.

İrade: Allah'ın dilemesi demektir.

Kudret: Allah'ın her şeye gücü yetmesi demektir.

Cevap: B

8. Kâinattaki tabii olayları ve yaratıkların rızıklarını idare etmekle görevli melek hangisidir?

A) Azrail

B) Mîkâil

C) Cebrail

D) İsrâfîl

(2011 Yeterlik)

16. Peygamber olarak gönderilen kişinin, peygamberliğinden önce kendisinde görülen olağanüstü hâllere ...... denir? Bu cümledeki boşluğu doldurunuz.

A) İrhâs

B) Kehânet

C) Mucize

D) İlham

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İrhâs: Peygamber olacak şahsın, henüz peygamber olmadan önce gösterdiği olağan üstü durumlardır. Hz. Îsâ'nın beşikte iken konuşması *(Ben Allah'ın kuluyum demesi)* gibi (el-Mâide 5/110-115).

Cevap: A

17. İslam dininde inanılması farz olan hususları ve iman esaslarını ifade etmek için kullanılan terim hangisidir?

A) Kelam

B) Felsefe

C) Akâid

D) Tasavvuf

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Akaid, akd kökünden türetilmiştir. Akîde kelimesinin çoğuludur. Gönülden bağlanılan, düğüm atmışçasına sağlam inanılan şey demektir. Dinî literatürde *"inanılması zorunlu olan ilke"* (mü'menün bih) demektir. İslâm dininde inanılması farz olan hususları, iman esaslarını, dinin temel kural ve hükümlerini ifade eder. İslâm akaidinin ilk ve en önemli kaynağı Kur'ân-ı Kerîm, daha sonra da sahih hadislerdir.

Cevap: C

18. Cinlerle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Günah işlemezler

B) Görünmeyen varlıklardır

C) Ateşten yaratılmışlardır

D) Gaybı bilmezler

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sözlükte, *"gizli ve örtülü varlık, görülmeyen şey"* anlamına gelen cin, terim olarak duyu organlarıyla algılanamayan, çeşitli şekillere girebilen; mânevî, ruhanî ve gizli varlıklara verilen bir addır. Kur'an'a göre insan topraktan, cinler ise ateşten yaratılmıştır.

Cevap: A

19. İnsanın Allah, insanlar ve diğer varlıklarla ilişkilerini düzenleyen ve hayatına yön veren kurallar bütününe ne ad verilir?

A) Fıtrat

B) Sünnetullah

C) Sünnet

D) Din

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Din insanın Tanrı, diğer insan ve varlıklarla münasebetlerini düzenleyen ve hayatına yön veren, onlarla ilgili davranışlarına esas olacak kurallar bütününe verilen addır.

Cevap: D

20. *Din* kelimesinin sözlük anlamları arasında hangisi yoktur?

A) Ceza

B) İtaat

C) Vicdan

D) Kanun

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Arapça kökenli bir kelime olan din sözlükte *"örf ve âdet, ceza ve karşılık, mükâfat, itaat, hesap, boyun eğme, hâkimiyet ve galibiyet, saltanat ve mülkiyet, hüküm ve ferman, makbul ibadet, millet, kanun ve şeriat" gibi anlamlara gelir.*

*Hinduizm'in kutsal dili Sanskritçe'de **dharma**, Budizm'in kutsal metinlerinin yazıldığı Pali dilinde ise **dhamma** din karşılığıdır ve "gerçek, doktrin, doğruluk, kanun ve düstur" gibi manalara gelmektedir.*

Kur'an'da din kelimesinin başlıca şu anlamlarda kullanıldığı görülür: "Yönetme, yönetilme, itaat, hüküm, tapınma, tevhid, İslâm, şeriat, hudud, âdet, ceza, hesap, millet".

Cevap: C

21. *"Din, akıl sahiplerini kendi iradeleri ile hayırlı işlere yönelten ilahî kanundur"* tarifine göre hangi hüküm yanlıştır?

A) Hayır işleme ile irade arasında doğrudan bir ilişki vardır.

B) İrade, dinin şartı değildir.

C) Din, ilahî vahye dayanır.

D) Din, akıl sahiplerine hitap eder.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Din akıl sahibi insanları kendi irade ve tercihleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur.

Cevap: B

22. Tahkîkî iman konusunda hangisi doğrudur?

A) İslam'ın şartlarını benimsemek

B) İslam'ın temel esaslarını kabul etmek

C) İnanmış gibi gözüktüğü halde inanmamak

D) Araştırma-incelemeye dayalı ve bilinçli olarak inanmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Tahkîkî İman: Delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana denir. Burada körükörüne ve bilgisizce iman söz konusu değildir.

Cevap: D

23. İman esaslarının özlü şekilde ifadesi hangi şıkta verilmiştir?

A) Akaid, Nübüvvet, İbadet

B) Tevhîd, Nübüvvet, Meâd

C) Ulûhiyet, Ahiret, Muamelât

D) İtikâd, İbadet, Ahlak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İcmâlî İman: İnanılacak şeylere kısaca ve toptan inanmak demektir. İmanın en özlü ve en kısa şekli olan icmâlî iman, tevhid ve şehadet kelimelerinde özetlenmiştir. "*Lâ ilâhe ilâllâh*" tevhidi; "*Muhammeden Rasulullah*" nübüveti özetler mahiyettedir. Mead ise ahrete imanı ifade eder.

Cevap: B

24. İsrafil'in sûr'a ikinci kez üfürmesiyle meydana gelecek olaya ne denir?

A) Mevt

B) Ba's

C) Mahşer

D) Arasat

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ba's yeniden dirilme demektir. Öldükten sonra tekrar dirilmek anlamına gelir. Ahiret hayatının en önemli devrelerinden biridir. Kur'an'da ahiret hayatı ile ilgili geçen isimlerden olan "*yevmü'l-ba's*" diriliş günü demektir. Bu, İsrafil'in sûr'a ikinci kez üflemesiyle meydana gelir.

Cevap: B

25. Allah'ın insanları hesaba çekmek üzere tekrar dirilişten sonra bir araya toplamasına ne denir?

A) Haşir

C) Berzah

B) A'raf

D) Meb'as

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Haşir: Sözlükte toplanmak, bir araya gelmek demektir. Allah'ın insanları hesaba çekmek üzere tekrar dirilişten sonra bir araya toplamasını ifade eden bir terimdir.

Cevap: A

26. Kabir hayatı hangi isimle anılır?

A) Arasat

C) Ba's

B) Makber

D) Berzah

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Berzah: Ölümle başlayıp yeniden dirilmeye kadar devam edecek olan hayattır. Bu hayata kabir hayatı denilir.

Cevap: D

27. Kur'an'da âhiret ve âhiret hayatı ile ilgili kullanılan isimler arasında hangisi yoktur?

A) Yevmü'l-Ba's

B) Yevmü'l-Âhir

C) Yevmü'l-Hisâb

D) Yevmü'l-Arefe

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an'da âhiret ve âhiret hayatı ile ilgili kullanılan isimler şunlardır: Yevmü'l-âhir. Yevmü'l-ba's. Yevmü'l-kıyâme. Yevmü'd-dîn. Yevmü'l-hisâb. Yevmü't-telâk. Yevmü'l-hasre.

Cevap: D

28. Evrenin ve evrendeki her şeyin yaratılmış olduğundan hareketle Allah'ın varlığını ispat için ileri sürülen delile ne denir?

A) Zuhur

B) Fıtrat

C) İnayet

D) Hudûs

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hudûs delili: Âlemin ve âlemdeki tüm varlıkların sonradan yaratılmış olup mutlak bir yaratıcıya muhtaç olduğuna işaret eder.

Cevap: D

29. Dış dünyada gözlemlenen tecrübî olgulardaki sistematikliği akla uygun bir şekilde açıklar, Allah'ın varlığı ve birliğini ispatlamaya çalışır. Bu delil hangisidir?

A) Fıtrat

B) Yaratma

C) Ahlak

D) Nizam

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Nizam delili: Tabiatın büyük bir âhenge ve şaşmaz bir düzene sahip olup bunun mutlak bir yaratıcının eseri olmasının gerektiğine işaret eder.

Cevap: D

30. Kıyame 75/22-23. Ayette geçen (وجوه يومئذ ناضرة إلى ربها ناظرة**) *"O gün bir takım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar"* cümlesi, kelâm ilminde hangi meseleye delil olarak kullanılmıştır?**

A) Ru'yetullah'ın imkânına

B) İnsanların mahşerde Allah'ın huzurunda toplanacağına

C) Allah'ın bir cisme sahip olmadığına

D) İnanaların cennette ebediyen kalacağına

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Rü'yet, ister dünyada, isterse ahirette olsun göz ile müşahede etmek anlamına gelmektedir. Kelâm ilminde ise rü'yet denilince Allah'ın ölüm sonrası hayatta görülüp görülemeyeceği problemi çağrışım yapar. Ehl-i Sünnet kelâmcıları Allah'ın ahirette görülebileceğini ileri sürerken Mu'tezile kelâmcıları ise Allah'ın ahirette çıplak gözlerle görülemeyeceğini savunmaktadırlar.

Cevap: A

31. Allah Teâlâ'nın *tekrar yaratan* anlamındaki ismi nedir?

A) Muîd

B) Hayat

C) Fâtır

D) Mûcid

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

el-Mu'îd: Canlı varlıkları ölümlerinden sonra dirilten ve onları yeniden yaratan anlamına gelir.

Cevap: A

32. *"Gerçekten biz her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık"* âyetine göre, kader inancıyla ilgili hüküm cümlelerinden hangisi yanlıştır?

A) Varlık âleminde her şeyin ölçülebilir değerler cinsinden bir ölçüsü vardır.

B) İnsan fiilleri önceden Allah tarafından belirlenmiştir.

C) Allah evreni ve evrendeki her şeyi belli bir ölçü ve düzene göre yaratmıştır.

D) Her şeyin kaderi Allah'ın takdirine ve yaratmasına bağlıdır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kader: Ölçü, miktar, bir şeyi belirli ölçüye göre yapmak ve belirlemek anlamlarına gelir. Allah'ın, ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezelî ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesi demektir. Allah'ın ilim ve irade sıfatlarıyla ilgili bir kavram olan kader, evreni, evrendeki tüm varlık ve olayları belli bir nizam ve ölçüye göre düzenleyen ilâhî kanunu ifade eder. Ancak insanın fiillerinin belirleyicisi Allah'tır. İnsan rüzgarın önündeki bir yaprak gibidir, şeklindeki bir inanç ehl-i sünnet itikâdıyla bağdaşmaz.

Cevap: B

33. Kur'ân'da, Allah'ı ve müminleri aldatmaya çalışan, inanmadıkları hâlde *"Allah'a ve Ahiret gününe inandık"* diyen kimseler dini literatürde nasıl adlandırılır?

A) Müşrik

B) Münâfık

C) Mürted

D) Kâfir

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Münâfık: Kaybolmak, eksilmek, geçmek ve tükenmek anlamındaki "*n-f-k*" kökünden türemiştir. Kalbi ile inanmadığı halde inkârını saklayıp, dili ile inandığını söyleyerek mümin görünen kimseye denir. Münafığın bu davranışına *nifak* denir.

Cevap: B

34. Kur'ân'da *"Kirâmen Kâtibîn"* diye adlandırılan ve insanların amellerini yazmakla görevli meleklere verilen diğer isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mukarrabûn

B) Hamele-i Arş

C) Hafaza

D) Münker-Nekîr

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Hafaza Melekleri: İnsanın sağ ve sol yanında bulunup bütün söz, fiil ve davranışlarını kaydeden meleklere denir. Bunların diğer bir adı da Kiramen Katibîn melekleridir.

Cevap: C

35. *"Kıyamet günü yeniden diriltildikten sonra bir araya toplanma"* anlamına gelen terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Haşr

B) Berzâh

C) Mîzân

D) Ba's

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Haşr: Bir şeyi mekân ve meskenden çıkarmak, toplamak, bir araya getirip sevk etmek anlamlarına gelir. Cenab-ı Hakk'ın ölülere ruhları iade edip onları hesaba çekmek üzere toplaması ve toplanma yerine sevk etmesi demektir. Toplanacak olan yere de "*Mahşer*" denir.

Cevap: A

AKAİD-KELAM ÖRNEK SORULAR

1. ***"Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan Allah'ın elçiliğini tebliğ etmemiş olursun"*** **(el-Mâide 5/67) ayeti peygamberlerin hangi sıfatı ile ilgilidir?**

A) İsmet
B) Fetanet
C) Sıdk
D) Tebliğ

2. **Allah'ın görüp gözeten, her şeye şahit olan, her şeyi koruması altına alan, onları muhâfaza edip saklayan anlamına gelen ismi hangisidir?**

A) el-Mukît
B) el-Cebbar
C) el-Müheymin
D) el-Mütekebbir

3. **Hangisi mucize yerine kullanılan kavramlardan biri <u>değildir?</u>**

A) Sûre
B) Burhan
C) Beyyine
D) Âyet

4. **Hayatında bir dönem mu'tezile kelamının savunucusu olmuştur.**

Aklın mahiyet ve fonksiyonlarını *"Risale fi'l-Akl"* adlı müstakil bir risalede ele alarak yorumlayan ilk filozoftur.

Beytü'l-Hikme'de yer almıştır.

Yaklaşık 277 eseri vardır.

Bu şahıs kimdir?

A) Kindi
B) Farabi
C) İbn Sîna
D) İbn Arabi

5. **Müteahhirin kelam döneminin ilk önemli ismi olan ve *"el-İktisad"*, *"Mişkatu'l-Envar"* ve *"Tehafüt"* adlı eserlerin de yazarı olan şahıs kimdir?**

A) Gazali
B) Hızır Bey
C) Fuzuli
D) Ebû Hanife

6. İkinci muallim olarak bilinir. Kelama en sistemli eleştirileri getirmiştir. *"Tehafütü't-Tehafüt"* adlı eserin yazardır. Bu zat kimdir?

A) İbn Tufeyl
B) İbn Rüşd
C) Gazali
D) Aristo

7. Ahd-i Atîk, Ahd-i Kadîm ve Eski Ahit hangi kutsal kitabın adıdır?

A) İncil
B) Zebur
C) Tevrat
D) Kur'an

8. Hangisi peygamber mi, velî mi oldukları konusunda fikir ayrılığı bulunan şahıslardan değildir?

A) Davud
B) Zülkarneyn
C) Lokmân
D) Üzeyir

9. Hangisi Ülü'l-Azm peygamberlerden değildir?

A) İbrâhim
B) Mûsâ
C) İdris
D) Nûh

10. Allah'ın isimlerinden hangisinin anlamı yanlış verilmiştir?

A) Samed (muhtaç olmayan),
B) Mücîb (noksanlıklardan yüce)
C) Vedûd (müminleri seven)
D) Muhît (kuşatan)

11. *"Dağ ve tepenin yüksek kısımları" anlamına gelir. Cennetle cehennemin arasında bulunan sûrun ve yüksek kısmın adıdır".* Bu yerin nedir?

A) A'râf
B) Haşir
C) Hâviye
D) Berzah

12. ***"...O'nun (benzeri olmak şöyle dursun) benzeri gibisi (dahi) yoktur..."*** **Ayeti Allah'ın hangi sıfatı ile ilgilidir?**

A) Vücûd
B) Kıdem
C) Beka
D) Muhalefetün lil havadis

13. ***"Bir peygamber için emanete hıyanet yaraşmaz..."*** **Ayeti peygamberlerin hangi sıfatıyla ilgilidir.?**

A) Sıdk
B) Emanet
C) İsmet
D) Fetanet

14. Yüce Allah'ın velî olmayan bir müslüman kulunu, darda kaldığı veya sıkıntıya düştüğü zaman, olağan üstü bir şekilde bu darlık ve sıkıntıdan kurtarmasına ne ad verilir?

A) İrhas
B) Keramet
C) Meûnet
D) İstidrac

15. Âlemin ve âlemdeki varlıkların sonradan yaratılmış olup bir yaratıcıya muhtaç olduğuna dair delilin adı nedir?

A) Fıtrat
B) İmkân
C) Nizan
D) Hudûs

16. Hangisi cehennemin isimlerinden değildir?

A) Ğâşiye
B) Cahîm
C) Hâviye
D) Hutame

17. Hangisi kıyamet gününün isimlerinden değildir?

A)Vâkıa
B) Kâria
C) Hâkka
D) Lezâ

18. Allah'ın *"dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olan"* anlamındaki ismi hangisidir?

A)Mütekebbir
B) Cebbâr
C) Kadîr
D) Müheymin

19. Hangisi Ülü'l-Azm peygamberlerden biri <u>değildir</u>?

A) Hz. Âdem
B) Hz. İbrahim
C) Hz. Musa
D) Hz. İsa

20. Hangisi peygamber mi yoksa veli mi oldukları konusunda fikir ayrılığı olan kişiler arasında yer alır?

A) Zülkifl
B) Lokman
C) Elyasa
D) İlyas

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-D	2-C	3-A	4-A	5-A
6-B	7-C	8-A	9-C	10-B
11-A	12-D	13-B	14-C	15-D
16-A	17-D	18-B	19-A	20-B

MEZHEPLER TARİHİ
KONU ANLATIMI:

Mezhep: Gidilecek yer, gidilecek yol, görüş, doktrin ve akım gibi mânalara gelir. Kendi içinde tutarlı bir düşünce sistemine sahip olduğu kabul edilen itikadî ve fıkhî doktrini ifade eder.

Ehl-i sünnet: Dini anlama ve yaşamada Hz. Peygamber'in ve sahabenin yolunu izleyen, onları örnek kabul eden, Allah'ın kitabını ve Hz. Muhammed'in sünnetini rehber edinen ümmet çoğunluğu anlamında kullanılan bir terim olmuştur. Bunlar sünnete bağlı olduğu ve cemaat ruhundan ayrılmadığı için "***Ehl-i sünnet ve'l-cemâat***" adıyla da anılmış, "***ehl-i hak***" terimi de çoğunlukla Ehl-i sünnet anlamına kullanılmıştır. Ehl-i sünnet'e, "***fırka-i nâciye***" (kurtuluşa eren grup) adı da verilmiştir.

Ehl-i sünnet şemsiye bir kavramdır. Ehl-i hadis, ehl-i rey ve zühd eğilimi olan sufileri içinde barındırır.

Ehl-i sünnet kendi arasında üçe ayrılır:

1. Selefiyye, 2. Mâtürîdiyye ve 3. Eş'ariyye

Selefiyye'ye "***Ehl-i sünnet-i hâssa***",

Mâtürîdiyye ve Eş'ariyye'ye "***Ehl-i sünnet-i âmme***" denildiği de olur.

Ehl-i bid'at: Dinle ilgili yeni görüş ve davranışları benimseyenlere denir. Akaid sahasında Hz. Peygamberin ve ashabının sünnetini terk ederek, onların izledikleri yoldan ayrılan, İslâm ümmetinin çoğunluğunu yani ana gövdesini oluşturan Ehl-i sünnet'e muhalefet eden mezhep ve gruplar anlamında kullanılır.

Bunun haricinde Mu'tezile, Hâriciyye, Şîa, Mürcie, Müşebbihe ve Cebriyye diye farklı gruplar da vardır.

SELEFİYYE

Selef önceki nesil, selefiyye de bu nesle mensup olanlar anlamına gelir. Literatürde selef ilk dönemlere mensup bilginler ve geçmiş İslâm büyükleri anlamında, selefiyye ise iman esaslarıyla ilgili konularda ilk dönem bilginlerini izleyerek âyet ve hadislerdeki ifadelerin zâhiri ile yetinip bunları aynen kabul eden, teşbih ve **tecsîme** (Allah'ı yaratıklara benzetmeye ve cisim gibi düşünme) düşmeyen, bunları başka bir anlama çekme (**te'vil**) yoluna gitmeyen Ehl-i sünnet topluluğunu belirtmek için kullanılır.

Eş'arîlik ve Mâtürîdîlik ortaya çıkıncaya kadar, Sünnî müslüman çevrede hâkim olan inanç, selef inancıdır.

Selefiyye Ehl-i Hadîstirler. En önemli temsilcilerinden biri İmam-ı Şafiî (ö. 204/820)'dir. Daha sonra Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) gelir. Selefî düşünceye sistematik bir hüviyet kazandıran âlim ise İbn Teymiyye (ö. 728/1328)'dir. O, müteahhirîn-i selefiyye dediğimiz sonraki dönemin en meşhur selef âlimlerinin öncüsü sayılır. Akaidle ilgili pek çok eseri vardır. Çeşitli eserlerinde akaid konularını ele alır. Bunun diğer bir eseri ***"Mukaddimetü't-Tefsîr"*** veya ***"Mukaddime fî Usûli't-Tefsîr"***-dir. Selefiyye daha sonra İbn Teymiye'nin meşhur öğrencisi İbn Kayyım el-Cevziyye (ö. 751/1350) ile sistemli bir düşünce ve ekol haline dönüşmüştür. Mâlik, Evzaî, Sevrî gibi müctehid imamlar, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Dârimî, İbn Mende, İbn Kuteybe ve Beyhakî gibi hadisçiler, Taberî, Hatîb el-Bağdâdî, Tahâvî, İbnü'l-Cevzî ve İbn Kudâme gibi bilginler Selef düşüncesinin önde gelen isimleri arasında sayılabilir. Sonraki dönemin en meşhur Selef âlimleri (**müteahhirîn-i Selefiyye**) arasında İbnü'l-Vezîr (ö. 840/1436), Şevkânî (ö. 1250/1834) ve Mahmûd Şükrî el-Âlûsî (ö. 1342/1924) sayılabilir.

İlk dönem (**mütekaddimûn**) Selefiyye anlayışının en belirgin özelliği akaid sahasında akla rol vermemek, âyet ve hadisle yetinmek, mânası apaçık olmayan, bu sebeple de başka mânalara gelme ihtimali bulunan âyet ve hadisleri yorumlamadan, bunları bilmeyi Allah'a havale etmektir.

Selefiyye, müteşâbih âyet ve hadisleri aklın ışığında yorumlayan kelâmcılarla filozofları da, keşf ve ilhamın ışığında yorumlayan sûfîleri de ağır biçimde eleştirmiş, onları bid'atçı ve sapık olmakla suçlamıştır. Hicrî VIII. asırdan önce yaşamış olan Selef bilginleri akıl karşısında kesin tavır takınıp, nakli tek hâkim kabul ederken, sonraki Selef bilginleri akıl karşısındaki tutumlarını gözden geçirmişler, inanç konularında az da olsa akla yer vermişlerdir. Bu dönemin en önemli ismi sayılan İbn Teymiye (ö. 728/1328) sağlam olduğu bilinen nakil ile akl-ı selimin asla çelişmeyeceğini, dolayısıyla te'vile de gerek kalmayacağını ısrarla savunmuştur.

Selefiyye günümüze kadar az çok taraftar bulmuştur. Genellikle fıkıhta Hanbelî olanlar kaidde Selefî'dirler. Hadisle ilgilenen bilginler de çoğunlukla Selef inancını benimsemişlerdir.

En yoğun oldukları ülkeler Suudi Arabistan, Küveyt ve Körfez ülkeleridir.

EŞ'ARİYYE

Akaid konusunda Ebü'l-Hasan Ali b. İsmâil el-Eş'arî'nin görüşlerini benimseyen Ehl-i sünnet mezhebine verilen isimdir. Mezhebin kuru-

cusu olan İmam Eş'arî, 260/873 yılında Basra'da doğmuş, 40 yaşına kadar Mu'tezile mezhebine bağlı kalmış, sonra *"üç kardeş meselesi"* diye bilinen meselenin tartışmasında hocası Ebû Ali el-Cübbâî'ye (ö. 303/916) üstün gelmiş, hocasının görüşlerini doyurucu bulmadığı için Mu'tezile'den ayrılmış ve Eş'arîliği kurmuştur. Ehl-i sünnet kelâm ilminin sistematik yapıdaki kurucularından biri olarak kabul eden Eş'arî 324/936 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

İnanç konularında akla da değer vererek, âyet ve hadislerin yanında aklî deliller de kullanmıştır. Eş'arî'nin inanç metodu kendisinden sonra gelen kelâmcılar tarafından da devam ettirilmiştir. Eş'arî bilginler zamanla te'vile çok fazla yer vermişlerdir.

En meşhur Eş'arî kelâmcıları: Mutekaddimin döneminin en önemli Eş'ari kelamcısı Bâkıllânî (ö. 403/1013), İbn Fûrek (ö. 406/1015), Cüveynî (ö. 478/1085), Gazzâlî (ö. 505/1111), Şehristânî (ö. 548/1153), Âmidî (ö. 631/1233), Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1210), Kadî Beyzâvî (ö. 685/1286), Teftâzânî (ö. 793/1390) ve Cürcânî (ö. 816/1413) sayılabilir.

Sünnî müslümanların % 13'ünü oluşturan Mâlikîler'in hemen hemen tamamı ile % 33'ünü teşkil eden Şâfiîler'in dörtte üçü, Hanefîler'le Hanbelîler'in çok az bir kısmı inançta Eş'ariyye mezhebini benimsemişlerdir. Eş'arîlik daha çok Endülüs, Hicaz, Kuzey Afrika, Mısır, Irak, Suriye ve Endonezya'da yayılmıştır.

MÂTÜRÎDİYYE

Akaid konusunda Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî'nin görüşlerini benimseyenlerin oluşturduğu Ehl-i sünnet mezhebinin adıdır.

İmam Mâtürîdî yaklaşık 238/852'de Türkistan'da Semerkant şehrinin bir köyü olan Mâtürîd'de doğmuştur. Türk olması kuvvetle muhtemeldir. Mâtürîdî'nin eserleri incelendiğinde, onun kelâm, mezhepler tarihi, fıkıh usulü ve tefsir alanlarında otorite olduğu görülür. Eserlerinde Ehl-i sünnet'in temel prensiplerini hem âyet ve hadislerle hem de aklî delillerle savunmuş, özellikle Mu'tezile ve Şîa'nın görüşlerini tenkit etmiştir. 333/944'de Semerkant'ta vefat etmiştir.

Mâtürîdîlik, Mâverâünnehir gibi kapalı bir havzada ortaya çıkması, Bağdat ve Basra gibi dönemin ilim ve siyaset merkezlerinden uzak bir bölgede yayılması sebebiyle Eş'arîlik kadar şöhret bulamamıştır.

En meşhur Mâtürîdî kelâmcıları: Maturidilerin gelişip bir ekol düzeyine çıkmasında önemli katkıda bulunan ve "***es-Sevadu'l-Azam***" adlı risalenin sahibi Hakîm es-Semerkandî (ö. 342/953), Ebû Seleme es-Semerkandî (ö. IV/X. asır), Ebü'l-Yüsr Muhammed el-Pezdevî (ö. 493/1100), Ebü'l-Maîn (Muîn) en-Nesefî (ö. 508/1115), Ömer en-Nesefî

(ö. 537/1142), Ebü'l-Berekât Hâfızüddin en-Nesefî (ö. 710/1310), Burhâneddin en-Nesefî (ö. 687/1289), İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457), Kadı Celâleddinzâde Hızır Bey (ö. 863/1458) ve Beyâzîzâde Ahmed Efendi (ö. 1098/1687) dir.

Mâtürîdiyye Ehl-i sünnet'in temel prensiplerinde Eş'arîler ile aynı görüşte olmakla beraber, şu görüşleriyle onlardan ayrılırlar: 1. Dinî tebliğ olmasa da kişi akılla Allah'ı bulabilir. Bu ekole göre Allah'a iman etmek naklen değil, aklen vaciptir. 2. İyi ve kötü, güzel ve çirkin akılla bilinebilir. Allah Teâlâ bir şeyi güzel ve iyi olduğu için emretmiş, kötü ve çirkin olduğu için yasaklamıştır. 3. Kulda başlı başına bir cüz'î irade vardır. Kul iradesiyle seçimini yapar, Allah da kulun seçimine göre fiili yaratır. 4. Yüce Allah'ın diğer sıfatları gibi tekvîn sıfatı da ezelîdir. 5. Allah kulun gücünün yetmeyeceği şeyleri kula yüklemez. 6. Allah'ın fiillerinin muhakkak bir sebep ve hikmeti vardır. Fakat kul her zaman bu sebep ve hikmetleri bilemeyebilir. 7. Peygamberlerde aranan niteliklerden biri de erkek olmaktır. Bu sebeple kadın peygamber gönderilmemiştir. 8. Allah'ın nefsî kelâmı işitilemez. İşitilen nefsî kelâmın varlığını gösteren lafzî kelâm yani Kur'an'ın harf ve sesleridir.

Bugün dünyadaki Sünnî müslümanların en azından yarısını oluşturan Hanefîler'in büyük bir çoğunluğu inançta Mâtürîdî mezhebine bağlıdırlar.

Mâtürîdiyye, Türkiye, Balkanlar, Orta Asya, Çin, Hindistan, Pakistan ve Eritre'de yayılmıştır. Genellikle Türkler fıkıhta Hanefî, inançta Mâtürîdî'dirler.

MATURİDİLİK-EŞ'ARİLİK FARKLARI:

Matüridilere göre insanda müstakil bir cüz'i irade vardır. Eş'arilere göre yoktur.

Maturidilere göre Allah'ın tekvin sıfatı vardır. Eş'arilere göre yoktur.

Maturidilere Allah insanın güç yetiremeyeceği bir şeyi yapmasını istemez ve insana böyle bir sorumluluk yüklemek caiz değildir. Eş'arilere göre ise bunlar caizdir.

Maturidelere göre peygamber olmanın şartlarından biri erkek olmaktır. Eş'arilere göre ise böyle bir şart yoktur. Kadınlar da peygamber olabilir.

Maturidiler Allah'ın fiillerinin bir sebebe dayandığını ileri sürmüşlerdir. Eş'arilere göre Allah'ın fiilleri bir sebebe bağlı olmak zorunda değildir.

Maturidilere göre kâfirler iman etmekle yükümlüdürler, ibadetle değil. Eş'arilere göre kâfirler iman etmekle yükümlü oldukları gibi ibadet etmekle de yükümlüdürler.

Maturidilere göre irtidat eden kimse tekrar İslam dinine dönerse amelleri de geri dönmez. Eş'arilere göre döner.

Maturidilere göre son nefeste yapılan tövbe geçerlidir. Eş'arilere göre geçerli değildir.

MU'TEZİLE

Ayrılanlar, uzaklaşanlar, bir tarafa çekilenler anlamına gelen mu'tezile büyük günah işleyen kimsenin iman ile küfür arası bir mertebede olduğunu söyleyerek Ehl-i sünnet bilginlerinden Hasan-ı Basrî'nin (ö. 110/728) dersini terk eden Vâsıl b. Atâ (ö. 131/148) ile ona uyanların oluşturduğu mezhebin adıdır. Mu'tezile kendini "***Ehlü'l-Adl ve't-Tevhîd***" diye adlandırır. Akılcı bir mezhep olan Mu'tezile, mantık kurallarıyla çelişir gördüğü âyet ve hadisleri Ehl-i sünnet'ten farklı biçimde yorumlamış ve bu yorumlarında akla öncelik vermiştir.

Kelâm ilminin Mu'tezile'nin öncülüğünde doğmuş olduğu söylenebilir. Bu mezhep, aynı zamanda iyi bir edebiyatçı ve tefsirci olan Ebü'l-Hüzeyl el-Allâf (ö. 235/850), Nazzâm (ö. 231/845), Câhiz (ö. 255/869), Bişr b. Mutemir (ö. 210/825), Cübbâî (ö. 303/916), Kadî Abdülcebbâr (ö. 415/1025) ve Zemahşerî (ö. 538/1143) gibi büyük kelâmcılar yetiştirmiştir. Abbâsîler döneminde en parlak günlerini yaşamış olan Mu'tezile daha sonra etkinliğini hatta bir mezhep olma hüviyetini yitirmiştir. Günümüzde Mu'tezile başlı başına bir mezhep olarak mevcut olmamakla birlikte görüşleri Şîa'nın Ca'feriyye ve Zeydiyye kolları ile Hâriciliğin İbâzıyye kolunda yaşamaktadır.

Mu'tezile'nin görüşleri beş prensip halinde sistemleştirilmiştir. Bunlar: 1. **Tevhid:** Allah'ın zât ve sıfatları yönüyle bir kabul edilmesi 2. **Adl:** Kulların ihtiyarî fiillerini hür iradeleriyle yaptığı ve kul için en uygun olanı yaratmanın Allah'a gerekli olduğu 3. **Vaad ve Vaîd:** İyilik yapanın mükâfat, kötülük yapanın da ceza görmesinin zorunluluğu 4. **el-Menzile Beyne'l-Menzileteyn:** Büyük günah işleyenin iman ile küfür arasında fısk mertebesinde olduğu 5. **Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker:** İyiliği yaptırmaya ve kötülüğü önlemeye çalışmanın bütün Müslümanlara farz olduğuna diar ilkelerdir.

Tartışmalarda aşırı uçları teşkil eden Mutezile, Haşviye ve Cebriye'nin ortasında bir yol izlemiştir.

CEBRİYYE

İnsanların kendilerine has bir iradeye sahip olmadıklarını, zihnî ve amelî bütün fiillerinin ilâhî gücün zorlayıcı tesiriyle meydana geldiğini

savunan grupların ortak adıdır. İnsanın bütün davranışlarını llah'ın iradesine bağlayan ve beşerî iradeyi inkâr eden bu ekolün ilk kurucusu ve Cebr düşüncesini savunan ilk kelamcı Cehm İbn Safvân'dır. Kurucusuna nispetle bu fırkaya Cehmiyye de denilmiştir. Cehmiyye İslâm toplumunda ilk ortaya çıkan itikâdî ekollerden biridir. Ca'd bin Dirhem Cehmiyye'nin kurucularındandır.

İrade hürriyeti konusunda Mu'tezile'ye taban tabana zıt görüşlere sahip olan Cebriyye mezhebi, her şeyin llah'ın ilmi ve iradesi dahilinde cereyan ettiğini, insanın çizilmiş bir kaderinin bulunduğunu bildiren âyetlerden (el-A'râf 7/178, et-Tevbe 9/51, er-Ra'd 13/8, ez-Zümer 39/62, el-Kamer 54/49, el-İnsân 76/30) hareketle insanın irade hürriyeti, seçme imkânı ve fiil gücü bulunmadığını, insan fiillerinin gerçek fâilinin Allah olduğunu ve kulun Allah tarafından önceden takdir edilmiş bulunan işleri yapmaya mecbur olduğunu savunur.

HÂRİCÎLİK

Havâric denilen Hâricîlik ekolü, Hz. li ile Muâviye arasında geçen Sıffîn Savaşı'ndan (37/657) sonra halifenin tayin işi hakeme bırakılınca ortaya çıkmıştır. Bu durumda bir grup Hz. li'ye isyan edip büyük günah işleyenlerin dinden çıkacağı ve günah işleyen devlet başkanına itaat edilmeyeceği iddiasıyla onunla mücadeleye başlamış ve onu şehid etmişlerdir. Haricilik Hz. Ali'yi şehit eden Abdurrahman b. Mülcem'in mensubu olduğu akımdır. *"Hüküm ancak Allah'a aittir"* ayetini siyasi söyleme dönüştüren fırkadır. Müslümanlıkta tekfir hareketini ilk başlatan grup Hariciler'dir. Bu mezhebin İbâzıyye kolu günümüze kadar yaşama imkânı bulmuştur.

ŞÎA

Şîa, Ehl-i sünnet grubunun dışında yer alan, günümüze kadar varlığını koruyan ve hâl-i hazır İslâm dünyasında da çok sayıda taraftarı bulunan en önemli itikadî, fıkhî ve siyasî mezheptir. Sözlükte taraftar ve yardımcı anlamına gelen Şîa, literatürde Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali'yi halifeliğe en lâyık kişi olarak gören ve onu ilk meşrû halife kabul eden, vefatından sonra da hilâfete Ali evlâdının getirilmesi gerektiğine inanan toplulukların ortak adı olmuştur. Hz. Osman'ın şehid edilmesini takip eden yıllarda bu misyon ve iddia ile ortaya çıkanların oluşturduğu bir siyasî gruplaşma hareketi olarak doğmuş, hicrî II. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de çeşitli fırkalara ayrılan itikadî bir mezhep haline gelmeye başlamıştır.

Şîa'nın günümüze ulaşan üç büyük fırkası vardır. Bunlar: Zeydiyye, İsmâiliyye ve İmâmiyye-İsnâaşeriyye.

Zeydiyye: Hz. Ali'nin torunu Zeyd b. Ali Zeynelâbidîn'e nisbet edildiği için bu ismi alır. Günümüzde Yemen bölgesinde taraftarları bulunan Zeydiyye itikadî konularda Mu'tezile mezhebine, fıkıh sahasında ise Hanefî mezhebine yakın görüşlere sahiptir. Şîa içindeki en mûtedil fırka olan Zeydîler, hilâfetin Hz. Ali'nin ve soyundan gelenlerin hakkı olduğuna inanmakla birlikte, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in hilâ etini de meşrû görürler. Hilâfetin Hüseyinoğulları'na ait olduğu ve devlet başkanının mâsum olduğu fikrini de kabul etmezler.

İsmâiliyye: Ca'fer es-Sâdık'ın ölümünden sonra devlet başkanlığına oğlu İsmâil'in ve soyunun hak sahibi olduğu iddiasına sahiptir. Şîa içinde aşırı görüşleriyle tanınmıştır. İsmâilîler hicrî IV. yüzyılın başında Fâtımî Devleti'ni kurmasıyla güçlenmiş, daha sonra doğu ve batı İsmâilîler'i (Nizâriyye-Müsta'liyye) şeklinde iki ana kola ayrılmıştır. İsmailiyye'ye göre peygamberler nâtık hüccetlerdir, yani konuşan delillerdir. İmamlar ise samid hüccetlerdir, yani sessiz delillerdir.

İmâmiyye: Çağımızda dünya müslümanlarının yaklaşık yüzde onunu teşkil eden Şîa'nın büyük çoğunluğunu bünyesinde toplayan ana koldur. Mezhebin siyaset ve imâmet görüşü on iki imam düşüncesi etrafında şekillendiğinden İsnâaşeriyye, akaid ve fıkıhta Ca'fer es-Sâdık'ın görüşlerini esas aldıklarından Ca'feriyye adlarıyla da anılırlar. Hz. Ali ve Hüseyin soyundan gelen on iki imama inanma, hem iman esaslarından birini hem de mezhebin ana doktrinini teşkil eder. Akaid konularında yer yer Mu'tezile mezhebiyle paralellik arz eden görüşlere sahiptir. Sadece Ehl-i beyt'e mensup râvilerin hadis rivayetini kabul eder, ilk üç halifenin hilâfetini meşrû görmez ve devlet başkanlığına Hz. Ali ve soyunun nas ile tayin edildiğini yani imamlığın (halifeliğin) bunlara ait olduğunu Hz. Peygamber'in açıkça belirttiğini ve bunların vahiy alma hariç peygamberlere benzer vasıflara sahip olup günah işlemekten ve hata yapmaktan korunmuş (**mâsum**) olduklarını iddia ederler.

Küçük yaşta gaip olan on ikinci imamın kurtarıcı (**mehdî**) olarak tekrar geri geleceğine inanma, açık ve gizli bir tehlikenin bulunduğu durumlarda inancı gizleme ve farklı görünme (**takıyye**), Hz. Ali'ye biat etmeyen sahâbîlere karşı tavır alma ve onlara ta'n etme mezhebin temel prensiplerindendir.

ZÂHİRÎLİK

Davud-u Zâhiri: Hicrî III. yüzyılın başlarında doğmuş ve 270 yılında vefat etmiştir. Zâhiri mezhebinin kurucusudur. Zâhiri mezhebinin en önemli temsilcilerinden biri de **İbn Hazm**'dır.

Zahirilere göre fıkhî kaynaklar sadece nass'lardır. İslam hukukunda kıyasa yer yoktur. Şeriatın hiç bir hükmü re'y ile açıklanmaz. Bunlar, istihsan, masâlih-i mürsele ve sedd-i zerâyi'i delil olarak kabul etmezler.

MÜRCİE

Küfürle beraber amelin fayda vermediği gibi, inanılınca işlenen günahların da zarar vermeyeceğini iddia eden bir fırkadır. Bunlar Haricilerden sonra ortaya çıkmıştır. Mürcie'ye göre, bir kişi mümin olduktan sonra işlediği günahlar ona zarar vermez. Zira imanın bulunduğu yerde günahın bir değeri yoktur. Günah işlemekle iman eksilmez. Mürcie'ye göre iman kalp ile Allah'ı ve Hz. Peygamber'in haber verdiklerini bilmekten ibarettir. Ebû Hanife, mürcie'nin bu görüşünü kabul etmemiştir. Ona göre iman sadece bilme değil, dil ile de ikrar edilmesi gerekir. Ehl-i sünnetin itikâdî fırkalarından olmayan. Mürcie kendi içinde beş gruba ayrılmıştır. Bunlar, Yûnusiyye, Gassâniyye, Tûmaniyye Sevbâniyye ve Merîsiyye'dir.

MEZHEPLER TARİHİ AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Gazalî'den itibaren kelâm ilmi, felsefî yönü ağır basan bir özellik kazanmıştır. Aşağıda ismi geçen kelamcılardan hangisinin eserleri bu dönemin özelliklerini yansıtır?

A) Eş'ari

B) Ebû's-Suud Efendi

C) Fahruddîn er-Râzî

D) Kadı Abdülcebbâr

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Gazalî'yle beraber kelâm yeni bir usul kazanmıştı. O, bir yandan başlangıçtaki felsefe muarızı tavrını korurken, diğer taraftan mantık metodunu, aklî delilleri ve bazı felsefî görüşleri kullanmıştır. Bu yeni metot daha sonraki kelamcıların felsefî kelam anlayışlarının temellerini oluşturmuştur. Râzî'yle birlikte bu ekol gücünün ve mükemmelliğinin adeta zirvesine ulaşmıştır. Râzî Kelam ilmindeki geniş bilgisi ile tanınmıştır. Büyük bir tefsir âlimidir. Önemli bir filozoftur. Tıpkı Gazali gibi kelam, tefsir, fıkıh usulü ve mantık alanlarında birtakım yenilikler yapmıştır. Aklî ilimlerdeki geniş bilgisinden, özellikle kelam, tefsir ve felsefedeki ehliyetinden dolayı o günden bugüne 'imam' diye anılmıştır.

Cevap: C

2. Önceleri Mutezile'ye mensupken iken, daha sonra bu mezhebin görüşlerini tenkit ederek ondan ayrılmıştır.

Ehl-i sünnet kelâm ilminin sistematik yapıdaki kurucularından biri olarak kabul edilir.

Bu âlim kimdir?

A) İbn Kemal

B) Ömer Nasuhi Bilmen

C) Ebû'l-Hasan el-Eş'ârî

D) Mâtüridî

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İmam Eş'arî, 260/873 yılında Basra'da doğmuş, 40 yaşına kadar Mu'tezile mezhebine bağlı kalmış, sonra *"üç kardeş meselesi"* diye bilinen meselenin tartışmasında hocası Ebû Ali el-Cübbâî'ye (ö. 303/916) üstün gelmiş, hocasının görüşlerini doyurucu bulmadığı için Mu'tezile'den ayrılmış ve Eş'arîliği kurmuştur.

Cevap: C

3. Müteahhirîn-i selefiyye dediğimiz sonraki dönemin en meşhur selef âlimlerinin öncüsü sayılan, akaidle ilgili pek çok eser telif eden ve çeşitli eserlerinde akaid konularını ele alan İslâm âlimi kimdir?

A) İbn Teymiyye

B) Muhammed İbn Abdülvehhâb

C) Semerkandî

D) Cemâleddin Afgânî

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Fakih, muhaddis ve aynı zamanda akaid konularında da çeşitli eserleri bulunan İbn Teymiye yaşadığı dönemlerde yaygınlaşmaya başlayan sufizme karşı, çoğunlukla isim vermeden genel tenkitlerde bulunmuştur. Özellikle Muhyiddin İbn-Arabî'nin görüşlerine karşı getirdiği eleştiriler bu alanda önemli bir yere sahiptir. Onun akaid konularında Eş'ariyye mezhebine ters düşen düşünceleri vardı. O, aklî veya felsefe ile mantığa dayanan yorumlardan kaçınmaktaydı. İbn Teymiye, fıkıh konusunda her ne kadar özgün düşünceleri olsa da genel anlamda Hanbeli mezhebini takip etmiştir.

Cevap: A

4. Ebû Hanîfe'nin itikadı meselelere tahsis ettiği en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kitabu't-Telmîh

B) Kitabu't-Temhîd

C) el-Fıkhu'l-Ekber

D) Te'vîlâtü'l-Kur'ân

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

el-Fıkhu'l-Ekber: Ebû Hanife'nin oğlu Hammad'ın babasından naklettiği en önemli eseridir. Zamanımıza kadar gelen birbirinden kısmen farklı üç nüshası vardır. Bu eser başta Ebû Mansur el-Matûridi olmak üzere birçok âlim tarafından şerh edilmiştir. Müteaddit defalar Türkçe'ye çevrilmiştir. Ehl-i Sünnet akidesini, kısa, özlü ve son derece ihatalı bir şekilde ifade etmektedir.

Cevap: C

5. *"el-Fıkhu'l-Ekber", "el-Fıkhu'l-Ebsat", "el-Alim ve'l-Müteallim", "er-Risale ve el-Vasiyye"* adlı eserlerin yazarı kimdir?

A) İmam Şafii

B) Ebû Hanife

C) İbn Hazm

D) Gazali

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

el-Fıkhül-Ebsât: Bu eser, oğlu Hammad, öğrencisi Ebû Yusuf ve Ebû Muti' b. Abdillah el-Belhi tarafından rivayet edilmiştir. Soru-cevap tarzındadır. Bu risale, Ata el-Cürcâni tarafından şerh edilmiştir.

el-Âlim ve'l-müteallim: Bu risalede, öğrencisi Ebû Mukatil'in sorduğu sorular Ebû Hanife tarafından cevaplandırılmaktadır. el-Pezdevî *"Usûl"* ünün mukaddimesinde eserin Ebû Hanife'ye ait olduğunu belirtmektedir.

er-Risâle: Bu eser, Ebû Hanife tarafından Basralı âlim Ebû Osman el-Betti'ye gönderilmiştir. Kendisi hakkında Mürcie'den olduğu hususundaki ithamları reddetmektedir. Eser yukarıda belirtilen rivayetlerle el-Pezdevi'nin aynı yerdeki şahadeti ile imama nispet edilmektedir.

el-Vasıyye: Bu eserin Molla Hüseyin b. İskender el-Hanefi, Ekmelüddin el-Baberti ve el-Hâdimî tarafından yazılmış şerhleri mevcuttur.

Cevap: B

6. **Allah'ın naslarda yer alan sıfatlarını te'vil etmeden O'na nispet etmeyi akidelerinin bir ilkesi olarak kabul eder. Bu ekol hangisidir?**

A) Cebriyye

B) Maturiyye

C) Selefiyye

D) Eş'ariyye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Selefiyye iman esaslarıyla ilgili konularda ilk dönem bilginlerini izleyerek âyet ve hadislerdeki ifadelerin zâhiri ile yetinip bunları aynen kabul eden, teşbih ve tecsîme düşmeyen ve bunları başka bir anlama çekme yoluna gitmeyen Ehl-i sünnet topluluğunun gene adıdır.

Cevap: C

7. **Akâid sahasında âyet ve hadislerle birlikte aklı da delil olarak kabul eder,**

   Bazı konularda Selefe Eş'ariyye'den daha yakındır,

   Bazı konularda ise daha akılcı davrandığından Eş'ariyye ile Mu'tezile arasmda yer alır.

   Bu ekol hangisidir?

A) Mâtürîdiyye

B) Mürcie

C) Cebriyye

D) Kaderiyye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eş'ariler, Mutezile ile hadis âlimleri arasında bir yol tutmuşken, Matüridiler Mutezile ile Eş'arîler arasında bir yol izlemiştir. Hakkında nass bulunmayan bütün temel meselelerde, nakli delillerin yanında aklî görüşlerinin bulunduğu açıkça görülür. Varmış olduğu neticelerin çoğunda Eş'arî ile ittifak etmiş fakat bazılarında da ona muhalefet etmiştir.

Cevap: A

8. Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin itikadı meselelere tahsis ettiği en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Te'vîlâtü Ehli's-Sünne
B) Kitabu't-Tevhîd
C) el-Fıkhu'l-Esğar
D) Kitabu't-Temhîd

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Maturidi'nin başlıca kelam eseri "***Kitabu't-Tevhid***"dir. Eserde ilahiyat, peygamberlik, kaza ve kader, büyük günah, şefaat ve iman gibi konular yer alır.

Cevap: B

9. İnsan iradesiyle ilgili olarak cebr-i mutavassıt görüşünü benimseyen fırka aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mâtürîdiyye
B) Eş'ariyye
C) Cehmiyye
D) Mu'tezile

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Eş'arî'nin, Allah Tealâ'nın kudreti ve insanın fiilleri hakkındaki görüşü de Mutezile ile Cebriye arasında orta bir görüştür.

Mutezile, "*Kul, Allah'ın, ona verdiği bir güçle kendiişlerini kendi yaratır*" demiş. Cebriye ise "*İnsanın, herhangi bir şeyi icad etmeye veya kazanmaya gücü yoktur. İnsan, rüzgârın önündeki tüy gibidir*" demişlerdir.

İbn-i Hazm İmam Eş'arî'yi, kulun fiilleri hususundaki görüşünde, Cebriyecilerden saymış, çünkü ona göre Eş'ari, kulun seçme hakkına sahip olduğunu tespit etmemiştir.

Cevap: B

10. Hangisi ehl-i sünnet itikadı fırkalarından <u>değildir</u>?

A) Mâtüridiyye
B) Selefiyye
C) Eş'ariyye
D) Mürcie

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mürcie: İrca kelimesinden türemiştir. Te'hir etmek ve geriye bırakmak anlamına gelen mürcie, mezhepler tarihinde, büyük günah işleyen müminlerin azaba maruz kalmayacağını, onların durumlarının olduğu şekliyle, Allah'a irca edilmesi gerektiği yolundaki düşünceyi savunan ekolün adıdır.

Cevap: D

11. Mu'tezile mezhebinin beş temel esası içerisinde hangisi yoktur?

A) Adalet

B) Va'd ve Va'îd

C) Tevhîd

D) İstikra

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mu'tezile mezhebinin beş temel esası şunlardır:

1. Tevhid,
2. Adl,
3. Vaad ve Vaîd,
4. el-Menzile Beyne'l-Menzileteyn,
5. Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker:

Cevap: D

12. İrade hürriyeti ve insan fiilleri konusunda insanın konumunu belirtmek için Eş'arî tarafından hangi terim kullanılır?

A) Cebr

B) İrade-i Külliye

C) İrade-i Cüz'iyye

D) Kesb

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kesb kulun fiil ve amelinin yaratılışı konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasıyla gündeme gelmiştir. Mâtüridî ekolüne göre kesb insan için bir sıfattır. Onun irade ve kudretine bağlıdır. Allah'ın yarattığı fiili, insan iradesini kullanarak kesb eder. Dolayısıyla insanın fiili yaratma değil kesb olarak adlandırılır. Allah'ın fiili ise yaratma olarak isimlendirilir. Yaratma Allah'a ait olup araçsız olur. Kesb ise kula ait olmakla araç ve aletle meydana gelmektedir. Eş'arîlere göre, iktisab hareketi insanda meydana gelen zorunlu hareket gibidir. Allah fiili yarattığı gibi, iktisabı da yaratır. İnsanın görevi sadece iktisab etmektir.

Cevap: D

13. Maturîdîlere göre, Yüce Allah'ın, ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezelî ilmiyle bilip belirlemesine ne denir?

A) Tayin

B) Kader

C) Sınır

D) Kaza

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kader: Ölçü, miktar, bir şeyi belirli ölçüye göre yapmak ve belirlemek anlamlarına gelir. Allah'ın, ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezelî ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesi demektir. Allah'ın ilim ve irade sıfatlarıyla ilgili bir kavram olan kader, evreni, evrendeki tüm varlık ve olayları belli bir nizam ve ölçüye göre düzenleyen ilâhî kanunu ifade eder.

Kazâ: Emir, hüküm, bitirme ve yaratma anlamlarına gelir. Kazâ, Cenâb-ı Hakk'ın ezelde irade ettiği ve takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince, her birisini ezelî ilim, irade ve takdirine uygun biçimde meydana getirmesi ve yaratmasıdır. Kazâ Allah'ın tekvîn sıfatı ile ilgili bir kavramdır.

Cevap: B

14. Hangisi Şiî mezheplerinden değildir?

A) İbâdiye
B) Zeydiye
C) İsmailiye
D) İmamiye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Şîa'nın günümüze ulaşan üç büyük fırkası vardır: Zeydiyye, İsmâiliyye ve İmâmiyye-İsnâaşeriyye.

Cevap: A

15. Mutezilenin güçlü olduğu dönemde yetişmiş, akılcılık konusunda önde gelenlerden olmuş ve Beytü'l-Hikme'ye girmiştir. Bilim ve felsefe temsilciliğinin gayr-i müslimlerden Müslümanlara geçmesinin sembolü bir ilim adamıdır. *"Risâle fi'l-Akl"* adlı eseri yazarak akıl konusunu müstakil bir kitap olarak ele alan ilk âlimdir. İlimleri ilk tasnif eden odur. Matematik ilimleri olarak tarif ettiği aritmetik, geometri, astronomi ve müzik bilgisini çok önemsemiş, matematik ilmini elde etmeyenlerin ömür boyu okusalar da felsefeyi anlayamayacaklarını ileri sürmüştür. Yukarıda hayatı hakkında bilgi verilen İslam filozofu aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbn Sina
B) İbn Rüşd
C) Farâbî
D) Kindî

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Ebû-Yûsuf Ya'kûb İbn Ishâk el-Kindî M.S.800 civarında Kufe'de doğmuştur. Ortaçağ Avrupası'nda *"Alkindus"* adıyla tanınan, ilk İslam filozofudur. Felsefesinde, Platon, Aristoteles ve Plotinus'un görüşlerinin bir sentezini yapmıştır. Felsefenin yönteminin kanıtlama, kanıtlamanın hedefinin maddeye biçim kazandıran özleri bilmek, felsefenin amacının ise Tanrı'ya erişmek olduğunu öne süren Kindi'ye göre, felsefi bilginin ilk basamağı akıl yürütmedir. İnsanın akıl yürütme yoluyla adım adım basitten bileşiğe ve en yetkin olana doğru yükseldiğini öne süren filozof, varlığa akılcı bir açıdan yaklaştığı için, Tanrı'nın özüne ait sıfatları inkâr etmiştir.

Cevap: D

MEZHEPLER TARİHİ ÖRNEK SORULAR

1. Ehl-i Hadis ekolüdür.

En önemli temsilcilerinden biri İmam-ı Şafiî (ö. 204/820)'dir.

Daha sonra Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) gelir.

Bu düşünceye sistematik bir hüviyet kazandıran âlim ise İbn Teymiyye (ö. 728/1328)' dir. Bunun eseri *"Mukaddimetü't-Tefsîr"* veya *"Mukaddime fi Usûli't-Tefsîr"* dir. Ekol daha sonra İbn Teymiye'nin meşhur öğrencisi İbn Kayyım el-Cevziyye (ö. 751/1350) ile sistemli bir düşünce haline dönüşmüştür. Bu ekole ne ad verilir?

A) Eşâriyye
B) Selefiyye
C) Maturidiyye
D) Mutezile

2. Aşağıdakilerden hangisi Zâhiri mezhebinin kurucusudur?

A) Davûd-u Zâhiri
B) İsâ-i Zâhiri
C) İbn Hazm
D) Hz. İsa

3. Onuncu asırda yaşayan; Batınîlerin kurucuları olan; Şeriat-i Muhammediyye'nin sonradan ortaya çıkan ihtilaflar yüzünden bozulduğu fikrini ileri süren ve bunu temizlemek için Yunan felsefesiyle şeriatı birleştirmeyi gaye edinen topluluğun adı nedir?

A) Ashab-ı Suffa
B) İhvan-ı Safa
C) Ashab-ı Kehf
D) İhvan-ı Müslimin

4. Eş'arilikle birlikte Ehl-i sünnet kelamını oluşturmaktadır.

Mürcie ve Hanefilikle yakın ilişkisi varsa da onlardan bağımsız kendi başına bir ekoldür.

Önderinin başlıca kelam eseri *"Kitabu't-Tevhid"*dir.

Bu ekole göre Allah'a iman etmek naklen değil, aklen vaciptir.

Bu mezhep hangisidir?

A) Maturidilik
B) Eş'arilik
C) Mu'tezile
D) Cebriye

5. *"Hüküm ancak Allah'a aittir"* ayetini siyasi söyleme dönüştüren fırkadır.

Hz. Ali'yi şehit eden Abdurrahman b. Mülcem mensubu olduğu akımdır.

Müslümanlıkta tekfir hareketini ilk başlatan gruptur.

Bu grubun adı nedir?

A) Mu'tezile

B) Eş'ariler

C) Hariciler

D) Cehmiyye

6. Kur'an'ın mahluk olduğu düşüncesi hangi kelam akımına aittir?

A) Mu'tezile

B) Eş'ariyye

C) Cehmiyye

D) Cebriye

7. Hangisi Mu'tezile mezhebinin inanç esasları olan beş prensipten biri değildir?

A) et-Tergîb ve't-Terhîb

B) Va'd ve Vaid

C) el Menzile Beyne'l-Menzileteyn

D) Tevhid

8. Şîa'nın günümüze ulaşan üç büyük fırkası vardır. Hangisi bunların dışındadır?

A) Bâtınıyye

B) İmâmiyye-İsnâaşeriyye

C) İsmâiliyye

D) Zeydiyye

9. Açık ve gizli bir tehlikenin bulunduğu durumlarda inancı gizleme ve farklı görünmeye ne ad verilir?

A) Batınî

B) Takıyye

C) Mehdiyye

D) Radikalizm

10. İmanı sadece kalp ile Allah'ı ve Hz. Peygamber'in haber verdiklerini bilmekten ibaret kabul eden ekol hangisidir?

A) Eş'ariyye

B) Mu'tezile

C) Şia

D) Mürcie

11. Meşhur Mâtürîdî kelâmcıları arasında hangisi yoktur?

A) Ebü'l-Maîn (Muîn) en-Nesefî

B) Hakîm es-Semerkandî

C) Bâkıllânî

D) Ebü'l-Yüsr Muhammed el-Pezdevî

12. Hangisi Ehl-i sünnet içerisinde yer almaz?

A) Selefiyye

B) Mâtürîdiyye

C) Eş'ariyye

D) Kaysâniyye

13. Hangisi Selefiyye'nin temsilcilerinden değildir?

A) Şâfiî

B) Ahmed b. Hanbel

C) İbn Teymiye

D) Hâkim es-Semerkendî

14.

a. Dinî tebliğ olmasa da kişi akılla Allah'ı bulabilir.

b. İyi ve kötü, güzel ve çirkin akılla bilinebilir.

c. Kulda başlı başına bir cüz'î irade vardır.

d. Yüce Allah'ın diğer sıfatları gibi tekvîn sıfatı da ezelîdir.

e. Allah kulun gücünün yetmeyeceği şeyleri kula yüklemez.

f. Allah'ın fiillerinin muhakkak bir sebep ve hikmeti vardır.

g. Peygamberlerde aranan niteliklerden biri de erkek olmaktır.

h. Allah'ın nefsî kelâmı işitilemez.

Yukarıdaki görüşleri savunan ekolün adı nedir?

A) Eş'arîlik

B) Mâtürîdîlik

C) Mu'tezile

D) Şîa

15. Hangisi mürcie fırkalarından değildir?

A) Gassâniyye

B) İmâmiyye

C) Tumâniyye

D) Sevbâniyye

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-A	3-B	4-A	5-C
6-A	7-A	8-A	9-B	10-D
11-C	12-D	13-D	14-B	15-B

DİNLER TARİHİ KONU ANLATIMI:

Dinlerin Tanrı kavramı ele alınarak yapılan tasnifi şu şekildedir:

1. Tek tanrılı dinler. Örnek: İlâhî dinler.

2. Düalist (iki tanrılı) dinler. Örnek: Mecusîlik.

3. Çok tanrılı dinler. Örnek: Eski Yunan, Roma ve Mısır dinleri.

4. Tanrı konusunda açık ve net olmayanlar. Örnek: Budizm ve Şintoizm.

Monoteist: Tek tanrı demektir.

Mecusîlik: En eski dinlerden biridir. Zerdüşt'ün getirdiği dinin bozulmuş şekline verilen addır.

Ritüel: Dinin ikinci unsuru olan ibadetlere denir. Bunlar Tanrı'ya itaatin biçimsel göstergeleri sayılır.

YAHUDİLİK

Monoteist din ailesinin en eskisidir. En belirgin özelliği politeist bir ortamda tek tanrı inancını yerleştirmesidir. Yahudilikte dogmalar koleksiyonu yoktur. Yahudiler Tevrat'ta yer alan 613 emrini uygulamakla yükümlüdürler.

Hz. Musa'nın ölümünden sonra Yahudiler **Yeşu** liderliğinde vaat edilmiş topraklara girmeye başlamışlardır.

Davud zamanında İsrailoğulları yerleşik hayata geçerek tek bir merkez etrafında toplanmışlardır.

Yahudilerin Hz. Süleyman'ın vefatından sonra kuzeydeki krallığa **İsrail**, Güneydeki krallığa ise **Yahuda** adı verilmiştir.

Birinci Mabed dönemi **Hz. Süleyman** zamanında başlamıştır. Süleyman kralın ölümünden sonra ortaya çıkan İsrail Krallığı milattan önce 722'de Asurlular tarafından yıkılmıştır.

Yahudilerin ibadetleriyle ilgili İkinci Mabedin yıkılmasıyla Yahudi din hayatı **Sinagog**, **Tevrat** ve **Rabbiler** etrafında gelişmiştir.

Ezra: Yahudi tarihinde mabedin yeniden yapımına öncülük eden, Tevrat'ın yeniden yazılması ve Yahudi hayatındaki yerini almasını sağlayan kişidir.

Hz. İbrahim: Yahudi geleneğinde ilk İbrani atası, ilk monoteist ve aynı zamanda ilk Yahudi kabul edilen kişidir.

Tevrat'a göre Yahudi ırkı Hz. İbrahim'in oğlu **Hz. İshak** soyundan türemiştir.

Musevi, **İbrani**, **Yahudi** ve **İsrail**: Yahudileri tanımlamak için kullanılan kavramlardır. Allah'ın kulu ve seçilmiş kişi anlamına gelen **İsrail**, Yakub'un lakabıdır. İsrail kelimesi Müslüman bilginlere göre Allah'ın kulu, seçtiği ve gece yürüyen anlamına gelmektedir. Hıristiyan ülkelerde **İsraeli** ismi, Müslüman ülkelerde ise **Musevi** ismi kullanılmaktadır. **İbrani**: Eber'in çocukları anlamına gelir.

İbranice: Yahudilerin kutsal kitaplarının dilidir.

Dat: İbranice'de din karşılığında kullanılan terimdir.

Saul: Milattan önce 1030-1010 döneminde İsrail'in ilk kralıdır.

Tevrat: Eski ahit olarak bilinen yazılı Yahudi kutsal kitap literatürünün tamamını ve tüm Yahudi hukukunu ifade etmek için kullanılan ifadedir.

Tanah: Yahudilerin kutsal metinleridir. Tanah **Tora**, **Nevim** ve **Ketuvim** bölümlerinden oluşur. Yahudi kutsal kitabı Tanah'ın Nevim bölümü peygamberlerle ilgilidir. Nevim bölümünde İsrailoğulları tarihinde görev yapan 15 peygamberden bahsedilmektedir. Kitaplarla ilgili bölüm Ketuvim'dir.

Mişna: Tevrat'ın (Tanah'ın) tefsiridir.

Julius Wellhausen: Tevrat'la ilgili dört kaynak teorisini ileri süren kişidir.

İbn Meymun: On üç maddelik amentüyü tespit eden kişidir. İbn Meymun'un tespit ettiği 13 maddelik iman esasları günümüzde Yahudilerin çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.

Eseniler: Bir Yahudi mezhebidir.

Peruşim: Bir Yahudi mezhebidir.

Sadukim: İnanç ve amelde peruşime karşıt olarak tanınan mezheptir. **Sadukiler**: Yahudilikte kutsal metni lâfzî olarak anlama yoluna giden ve yorum geleneğini kabul etmeyen mezheptir.

Arz-ı Mevûd: Vaad edilmiş topraklar anlamına gelmektedir.

Levililer: Yahudilikte ibadethanenin bakımında görevlidirler. Mabed ibadetinin merkezinde kurban yer almaktadır.

Şabat: Yahudilerce kabul edilen haftanın en kutsal günü olan cumartesiye verilen addır.

* Yahudilikte **Tişri** ayının ilk gününe **yeni yıl** denir.

* Yahudilikte takvimin en kutsal günü olarak **kefaret günü** kabul edilmektedir.

Pesah Bayramı: Yahudi hac bayramlarının ilkidir.

Haftalar Bayram: Tevrat'ın İsrailoğullarına veriliş günü olarak kabul edilen bir bayramdır.

Hanuka: Işıklar bayramıdır.

Roş Haşana: Yahudilerde yılbaşı bayramına verilen isimdir.

Fısıh: Yahudilerde Mısır'dan çıkışın anısına kutlanan dini bayramlarıdır.

Kabala: Yahudi mistik ve ezoratik geleneğinin adıdır.

Reformist Yahudilik: Başta Mesihçilik olmak üzere geleneksel Yahudiliğin birçok ilkesini kabul etmeyip kadın ve erkeklerin din karşısında eşit olduğunu öngörmüşlerdir.

Ortadoks Yahudilik: Yahudi'nin Yahudi olmayanla evliliğini kabul etmezler.

Tallit: Yahudilik'te kenarları saçaklı Tevrat'tan ayetler yazılı olan dua şalına verilen isimdir.

Kabala: İbranicede gelenek anlamına gelen bir kelimedir. Yahudilikte mistik bir akımın ismidir. Bu akıma mensup kişiler, sayı gizemciliğinden yararlanarak Tevrat'ın gizli anlamını ele geçirmeye çalışırlar.

Yahova Şahitleri: Charles Taze Russell tarafından kurulmuştur.

* Yahudilerce kutsal kabul edilen Hacer-i Muallâk'a **Kudüs**'tedir.

* Tevrat'ın en eski yazması 11. yy.'a aittir.

HIRİSTİYAN

Mesih'in takipçileri ve taraftarları anlamına gelen bir terimdir.

Havariler: Beyaz giyenler ve insanların ruhlarını din ve ilimle arıtanlardır.

Kristos: Hıristiyanlık teriminin köküdür.

* Hıristiyanlık yerine kullanılan kelimeler şunlardır: **Nasara**, **Şakirtler**, **Azizler** ve **Kilise**'dir.

* Doğu Hıristiyanları III. Yüzyıldan itibaren 6 Ocak tarihini Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlar.

* Hıristiyanlarda Kilisede yapılmayan nikâh sahih sayılmaz; Katoliklerde evlenenler boşanamaz; Papazlar evlenebilir; Ermenilerde piskoposlar evlenemezler.

Paskalya: Hıristiyanlığın ilk devrelerindeki Yahudi Pesah Bayramına denk gelen bayramdır.

Hz. İsa'nın İncil'de anlatılan mucizeleri şunlardır:

Kana'da düzenlenen bir evlenme merasiminde şarabı tüketen ev sahibinin suyunu şaraba çevirmesi,

Hastaları iyileştirmesi,

Körlerin görmesini sağlaması,

Petrus'u su üzerinde yürütmesi,

Ölü bir kızı diriltmesi,

Beş ekmek ve iki balığı 5000 kadar kadın erkek ve çocuk arasında paylaştırıp bu insanların açlığını gidermiş olması,

Şeytan ve cinlere hükmedip insanların içinden onları çıkarması,

Kur'an'da Hz. İsa ile ilgili yer alan bilgiler şunlardır:

Doğumunun müjdelenmesi,

Dünyaya gelişi,

Mucizeleri,

Ruhu'l-Kudüs ile teyid edilmesidir.

Simon Petrus: Hıristiyanlıkta Pavlus öncesi dönemde yayılma konusundaki en etkili isimdir.

* En eski Yunanca İncil yazması 10. yy.'a aittir.

Sinoptik İnciller: Matta, Markos, Luka'dır.

Ekümenizm: Tüm Hıristiyanların evrensel birliğini ifade eden bir kavramdır.

Konsil: Hıristiyan ruhanîler ve râhipler meclisi demektir. 1869 yılına kadar değişik aralıklarla toplanan konsillerin sayısı yirmidir. Hıristiyanlık tarihinin ilk Ekümenik Konsili olan İznik Konsili 325 yılında toplanmıştır. I. İstanbul Konsili 381'de yapılmıştır. Bu konsilde İznik Konsili kararları teyid edilmiştir. Kadıköy Konsili 451'de yapılmıştır. Genel Konsillerin en detaylısı ve sonuncusu kabul edilen konsil 2. Vatikan konsili'dir. Dinler arası diyalog kararı 2. Vatikan konsilinde alınmıştır.

* Hıristiyanlıkta ibadet **günlük, haftalık** ve **yıllık** olarak üçe ayrılmıştır: **Günlük İbadet**: Pazar ayini dışında dua için çağrı veya tespit edilmiş bir vakit yoktur. Hıristiyanlıkta bir de tefekkür duası vardır. Bu duada şahıs diz çöker, duanın sözlerini, mezmuru kelime kelime düşünür ya da kitabı mukaddes'deki bir pasajı tefekkür eder. Bu tefekkürden bir kuvvet ve bir feyiz almaya yönelir ki buna *Meditation* denir. **Haftalık İbadet**: Haftalık ibadet Pazar Günü sabah ve akşam olmak üzere iki vakitte yapılır. Pazar ibadeti mutlaka kilisede ve papaz nezdinde olur.

Vaftiz: Hıristiyanlıkta asli günahtan kurtuluşu ve kiliseye girişi ifade eden bir terimdir.

Morgonlar: Hıristiyanlıkta kendilerini son gün azizleri olarak isimlendiren dini bir gruptur.

Teslis: Hıristiyanlıkta üçlü tanrı anlayışını ifade eden bir kavramdır.

Kanonik: Kilisenin onayladığı kutsal metindir.

Apokrif: Kilisenin reddettiği kutsal metindir.

Gahal, Chapel, Ekklesia ve Katakomp: Kilise için kullanılan isimlerdir.

Adventistler: ABD'de William Miller tarafından Hz. İsa'nın yakında geleceği anlayışı üzerine kurulmuştur.

Evharistiya: Tanrıya şükür duasında bulunma anlamına gelir.

Monofizitzm: Hz. İsa'da ilahi ve beşeri iki tabiatın birleşerek tek tabiat olduğunu savunan anlayıştır.

Patrik: Ortadoks kilisesinin başında bulunan en yüksek rütbeli din adamına denir.

Katolik: Evrensel anlamına gelir. Katoliklerin amacı dinlerini dünyaya hakim kılmaktır.

* Hıristiyan adının ilk kez kullanıldığı şehir **Antakya**'dır.

* İlk tekke bir Hıristiyan emiri tarafından **Remle**'de inşa edilmiştir.

MECUSİLİK:

Navcot: Meculusilikte yetişkinlik çağına (15 yaşına) gelen her çocuk için dine giriş seremonisi olarak düzenlenen törene denir.

Dasturan Dastur: Mecusilikte en yüksek dereceli rahiplere verilen addır.

Mecusiliğin kutsal metni olan **Avesta**'nın bölümleri şunlardır: Yansa, Visperad, Yaşt Videvdat ve Hurda Avesta.

Zend: Avesta'nın yorumu olup Mecusi rahiplerince yazılan metinlerdir.

Ataş Adaran: Mecusilikte tapınaklarda bulunan en kutsal ateştir.

Aşa Vahişta: Mecusilikte ateşin koruyucusu olarak kabul edilen ilahi varlıktır.

* Mecusilikte ahlak sisteminin özünü iyi düşünce, iyi söz ve iyi davranış oluşturur. Evlilik ve cenaze törenleri dini olaylardır.

SABİİLİK

* Işık ve karanlık arasındaki bir düalizme dayalı inanç sistemleriyle dikkat çeken inanç grubudur.

Tarmida: Sabiilikte normal rahiplere verilen addır.

Ginza: Sabiilerin kutsal kitapları arasında en önemli yeri oluşturan temel kitaplardan biridir.

Kolasta: Sabiilerin gusül, ayin yemekleri ve benzeri ibadetlerle ilgili dua ve uygulamalarını konu alan bir günlük ibadet kitabıdır.

Masiqta: Sabiilikte ölen bir kişinin ruhunun gözetim evlerinden hızla geçerek ışık âlemine ulaşması için yapılan törene denir.

Panja: Sabiilerin en önemli bayramıdır.

Riş Ama: Sabiilikte rahiplikteki en üst tabakaya verilen addır.

* Sabii inancında ilahi âlemden düşüşün üç safhasını temsil edenler: **Yuşamin**, **Abatur** ve **Ptahil**'dir.

Ptahil: Sabii inancına göre maddi evrenin yaratıcısı olan tanrısal güçtür.

Sihizm'in Kutsal Metinleri: Guru Grank Sahib olarak bilinen kitaptır.

Tao-Te-King: Teoizm'in kutsal kitabının adıdır.

Şintoizm: Japonya'nın geleneksel milli inançlarını ifade etmektedir.

Brahma: Hinduizmde yaratıcı tanrıya denir.

Sanatana Dharına: Hindu dili olan Sanskritçe'de ezeli ebedi hakikat anlamına gelen ve din karşılığında kullanılan kelimedir. Hinduizm'in Hindular tarafından kullanılan asıl adıdır.

Monofizit: Tek Tabiatçı demektir.

Caynizm: Tanrısız bir dindir.

Edvard b. Tylor: Dinin kökenin animizm olduğunu ileri sürmüştür.

Zerdüştlük: Dünyanın bilinen en eski dinlerindendir. Zerdüş dininin tanrısı Ahura Mazda'dır. Zerdüştlük, tek tanrı olan Ahura Mazda inanışını öğretir.

DİNLER TARİHİ AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. İlahî vahye dayanan dinler için hangi terim kullanılır?

A) Milel
B) Firak
C) Nihal
D) Düyûn

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İslâmî kaynaklarda vahye dayanan dinler için genellikle *"Milel"*, bâtıl dinler için *"Nihal"* kelimeleri kullanılır. Nihle'nin çoğulu nihaldir. Bu kelime din içinde oluşan fırka anlamında da kullanılır.

Cevap: A

2. I-Hz. Musa / II-Hz. İbrahim / III-Hz. İdris / IV-Hz. Harun / V-Hz. Yahya Peygamberden hangileri aynı çağda yaşamıştır?

A) II-IV
B) I-III
C) I-IV
D) III-V

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. İdris: Hz. Sit'in torunlarından bir peygamberdir. Kendisine 30 suhuf verilmiştir.

Hz. İbrahim: Kur'ân-ı Kerim'de hakkında en fazla bilgi verilen peygamberlerden olan Hz. İbrahim'in en meşhur künyesi, peygamberler babası mânâsına gelen *"Ebû'l-Enbiyâ"*dır.

Hz. Musa: Musa ismi dinler tarihi kitaplarında geniş yer işgal eder. Semavi (ilâhi) dört büyük kitaptan biri olan Tevrat Musa'ya verilmiş, İsa'ya kadar gönderilen Davud dışındaki bütün peygamberler onun dinini yayma ve tatbikle görevlendirilmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in 34 suresinde 136 yerde adı geçer.

Hz. Harun: Hz. Harun'un adı Kur'ân-ı Kerim'de 20 yerde geçmekle birlikte, hayatı hakkında fazla bilgi verilmemektedir. Genellikle yardımcısı olduğu küçük kardeşi Hz. Musa (a.s.) ile beraber zikredilmiş ve onun yanında ikinci plânda kalmıştır.

Hz. Yahya: Kur'an'da adı geçen peygamberlerden biridir. Babası Zekeriyâ gibi İsrailoğulları'na gönderilen son peygamberlerdendir.

Cevap: C

3. *"Ehl-i kitap"* tabiriyle Kur'an'da hangi din mensupları kastedilir?

A) Paganizm-Mecûsîlik
B) Yahudilik-Hristiyanlık
C) Sihizm-Brahmanlık
D) Hinduizm-Konfüçyüsçülük

(2011 Yeterlik)

Cevap: B

4. Hangisi Ehl-i Kitap kapsamına dahildir?

A) Sihizm
B) Musevîlik
C) Hinduizm
D) Caynizm

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kitap ehli/kitaplılar anlamına gelen *"Ehl-i Kitap"*; Allah'ın peygamberlerine indirdiği kitaplara iman edenlere verilen bir isimdir. Kur'ân'da Yahudi ve Hristiyanlara *"Ehl-i Kitap"* denildiği gibi diğer peygamberlere indirilen kitaplara iman edenlere de *"Ehl-i Kitap"* denilmiştir.

Yahudiler, Hz. Musa'nın tebliğine muhatap oldukları için kendilerine *"Musevî"* de denmiştir. Yahudilik Hz. Musa'nın peygamber olarak gönderildiği kavmin adıdır. Bu kavim Kur'ân'ın en çok kendisinden bahsettiği İsrâiloğullarıdır.

Cevap: B

5. Örnek Hanımlardan sayılan Hz. Âsiye kimdir?

A) Firavun'un eşidir.
B) Hz. Musa'nın annesidir.
C) Firavun'un kardeşidir.
D) Hz. Meryem'in annesidir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Âsiye, Firavun'un eşidir. O, kocasının tanrılığını tanımamıştır. Allah, Kur'an'da Tahrim suresinde iman edenler için iki örnek kadından bahsetmiştir. Bunlardan biri Hz. Meryem diğeri ise Hz. Asiye validemizdir.

Cevap: A

6. İslâm'ın geldiği dönemde kendilerini Hz. İbrahim'e nispet eden ve onun gerçek varisleri olduklarını ileri sürenler arasında hangileri <u>yoktur</u>?

A) Mecusîler
B) Hıristiyanlar
C) Yahudiler
D) Müşrik Araplar

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mecusilik: Eski İran kökenli dinsel gelenektir. Monoteist bir inanç sistemi tebliğ eden Zerdüşt'ün öğretileri üzerine şekillenmiştir. Zerdüşt: Mecusiliğin kurucu şahsiyetidir. Mecusilik, ateş kültüründen dolayı ateşperestlik olarak da adlandırılır. Bu dinde ateşle ve su ile ilgili kurallar önemlidir.

Cevap: A

7. Aşağıdaki ülkelerden hangisinde Ortodoks nüfus çoğunluğu teşkil etmektedir?

A) Yunanistan

B) İtalya

C) İspanya

D) Portekiz

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Ortodoks: Hıristiyanlığın üç büyük mezhebinden biridir. Öteki iki mezhep katoliklik ve protestanlıktır. 1054 yılında Roma'dan ayrılan ve onu tanımayan Bizans'la ona bağlı olan doğu kiliseleri ortodoksturlar. Ruslar, Bulgarlar, Sırplar bu mezheptendirler. Yunanistan'ın Hristiyan Ortodoks oranı: %98'dir.

Cevap: A

8. Aşağıdakilerden hangisi Hinduizmin kutsal metinlerinden değildir?

A) Vedalar

B) Levililer

C) Brahmanalar

D) Upanişadlar

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Hinduizmin temel kaynakları kutsal metinleridir. Bunlar: Vedalar, Brahmanalar, Aranyakalar ve Upanishadlar'dır.

Cevap: B

9. Hinduizm ve İslam'dan etkilenerek Hindistan'da ortaya çıkan dini inanç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şintoizm

B) Sihizm

C) Konfüçyanizm

D) Taoizm

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Sihizm olarak geçen Sıkh Dini Hindistan'da takriben 1500'lü yıllarda doğmuştur.

Cevap: B

10. Aşağıdakilerden hangisi Hz. İsa dönemi Yahudiliğinin üç önemli mezhebinden biri değildir?

A) Sadukîlik

B) Karâîlik

C) Ferisîlik

D) Essenîlik

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Milâdî VIII. yüzyılda Irak'ta doğan ve Tanah'ı dinî hükümlerin yegâne kaynağı olarak kabul eden yahudi mezhebi.

Cevap: B

DİNLER TARİHİ ÖRNEK SORULAR:

1. Türkiye'deki Yahudi cemaatinin en üst düzeydeki dini liderine ne ad verilir?

A) Patrik
B) Papaz
C) Haham Başı
D) Haham

2. Yahudilik'te yazılı kutsal metinlere ne ad verilir?

A) Kabala
B) Mişna
C) Talmud
D) Tanah

3. Aşağıdakilerden hangisi Tanah'ın bölümlerinden biri değildir?

A) Tora
B) Levililer
C) Ketuvim
D) Nevim

4. Yahudi mistik ve ezoratik geleneğine ne ad verilir?

A) Kabala
B) Sadukim
C) Tanah
D) Eseniler

5. Yahudi ibadet yerlerine ne ad verilir?

A) Kilise
B) Cami
C) Mescid
D) Sinagog

6. Yahudi tarihinde mabedin yeniden yapımına öncülük eden, Tevrat'ın yeniden yazılması ve Yahudi hayatındaki yerini alınmasını sağlayan kişi kimdir?

A) İsrail
B) Meryem
C) Ezra
D) Azer

7. Yahudilikte tanrının sevgi ve merhamet yönünü ifade eden ismi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tarah
B) Yehova
C) Kabala
D) Yahuda

8. Aşağıdakilerden hangisi Yahudilik'teki mezheplerden biri <u>değildir?</u>

A) İsmaililer
B) Eseniler
C) Sadukiler
D) Peruşim

9. Kenarları saçaklı üzerinde Tevrat'tan ayetler yazılı olan dua şalına ne ad verilir?

A) Taklid
B) Tallit
C) Tanah
D) Teruhim

10. İbranice'de din karşılığında kullanılan terim hangisidir?

A) Brahma
B) Hana
C) Dat
D) Religion

11. Yahudilerde yılbaşı bayramına ne ad verilir?

A) Yom Kippur
B) Roş Haşana
C) Ramayana
D) Rum Hama

12. Yahudilerde Mısır'dan çıkışın anısına kutlanan dini bayram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fısıh
B) Haftalar Bayram
C) Roş Haşana
D) Hanuka

13. Tevrat'a göre Yahudi ırkı Hz. İbrahim'in hangi oğlunun soyundan türemiştir?

A) Hz. Süleyman
B) Hz. İsmail
C) Hz. İshak
D) Hz. Yakup

14. Aşağıdakilerden hangisi Yahudilere göre Tevrat'ın içerisinde yer alan 5 kitaptan biri <u>değildir?</u>

A) Tekvin
B) Çıkış
C) Mushaf
D) Sayılar

15. Aşağıdakilerden hangisi Tevrat'ın tefsirine verilen isimdir?

A) Yorum
B) Mişna
C) Te'vîl
D) Tefsir

16. Tevrat, Zebur ve İncil'i bir araya toplayan büyük kitaba .... denir? Bu cümledeki boşluğu nasıl doldurabiliriz?

A) Kitab-ı Mukaddes

B) Aklâm-i Selâse

C) Kutsal Metinler

D) Ahd-i Atik

17. Yahudi kutsal metni ile ilgili ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Tevrat: Hz. Musa'ya vahyedilen ilahi kitabın adıdır. Tekvin, Huruc, Levililer, A'dât ve Tesniye olmak üzere beş bölümden oluşur.

B) Yahudi kutsak kitabı Tanah, Torah, Nevim ve Ester olmak üzere üç bölümden oluşur.

C) Yahudi kutsal kitabının adı Tanah'tır. Tanah'ın Nevim bölümünde peygamberlere ait metinler bulunmaktadır.

D) Hiçbiri

18. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlık yerine kullanılan kelimelerden biri değildir?

A) Azizler

B) Şakirtler

C) Keçeliler

D) Nasara

19. Beyaz giyip insanların ruhlarını din ve ilimle arıtanlara ne ad verilir?

A) Akgiyenler

B) Beyaziler

C) Mecusiler

D) Havariler

20. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da Hz. İsa ile ilgili olarak anlatılan bilgilerden değildir?

A) Ölü bir kızı diriltmesi

B) Dünyaya gelişi

C) Ruhu'l-Kudüs ile teyid edilmesi

D) Doğumunun müjdelenmesi

21. Aşağıdakilerden hangisi İncil'de Hz. İsa ile ilgili olarak anlatılan bilgilerden değildir?

A) Kana'da düzenlenen bir evlenme merasiminde şarabı tüketen ev sahibinin suyunu şaraba çevirmesi

B) Beş ekmek ve iki balığı 5000 kadar kadın erkek ve çocuk arasında paylaştırıp bu insanların açlığını gidermiş olması

C) Şeytan ve cinlere hükmedip insanların içinden onları çıkarması

D) Ruhu'l-Kudüs ile teyid edilmesi

22. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlıktaki ibadet vakitlerinden biri değildir?

A) Haftalık

B) Günlük

C) Aylık

D) Yıllık

23. Hıristiyan adının ilk kez kullanıldığı şehir aşağıdakilerden hangisidir?

A) İtalya

B) Almanya

C) Bursa

D) Antakya

24. Hıristiyanlıkta asli günahtan kurtuluşu ve kiliseye girişi ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Paskalya

B) Vaftiz

C) Kristos

D) Havari

25. Hıristiyanlıkta kendilerini son gün azizleri olarak isimlendiren dini grup aşağıdakilerden hangisidir?

A) Havariler

B) Satanistler

C) Morgonlar

D) Yahova Şahitleri

26. Hıristiyanlıkta üçlü tanrı anlayışı aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilmektedir?

A) Selâs

B) Sülüs

C) Üçleme

D) Teslis

27. Mesih'in takipçileri ve taraftarları anlamına gelen terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahî
B) Teslis
C) Hıristiyan
D) Nasranî

28. Tüm Hıristiyanların evrensel birliğini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ekümenizm
B) Konfederasyon
C) Ayin
D) Cemaat

29. Hıristiyanlıkta asli günahtan kurtuluşu ve kiliseye girişi ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Duhûl
B) Vaftiz
C) Sınama
D) Arındırma

30. Hıristiyanlığın ilk devrelerindeki Yahudi Pesalı Bayramına denk gelen bayrama ne ad verilir?

A) Gahal
B) Paskalya
C) Evharistiya
D) Îd

31. Aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

1. Hıristiyanlarda Kilisede yapılmayan nikâh sahih sayılmaz
2. Katoliklerde evlenenler boşanır
3. Papazlar evlenebilir
4. Ermenilerde piskoposlar evlenemezler

A) 3
B) 1
C) 2
D) 4

32. Dinler arası diyalog kavramını ilk defa gündeme getiren dini grup aşağıdakilerden hangisidir?

A) Roteryanlar
B) Katolikler
C) Protestanlar
D) Monoteistler

33. Aşağıdakilerden hangisi milattan sonra 325'de toplanan İznik Konsili'nde kabul edilen dört İncil'den biri değildir?

A) Matta
B) Markos
C) Luka
D) Barnaba

34. Bir Hıristiyan emiri tarafından inşa edilen ilk tekke nerede kurulmuştur?

A) Remle
B) Şam
C) Kudüs
D) İtalya

35. Avesta'nın yorumu olup Mecusi rahiplerince yazılan metinlere ne ad verilir?

A) Zend
B) Navcot
C) Tarmida
D) Paskalya

36. Mecusilikte en yüksek dereceli rahiplere ne ad verilir.?

A) Ameşa Spenta
B) Ekklesia
C) Katakomp
D) Dasturan Dastur

37. Zerdüştlüğün/ Mecusiliğin kutsal kitabına ne ad verilir?

A) Navcot
B) Avesta
C) Ahura
D) Mazda

38. Zerdüşt'ün kurduğu ve ateş kültüründen dolayı ateşperestlik olarak da adlandırılan eski İran kökenli dinsel geleneğe ne ad verilir?

A) Mecusilik
B) Sabiilik
C) Hıristiyanlık
D) Yahudilik

39. Sabiilikte normal rahiplere ne ad verilir?

A) Masiqta

B) Panja

C) Tarmida

D) Kolasta

40. Sabiilerin en önemli bayramı hangisidir?

A) Tarmida

B) Riş Ama

C) Navcot

D) Panja

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-C	2-D	3-B	4-A	5-D
6-C	7-B	8-A	9-B	10-C
11-B	12-A	13-C	14-C	15-B
16-A	17-B	18-C	19-D	20-A
21-D	22-C	23-D	24-B	25-C
26-D	27-C	28-A	29-B	30-B
31-C	32-B	33-D	34-A	35-A
36-D	37-B	38-A	39-C	40-D

TARİH-SİYER-AHLAK KONU ANLATIMI:

Hz. Ömer

İslam ülkesi vilayetlerinde kadılar tayin eden ilk kişidir.

İslam dünyasında ilk defa düzenli ve daimi orduyu kurmuştur.

İslam devletlerinde ilk askeri divan onun döneminde kurulmuştur.

İlk kez ordugâh şehirler inşa edilmiştir.

Hisbe ilk defa onun döneminde uygulanmaya başlamıştır.

İslam tarihinde ilk vakfiyeyi o yazdırmıştır.

* İslamiyet'in zuhûrundan sonra Türklerle Müslüman Araplar ilk defa Hz. Ömer zamanında Müslüman Arapların Sasanileri yenip İran'ı feth etmesi olayından sonra karşı karşıya gelmiştir.

Seriyye: Hz. Peygamber'in bizzat katılmadığı seferlere denir.

Gazve:

Gazv: İstemek, arzu etmek, kastetmek, niyetlenmek, düşmanla savaşmak anlamlarına gelir. Gazve'nin çoğulu gazavât'tır. Akın, saldırı, din uğruna yapılan savaş demektir. Hz. Peygamber'in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar anlamında kullanılır. Asker sayısı az veya çok olsun, savaş ya da başka bir amaçla hareket edilsin, çarpışma meydana gelsin veya gelmesin Hz. Peygamber'in bütün seferlerine gazve, bir sahâbinin komutasında gönderdiği askeri birliklere de **seriyye** adı verilmektedir. Hz. Peygamber'in 27 kadar gazvesi olmuştur.

Bedir Gazvesi: Hicrî II. yılda (Mîlâdî: 624'de) gerçekleşmiştir. Mekkeli müşrikler ile Hz. Peygamber arasında vuku' bulan ilk savaştır. Hz. Peygamber'in en büyük düşmanı Ebû Cehil ile 70 müşrik katledilmiş 70 müşrik de esir alınmıştır. Okuma yazma bilenlerin bunu 10 Müslümana öğretmesi ile serbest bırakılabileceğine karar verilmiştir. Bedir Savaşı en çok Enfal Suresinde geçer.

HUDEYBİYE

Hudeybiye Antlaşması ya da Hudeybiye Barışı 628'de Medineli Müslümanlarla Mekkeli Müşrikler arasında yapılan barış antlaşmasıdır. Sefer, Hicretin 6. yılında Zilkade ayında vuku bulmuştur. Hudeybiye orta büyüklükte bir köy olup, altında Peygamberimize bey'at edilen ağaçtan dolayı Şecere Mescidi diye anılan mescidin yanındaki kuyunun ismini almıştır.

Fetih sûresi, Hudeybiye seferinden dönerken inmiştir.

"Beyatü'r-Rıdvan" burada gerçekleşmiştir.

Bu anlaşma ile: Mekkeliler, Müslümanların siyasî varlığını resmen kabul ettiler. Barış ortamının oluşması İslamiyet'e geçişi hızlandırdı. Mekke'nin fethi kolaylaştı.

Tebük Seferi: Hz. Peygamber özür beyan eden münafıklara bu seferde izin vermiştir. Dumetü'l-Cendel ilk defa bu sefer esnasında İslam hakimiyetine girmiştir.

MÛTE SAVAŞI

Mûte, Lût Gölü'nün güneyinde Kudüs'e 50 km. mesafededir. Hz. Peygamber 8. yılın başında (m. 629) Hâris b. Umeyr el-Ezdî'yi İslâm'a davet mektubuyla birlikte Bizans'a bağlı Busrâ valisine gönderdi. Elçi Hıristiyan Gassânî Emiri Şürahbîl b. Amr'ın topraklarından geçerken adı geçen emir tarafından öldürüldü. Hâris b. Umeyr Hz. Peygamber'in öldürülen tek elçisidir. Hz. Peygamber elçi dokunulmazlığını öngören uluslararası hukukun bu açık ihlali karşısında 3.000 kişilik bir ordu hazırladı ve kumandanlığına Zeyd b. Hârise'yi tayin etti. Ardından Zeyd'in öldürülmesi halinde kumandayı Ca'fer b. Ebû Tâlib'in, Ca'fer'in öldürülmesi durumunda da Abdullah b. Revâha'nın ele almasını, şayet o da şehid düşerse müslümanların kendi aralarından birini seçmelerini emretti. Hz. Peygamber elçinin öldürüldüğü yere kadar gidildikten sonra oradakilerin önce İslâm'a davet edilmesini, bu davete olumlu cevap verilmesi halinde savaşılmamasını istedi. Bu arada çocuk, kadın ve yaşlılar ile manastırlara çekilmiş insanlara dokunulmamasını, hurmalıklara zarar verilmemesini, ağaçların kesilmemesini ve binaların yıkılmamasını tembih etti. İslâm ordusu, Vâdilkurâ ve Maân üzerinden Mûte'ye ulaştı. Sayıları 100.000 veya 200.000 kişiye ulaştığı rivayet edilen büyük bir orduyla karşılaştı. Zeyd b. Hârise savaşın başında şehit düşünce sancağı Ca'fer b. Ebû Tâlib aldı. Ca'fer de şehit olduktan sonra kumandayı devralan Abdullah b. Revâha da şehid düşünce sancak Hâlid b. Velîd'e teslim edildi. Halid bir miktar ganimet de ele geçirerek İslâm ordusunu Medine'ye getirmeyi başardı. Mûte'de müslümanlar onbeş şehit verdiler. Mûte'de İslâm askerleri kendilerinden çok güçlü olan düşman ordusuna karşı savaştılar. Mûte savaşından altı ay önce Hz. Peygamber'in umretü'l-kaza için Mekke'ye gittiği sırada İslâm'ı kabul eden ve ilk defa müslümanlar safında bir savaşa katılarak kumandanlık yapan Hâlid b. Velîd bu savaşta gösterdiği üstün kahramanlık sebebiyle Resûlullah tarafından övülmüş ve *"Allah'ın kılıcı"* (Seyfullah) unvanını almıştır.

Ümmü Habibe: Hz. Peygamber'in, Mekke lideri Ebû Süfyan'ın kızı olan eşidir.

Safiye ve Cüveyriye validelerimiz Efendimizin savaşta esir aldığı hanımlarıdır.

Hz. Peygamber'in halaları: Atike, Safiyye, Erva, Beyza, Berra ve Ümeyye'dir.

Abdullah b. Ureykit: Hicret esnasında Hz. Peygamber'e kılavuzluk eden zattır.

Ebû Yusuf: Abbasiler döneminde ***"Kadı'l Kudat"*** görevine atanan ilk kişidir.

Alparslan: Selçuklularda ilk medrese bu zat döneminde kurulmuştur.

* Osmanlı devletinde ilk medrese İznik'te kurulmuştur ve ilk Osmanlı medresesinin ilk müderrisi **Davud-i Kayseri**'dir.

* Beytü'l-Hikme **Bağdat'ta** kurulmuştur.

* Osmanlılarda ilk batılılaşma hareketleri **III. Ahmed** tarafından başlatılmıştır.

Dursun Fakih: Osmanlılarda kadılık görevine getirilen ilk kişidir.

Çandarlı Kara Halil: Osmanlılarda ilk kazaskerdir.

Aleaddin Paşa: Osmanlı devletinin ilk veziridir.

eş-Şakakiu'n-Nu'maniye: Osmanlı müelliflerini tanıtan bir biyografi eseridir.

Ficar: İslamiyet'ten önce Araplar arasında haram aylarda meydana yapılan savaşlara denir.

Sa'd b. Ebî Vakkâs: Kadisiye Savaşı'nda İslam ordusunun komutanıdır.

Hatice: Hz. Peygamber'in ilk ve en uzun süre evlik yaşadığı eşidir.

Buas: Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden önce 617 yılında Evs ile Hazrec kabileleri arasında meydana gelen savaştır.

Köprü Savaşı: Müslümanların Irak cephesindeki fetihlerde uğradığı ilk yenilgidir.

Ali Sedat: Osmanlılarda modern mantığın öncüsüdür.

Muaviye: Emevi halifeliğinin (661-750) kurucusudur.

Ahi Evran: Anadolu'daki Türk ahiliğinin kurucusu olarak kabul edilir.

Halife Mansur: Türkleri devlet hizmetinde görevlendiren ilk halifedir.

Kurra:

Resûl-i Ekrem'in çeşitli kabilelere gönderdiği ashâb-ı suffa'dan olan hocalara "*kurrâ*" adı veriliyordu. Daha sonra, mânasını anlamasa bile Kur'an'ı ezberleyen ve kıraat vecihlerinden bir veya birkaçı hakkında bilgi sahibi olanlara kurrâ denilmiştir.

Dârü'l-Kurrâ:

"*Yer, mekân, ev*" gibi anlamlara gelen dâr ile "*okuyan*" anlamındaki kârî kelimesinin çoğulu olan kurrâ kelimelerinden meydana gelmiştir. Dârü'l-Kurrâ: Kur'an öğretilen ve hafız yetiştirilen mekteplerin, kıraat tâlimi yapılan medrese veya bölümlerin genel adıdır. Kur'ân-ı Kerîm'in öğretildiği, bir bölümünün veya tamamının ezberletildiği ve kıraat vecihlerinin tâlim ettirildiği mektepler için kullanılır. Bu müesseselere **Dârül-Kur'ân** ve **Dârü'l-Huffâz** adı da verilir. Çok güzel Kur'an okuyan âmâ Abdullah b. Ümmü Mektûm Medine'ye hicretinde Mahreme b. Nevfel'in dârü'l-kurrâ denilen evinde misafir olmuştur. Bu isim mescidler dışında Kur'an okunan ve öğretilen yerler için daha Hz. Peygamber devrinde kullanılmaya başlanmıştır. Camiler dışında yüksek seviyede Kur'an öğretimi için kurulan ilk müstakil medreseler dârü'l-kur'ân'lardır. Dımaşk'ta Emîr Şücâüddevle Sâdir b. Abdullah tarafından 391/1001'de Sâdiriyye Medresesi'nin yaptırılmasının ardından Şam kurrâsından olan ve İbn Âmir kıraatini iyi bilen Rişâ' b. Nazîf, IV/X. yüzyılın sonlarında buranın ilk dârü'l-kur'ân'ını kurmuştur. Bu dârü'l-kur'ân, kurucusu ve hocasına izafeten Rişâiyye Dârü'l-kur'ân'ı adıyla anılmıştır.

Daru'l-Huffaz: Anadolu Selçukluları ve Karamanoğullarında kıraat ilmi tahsil edilen müesseselere verilen isimdir.

Mihne: Kur'an'ın yaratılmış olduğunu kabul etmeyen alimlere şiddetli bir baskının uygulandığı döneme verilen addır. Abbasiler döneminde gerçekleşmiştir. Kur'an'ın yaratılmış olup olmadığı fikri üzerine tartışmalar çıkmıştır. Bu olay sırasında Ehl-i Sünnet ekolü güç kazanmıştır. Mihne olaylarında en çok mücadele eden isimlerden biri Ahmed b. Hanbel'dir.

* İslam tarihinde halifenin veliaht olarak tayini ilk olarak **Emeviler** döneminde başlamıştır.

Birr: İnsanlara iyilik etmek demektir.

Takvâ: Allah'a karşı sorumluluk bilinci içinde olmak demektir.

Suffa:

Kıble Kâbe tarafına çevrilmeden önce, Mescidin kuzey tarafında hurma dallarıyla bir gölgelik yapılmıştı. Medine'de kavim ve kabileleri, evleri barkları bulunmayan sahabiler orada otururlardı ve kendilerine **Aslıab-ı Suffa** denirdi. Ashab-ı Suffa, Mescidin devamlı, yatılı öğrencileri idiler. Ashab-ı Suffa'nın sayıları, seksenden fazla idi.

İFK HADİSESİ

Hz. Aişe'ye zina iftirası atılması olayına denir.

Adını, Kur'an'daki olaya ilişkin âyetlerde iki defa geçen ifk kelimesinden alır. İfk *"iftira, en kötü ve en çirkin yalan"* demektir.

Resûl-i Ekrem Mustalik (Müreysî) Gazvesi'nden dönerken beraberinde götürdüğü eşi Âişe konakladıkları bir yerde sabaha karşı tekrar hareket emri verildiğinde tabii ihtiyacını gidermek üzere ordugâhtan uzaklaşır. Geri gelirken boynundaki gerdanlığın düşmüş olduğunu fark eder ve kendisini bekleyecekleri düşüncesiyle dönüp aramaya koyulur; ancak karanlıkta onu bulup el yordamıyla tanelerini toplayıncaya kadar çok vakit kaybeder. Konak yerine geldiğinde diğerlerinin hareket ettiğini görür ve yokluğunu anlayınca aramaya çıkacakları inancıyla orada beklemeye başlar; bu arada uyuyakalır. Ordunun artçılarından Safvân b. Muattal es-Sülemî görevi gereği kamp yerini kontrol ederken onu bulur ve devesine bindirip orduya yetiştirir; fakat hızlı yürümekle birlikte kendisi yaya olduğu için kafileye ancak kuşluk sıcağında mola verdikleri zaman ulaşabilir.

Söz konusu gecikme başlangıçta kötüye yorumlanmamış, hatta kimsenin dikkatini bile çekmemişken, hicretten önce Hazrec kabilesinin reisi olan ve Medine'nin yönetimi kendisine verilmek üzere iken Hz. Peygamber'in gelmesiyle bundan mahrum kalan Abdullah b. Übey b. Selûl'ün başlattığı dedikoduyla birlikte iç huzursuzluklara yol açan önemli bir olay halini almıştır. İslâmiyet'i istemeyerek kabul ettiği için münafıkların reisi diye bilinen Abdullah b. Übey ile adamlarının Resûl-i Ekrem'i ve kayınpederi Hz. Ebû Bekir'i küçük düşürmeye ve aralarını açmaya yönelik sözleri, bazı müminlerin de katılmasıyla kısa zamanda yayılma istidadı göstermişti. Sefer dönüşü rahatsızlanarak bir ay kadar yatan Hz. Âişe ise bunu duymamış, sadece bu süre içerisinde daha önceki rahatsızlıklarında gösterdiği ilgiyi göstermeyen Resûlullah'ın odasına seyrek uğramasından bir şeyler olduğunu sezmişti. Hz. Âişe bu dedikoduyu duymuş ve üzüntüsünden tekrar hastalanmış, arkasından da Hz. Peygamber'den izin alıp babasının evine gitmişti.

Olaya son derece üzülen ve nasıl bir hükme varacağı hususunda uzunca bir süre tereddütte kalan Resûl-i Ekrem sonunda konuyu bazı

yakınlarıyla istişare etmeye karar verdi. Eşleri arasında Âişe'ye rakip olmasıyla tanınan Zeyneb bint Cahş'a, onun eski kocası ve kendi evlâtlığı Zeyd b. Hârise'nin oğlu Üsâme'ye ve damadı Hz. Ali'ye düşüncelerini sordu. Bunlardan Zeyneb ile Üsâme, Âişe'den hiçbir şekilde şüphelenmediklerini söylerken Hz. Ali görüşünü, *"Yâ Resûlallah! Allah senin evliliğine bir sınır koymamıştır; Âişe gibi pek çok kadın var. Fakat yine de işin aslını öğrenmek için onun hizmetçisini sorguya çekmelisin"* diye bildirdi. Bunun üzerine Resûlullah Berîre adlı câriye ile konuştu, kendisinden Hz. Âişe'nin lehine şahadet aldı. Daha sonra Resûl-i Ekrem Mescid-i Nebevî'de konuyu halka açtı ve bu dedikodulardan kurtarılmasını istedi. Ancak Sa'd b. Muâz ile Sa'd b. Ubâde arasında başlayan münakaşa neticesinde Evs ve Hazrec kabilelerine mensup bazı kişiler tartışmaya girdiler. Hz. Peygamber de mescidden ayrılarak Ebû Bekir'in evine gitti. Âişe'nin yattığı odaya girince dedikoduların çıktığı günden beri ilk defa yanına oturarak söylenenleri tekrar etmiş ve *"Eğer masum isen Allah seni temize çıkaracaktır, bir günah işledinse tövbe et ve affını dile; Allah tövbekarları bağışlar"* demiştir. Âişe, Peygamber'in dedikodulara inandığını, bu sebeple de ne söylese şüphe ile karşılayacağını ifade etmiş ve artık Allah'tan yardım dilemekten başka çaresinin bulunmadığını söylemiştir. Bu sırada uzun süredir beklenen vahiy gelmeye başlamıştır. Nûr sûresinin 11. âyetinden itibaren başlayıp devam eden ilâhî beyanda çirkin iftirayı çıkaranın büyük bir azaba mâruz bırakılacağı ifade edilmekte, ona alet olup dedikoduyu yayanların bir avuç insandan ibaret olduğu bildirilmekte, bunun yanında söylentileri duyan kadın erkek bütün müslümanların duyarsız ve bilinçsiz davranışları da kınanmaktadır.

Resûl-i Ekrem, bu çirkin İftirayı yaymakta ileri gitmiş olan Hassan b. Sabit, Hamne bint Cahş ve Mistah b. Üsâse'ye, iffetli kadına zina isnadında bulundukları için Nûr sûresinin 4. âyetine göre seksener sopa vurulması ve bir daha şahitliklerinin kabul edilmemesi cezasını uyguladı.

Hilf: Anlaşma demektir.

Livâ: Bayrak demektir. Mekke'nin idaresiyle ilgili *"liva"* görevi Kureyş'in bayrağını taşıma imtiyazıdır.

Râye: Sancak demektir.

Şiâr: Parola demektir.

Heyetler yılı: Senetü'l-Vüfûd demektir.

Gazvetü'l-Usre: Güçlük gazvesi demektir. Tebük Seferi'nin adıdır.

Arab-ı Müsta'ribe: Aslen Arap olmayıp sonradan Araplaşan kabilelerdir.

Amâlika: Mekke'yi ilk olarak mesken edinenlerdir.

* Halk arasında Beytullah (Allah'ın evi) ismi ile anılır.

Kur'ân'da Ka'be şu isimlerle zikredilmiştir:

el-Beytü'l-Haram (saygı evi)

el-Beytü'l-Muharrem (haram evi)

el-Beytü'l-Atîk (eski ev)

el-Beytü'l-Ma'mûr (imar edilmiş ev)

"el-Beyt" (ev)

Rükn: Bir şeyin kuvvetli, sağlam olan yanı, köşesi; büyük iş; mal, mülk; direk, destek, bir şeyin aslını oluşturan parçalardan her biri; cüz, unsur gibi anlamlara gelir. İbadetlerin ve akitlerin aslî unsurlarını ifade etmektedir.

Namazın içindeki farzlar diye adlandırılan ve namazı oluşturan kıyam, kıraat, rükû, secde, ka'de gibi fiil ve davranışlar, namazın rükünleridir.

Hacda Arafat vakfesi ve ziyaret tavafı, oruçta imsak bu ibadetlerin rükünleridir.

Genel olarak icap ve kabul de akitlerin rüknünü oluşturur.

İbadet ve hukukî işlemlerde rüknün bulunmaması, onun bâtıl olmasını doğurur.

Kâbe'nin her bir köşesine de rükn denilmektedir. Hacerü'l-Esved'in bulunduğu köşeye Rüknü Haceri'l-Esved denir. Diğerlerine de o yöndeki ülkelere nispetle Rüknü Irakî, Rüknü Şâmî ve Rüknü Yemânî isimleri verilmiştir.

Rüknü Hacer-i Esved: Ka'be'nin doğu köşesine denir.

Rüknü Yemânî: Ka'be'nin güney köşesine denir.

Rüknü Şâmî: Ka'be'nin batı köşesine denir.

Rüknü Irâkî (Irak köşesi): Ka'be'nin kuzey köşesine denir.

* İslâmiyet'ten önce Mekke şehir devletinin görev üniteleri Kâbe ile ilgili vazifeler şunlardır:

Sidânet: Kâbe'nin perdedarlığı, anahtar koruyuculuğu ile hâciblik görevi idi. Bu görevi yürütmek en büyük şeref sayılırdı.

Sikâyet: Mekke'ye gelen hacılara tatlı su sağlama ve Zemzem kuyusu ile ilgilenme görevi idi.

Ridâne: Mekke'ye gelen hacıların fakirlerine yemek ikram etmek, onları barındırıp ağırlamak görevi idi.

Mekke emirliğine bağlı bazı görevler ise şunlardır:

Ukâb (Kıyâde): Savaşlarda bu adla anılan sancağı taşıma görevi olup ya görevlendirilen veya bunu korumakla yükümlü olan kişi taşırdı.

Nedve: Bir nevi toplantı yeri idi; savaş, barış, düğün vb. önemli her mesele burada görüşülür, karara bağlanırdı. Buraya herkes değil, aile gruplarının 40 yaşından büyük olan başkanları katılırdı. Bu toplantı yeri ilk defa Kureyşli Kusay tarafından yaptırılmıştır. Burası Dârü'n-Nedve olarak anılıyordu. Dârü'n-Nedve Mekkelilerin parlamentosu idi.

Sefâret: Elçilik görevi.

Cahiliye Dönemindeki Nikâh Türleri Şunlardır:

Mut'a Nikahı: Süreli nikah demektir.

Bedel Nikahı: Eşleri karşılıklı değiştirme şeklindeki nikahtır.

İstibdâ Nikâhı: Bir erkekten çocuk sahibi olmak için eşini ona sunma şeklindeki nikâhtır.

Makt Nikâhı: Büyük oğlun babasının ölümünden sonra üvey annesiyle evlenebilmesi şeklindeki nikâhtır.

Şıgar Nikâhı: Başlık vermemek için kızların değiştirilmesi şeklindeki nikâhtır.

Hicretin Birinci Senesi Hâdiseleri:

Rasûlullâh'ın Medîne-i Münevvere'deki İlk İkâmeti

Mihmandâr-ı Rasûl: Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.)

Enes bin Mâlik (r.a.)'in Efendimiz'e Hizmeti

Muâhât: Muhâcir ve Ensâr Arasında Kardeşlik Akdi

Medînetü'n-Nebî ve Medîne Vesîkası

Medîne'nin Harem İlan Edilmesi

Mescid-i Nebî ve Hâne-i Saâdet'in İnşâsı

Cemaatle Namaza Teşvik

İlk Ezan

Ashâb-ı Suffe: İlim ve İrfan Mektebi

Peygamber Efendimiz'in Hz. Âişe Vâlidemizle İzdivâcı

Savaşa İzin Verilmesi: "*Size Savaş Açanlara Siz de Savaş Açın*"

Hicretin İkinci Senesi

Batn-ı Nahle Seferi

Kıblenin Değişmesi

Büyük Bedir Gazvesi (17 Ramazan 2 / 13 Mart 624)

Peygamberimiz'in Kızı Hz. Zeyneb'in Medîne'ye Getirilmesi

Yahûdîler ve Benî Kaynukâ Gazvesi (Şevvâl 2 / Nisan 624)

Sevîk Gazvesi (Zilhicce 2 / Mayıs 624)

Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın İzdivâcı

Hicretin Üçüncü Senesi

Uhud Gazvesi

Şehîdlerin Efendisi Hz. Hamza

Hamrâu'l-Esed (8 Şevvâl 3 / 24 Mart 625)

Hicretin Dördüncü Senesi

Recî Vak'ası (Safer 4 / Temmuz 625)

Bi'r-i Maûne Vak'ası (Safer 4 / Temmuz 625)

İçki ve Kumarın Yasak Edilmesi

Hicretin Beşinci Senesi

Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman Olması ve Hürriyete Kavuşturulma-
sı

Tebennî (Evlât Edinme)nin Kaldırılması

Tesettürün Farz Kılınması

Müreysî Gazvesi (Şaban-Ramazan 5 / Ocak-Şubat 627)

İfk (İftirâ) Hâdisesi

Hendek (Ahzâb) Gazvesi (Şevvâl-Zilkâde 5 / Mart 627)

Benî Kurayza Gazvesi (23 Zilkâde 5 / 15 Nisan 627)

Hicretin Altıncı Senesi

Bey'atü'r-Rıdvân: Allâh'ın Râzı Olduğu Bey'at

Hudeybiye Antlaşması

Hicretin Yedinci Senesi

Hükümdarları İslâm'a Dâvet

Hayber'in Fethi (Safer-Rabîulevvel 7 / Haziran-Temmuz 628)

Habeşistan Muhâcirlerinin Dönüşü

Yahûdîlerin Peygamberimiz'i Zehirlemek İstemeleri

Mut'a Meselesi

Umretü'l-Kazâ (Zilkâde 7 / Mart 629)

Hicretin Sekizinci Senesi

Peygamber Efendimiz'in Kızı Hz. Zeyneb'in Vefâtı

Mûte Harbi

Mekke'nin Fethi

Huneyn Gazvesi (11 Şevvâl 8 / 1 Şubat 630)

Evtâs Harbi (Şevvâl 8 / Şubat 630)

Tâif Muhâsarası (Şevvâl 8 / Şubat 630)

Mekke'ye Vâli ve Muallim Tâyin Edilmesi

Hicretin Dokuzuncu Senesi

Tebük Seferi (Receb 9 / Ekim-Kasım 630)

Münâfıkların İhânetleri ve Mescid-i Dırâr

Tebük Dönüşünden Sonraki Diğer Vak'alar

Elçiler Yılı

Hicretin Onuncu Senesi

Adiy b. Hâtim'in Müslüman Oluşu

Resûlullah'ın ilk ve son haccı: Vedâ Haccı

Hicretin On Birinci Senesi

Refîk-ı A'lâ'ya Ulvî Yolculuk

* İslâm dünyasında ilk medreseler hicrî IV. yüzyılın ortalarında Nîşâbur'da kurulmuştur.

* Peygamberimiz hicret esnasında evinde Hz. Ali'yi bırakmıştır. Peygamberimizin hicretteki yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir'dir.

* Kudüs Hz. Ömer (r.a.) zamanında zamanında fethedildi.

Beytülmal: Devlet hazinesi.

Muhacir: İslam devletini kurmak için Mekke'nin şirk ortamından Medine'ye göç eden Mekkeli müslümanlara denir.

Ensar: Mekke'den göç eden müslümanlara yardım eden, ellerindeki mallarının yarısını veren, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve ashabını bağrına basan Medineli müslümanlara denir.

Ebû Ubeyde b. Cerrah (r.a.): Uhut savaşında Rasulullah (s.a.v.)'ın miğferinin demir halkalarının mübarek yüzüne batması üzerine, dişleriyle halkaları çıkartan, bunu yaparken iki dişi kırılan sahabedir.

Musab b. Umeyr (r.a.): Medine'de müslümanlara cemaatle ilk defa namazı kıldıran kişidir.

Abdullah İbn Abbas (r.a.): Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in amcasının oğludur. Hicretten üç yıl önce müslümanların abluka altında alındıkları sırada Mekke'de dünyaya geldi. Rasulullah (s.a.v.)'ın terbiyesinde yetişti ve duasını aldı. Hicretin 27. yılında Afrika fütuhatına, 48. yılında Hz. Ebû Eyyub el-Ensari ile İstanbul seferine katıldı. Hz. Ali (r.a.) zamanında Basra valiliği yaptı.

Hz. Ömer (r.a.): Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç olarak alan hicri takvimi başlatmıştır.

Osman b. Talha (r.a.): Mekke fethedildiğinde Kâbe'nin anahtarını Rasulullah (s.a.v.) bu zata vermiştir.

9. Hangisi Medine Vesikası için tarihte ve günümüzde kullanılan isimlerden değildir?

A) Müvadea-Medine Anayasası

B) Kural-Peygamber Yasası

C) Kitap-Medine Belgesi

D) Sahife-Medine Sözleşmesi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hicretten sonra Medineli Ensar ile Mekke'den Medine'ye gelen Muhacir ailelerin başkanlarının (**Nakib**) katıldığı büyük bir meclis toplandı ve kardeşleşmenin (**Muâhât**) hukukî temelini oluşturan hükümler görüşüldü. İşte Medine Vesikası'nın ilk 23 maddesi, bu toplantıda tespit edilmiştir.

Medine Anayasası, ilk İslâm Devleti'nin anayasası olmasından başka, aynı zamanda yeryüzünde bir devletin vazettiği ilk yazılı anayasa olma özellik ve ayrıcalığına da sahiptir.

Medine Vesikası'nı ilk defa kaydeden Muhammed İbn İshak'tır (ö. 151 h.).

Cevap: B

10. Hz. Peygamber'in özelliklerinden olan *Cevâmiu'l-Kelim*'in anlamı nedir?

A) Çok konuşmamak

B) Belağatlı konuşmak

C) Doğruyu söylemek

D) Az sözle çok anlam

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

"Cevâmî", *"câmî"* kelimesinin, *"kelim"* de *"kelime"* sözcüğünün çoğuludur. Câmi, toplayıp bir araya getiren; kelime ise, *"söz"* anlamına gelir. *"Cevâmiu'l-kelim"*, Hz. Peygamber'in az sözle çok mânâ ifade etme özelliğini belirtmektedir. Hz. Peygamber bir hadiste, *"ben, cevâmiu'l-kelim olarak gönderildim"* buyurmuştur (Buhârî, Cihad, 122). Bu tür hadisleri toplayan eserler dahi yazılmıştır. Kaffal eş-Şâşî'nin (ö. 365/976), *"Cevâmiu'l-Kelim"* ve İbn Receb'in (ö. 795/1392), *"Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem"* adlı eserleri bunlardandır.

Cevap: D

11. Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'in doğumuyla ilgili hangisi yanlıştır?

A) Fil olayının meydana geldiği sene doğdu.

B) 20 Nisan 571'de doğdu.

C) Rebîü'l-Evvel ayının 12'sinde doğdu.

D) Ramazan ayının 27. gecesinde doğdu.

(2011 Yeterlik)

Mekkeli Müslümanlar (Muhacirler) arasında sosyal ve ekonomik bir dayanışma ve yardımlaşma ilişkisini tesis etti. Buna *"Muahat"* (kardeşleşme) adı verildi. Hicret'in ilk günlerinde bu kardeşleşme organizasyonuna 45'i Ensar'dan, 45'i Muhacirlerden olmak üzere 90 kişi katıldı

Cevap: C

6. Hangisi İslam'ın da onayladığı cahiliye dönemi erdemlerinden <u>değildir</u>?

A) Seha

B) Kerem

C) Cûd

D) Yeîs

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cömertlik kelimesinin Farsçası cevân-merd'dir. Kerem, sehâ, sehâvet ve cûd da aynı anlama gelen kavramlardır. Pek çok âyette infak, itâ, îsâr, ikram, ihsan, it'âm ve bezl gibi masdarlardan gelen fiillerle cömertlik teşvik edilmiştir.

Yeîs ise ümidi kesilmiş ve ümitsiz anlamlarına gelmektedir.

Cevap: D

7. Resûlullah'ın annesi Âmine'nin kabri neredir?

A) Ebvâ

B) Yemen

C) Taif

D) Cidde

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Amine, Hz. Peygamber'i de yanına alarak Medine'deki akrabalarını ziyarete gitmişti. Bu vesile ile altı yıl kadar önce Medine'de ölen eşinin kabrini de ziyaret etmiş olacaktı. Bir ay süren bir misafirlikten sonra Mekke'ye dönerken henüz Medine'den pek fazla uzaklaşmadan Ebvâ denilen köyde Âmine aniden rahatsızlanıp vefat etti ve oraya da defnedildi.

Cevap: A

8. Hz. Peygamber'in babası Abdullah nerede vefat etmiştir?

A) Mekke

B) Taif

C) Medine

D) Şam

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Peygamber'in doğumundan iki ay kadar önce babası Abdullah, ticarî bir seferden dönüsünde Yesrib (Medine)'de vefat etmişti.

Cevap: C

TARİH–SİYER-AHLAK AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Hicretin takvim başlangıcı olarak tespiti hangi halife döneminde gerçekleştirilmiştir?

A) Hz. Ali

B) Hz. Osman

C) Hz. Ebû Bekir

D) Hz. Ömer

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Yemen Valisi Ebû Musa el-Eş'arî ile aralarındaki mektuplaşma sırasında bir mektubun üzerinde tarih olarak yalnızca *"Şaban"* yazıldığı için yılını tespitte ihtilaf çıkmış ve bir takvim yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla Hicret'in takvim başlangıcı olarak kabul edilmesi Hz. Ömer'in Hilafeti dönemine denk gelir.

Cevap: D

2. Hendek Savaşı esnasında hangi sahâbînin tavsiyesi ile şehrin hücuma açık kısımlarına hendek kazılmasına karar verilmiştir?

A) Selman-ı Fârisî

B) Esma binti Ebû Bekir

C) Süveyd b. Esad

D) Enes b. Malik

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Peygamberin Ehli Beyt'inden saydığı Selman-ı Farısi'nin katıldığı ilk savaş Hendek savaşıdır. Müşrikler, müttefiklerle birlikte oluşturdukları on bin kişilik bir orduyla birlikte Medine'ye doğru harekete geçtikleri zaman, Rasûlüllah (s.a.v.), şehir içinde kalarak bir savunma savaşı vermeyi kararlaştırmıştı. Ancak, Medine'nin çevresinde düşmanın şehre girişini engelleyecek herhangi bir sur yoktu. Bu durum şehrin savunulmasını oldukça güçleştiriyordu. Yapılan istişareler esnasında Selman (r.a.), Rasûlüllah (s.a.v.)'e, *"Ey Allah'ın Rasûlü! Biz İran'da muhasara edildiğimiz zaman şehrin etrafında bir hendek kazarak kendimizi savunurduk"* deyip hücuma açık bölgede bir hendek kazılması görüşünü ileri sürdü. Hendek Savaşı'nda Mekkeli putperestlerin Medine şehrini kuşatması öncesinde Resûl-i Ekrem'e hendek kazılması yönünde belirttiği fikir sayesinde savaşın Müslümanlar lehine sonuçlanmasına yardımcı oldu. Hz. Peygamber'in ölümünden sonra İran Seferi'ne katıldı. Medain'de valilik yaptı. O, İslam'a etmiş olduğu hizmetler, Hz. Ali ile olan yakınlığı ve Resûlullah'ın vefatından sonra Hz. Ali'nin safında yer alması gibi nedenlerle Şii

İslam inancında da önemli bir yere sahiptir.

Cevap: A

3. Hangisi Hz. Peygamber'in sütkardeşlerinden değildir?

A) Süveybe
B) Üneyse
C) Hz. Hamza
D) Şeyma

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Süveybe: Resûl-i Ekrem'in amcası Ebû Leheb'in cariyesidir. Hz. Peygamber'in ilk sütannesidir. Peygamberimizi emziren Süveybe daha önceleri Hz. Hamza'yı da emzirmiş olduğundan, Hamza da Peygamberimizin sütkardeşi idi. Peygamberimizin diğer sütkardeşleri şunlardır: Abdullah b. Haris, Üneyse binti Haris, Şeyma bint-i Haris.

Cevap: A

4. Hz. Peygamber, Hatice validemizin vefatından sonra ilk olarak kiminle evlenmiştir?

A) Sevde binti Zem'a
B) Zeynep binti Cahş
C) Aişe binti Ebû Bekir
D) Safiye binti Huyey

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sevde binti Zem'a, Kureyş kabilesinin Âmir b. Lüey koluna mensup Zem'a adında birinin kızıdır. Sevde, Süheyl b. Amr'ın kardeşi Sekran ile evlenmişti. Kocasıyla Habeşistan'a gitmişti. Dönüşte kocasının vefat etmesi üzerine dul ve kimsesiz kalmıştı. Efendimiz, onunla evlenerek, bu kalbi kırığın yarasını sarmıştı. Mekke'de iken nikâh akdi yapılmıştı. Böylelikle Allah Rasûlü'nün ikinci hanımı Sevde validemiz olmuştu.

Cevap: A

5. Hicretten sonra Ensâr ile Muhacirler arasında Resûlullah tarafından oluşturulan kardeşleşme olayına ne denir?

A) Muvâlât
B) Müzâra'a
C) Muâhât
D) Ehavât

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Muahat: Kardeş edinme, kardeşleşme anlamına gelir. Muhâcir ve Ensârın birbirlerine kardeş olarak ilan edildiklerini ifade eden kavramdır. Medine'ye gelir gelmez Hz. Peygamber'in ilk yaptığı işlerden biri, yeni gelen Muhacirleri yerleştirmek, onların ve ailelerinin gündelik ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirleri almak oldu. Bu amaçla Medineli Müslümanlar (Ensar) ile

Açıklama:

Peygamber Efendimiz, 21 Nisan (12 Rabiulevvel) 571 Pazartesi günü Mekke'de doğmuştur. Kâbe'yi yıkmak üzere büyük bir orduyla gelen Yemen valisi Ebrehe'nin fil olayı da bu senede vuku' bulmuştur.

Cevap: D

12. Niçin Bi'setin onuncu yılına *"Hüzün Yılı"* denilmiştir?

A) Ebû Talib ve Hz. Hatice vefat ettiği için

B) Resûlullah'ın kızı Rukiye vefat ettiği için

C) Müslümanlara boykot ilan edildiği için

D) peygamberimizin kızı Fatıma vefat ettiği için

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ebû Tâlib'in vefatından 3 gün gibi kısa bir zaman sonra, Efendimizin zevcesi Hz. Hatice de bi'setin 10. yılı Ramazan ayında, 65 yaşında iken vefat etmiştir. Hz. Hatice ve Ebû Tâlib'in ölümleri Hz. Peygamber'i derinden üzdüğü için bu ölümlerin vuku bulduğu yıla İslâm tarihinde *"senetü'l-hüzn"*, yani hüzün yılı denilmiştir.

Cevap: A

13. Hudeybiye Barış Antlaşması'nın maddeleri arasında hangisi yoktur?

A) Arap kabilelerinden isteyen kabile iki taraftan birisiyle birlik kurabilecektir.

B) Bu antlaşma 10 yıl boyunca geçerli olacaktır.

C) Mekke'ye iltica eden hiçbir Müslüman iade edilmeyecektir.

D) Müslümanlar antlaşmanın yapıldığı yıl Kâbe'yi ziyaret edebileceklerdir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kureyş'in birçok isteğinin kabul edildiği antlaşmanın belli başlı şartları şunlardır:

a. Müslümanlar o yıl Mekke'ye girmeden Hudeybiye'den geri dönecekler, umre için ertesi yıl gelecek ve şehirde ancak üç gün kalabilecekler.

b. Mekkeli bir kimse Hz. Muhammed'in yanına kaçarsa velisinin isteği üzerine geri verilecek, fakat bir müslüman kaçarak Mekke'ye sığınırsa iade edilmeyecek.

c. Barış on yıl sürecek; taraflardan biri bu ittifaka dahil olmayan herhangi bir kabile ile savaşa girerse diğeri pasif kalacak. İki taraf, kendi hâkimiyetleri altındaki toprakları kervanların geçişi, hac ve umre için emniyet altında tutacak.

d. Diğer Arap kabileleri taraflardan istedikleriyle ittifak yapabilecekler.

e. Bu şartlara tarafların dışında kendileriyle müttefik olan kabileler de uyacak.

Cevap: D

14. Resûlullah'ın bir gece Mekke'den Mescid-i Aksa'ya götürülmesine ne denir?

A) Beraat

B) Miraç

C) İsrâ

D) Esra

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İsrâ: *"s-r-y"* kökünden gelir. Geçmek, gitmek, geceleyin yürümek anlamındadır. Gece yürütmek demektir. Peygamberimiz'in, hicretten bir buçuk sene önce, Recep ayının 27. gecesinde Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi olayına denir. Bu husus, Kur'ân'da açıkça bildirilmiştir (İsrâ, 17/1).

Cevap: C

15. Bizanslılar ile Müslümanlar arasında sürecek olan ilk silahlı mücadeleler hangi savaşla başlamıştır?

A) Yemame

B) Hendek

C) Mûte

D) Bedir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bu savaşla İslâm ordusu dönemin en büyük imparatorluklarından biri olan Bizans ordusuyla ilk defa karşılaşmış oldu. Bizanslılar ile Müslümanlar arasında uzun yıllar sürecek olan silahlı mücadeleler hangi savaşla başlamıştır.

Cevap: C

16. Aşağıdakilerden hangisi İslam öncesi Hicaz bölgesinde Hz. İbrahim'in tek tanrı inancına dayalı Hanif dinine mensuptur?

A) Ebû Leheb

B) Velid b. Mugîre

C) Ebû Tâlib

D) Varaka b. Nevfel

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Varaka b. Nevfel, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu idi. Hıristiyandı. Kendisi, semavî kitapları çok okurdu. Tevrat ve İncil'i iyi biliyordu ve bunları Arapçaya tercüme etmişti.

Cevap: D

17. Mekke hicretin kaçıncı yılında fethedilmiştir?

A) 6

B) 8

C) 7

D) 9

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Peygamberimiz, hicretin 8. yılı, Ramazan'ın 10. Pazartesi günü 10 bin kişilik bir ordu ile Medine'den yola çıktı. (1 Ocak 630) Yolda katılan birliklerle, ordunun sayısı 12 bine yükseldi. O gün Rasûlüllah (s.a.v.) ve ashâbı oruçluydu. Yola çıktıktan sonra oruçlarını bozdular. Resûl-i Ekrem Efendimiz 20 Ramazan 8 H./11 Ocak 630 M. Mekke'ye girdi.

Cevap: B

18. Habeşistan'dan son muhacir kafilesi ne zaman dönmüştür?

A) Hayber'in fethinde
B) Mekke'nin fethinde
C) Mute Savaşı'ndan sonra
D) Hendek Savaşı'nda

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Habeşistan'a hicret etmiş bulunan Müslümanların 16 kişilik son kafilesi, Hayber'in fethi sırasında döndü. Başlarında Hz. Ali'nin kardeşi Câfer-i Tayyar vardı. Rasûlullah (s.a.v.) bundan son derece memnun oldu ve *"Hangisine sevineceğimi bilemiyorum, Hayber'in fethine mi, yoksa Câfer'in gelişine mi?"* buyurdu.

Cevap: A

19. Mekke müşriklerinin Resûlullah'a karşı çıkmalarının sebepleri arasında hangisi yoktur?

A) Ticarî menfaatlerinin ortadan kalkacağı endişesi
B) Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ticaretle uğraşması
C) Eski örf, adet ve din anlayışlarının yok olacağı endişesi
D) Kölelerle aynı dine girecek olmaları

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mekke müşriklerinin Resûlullah'a karşı çıkmalarının sebepleri arasında Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ticaretle uğraşması diye bir gerekçe yer almamaktadır.

Cevap: B

20. Hangisi Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde Medine mahallelerinde oturan Yahudi topluluklarından biri değildir?

A) Benî Nadîr
B) Benî Kaynuka
C) Benî Kureyzâ
D) Hayber Yahudileri

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İslam'dan önce Medine-i Münevvere'de iki cemaat yaşıyordu. Bunlardan biri Me'rib seddinin yıkılışının sebep olduğu sel felaketinden sonra, Ye-

men'den hicret edip gelen ve Kahtan soyundan olan, Evs ve Hazrec kabilelerinden oluşan Araplar, diğeri de Asurluların ve Romalıların zulmünden kaçıp Hicaza yerleşen Kaynuka, Nadîr ve Kureyza oğullarından meydana gelen ve aslında İbrânî soyundan olan Yahudiler idi.

Cevap: D

21. Hz. Peygamber (s.a.v.) İslâm'ın ilk yıllarında tebliğ faaliyetlerini yürütmek için ashâbıyla nerede bir araya gelmiştir?

A) Dâru'l-Huffaz

B) Dâru'l-Erkâm

C) Dâru'l-Kurra

D) Dâru'n-Nedve

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

"Dâru'l-Erkam", Mekke'de Safâ Tepesi'nin yanında bir yerdir. Peygamberimiz Kureyş müşriklerinden sakındığı için bu mübarek evde bulunur, yanına gelenlere orada İslâm'ı anlatır, Kur'ân-ı Kerîm okur ve öğretirdi. Orada, beraberce namaz kılarlardı. Birçok insan İslâm'la burada tanışmıştı.

Cevap: B

22. İfk hadisesi hangi gazve esnasında meydana gelmiştir?

A) Taif Seferi

B) Beni Kuraza Gazvesi

C) Hayber Gazvesi

D) Benî Müstalik Gazvesi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Benî Mustalik: Mekkeli müşriklerin müttefiki olan Benî Mustalik'e karşı Hendek Gazvesi'nden (5/627) kısa bir süre önce tertip edilen gazvedir.

Kureyş, bütün müttefiklerini harekete geçirerek Hendek Gazvesi için hazırlıklara giriştiğinde Benî Mustalik reisi Haris b. Ebû Dırâr, Müreysî suyu başında karargâh kurup müslümanlara karşı çevredeki kabileleri de kışkırtarak asker toplamaya başladı. Bu faaliyeti haber alan Hz. Peygamber, 27 Aralık 626 tarihinde otuzu süvari olmak üzere 700 kişilik bir orduyla Müreysî Gazvesi'ne çıktı. Onun büyük bir kuvvetle yaklaştığını öğrenen bazı kabileler düşman saflarından ayrılıp gittiler. İslâm ordusu Müreys suyuna vardığında müşriklerin müslüman olmayı reddetmesi üzerine savaş başladı ve müslümanların zaferiyle sonuçlandı. On müşrik öldürüldü, geri kalanlar (600 veya 700) kişi esir alındı ve arasında 2000 deve ile 5000 koyunun da bulunduğu

bol miktarda ganimet ele geçirildi.

Resûl-i Ekrem esirler arasında bulunan kabile reisi Hâris'in kızı Cüveyriye ile evlendi.

Bu savaşa Abdullah b. Übey b. Selûl gibi çok sayıda münafık da katılmış, müslümanlar arasına fitne sokmak için bazı küçük anlaşmazlıkları tahrik etmiş, bu arada seferden dönerken Hz. Âişe'ye de iftirada bulunmuşlardı.

Cevap: D

23. Uhud Savaşı hicretin kaçıncı yılında yapılmıştır?

A) 1

B) 3

C) 2

D) 4

Açıklama:

Uhud Savaşı hicretin III. yılında (23 Mart 625) Uhud dağı civarında müşriklerle yapılan bir savaştır. Savaşın en önemli sonuçlarından biri Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza başta olmak üzere yetmiş müslümanın şehid edilmesidir. Şehidler arasında Abdullah b. Cahş, Mus'ab b. Umeyr ve Abdullah b. Cübeyr de vardı.

Cevap: B

24. Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra, dinden dönenlere karşı yapılan ve yetmiş kadar hafızın şehit edildiği savaşın adı nedir?

A) Yemâme

B) Ficar

C) Sıffin

D) Kadisiye

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Yemâme Savaşı, Müslümanlarla Allah'ın elçisi olduğunu ve kendisine vahiy geldiğini dillendirip yalancı peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme arasında Hz. Peygamber'in vefatından yaklaşık bir yıl sonra vuku' bulmuştur. Çok şiddetli geçen savaş o gün için Müslümanların bazen lehine bazen de aleyhine değişmiştir. Bu savaşta yetmiş sahâbenin şehit olduğu veya bin kadar Müslümanın şehit olup, bunların dört yüz ellisinin sahâbeden olduğu rivayet edilmektedir.

Cevap: A

25. Akabe Bîâtı'nın ardından Medine'ye gönderilen ve oradaki Müslümanlara imamlık yapan sahabi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mus'âb bin Umeyr

B) Amr bin Selime

C) Salim bin Avf

D) Ebû Huzeyfe

(2010 Yeterlik)

Açıklama:

Mus'ab b. Umeyr b. Hâşim el-Kureşî el-Abderî (ö. 3/625) Hz. Peygamber tarafından Birinci Akabe Biatı'ndan sonra İslâm'ı tebliğ için Medine'ye gönderilen sahâbîsidir. Resûl-i Ekrem, Medineliler'in isteğiyle onu İslâm tarihinin ilk muallimi olarak görevlendirdi; bu sebeple o, Medine'ye ilk hicret eden sahâbî olarak da kabul edilir. Mus'abü'l-hayr diye de anılan Mus'ab, ümmü'l-mü'minîn Zeyneb bint Cahş'ın kız kardeşi Hamne ile evli olduğu için Hz. Peygamber'in bacanağı idi.

Cevap: A

TARİH-SİYER-AHLAK ÖRNEK SORULAR:

1. **Aşağıda yer alan isimlerden hangisi ilk Müslümanlardan <u>değildir?</u>**

A) Ammar
B) Yâsir
C) Sümeyye
D) Müseyleme

2. **I- Mekkeli müşrikler ile Hz. Peygamber arasında vuku' bulan ilk savaştır.**
II- Hicrî II. yılda (Mîlâdî: 624'de) gerçekleşmiştir.
III- Hz. Peygamber'in en büyük düşmanı Ebû Cehil ile 70 müşrik katledilmiş, 70 müşrik de esir alınmıştır.
IV- Okuma yazma bilenlerin bunu 10 Müslüman'a öğretmesi ile serbest bırakılabileceğine karar verilmiştir.
Bu savaş hangisidir?

A) Uhud
B) Bedir
C) Hudeybiye
D) Akabe

3. **Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe Hz. Peygamber'in nesi olur?**

A) Dadısı
B) Anneannesi
C) Sütannesi
D) Teyzesi

4. **Hz. Peygamber'in, Mekke lideri Ebû Süfyan'ın kızı olan eşi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Ümmü Habibe
B) Ümmü Cemil
C) Ümmü Eymen
D) Safiye

5. **Hicret esnasında Hz. Peygamber'e kılavuzluk yapan şahıs aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Abdullah b. Ureykit
B) Abdullah b. Ömer
C) Abdullah b. Hasan
D) Hz. Ali

6. **Hz. Peygamber'in amcalarından hangisi aynı zamanda sütkardeşidir?**

A) Abbas
B) Hamza
C) Ebû Talib
D) Ebû Leheb

7. Habeşistan'a hicret eden Müslümanların iadesi için Habeşistan'a elçi gönderilmesi üzerine saraya çağrılmıştır.

Necaşi'nin huzurunda Müslümanlar adına İslam'ı savunmuştur? Bu sahabi kimdir?

A) Amr b. As

B) Ömer b. Abdülaziz

C) Halid b. Said

D) Cafer b. Ebû Talib

8. Hangisi Hudeybiye Anlaşmasının şartlarından değildir?

A) Kabe ziyareti esnasında silah olarak sadece kılıç taşınabilecektir.

B) Antlaşmanın süresi 2 yıldır.

C) Antlaşma süresinde iki taraf birbiriyle savaşmayacak ve birbirlerine hiçbir surette saldırıda bulunmayacaktır. Sulh devam ettiği sürece Mekke müşriklerinden İslam'ı kabul edip velisinin iznini almadan Medine'ye sığınanlar Mekke'ye geri gönderilecektir.

D) Arap kabileleri iki taraftan biriyle ittifak kurabileceklerdir.

9. Bey'atu'r-Rıdvan hangi olayda gerçekleşmiştir?

A) Hudeybiye Seferi

B) Hakem olayında

C) Veda Haccı

D) Akabe Biatında

10. Müslümanlarla Bizans arasında yapılan ilk savaş hangisidir?

A) Bedir Savaşı

B) Taif Seferi

C) Tebük Gazvesi

D) Mute Savaşı

11. *"Güçlük Gazvesi"* diye anılan gazve hangisidir?

A) Uhud Savaşı

B) Tebük Gazvesi

C) Handek Savaşı

D) Huneyn Gazvesi

12. Hz. Peygamber son evliliğini kiminle yapmıştır?

A) Ümmü Habibe

B) Ümmü Seleme

C) Meymune

D) Hz. Safıye

13. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in halalarından değildir?

A) Ümeyye

B) Atike

C) Erva

D) **Süveybe**

14. Osmanlı devletinde ilk medrese hangi şehirde kurulmuştur ve bu medresenin ilk müderrisi kimdir?

A) Manisa/Halil İbrahim

B) Kastamonu/Said Ali

C) İstanbul/Seyid Ahmet

D) İznik/ Davud-i Kayseri

15. Hangisi Abbasiler döneminde Kadı'l-Kudatlığa atanan ilk kişidir?

A) İmam Muhammed

B) İma-ı Şafii

C) İmam Ebû Yusuf

D) Ebû Hanife

16. Osmanlılarda kadılık görevine getirilen ilk kişi kimdir?

A) Akşemsettin

B) Dursun Fakih

C) Molla Gürani

D) Şeyh Edebali

17. Osmanlılarda ilk kazasker kimdir?

A) Sinan Paşa

B) Dursun Ali

C) Ebû's-Suud

D) Çandarlı Kara Halil

18. Hangisi Osmanlı müelliflerini tanıtan bir biyografi eseridir?

A) Tabakat-ı Müellifin

B) Tarihu'l-Ümem

C) Tarihu'l-Ulema

D) eş-Şakakiu'n-Nu'maniye

19. Osmanlı devletinin ilk veziri kimdir?

A) Sinan Paşa

B) Ahmet Mithat Efendi

C) Hacı Veys Zade

D) Aleaddin Paşa

20. Selçuklularda ilk medrese hangi padişah döneminde kurulmuştur?

A) Tuğrul Bey

B) Alparslan

C) Selçuk Bey

D) Hiçbiri

21. İslamiyet'ten önce Araplar arasında haram aylarda meydana gelen savaşlara ne ad verilir?

A) Hurum

B) Ficar

C) Mevali

D) Meşahir

22. Kadisiye Savaşı'nda İslam ordusunun komutanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hassan b. Sabit

B) Abdullah b. Revaha

C) Sa'd b. Ebî Vakkâs

D) Abdullah b. Zübeyr

23. Bedir savaşına neden olan Kureyş kervanının başkanı kimdir?

A) Ebû Süfyan

B) Ebû Talib

C) Ebû Leheb

D) Ebû Cehil

24. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden önce 617 yılında Evs ile Hazrec arasında meydana gelen savaş hangisidir?

A) Buas

B) Bedir

C) Ficar

D) Beni Mustalik

25. Hz. Peygamber'in bizzat katılmadığı seferlere ne ad verilir?

A) Gazve

B) Seriyye

C) Humus

D) Nedve

26. Sıffin Savaşı ile bağlantılı olan olay aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hakem olayı

B) Hariciler hadisesi

C) Hendeğin kazılması

D) Kuba Mescidinin inşası

27. Dumetü'l-Cendel ilk defa hangi sefer esnasında İslam hâkimiyetine girmiştir?

A) Mute
B) Tebük
C) Mekke
D) Taif

28. Türkleri devlet hizmetinde görevlendiren ilk halife aşağıdakilerden hangisidir?

A) Halife Me'mun
B) Muaviye
C) Halife Mansur
D) Ömer b. Abdilaziz

29. Özel olarak Kur'an ilimlerinin öğretimine ayrılan medreselere ne ad verilir?

A) Daru'ş-Şeria
B) Daru'l-Ulûm
C) Daru'l-Hadis
D) Daru'l-Kurra

30. Hz. Peygamber Medine'de iken okuma-yazma bilen bazı sahabileri yazı öğretmeleri için görevlendirmiştir. Bunlar içerisinde Hz. Peygamber'in hangi eşi yer almaktaydı?

A) Hz. Aişe
B) Hz. Hafsa
C) Hz. Hatice
D) Zeynep binti Cahş

31. Medine'de Müslümanlara cemaatle ilk defa namaz kıldıran kimdir?

A) Enes b. Malik
B) Musab b. Umeyr
C) İbn Mesud
D) Zeyd b. Sabit

32. I- İslam ülkesi vilayetlerinde kadılar tayin eden ilk kişidir.

II- İslam dünyasında ilk defa düzenli ve daimi orduyu kurmuştur.

III- İslam devletlerinde ilk askeri divan onun döneminde kurulmuştur.

IV- İlk kez maaşlı daimi ordugâh şehirler inşa edilmiştir.

V- Hisbe ilk defa onun döneminde uygulanmaya başlamıştır.

VI- İslam tarihinde ilk vakfiyeyi o yazdırmıştır.

Bahsedilen kişi kimdir?

A) Hz. Ali
B) Hz. Osman
C) Hz. Ömer
D) Me'mun

33. Ebû Kuhâfe kimin babasıdır?

A) Hz. Ömer
B) Hz. Ebû Bekir
C) Hz. Ali
D) Hz. Osman

34. Hz. Peygamber Hılfu'l-Fudul cemiyetine katıldığında kaç yaşındaydı?

A) 20
B) 22
C) 19
D) 23

35. Hayber'in fethi ne zaman gerçekleşti?

A) 629'da
B) 627'de
C) 626'da
D) 628'de

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-D	2-B	3-C	4-A	5-A
6-B	7-D	8-B	9-A	10-D
11-B	12-C	13-D	14-D	15-C
16-B	17-D	18-D	19-D	20-B
21-B	22-C	23-A	24-A	25-B
26-A	27-B	28-C	29-D	30-B
31-B	32-C	33-B	34-A	35-D

CUMA NAMAZI

Cuma namazının farz olabilmesi için belli birtakım şartların gerçekleşmiş olması gerekir. Bu şartlar vücûb şartları ve sıhhat şartları olmak üzere iki çeşittir.

Cuma'nın Vücûb şartları: Cuma namazı kılmakla yükümlü olmanın şartlarıdır. Bunlar iki tanedir:

1. Erkek olmak

2. Mazeretsiz Olmak

Cuma namazına gitmemeyi mubah kılan belli başlı mazeretler şunlardır:

a. Hastalık.

b. Körlük ve kötürümlük. Kör (âmâ) olan bir kimseye, kendisini camiye götürebilecek biri bulunsa bile, Ebû Hanîfe, Mâlikîler ve Şâfiîler'e göre, Cuma namazı farz değildir. Hanbelîler'le, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise, kendisini camiye götürebilecek biri bulunan âmâya cuma namazı farzdır.

c. Uygun olmayan hava ve yol şartları.

d. Korku

Not: Cuma namazının farz olması için bu iki şartın (erkeklik ve mazeretsizlik) bulunması gerektiği hususunda fakihler görüş birliği içindedirler. Bundan sonraki şartlarda ise fakihler arasında görüş farklılıklarına rastlanır.

3. Hürriyet: Zâhirîler, toplumsal olguyu dikkate almadıkları için, Cuma namazı kılmak için hür olma şartını aramamışlardır.

4. İkamet: Zührî ve İbrâhim Nehaî gibi bazı müctehidlere göre yolcu seyir halindeyken değil de, cuma namazı kılınan yerde konaklamış halde iken, orada kaldığı sürece cuma namazı kılmakla yükümlüdür. Zâhirîler'e göre ise cuma namazı yolculara da farzdır.

Cuma'nın Sıhhat şartları: (cuma namazının edasının şartları): Bunlar kılınan namazın sahih yani geçerli olmasının şartlarıdır.

1. Vakit

Cuma namazı, Hanbelîler'in dışındaki müctehidlere göre, cuma günü öğle namazı vaktinde kılınır; öğle namazının vaktinden önce veya sonra kılınması sahih değildir. Hanbelîler'e göre ise cuma namazı, cuma günü, güneşin bir mızrak boyu yükselmesinden itibaren öğle namazının vakti çıkıncaya kadar kılınabilir.

2. Cemaat: Hanefî mezhebinde, İmam Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre, cuma namazı için imamın dışında en az üç kişinin daha bulunması şarttır. Bunlar yolcu veya hasta da olsalar bu şart yerine gelmiş sayılır. İmam Ebû Yûsuf'a göre ise, imamın dışında en az iki kişinin bulunması gerekir.

Şâfiî'ye göre ise, bir yerde cuma namazı kılabilmek için akıllı (âkıl), bulûğa ermiş (ergen, bâliğ), hür, erkek, mukim ve oraya yerleşmiş olan en az kırk yükümlünün bulunması şarttır.

Mâlikî mezhebinde cuma namazı için imamdan başka en az on iki kişi olması ve imamın mukim olması şarttır.

3. Şehir: Hanefîler'e göre, cuma namazı kılınacak yerleşim biriminin şehir veya şehir hükmünde bir yer olması ya da böyle bir yerin civarında bulunması gerekir.

Mâlikîler'e göre cuma namazı kılınacak yerin, insanların devamlı oturdukları şehir, köy vb. bir yerleşim birimi veya buraların civarında bir yer olması gerekir. Bu bakımdan çadır vb. barınaklardan oluşan ve geçici olarak oturulan yerlerde cuma namazı kılınamaz. Cuma namazı kılınacak yerde cami bulunmasını da şarttır.

Şâfiîler'e göre de, cuma namazının insanların devamlı olarak oturdukları bir şehir veya köyün sınırları içinde kılınması gerekir.

Hanbelîler'e göre ise, cuma namazının kılınabileceği yerin en az kırk kişinin devamlı olarak oturduğu yer olması şarttır.

4. Cami: Bütün mezhepler bir şehirde kılınan cuma namazının mümkün olduğunca bir tek camide kılınması gerektiği üzerinde durmuşlardır.

5. İzin.

6. Hutbe

* Cuma günü hatibin minbere çıkmasından cuma namazı sona erinceye kadar nâfile namaz kılınmaz.

Mezheplere göre hutbenin rükünleri (temel unsurları):

1. Ebû Hanîfe'ye göre Allah'a hamd, O'nu tehlil ve tesbih etmektir. Hutbenin rüknü yani temel unsuru Allah'ı zikretmekten ibaret olduğu için, hutbe niyetiyle *"elhamdülillah"* veya *"sübhânallâh"* veya *"lâ ilâhe*

illallah" demek suretiyle hutbe yerine getirilmiş olur. Fakat bu kadarla yetinilmesi mekruhtur.

2. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre bunun hutbe olarak adlandırılacak ölçüde bir zikirden ibarettir ki, bu zikrin uzunluğunun da en az teşehhüd miktarı kadar yani Tahiyyât duası kadar olması gerekir.

3. İmam Mâlik'e göre hutbenin rüknü, müminlere hitaben müjdeli veya sakındırıcı ifade taşımasıdır.

4. İmam Şâfiî'ye göre ise hutbenin beş rüknü vardır. Bu rükünler şunlardır: 1. Her iki hutbede (hutbenin her iki bölümünde) Allah'a hamdetmek. 2. Her iki hutbede Peygamberimiz'e salavat getirmek. 3. Her iki hutbede takvâyı tavsiye etmek. 4. Hutbelerden birinde bir âyet okumak (âyetin birinci hutbede okunması efdaldir). 5. İkinci hutbede müminlere dua etmek.

5. Hanbelîler'e göre ise hutbenin rükünleri, sonuncu hariç, Şâfiîler'deki ile aynıdır. Ancak bazı Hanbelî fakihleri iki hutbenin ve hutbeden sonra kılınan cuma namazının arasında fasıla bulunmamasını, ayrıca cuma için gerekli olan sayıdaki cemaatin duyabileceği kadar yüksek sesle okunmasını da rükün olarak saymışlardır.

Not: Bu iki husus diğer fakihler tarafından hutbenin rüknü değil şartı kabul edilmiştir.

Hutbenin (Sıhhatinin) Şartları:

Hanefîler'e göre cuma namazı hutbesinin sahih olabilmesi için gerekli şartlar:

1. Vakit içinde okunması.

2. Namazdan önce olması.

3. Hutbe niyetiyle okunması.

4. Cemaatin huzurunda irad edilmesi. Son şartın yerine gelmiş olması için, kendisiyle cuma sahih olan en az bir kişinin bulunması gerekir.

5. Hutbe ile namaz arasının, yiyip içmek gibi namaz ve hutbe ile bağdaşmayan bir şeyle kesilip ayrılmaması.

Şâfiîler'e göre cuma namazı hutbesinin sahih olabilmesi için gerekli şartlar:

1. Hutbenin beş rükününden her birinin Arapça olması.

2. Öğle vakti içinde olması.

3. Hatibin, gücü yetiyorsa hutbeleri ayakta okuması.

4. Bir mazereti yoksa iki hutbe arasında oturması.

5. İki hutbenin rükünlerini en az 40 kişinin dinlemesi.

6. Hutbenin namazdan önce okunması ve gerek hutbelerin arasına gerekse hutbe ile namazın arasına başka bir meşguliyetin katılmaması.

7. Hatibin hadesten ve necâsetten temiz olması.

8. Hatibin setr-i avrete riayet etmesi.

9. Hatibin erkek olması.

10. Hatibin 40 kişinin duyabileceği şekilde sesini yükseltmesi.

11. Hatibin imamlığının sahih olması.

12. Hatibin namazın farz ve sünnetlerini birbirinden ayıracak kadar bilgi sahibi olması.

Şâfiîler'e göre de hutbe için niyet şart değildir.

Mâlikîler'e göre cuma namazı hutbesinin geçerli olmasının şartları:

1. Hatibin ayakta olması.

2. Her iki hutbenin de öğle vakti girdikten sonra irad edilmesi.

3. Her iki hutbenin de hutbe olarak nitelendirilebilecek içerikte olması.

4. Mescidin içinde irad edilmesi.

5. Namazdan önce olması.

6. En az 12 kişilik bir cemaatin huzurunda olması.

7. Açıktan okunması.

8. Arapça olması.

9. Hutbelerin arasına ve hutbe ile namaz arasına başka bir meşguliyetin sokulmaması.

Mâlikîler'e göre de hatibin abdestli olması şart olmadığı gibi hutbede niyet de şart değildir.

Mezheplere göre hutbenin Arapça okunması,

1. Hanefîler'den Ebû Yûsuf ile Muhammed'in de dâhil olduğu çoğunluğa göre hutbenin Arapça okunması şarttır.

2. Ebû Hanîfe ile diğer Hanefî fakihleri ise bu görüşe katılmamış ve hutbenin Arapça'dan başka bir dille de okunmasının sahih olacağını söylemişlerdir.

3. Hutbenin Arapça okunmasını şart kabul eden Hanbelîler'e göre hatip Arapça bilmiyorsa başka dilde de okuyabilir.

4. Şafiî âlimleri de hutbenin rükünleri Arapça olmak kaydıyla başka dilde vaaz ve irşadda bulunulmasında bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir.

Ramazan ve kurban bayramı hutbeleri

Bunlar cuma hutbesinden farklı olarak namazdan sonra okunur ve hutbeye tekbir getirilerek başlanır.

İlk hutbenin 9, ikinci hutbenin 7 tekbirle başlaması müstehaptır.

Hac ibadeti esnasında okunan hutbeler

Hac ibadetinin ifası esnasında okunan hutbeler sünnettir.

Şâfiîler'e göre 4, diğer mezheplere göre 3 defa icra edilir.

Birinci hutbe zilhicce ayının 7. günü Kâbe'nin yanında öğle namazından sonra,

İkincisi arefe günü Arafat'ta cem ile kılınacak namazdan önce.

Üçüncüsü bayram günü Mina'da,

Dördüncü hutbe ise ikinci gün yine Mina'da okunur.

Not: Birinci ve üçüncü hutbede hatip oturmayıp konuşmasını tek hutbe halinde yapar ve hutbelerin hepsinde hac menâsikiyle ilgili bilgiler verilir.

Yağmur duası hutbesi

Yağmur duası münasebetiyle kılınacak namazdan sonra hutbe okumak menduptur. Ebû Hanîfe ise bu esnada hem namazın cemaatle kılınmayacağı hem de hutbe okunmayacağı görüşündedir.

Güneş tutulması hutbesi

Şafiî fakihlerine göre, güneş tutulması sırasında kılınacak namazdan sonra da cuma hutbesi gibi iki hutbe okunması menduptur.

* Halife adına ilk hutbe okuyan kişi Hz. Ali'nin Basra valisi Abdullah b. Abbas'tır. Hz. Ali ile Muâviye b. Ebû Süfyân arasında ortaya çıkan anlaşmazlık sırasında Hz. Ali'nin adının hutbede okunması onun hilâfetinin bir alâmeti sayılmış, halkın da sükût ederek dinlemesi kendisine biat olarak kabul edilmiştir.

* Horasan valisi ve Tahinler hanedanının kurucusu Tâhir b. Hüseyin, bağımsızlık işareti olarak Halife Me'mûn'un yerine hutbede kendi adını okutup eyalet valileri içinde bu uygulamayı başlatan ilk kişi olmuştur.

* Halifenin izni alınarak veliahdın adının hutbede anılması Gazneli Mahmud'un başlattığı bir uygulama olup devlette istikrarın sağlanması amacını taşımaktaydı.

* Küçük Kaynarca Antlaşması ile (1774) Kırım'ın bağımsızlığı tanınırken ülkenin dinî yönden Osmanlı Devleti'ne bağlılığını teyid çerçevesinde cuma ve bayram hutbelerinin padişah adına okunması kabul edilmiştir.

* 1876 anayasasının 7. maddesinde padişah adına hutbe okunması onun hâkimiyet hakları arasında sayılmıştır. Ancak son halife Abdülmecid'in sürgün edilmesinin ardından Cumhuriyet hükümeti ve İslâm milleti adına dua edilmeye başlanmıştır.

* TBMM yönetimi zamanında hutbenin dili konusunda değişiklik yapılmış ve ilk olarak 24 Kasım 1922 tarihinde Abdülmecid'in TBMM'ince hilâfet makamına seçilmesinden sonra murahhaslar heyeti başkanı Müfid Efendi tarafından Fâtih Camii'nde Türkçe hutbe okunmuştur.

* Resûl-i Ekrem'in Peygamberliğinin ilk yıllarında sadece kendi soyuna mensup insanlara Safa tepesinde yaptığı konuşma İslâm hitabetinin ilk önemli örneğidir.

* Resûlullah'ın vefatından sonra yerine kimin geçeceği konusuyla ilgili tartışmalar esnasında Hz. Ebû Bekir'in yaptığı konuşma İslâm'da ilk siyasî hitabet örneği kabul edilir.

* İslam döneminde hitabette bazı gelenekler teşekkül etmiştir. Meselâ bütün hutbelere Allah'a hamd ile başlanır, hamd ile başlamayan hutbeye noksan ve güdük manasında "***betrâl***" denilirdi. Hutbelerin Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler ve Hz. Peygamber'e salât ve selâmla süslenmesi istenir, böyle olmayan hutbelere de çirkin ve yakışıksız manasında "***şevhâ'***" adı verilirdi.

* I. Meşrutiyet Meclisi'nin açılış nutku Türk parlamento tarihinin ilk yazılı konuşma metni kabul edilebilir.

* Mithat Cemal hitabet konusundaki ilk Türkçe eser olan *Hitabet ve Münazara Dersleri* (İstanbul 1329) ile *Hitabet Dersleri* (İstanbul 1330) adlı kitapları yazmıştır.

HUTBE-HİTABET AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Hangisinde namaz ve hutbenin uzunluk dengesi Resûl-i Ekrem'in tavsiyesine uygun verilmiştir?

A) Namaz kısa-Hutbe uzun

B) Namaz uzun-Hutbe kısa

C) Namaz kısa - Hutbe kısa

D) Namaz uzun-Hutbe uzun

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hutbeyi kısa tutmak, hutbenin sünnetlerindendir. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) namazın uzun, hutbenin kısa tutulmasını emretmiştir.

Cevap: B

2. Karacahisar fethedildiğinde Osman Bey adına ilk defa hutbe okuyan kimdir?

A) Dursun Fakih

B) Hacı Bayram Veli

C) Akşemseddin

D) Şeyh Edibali

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Karacahisar Osman Bey tarafından fethedilip kilisesi camiye çevrilince (1291) ulemâdan Dursun Fakih ilk defa hutbede Osman Bey'in adını anmıştır.

Cevap: A

3. Hangisi İmam Şafiî'ye göre hutbenin rükünlerinden değildir?

A) İkinci hutbede dua etmek

B) İki hutbede de salavat getirmek

C) Hutbeyi minberden okumak

D) İki hutbede Allah'a hamd etmek

(2011 Yeterlik)

Cevap: C

4. Hangisi Şafiilere göre hutbenin rükünlerinden değildir?

A) Hz. Peygambere salâvat

B) Allah'a hamd

C) Takvaya davet

D) İki hutbe arasında oturmak

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İmam Şâfiî'ye göre hutbenin 5 rüknü vardır. Bu rükünler şunlardır:

a. Her iki hutbede (hutbenin her iki bölümünde) Allah'a hamdetmek.

b. Her iki hutbede Peygamberimiz'e salavat getirmek.

c. Her iki hutbede takvâyı tavsiye etmek.

d. Hutbelerden birinde bir âyet okumak (âyetin birinci hutbede okunması efdaldir).

e. İkinci hutbede müminlere dua etmek.

Cevap: D

5. Hanefi ve Şafiîlere göre hutbe okunurken zaruret olmadıkça konuşmanın hükmü nedir?

A) Mekruh

B) Mubah

C) Müfsid

D) Haram

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mezheplere göre hutbe sırasında zaruret olmadıkça konuşmanın hükmü:

a. Hanefî ve Şâfıî mezheplerine göre mekruhtur.

b. Hanbelîler ve Mâlikîler'e göre ise haramdır.

Cevap: A

6. Cuma hutbesi okunurken namaz kılmanın hükmü Hanefilere göre nedir?

A) Müfsid

B) Haram

C) Mekruh

D) Mübah

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mezheplere göre hutbe okunurken namaz kılmanın hükmü:

a. Hanefî ve Mâlikîler'e göre mekruhtur.

b. Şâfıî ve Hanbelîler'e göre ise bu durumda yalnız tahiyyetü'l-mescid namazı kılınabilir.

Cevap: C

7. Kendisinin, hutbede layık olmadığı vasıflarla anılmamasını, övgüde aşırı gidilmemesini ve sade cümlelerle dua edilmesini bir fermanla hatiplere bildiren devlet adamı kimdir?

A) Hz. Ali

B) Osman Gazi

C) Nurettin Mahmud Zengi

D) Orhan Gazi

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Kur'an ve Sünnet'e bağlılığıyla tanınan Nûrettin Mahmud Zengi, hatiplere gönderdiği bir fermanda kendisinin hutbede lâyık olmadığı vasıflarla anılmamasını, hatiplerin övgüde aşırı gitmemesini emrederek kendi belirlediği sade dua cümlelerinin okunmasını istemiştir.

Cevap: C

8. Hangisinde Cuma namazının kılınabilmesi için gerekli cemaat sayısı yanlış verilmiştir?

A) Hanefi -->7

B) Maliki→12

C) Şafii →40

D) Hanbelî→40

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Mezheplere göre hutbe için gerekli cemaat sayısı şu şekildedir:

a. Hanefîler'e göre en az 1 (Cuma namazında Hanefîler cemaat olarak en az 3 kişinin varlığını şart koşar),

b. Mâlikîler'e göre 12,

c. Şafiî ve Hanbelîler'e göre ise 40 kişiden oluşur.

Not: Diğer mezhepler hutbe ile namaz arasında bir fark gözetmemişlerdir.

Cevap: A

9. Hangisi hutbenin sünnetlerinden değildir?

A) İkinci hutbenin birinciye göre alçak sesle okunması

B) Hutbenin namazdan önce okunması

C) Ezanın hatibin huzurunda okunması

D) Cuma namazını hutbe okuyan kişinin kıldırması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hutbenin Sünnetleri şunlardır:

1. Hatibin, hutbe için minbere kolayca ve kimseye eziyet etmeden çıkabilmesi için minbere yakın bir yerde bulunması, cumanın ilk sünnetini minberin önünde kılması.

2. Hatibin minbere çıktıktan sonra cemaate dönük olarak oturması ve okunacak ezanı bu şekilde dinlemesi.

3. Ezanın, hatibin huzurunda okunması.

4. Hatibin ezandan sonra kalkıp, her iki hutbeyi ayakta okuması. Hutbenin ayakta okunmasının vâcip olduğu yönünde de görüş bulunmaktadır.

5. Cuma namazını hutbe okuyan kişinin kıldırması.

6. Hutbeye gizlice eûzü çektikten sonra sesli olarak Allah'a hamd ve sena ile başlaması.

7. Kelime-i şehâdet okuması ve Hz. Peygamber'e salavat getirmesi.

8. Müslümanlara nasihatte bulunması.

9. Eûzü ile Kur'an'dan bir âyet okuması.

10. Hutbeyi iki bölüm halinde yapması ve iki hutbe arasında kısa bir süre, ortalama üç âyet okuyacak kadar oturması.

11. İkinci hutbeye de birincide olduğu gibi Allah'a hamd ederek ve Hz. Peygamber'e salavat getirerek başlaması.

12. İkinci hutbede müminleri af ve mağfiret etmesi, onlara

afiyet ve esenlik vermesi ve onları muzaffer kılması için Allah'a dua etmesi.

13. İkinci hutbeyi birinciye göre daha alçak sesle okuması.

14. Hutbeyi kısa tutması.

15. Hutbeyi cemaatin işitebileceği bir sesle okuması.

16. Abdestli olması ve avret yerleri örtülü bulunması. Bunların vâcip olduğu da söylenmiştir.

17. Hutbeden sonra namaz için kamet getirilmesi.

Not: Hanefîler'in hutbenin sünnetleri olarak kabul ettiği birçok husus Şafiîler'de hutbenin sahih olmasının şartı olarak görülür.

Burada hutbenin sünnetleri ile bağlantılı olduğu için hutbenin mekruhları üzerinde de durmak istiyoruz.

Hutbenin Mekruhları:

Hutbenin sünnetlerini terk etmek mekruhtur. Ayrıca, hutbe okunurken konuşmak ve konuşan birini konuşmaması için uyarmak tahrîmen mekruhtur.

Hutbe dinleyenlerin sağa sola bakmaları, selâm verip almaları mekruhtur.

Hutbe esnasında namaz kılmak da mekruhtur.

Cevap: B

10. Medine nüfusunun artması üzerine Cuma günleri dış ezanı ilave eden kimdir?

A) Hz. Ali

B) Hz. Ömer

C) Hz. Ebû Bekir

D) Hz. Osman

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cuma günü ilk ezan, Hz. Peygamber ile ilk iki halife devrinde imam minbere oturduğu vakit okunurdu. Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde Medine nüfusunun artması üzerine günümüzde minarelerde okunan dış ezan ilâve edilmiştir.

Cevap: D

11. Hangisi Hanefilere göre cuma hutbesinin sıhhat şartlarından değildir?

A) Hutbeyi dinleyen belli miktarda cemaatin olması

B) Cuma vaktinde okunması

C) Eûzü ile Kur'an'dan bir ayetin okunması

D) Hutbenin hutbe niyetiyle okunması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefilere göre yukarıda sayılanlardan başka cuma hutbesinin sıhhat şartları şunlardır:

Namazdan önce olması.

Hutbe ile namaz arasının, yiyip içmek gibi namaz ve hutbe ile bağdaşmayan bir şeyle kesilmemesi.

Cevap: C

12. Ömer b. Abdulaziz döneminde hutbenin sonunda okunmasına karar verilen ayet hangisidir?

A) İsra 45

B) Bakara 85

C) Nahl 90

D) Nisa 95

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ayetin Arapça metni ve tercümesi şu şekildedir:

(إن الله يأمر بالعدل والإحسان

وإيتاء ذي القربى وينهى عن الفحشاء

والمنكر والبغي يعظكم لعلكم تذكرون)

"Allah adâleti, ihsanı, akrabâya vermeyi emreder, edepsizlikten fenalıktan ve azgınlıktan meneder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir".

Cevap: C

13. Cuma hutbesinden sonra okunan *Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder...* ayetinin tercih edilmesinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hutbenin şartlarından olması

B) Halifeler tarafından okunması

C) Temel buyruk ve yasakları içermesi

D) Hutbenin sünnetlerinden olması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ayette emredilenler şunlardır: Adalet – İhsan - Yakın akranaya verme.

Ayette nehyedilenler ise şunlardır: Şuşiyat – Münker – Azgılık.

Cevap: C

14. Hz. Peygamber hatibi olarak meşhur olan sahabî kimdir?

A) Sabit b. Kays

B) Halid b. Velid

C) Abdullah b. Ömer

D) Zeyd b. Harise

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Çeşitli kabilelerden gelen elçiler Resûl-i Ekrem'in huzurunda konuşmalar yapar Hz. Peygamber de ashabın hatiplerinden kendi adına cevap vermelerini isterdi. Bunlar arasında "***hatîbü'n-nebi***" olarak anılan Sabit b. Kays b. Şemmâs el-Ensârî ile Sa'd b. Rebî, Sa'd b. Ubâde, Hubâb b. Münzir, Bişr b. Amr ve Beşîr b. Sa'd zikredilebilir.

Cevap: A

15. Başarılı bir hutbeyle ilgili olarak hangisi söylenemez?

A) Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verir.

B) Birlik ve beraberliği özendiricidir.

C) Müjdeleyici, iyimser bir üslup hâkimdir.

D) Sadece toplumun yaptığı iyi davranışlar anlatılır.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Başarılı bir hutbe toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verir. Birlik ve beraberliği özendirir. Bu hutbede müjdeleyici, iyimser bir üslup hâkimdir. Toplumun yaptığı yanlışlar üzerinde dururlur.

Cevap: D

17. Hangi olay Hz. Peygamber'in hicreti esnasında Rânûnâ vadisinde gerçekleşmiştir?

A) Kuba mescidinin inşa edilmesi

B) Cuma namazını kıldırması

C) Kıblenin değişmesi

D) Müşriklerle barış antlaşması

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hz. Peygamber cuma namazını ilk defa hicret esnasında, Medine yakınlarındaki Rânûnâ vadisinde Sâlim b. Avf kabilesini ziyaretleri sırasında oradaki namazgâhta kıldırmıştır. Ancak bazı kaynaklarda daha hicretten önce Es'ad b. Zürâre'nin Medine'de cuma namazı kıldırdığı da kaydedilmektedir.

Cevap: B

18. Cuma namazının sıhhat şartlarından biri olan hutbeyi dinlemeye yetişemeyip sadece Cuma namazının son rekâtına yetişebilen kimsenin kıldığı namazla ilgili olarak Hanefi mezhebine göre hangi hüküm doğrudur?

A) Namazının geçerli olabilmesi için ayrıca, ezansız kametsiz öğlen namazının farzını kılar.

B) Hutbeyi dinleyemese de Cuma namazına yetişmiş kabul edilir.

C) Cuma namazının sıhhat şartlarından biri olan hutbeyi kaçırdığı için namazı batıl olur.

D) Hutbeyi dinleyemediği için namazını sehiv secdesi ile tamamlar.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hanefi fukahası, cuma namazının sıhhati için şu şartları zikretmektedir:

a. Cuma kılınacak yerin şehir veya şehir hükmündeki bir yerleşim yeri olması,

b. İmamın, devlet başkanı (veliyyu'l-emr) veya onun emir olarak atadığı kişinin izin verdiği kimselerden olması,

c. Öğle namazı vaktinin girmiş olması,

d. Hutbe okunması,

e. Hutbenin namazdan önce okunması,

f. Cuma namazının kılındığı caminin herkese açık olması,

g. Cuma namazının cemaatle kılınması.

Not: Hutbeyi dinlemeye yetişemeyip sadece Cuma namazının son rekâtına yetişebilen kimsenin kıldığı namazla ilgili olarak Hanefi mezhebi, hutbeyi dinleyemese de o kişiyi Cuma namazına yetişmiş kabul eder.

Cevap: B

19. Hangisi Cuma namazının sıhhat şartlarından değildir?

A) Cemaat

B) Hutbe

C) Hürriyet

D) Vakit

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Cuma namazının sıhhat şartları (Cuma namazının edasının şartları, kılınan namazın sahih yani geçerli olmasının şartları) şunlardır: 1. Vakit, 2. Cemaat, 3. Şehir, 4. Cami, 5. İzin 6. Hutbe.

Cevap: C

20. Dört mezhepten sadece Hanefîlerce gerekli görülen Cuma namazının sıhhat şartı hangisidir?

A) Hutbe

B) İzin

C) Vakit

D) Cemaat

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İzin cumanın sıhhat şartlarındandır. Hanefîler, cuma namazını devlet başkanı veya temsilcisinin ya da bunlar tarafından yetkili kılınan bir kişinin kıldırması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Hanefîler'in dışındaki diğer mezhepler cuma namazının geçerliliği için bu şartı aramazlar.

Sonraki Hanefî fıkıhçılar, devlet başkanının veya izninin bulunmaması durumunda bir cemaat teşkil edebilen Müslümanların, aralarından birine Cuma imamlığı selâhiyeti vererek bu namazı kılabileceklerine fetva vermişlerdir.

Cevap: B

ÖRNEK SORULAR

1. **Aşağıdakilerden hangisi Şâfiîler'e göre cuma namazı hutbesinin sahih olabilmesi için gerekli şartlardan değildir?**

A) Hatibin erkek olması.

B) En az 12 kişilik bir cemaatin huzurunda olması

C) Hatibin hadesten ve necâsetten temiz olması

D) Hatibin setr-i avrete riayet etmesi

2. **Âl-i İmrân sûresi (3/159): *"Ey Peygamber! Allah'tan bir rahmet olarak sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet ve bağışlanmaları için dua et"*.**

Ayetle ilgili en doğru ifade hangisidir?

A) Hz. Peygamber'in halimliğinden bahseder

B) Resûl-i Ekrem'in kibarlığına vurgu yapar

C) Kur'an ve Sünnet'in öngördüğü irşad faaliyetlerinde takip edilecek yöntemle ilgili kuralların bir özeti mahiyetindedir.

D) Resûlullah'a bazı tavsiyelerde bulunur.

3. **Mezheplere göre hutbede niyet konusunda hangisi yanlıştır?**

A) Hanefilere göre şarttır.

B) Hanbelîlere göre şarttır.

C) Şafiîler gerekli görmemiştir.

D) Malikiler serbest bırakmıştır.

4. **Ramazan ve kurban bayramlarında okunan hutbelerin hükmü nedir?**

A) Sünnet

B) Vacip

C) Farz

D) Müstehap

5. **Sözlükte *"bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma"* anlamına gelir. Dinî literatürde ise başta cuma ve bayram namazları olmak üzere belirli ibadetlerin icrası esnasında irat edilen, genelde vaaz ve nasihati içeren konuşmayı ifade eder. Bu kavramın adı nedir?**

A) Hitabet

B) Hutbe

C) Vaaz

D) Tebliğ

6. Arapça aslı "*hatâbe*"dir.

"*Hutbe okuma, güzel söz söyleme, vaaz ve nasihat etme*" gibi anlamlara gelir.

Terim olarak "*bir topluluğa bir maksadı anlatmak, bir fikri açıklamak, öğüt vermek, bir görüşü benimsetmek, bir eyleme teşvik etmek gibi amaçlarla yapılan güçlü ve etkileyici konuşma veya güzel konuşma sanatı*" manasında kullanılır.

Bu terim nedir?

A) Hitâbet

B) Hutbe

C) Vaaz

D) İrşad

7. Aristo dinleyiciyi ve zaman unsurunu dikkate alarak üç tür hitabetten söz eder. Aşağıdakilerden hangisi bunların dışındadır?

A) Siyasî hitabet

B) Adlî hitabet

C) Törensel hitabet

D) Akademik hitabet

8. İslâm kültür tarihinde ilk defa retorik kelimesinin karşılığının belagat olduğuna dikkat çeken filozof kimdir?

A) Farabi

B) İbn Sina

C) Kindî

D) İbn Rüşd

9. Cahiliye dönemindeki hitabetin en ünlü isimlerindendir.

Konuşmalarında insanları putları terk etmeye ve Allah'a ibadete çağırmıştır.

"*Emmâ ba'dü*" şeklindeki başlangıç sözünü ilk defa o kullanmıştır.

Konuşma sırasında yüksek yere çıkmak, kılıç veya asaya dayanmak gibi âdetleri başlatan kişi de odur.

Bu şahıs kimdir?

A) Kus b. Sâide

B) Eksem b Sayfî

C) Lebid b. Rebîa

D) Süheyl b. Amr

10. Cahiliye döneminde nişan ve düğün törenlerinde yapılan konuşmalara ne ad verilirdi.

A) Hıtbetü'l-münemmak

B) Hıtbetü'l-imlâk

C) Hıtbetü'n-nikâh

D) Hıtbetü'l-izdivac

11. Resûlullah'ın vefatından sonra yerine kimin geçeceği konusuyla ilgili tartışmalar esnasında Hz. Ebû Bekir'in yaptığı konuşma İslam tarihi açısından niçin önemlidir?

A) Bu konuşma İslâm'da ilk törensel hitabet örneği kabul edilir.

B) Bu konuşmada Hz. Peygamber'in vasiyeti dile getirilmiştir.

C) Bu konuşma İslâm'da ilk siyasî hitabet örneği kabul edilir.

D) Bu konuşmada Hz. Ebû Bekir çok kucaklayıcı bir tavır sergilemiştir.

12. İslamiyet geldikten sonra hamd ile başlamayan hutbelere ne ad verilirdi?

A) Betrâl

B) Kabih

C) Şevhâ'

D) Burka

13. Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler ve Hz. Peygamber'e salât ve selâmla süslenmeyen hutbelere ne ad verilirdi?

A) Şena

B) Hasen

C) Şevhâ'

D) Betrâl

14. Hitabet konusundaki ilk Türkçe eser olan *Hitabet ve Münazara Dersleri* ile *Hitabet Dersleri* adlı eserlerin yazarı kimdir?

A) Lütfü Doğan

B) Ahmet Hamdi

C) Ahmet Mithat

D) Mithat Cemal

15. Güneş tutulması sırasında kılınacak namazdan sonra da cuma hutbesi gibi iki hutbe okunmasının mendup olduğunu kimler söylemişitir?

A) Hanefi fakihleri

B) Şafiî fakihleri

C) Zahiri fakihleri

D) Maliki fakihleri

16. Halife adına ilk hutbe okuyan kişi kimdir?

A) Emevî Valisi Ubeydullah b. Ziyâd

B) Basra valisi Ziyad b. Ebih

C) Hz. Ali'nin Basra valisi Abdullah b. Abbas

D) Hz. Ömer'in Basra Valisi Ebû Musa el-Eş'ari

17. Hangi mezhebe göre hutbenin rüknü, müminlere hitaben müjdeli veya sakındırıcı ifade taşımasından ibarettir.?

A) Mâlikî

B) Hanefi

C) Hanbelî

D) Şafiî

18. Hangisi başarılı bir hatipte bulunması gereken vasıflardan değildir?

A) Sağlam bilgi, samimiyet, şevk ve heyecan

B) Giyim kuşamının düzgün olması, güzel konuşması

C) Cemaatle iletişim kurabilecek bir olgunluğa sahip bulunması

D) Sadece belli bir kitleyle samimiyet kurması

19. İlk Cuma namazı nerede kılınmıştır?

A) Riyad

B) Mekke

C) Ranuna

D) Huleyfe

20. Hangisi hutbenin sünnetlerinden değildir?

A) Müslümanlara nasihatta bulunmak

B) Namazdan önce okunması

C) Hutbeyi kısa tutmak

D) Hutbeyi cemaatin işitebileceği bir sesle okumak

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-C	3-D	4-A	5-A
6-A	7-D	8-C	9-A	10-B
11-C	12-A	13-C	14-D	15-B
16-C	17-A	18-D	19-C	20-B

ŞAHISLAR–ESERLER KONU ANLATIMI:

Taberi: Şâfiî mezhebine mensuptur. Eseri: *"Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân"*'dır. *"Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân"* olarak da bilinir. Ahmed b. Hanbel'i fıkıhçılar arasında zikretmeyen Taberi, Hanbeliler tarafından Şiîlikle itham edilmiştir.

İmam-ı Şâfiî: Sünneti bir anlamda Kur'an'la özdeşleştirmiştir. Sünneti de vahiyle özdeş kabul etmiştir. Eseri *"er-Risale"*: Günümüze kadar ulaşmış ilk fıkıh usûlü kitabıdır.

Molla Fenârî (ö. 834/1431): En önemli eseri: *"Aynu'l-A'yân"* olup Fâtiha Sûresi'nin tefsirinden ibarettir. Bu çalışma işari tefsir türünün Osmanlılardaki ilk örneklerindendir.

İbn Arabî: Vahdet-i vucüd tasavvuf akımının kurucusudur. İslam kültüründe ilm-i hurûfun yaygınlaşmasında önemli bir yer işgal eder. En değerli eseri: *"Futûhâtu'l-Mekkiyye"* dir.

Sadreddin Konevî: İbn Arabî'den sonra Vahdet-i Vücûd akımın en önemli temsilcisidir.

Ubey b. Ka'b: Neccar soyundandır. Medine'deki ilk vahiy kâtibidir. I. ve II. Akabe Biatlerine iştirak etmiş ve burada Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber adına ilk mektup yazan kişidir. Kıraati Şamlılar tarafından benimsenmiştir.

İbn Sîna: İslam tefekkür tarihinde işrak düşüncesini ilk temellendiren, rasyonel psikolojiden irrasyonel psikolojiye yükselen ve *"Avicenna"* olarak bilinen bir filozoftur. Batıda 17. Yüzyıla kadar etkili olan tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulan *"el-Kanun fi't-Tıp"* adlı eserin yazarıdır. Ayrıca *"eş-Şifa"*, *"el-İşârât"* ve *"Hidaye"* adlı eserleri vardır.

İbn Abbas: Sahâbe arasında garib kelimeler konusunda en çok bilgi sahibi olan kişidir.

Esmai: *"Ma İhtelefet elfâzuhu ve ittefekat meanihi"* adlı eseri eş anlamlı kelimelerle ilgili yazılan ilk eserdir.

A. Comte: Pozitivizm olarak ortaya atılan felsefi düşüncenin sahibidir.

K. Marx: Materyalizm akımının öncüsüdür.

İzmirli İsmail Hakkı: Yenilenme hareketinin Türkiye'deki en önemli temsilcisidir.

Suyuti: *"el-Müzhir fi Ulumi'l-Luga ve Envâihâ"* adlı eserin yazarıdır.

İbn Abbas (ö. 68/687): *"Garîbul Kur'an"* adlı çalışması alanında yazılan ilk eserdir.

Vasıl b. Ata (ö. 131/748): *"Meâni'l-Kur'an"* adlı eserin yazarıdır.

Sibeveyh (ö. 180/796): Eseri *"el-Kitab"* bugün elimizde mevcut ilk nahiv kitabıdır.

Ahfeş (ö. 215); **Ferra** (ö. 237); **Zeccac** (ö. 311): *"Meani'l-Kur'an"* adlı eser yayımlanmıştır. Bunlar Hicri ilk üç asırda yazılmış ve günümüze ulaşmışlardır.

Ebû Ubeyde (ö. 209/824): *"Mecâzü'l-Kur'an"*ın yazarıdır.

İbn Kuteybe (ö. 276/889): *"Tefsîru Garîbi'l-Kur'an"*ın yazardır.

Yahya bin Selam (ö. 200/815): *"et-Tesârif"*i yazmıştır.

Müberred (ö. 286/900): *"Mâ İttefeka Lafzuhu ve İhtelefe Ma'nahu mine'l-Kur'ani'l-Mecîd"* adlı eseri yazmıştır.

Halil bin Ahmed: Sistematik anlamda ilk sözlüğü yazan kişidir. Eserinin adı *"Kitabü'l-Ayn"*dır. Eser harflerin mahreçlerine göre tertip edilmiştir.

Kaşgarlı Mahmud: *"Divani Lugati't-Türk"*ü yazmıştır. Divan-ı Lugati't-Türk Türkçe'nin ilk büyük sözlüğü de sayılan bir eserdir.

İbnu'l-Yezidi: *"Garîbu'l-Kur'an ve Tefsîruhû"* adlı eseri hacim olarak Garibu'l-Kur'an'ların en küçüklerindendir.

Ebû Talib: Hz. Peygamber'in Müslüman olmadan ölen amcasıdır.

Mâriye: Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in annesidir.

Cevad Ali: "Tarihu'l-Arab Kable'l-İslam"ın yazarıdır.

İbn Teymiye: Ebû Hayyan'ın talebesidir.

Farabi: Aslen Türk olan ve İslam kültür ve medeniyetinin yetiştirdiği çok önemli şahsiyetlerden biri olarak kabul edilen ve kendisine *"Muallim-i Sani"* adı verilen ilim adamıdır. Gerçek filozofla peygamber arasında hiçbir fark görmeyen ilk İslam filozofudur. İslam kültüründe ilimlere yönelik en erken sınıflandırma bu şahıs tarafından yapılmıştır. İlimlerin sınıflamasına ait olan *"İhsau'l-Ulum"* adlı eser bu şahsındır. *"el-Medînetu'l-Fâzıla"* bu zatın diğer bir eserdir.

Mustafa Sibahi: İslam sosyalizmi fikrini savunan kişidir.

Hârizmî: En önemli eseri: *"Mefâtîhu'l-Ulûm"* dur.

Hacı Bektaş Veli: En önemli eserleri şunlardır: *"Besmele Şerhi"*, *"Makâlât"*, *"Kitâbu'l-Fevâid"* ve *"Hacı Bektaş'ın Nasihatları"*.

Me'mun: Beytu'l-Hikme adıyla bir tercüme bürosu ve bilim akademisi açmıştır.

Molla Gürani:

Fatih Sultan Mehmed'in hocasıdır.

İstanbul'da kendi adına bir Daru'l-Hadis yapmıştır.

Kahire'de bulunmuştur.

Meşhur hadis alimi İbn Hacer'den dersler almıştır.

Yusuf Has Hacib: *"Kutadgu Bilig"* in yazarıdır. Bu çalışma Karahanlılardan günümüze intikal eden bir eserdir. Yazar bunu 1070'de yazmıştır.

Cahız: İslam dışındaki dinleri tarafsız olarak inceleyen ilk Müslüman bilim adamlarındandır.

Suyuti: Eseri: *"el-Camiu's-Sağîr"* dir.

Biruni: Eseri *"el-Âsâru'l-Bâkiye"* dir.

Musa Carullah: *"Kitabü's-Sünne"*nin yazardır. Bu, Ehl-i Kur'an hareketlerinin görüşlerini reddetmek için yazılan bir eserdir.

İkbal: *"İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden Teşekkülü"* isimli eserin yazardır.

Babanzade Ahmet Naim: *"Tecrid Sarih Terceme ve Şerhi"* adlı eserin yazarıdır.

Kâtip Çelebi: *"Keşfu'z-Zunun"*un yazarıdır.

Taşköprüzâde: En önemli eserleri: *"eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye"* ve *"Miftâhu's-Sa'âde"*. *"Mevzûâtu'l-Ulûm"*: Taşköprüzade'nin ilimlerin tasnifiyle ilgili eseridir.

İbrahim Müteferrika: Osmanlı'ya matbaayı getirmiştir. Nizam-ı Cedid fikrinin sahibidir.

Ka'b b. Züheyr: Kaside-i Bürde'nin yazarıdır.

Ömer Rıza Doğrul: Mehmet Akif'in damadıdır.

Kutrub (ö. 210/825): *"İrabu'l-Kur'an"*ı yazmıştır. **Ezdad**: İki zıt manaya gelen muhtemel lafızlara denir. Ezdad olgusuna ilk işaret eden Halil bin Ahmed'dir. Ezdad ile ilgili ilk eser Kutrub (ö. 206/821)'a aittir.

Kutbeddin İzniki (ö.821/1418): İlk Türkçe İlmihal yazan kişinin veya yazanlardan birinin bu zat olduğu söylenir. İzniki'nin *"Mukaddi-*

me" adlı eserinin dil ve muhteva bakımından oldukça iyi bir örnek olduğu, Hanefi Mezhebinin görüşleri esas alınarak yazılan ilmihalde, diğer mezhep görüşlerine de atıflar yapıldığı ve fıkhi konuların yanında ahlaki konulara da değinildiği söylenmektedir.

Birgivi (ö. 981/1573): "*Vasiyetname*"nin yazarıdır. Osmanlıca yazılmış ilk ilmihal türü eserler arasında bunun önemli bir yeri vardır.

Hücvîrî: Farsça ilk tasavvuf kitabı olan "*Keşfü'l-mahcûb*"un yazarıdır.

Pîr-i Türkistan Ahmed Yesevî (ö. 562/1166): Yûsuf el-Hemedânî'nin müridi, Yeseviyye tarikatının kurucusu, ilk defa ve başarılı bir şekilde tasavvuf hayat tarzını ve düşüncesini Türkçe ifade etmeye başlayan kişidir.

* Vesiletu'n-Necat: Edebiyatımızdaki ilk mevlid olarak kabul edilen eserdir.

* Peygamber sevgisi ile Peygamber'in Müslümanlar nazarındaki haklarından bahseden "***Şifa***" adlı eserin yazarı Kâdî İyaz'dır. Mantık ve nazarî felsefe disiplinlerini ele alan "***Şifa***" adlı eserin yazarı ise İbn Sînâ'dır.

* İsyan ahlakı projesi **Nurettin Topçu**'ya aittir.

Tasavvufa dair yazılan en meşhur eserler ve yazarları şunlardır:

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî (ö. 283/896) et-Tefsîr

Kelâbâzî (ö. 380/990) et-Taarruf,

Ebû Tâlib el-Mekkî (ö. 386/996) Kûtü'l-Kulûb,

Sülemî (ö. 412/1021) Tabakâtü's-Sûfiyye,

Ebû Nuaym İsfahânî: Hilyetü'l-Evliyâ,

Kuşeyrî (ö. 465/1072), er-Risâle,

Hücvîrî (ö. 470/1077) Keşfü'l-Mahcûb.

Alemüddin Ali b. Muhammed es-Sehâvî'nin eseri: Cemâlü'l-Kurrâ ve Kemâlü'l-İkrâ.

Zehebî nin eseri: Ma'rifetü'l-Kurrâ.

Hassan b. Sabit: Hz. Peygamber tarafından çok sevilen ve "*şâirü'n-nebî*" diye anılan sahabîdir.

ŞAHISLAR–ESERLER AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. Tasavvufla ilgili eserlerden hangisinin müellifi yanlış verilmiştir?

A) Riâye li Hukûkillah→ Haris el-Muhâsibî

B) Risale→Kuşeyrî

C) Divân-ı Hikmet→ İbn Arabî

D) İhyâ-ü Ulûmiddîn → Gazali

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

"Divân-ı Hikmet" İbn Arabî'nin değil, Ahmet Yesevi'nin eseridir.

Cevap: C

2. Edebiyatımızdaki ilk mevlid olarak kabul edilen ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğum hadisesini anlatan mevlid türünün en meşhur eseri hangisidir?

A) Methiye

B) Na't

C) Siyer-i Nebi

D) Vesiletu'n-Necat

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Vesiletu'n-Necat: *"Kurtuluşa Giden Yol"* anlamına gelir. Süleyman Çelebi'nin (1351-1422) Mevlid adıyla bilinen ünlü eseridir. İlk Türkçe mevlid metninin Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât'ı (telif tarihi: 812/1409) olduğu kabul edilmektedir.

Cevap: D

3. Hangisinde Hz. Peygamberi öven ve fiziki özelliklerini anlatan türler birlikte verilmiştir?

A) Şiir/Methiye

B) Mevlid/Na't

C) Na't/Hilye

D) Hilye/Mevlid

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Hilye: Hz. Peygamber'in fiziki özelliklerini ve vasıflarını anlatan edebi eserlere denir.

Na't: Hz. Peygamberi methedip öven eserlere denir.

Cevap: C

4. *"Kasîde-i Bürde"* (Bânet Suâd)'nin müellifi kimdir?

A) Yusuf Has Hacib

B) Hassan b. Sâbit

C) Ka'b b. Züheyr

D) Mevlâna

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Bürde: Hırka ve Arapların gece üzerlerine örttükleri, gündüz giyindikleri elbise anlamına gelir. Efendimize okunan bu kaside kendisi tarafından beğenilmiş ve Peygamberimiz hırkasını çıkararak şaire giydirmiştir. Bu yüzden bu kaside *"Kaside-i bürde"* olarak tanınır. Ka'b b. Züheyr Hz. Peygamber için yazdığı kaside ile tanınan Arap şairidir.

Cevap: C

5. "Yeni İlm-i Kelâm" adlı eseri ile kelam ilminin yeniden inşasına destek veren bilgin aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbn-i Kemal

B) Şeyh Galip

C) Ebussuud Efendi

D) İzmirli İsmail Hakkı

(2010 MBSTS)

Açıklama:

İsmail Hakkı İzmirli (ö. 1946): Osmanlının son döneminde yetişen ve Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerini sürdüren önemli fikir ve ilim adamlarındandır. Hem medrese, hem de okul eğitimi almış ve bir çok kurumda hocalık yapmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olmuş, Meşrutiyetin meziyetlerini halka anlatmak için bazı illeri dolaşmıştır.

Yeni İlm-i Kelam: Materyalizm ve pozitivizmi reddeden, dine karşı yapılan teknikleri cevaplandıran, Allah'ın varlığını ispat eden, İslam'ın akaid konularını ispat ve izah ederek mukaddesatı savunan ilim yeni ilm-i kelam'dır. Yeni ilm-i kelam anlayışında mezhep taassubu yoktur. İslam geleneğine eleştirel yaklaşılmaktadır. Sadece inanç esasları değil, dinin bireysel ve toplumsal ilkeleri de savunulmuştur. Materyalist ve pozitivist akımlara karşı İslam dinini savunmuştur. Yeni ilm-i kelamın öncüleri: Seyyid Ahmed Han, Şibli Numani, Emir Ali ve İzmirli İsmail Hakkı'dır.

Cevap: D

ŞAHISLAR-ESERLER ÖRNEK SORULAR

1. Vahdet-i vucüd tasavvuf akımının kurucusudur. İslam kültüründe ilm-i hurûfun yaygınlaşmasında önemli bir yer işgal eder. En değerli eseri *"Futûhâtu'l-Mekkiyye"* dir. Bu şahıs kimdir?

A) İbn Sina

B) İbn Arabî

C) İbn Meymun

D) Farabi

2. Türkçe'nin ilk büyük sözlüğü de sayılan *"Divani Lugati't-Türk"*ü kim yazmıştır?

A) Yahya Kemal

B) Hücvîrî

C) Kaşgarlı Mahmud

D) Kâtip Çelebi

3. Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in annesi kimdir?

A) Hatice

B) Aişe

C) Halime

D) Mariye

4. Farsça ilk tasavvuf kitabı olan *"Keşfü'l-mahcûb"*un yazarı kimdir?

A) Biruni

B) Sibeveyh

C) Hücvîrî

D) Suyuti

5. Edebiyatımızdaki ilk mevlid olarak kabul edilen eser hangisidir?

A) Vesiletu'n-Necat

B) Bahriye

C) Âmine Hâtun

D) Mirac

6. Karahanlılardan günümüze intikal eden bir eser olan *"Kutadgu Bilig"* in yazarı kimdir?

A) Kaşgarlı Mahmut

B) Molla Fenârî

C) İbnu'l-Yezidi

D) Yusuf Has Hacib

7. En önemli eserlerinden bazıları şunlardır: *"Besmele Şerhi"*, *"Makalat"*, *"Kitabul Fevaid"* ve *"Hacı Bektaş'ın Nasihatları"*. Bu yazar kimdir?

A) Yunus Emre

B) Mevlana

C) Hacı Bektaş Veli

D) Hasan Fehmi

8. Türkçe'nin ilk büyük sözlüğü de sayılan: *"Divani Lugati't-Türk"*ü kim yazmıştır?

A) Yusuf Has Hacip

B) Kaşgarlı Mahmud

C) Cevad Ali

D) Mustafa Sibahi

9. Hangisinin *"Meani'l-Kur'an"* adlı eseri yoktur?

A) Suyuti

B) Zeccac

C) Ahfeş

D) Ferra

10. Vahdet-i vucüd tasavvuf akımının kurucusudur. İslam kültüründe ilm-i hurûfun yaygınlaşmasında önemli bir yer işgal eder. En değerli eseri: *"Futûhâtu'l-Mekkiyye"* dir. Bu şahıs kimdir?

A) Farabi

B) İbn Sina

C) İbn Arabî

D) İsmail Hakkı

10. Ölümünde Rahman'ın arşı titreyen Sahâbî kimdir?

A) Sa'd b. Ubâde

B) Sa'd b. Ebi Vakkâs

C) Sa'd b. Muaz

D) Saîd b. Cübeyr

11. Medine'deki ilk vahiy katibi kimdir?

A) Ubey b. Ka'b

B) Zeyd b. Sâbit

C) Muaviye

D) Ka'b b. Züheyr

12. Eş anlamlı (müterâdif) kelimelerle ilgili ilk eser kime aittir?

A) Suyuti

B) Kutrub

C) Esmaî

D) Râğıb

13. İlk başta Rasulullah (s.a.v.) aleyhinde hicviyeler yazdı. Sonra pişman olup Medine'ye af edilmek ümidi ile gitti. Rasülullah (s.a.v.)'ın huzurunda Müslümanlığı kabul etti ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'i öven meşhur "Bürde" Kasidesini okudu. Rasülullah (s.a.v.) çok memnun oldu ve sırtından hırkasını çıkararak ona giydirdi. Bahsi geçen bu Sahabi kimdir?

A) Ka'b b. Züheyr

B) Hassan b. Sâbit

C) Zübeyr b. Avvâm

D) Zeccâc

14. Sistematik anlamda ilk sözlüğü kim yazmıştır?

A) Râğıb

B) Ahfeş

C) Sîbeveyh

D) Halil b. Ahmed

15. 870 yılında Türkistan'da doğdu. Dini ilminden dolayı kadılık yaptığı gibi tıp, astronomi, matematik, felsefe ile de uğraşmış, Latince ve Yunancayı öğrenip Aristo ve Eflatunun eserlerini tetkik edip, yüze yakın eser yazmıştır. Kendisine Aristo'dan sonra ikinci hoca manasına "Muallim-i Sani" denilen felsefe dünyasının tanınmış müslüman alimi kimdir?

A) Farabi

B) İbn Sina

C) İbn Arabi

D) Züheyri

16. İlk Türkçe İlmihal yazarı kimdir?

A) Kudbeddîn İznikî

B) Ömer Nasuhi Bilmen

C) Hasan Basri

D) Birgivî

17. Bugün elimizdeki ilk nahiv kitabı kime aittir?

A) Sibeyh

B) Halil b. Ahmed

C) Nahvî

D) Zeccâc

18. Günümüze kadar ulaşmış ilk fıkıh usûlü eseri kime aittir?

A) İmam-ı Azam

B) İmam-ı Şafiî

C) İmam-ı Mâlik

D) Hayrettin Karaman

19. İslâm hukukunun temel eserlerinden biri olan "er-Risale" kime aittir?

A) İmam Muhammed

B) Ebû Hanife

C) İmam Şafiî

D) İbn Teymiyye

20. Aşağıdakilerden hangisi İmam Azam'ın eserlerindendir?

A) el-Muvatta

B) Fıkhu'l-Ebsat

C) el-Müsned

D) el-Usul

21. Ezanı rüyasında öğrenen sahabe kimdir?

A) Ümmü Mektûm

B) Bilal-i Habeşi

C) Abdullah b. Zeyd

D) Abdullah b. Revaha

22. Rasulullah (s.a.v.)'ı hicret sırasında yakalamak isterken atı çöle batan kimdir?

A) Sâmire

B) Sadr

C) Salih

D) Suraka

23. Peygamberimizin (s.a.v.) iki kızı ile evlenip "*zinnûreyn*" unvanını alan kimdir?

A) Hz. Osman

B) Hz. Ali

C) Ebû Bekir

D) Hz. Ömer

24. Rasülüllah (s.a.v.) ve Ashabı Mekke'de kimin evinde gizlice toplanıyordu?

A) Nedve'nin

B) Muaviye'nin

C) Erkam'ın

D) Dâr'ın

25. Mekke müşrikleri Kusay tarafından hükümet konağı olarak yaptırılan bir binada toplanarak meselelerini görüşüyorlardı. Bu binanın adı nedir?

A) Dâru'l-Erkâm

B) Dâru'n-Nedve

C) Dâr-u Kusay

D) Dâru'n-Nur

26. Şehid olduktan sonra Meleklerin yıkadığı Sahâbî kimdir?

A) Ebû Musa el-Eşa'ari

B) Halid b. Velid

C) Hanzala er-Rabi'

D) Hanzala el-Ensari

27. Rasululah (s.a.v.)'ın şairi kimdir?

A) Hassan bin Sabit

B) Ka'b b. Züheyr

C) Hasan b. Ömer

D) Hasan b. Ali

28. Rasululah (s.a.v.)'ın müezzini kimdir?

A) Ümmü Mektûm

B) Hz. Ali

C) Hz. Bilâl

D) Abdullah b. Zeyd

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-C	3-D	4-C	5-A
6-D	7-C	8-B	9-A	10-C
11-A	12-C	13-A	14-D	15-A
16-A	17-A	18-B	19-C	20-B
21-C	22-D	23-A	24-C	25-B
26-D	27-A	28-C		

İMAMET-İMAMLIK & EZAN – MÜEZZİNLİK KONU ANLATIMI

* Hicretten önce Küba'ya ulaşanlara imamlık yapan Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Salim'dir. O, muhacirlerin imamı diye tanınıyordu.

* Hicret sırasında Medine'ye girmeden önce Küba'da kalan Hz. Peygamber burada inşa ettirdiği mescidde imamlık yaptı ve bir cuma sabahı Küba'dan ayrıldıktan sonra Rânûnâ vadisindeki Salim b. Avf kabilesine ait namazgâhta farz olan ilk cuma namazını kıldırdı.

* Kaynaklarda Hz. Peygamberin eşlerinden Ümmü Seleme ve Hz. Âişe ile Sa'de bint Kamâme'nin kadınlara imamlık yaptıkları Ümmü Varaka bint Abdullah adlı hanımın evinin veya mahallesinin halkına namaz kıldırması için Resûl-i Ekrem tarafından tayin edildiği ve yaşlı erkek bir müezzininin bulunduğu kaydedilir.

* Abbâsîler'den itibaren imamlık bir meslek ve zamanla imamlar da devlet memurluklarından biri haline geldi. Kaynaklarda Abbâsîler'le birlikte imamların zaman zaman maaş aldıklarına dair bilgiler de bulunmaktadır.

* Anadolu'da muhtarlığın ilk ihdas edildiği yer olan Kastamonu'da bu kuruluş, ayanların nüfuzunun kısıtlanmasında bir araç olarak düşünülmekle beraber yaygınlaşması imamların aleyhine bir netice vermiştir.

* Göreve yeni başlayan imam-hatiplere meslekî formasyon kazandırılması ve bilgi eksikliklerinin tamamlanması için Diyanet İşleri Başkanlığı'nca hizmet içi eğitim programları uygulanmış, bu amaçla ilki 1973'te Bolu'da olmak üzere eğitim merkezleri açılmıştır

* İmametin geçerliliğinin (sıhhat) iki temel şartı: İmamın akıllı ve müslüman olmasıdır.

* Gayri müslimin, deli ve sarhoşun kıldırdığı namaz geçersiz sayılır.

* Hz. Peygamber, imam dindar (birr) ya da fâcir olsun arkasında namaz kılınabileceğini bildirmiştir.

* Hanefî, Mâliki ve Şafiî fakihleriyle İbn Hazm dahil birçok müctehid, fâsıkın imamlığının mekruh sayılmakla birlikte kural olarak caiz olduğunu söylemiştir. Hanbelî ve Şia fakihleri ise ayrıca dindarlık (adalet) şartından söz ederek fâsıkın imamlığının caiz olmadığını ileri sürerler.

* Dilinde kekemelik ve pelteklik bulunanların imamlığı Şafiî ve Hanbelî fakihlerine göre mekruh iken, Hanefîler'e göre böyle kimseler imamlıktan menedilir.

* Özürlünün özürlüye imam olması bütün mezheplerin ittifakıyla caizdir.

* Hanbelîler'le Şâfiîler'in tercih edilen görüşüne göre, rükû halinde iken namaza yetişmek üzere gelen birinin bulunduğunu hisseden imamın onun yetişmesini sağlamak amacıyla rükûu biraz uzatması uygun iken, Hanefî ve Mâliki mezheplerine göre bu şekilde davranmak mekruhtur.

* Mâlikîler'e göre, cuma namazı dışındaki farz namazları cemaatle kılmak, gücü yeten erkekler için müekked sünnettir.

* Hanefî ve Şâfiîler'e göre, Cuma namazında cemaatin en az sayısı imam ve ona uyan olmak üzere 2 kişidir.

Cemaate katılmamak şu durumlarda mubah olur:

1. Hastalık.

2. Korku.

3. Olumsuz hava şartları.

4. Abdestin sıkışık durumda olması.

5. Herkese veya toplum için yeterli olacak sayıda kimseye farz olan ilmî araştırma ve eğitim öğretimle meşguliyet de cemaate katılmamak için mazeret kabul edilmiştir.

6. Bedenî ârızalar.

İmamlığın Şartları Şunlardır:

İmamın ergin (bâliğ), belli bir aklî olgunluk düzeyine ulaşmış (âkıl) ve müslüman olması şarttır.

İmam olacak kişinin erkek olması şart görülmüştür. Kadın, erkeklere imam olamaz. Bununla birlikte kendi aralarında cemaatle namaz kılmak istediklerinde içlerinden biri imam olabilir.

İmamlık yapabilmek için namaz sahih olacak kadar Kur'an'ı ezbere okuyabilmek (kıraat) şart olduğu gibi özürlü olmayıp sağlam olmak ve namazın sıhhat şartlarından birini yitirmiş olmamak da şarttır.

İmamlığa Ehil Olma Sıralaması Şu Şekildedir:

Bir evde cemaat yapılacaksa evin sahibi veya onun izin verdiği kişi imam olur. Bunun dışında şöyle bir sıra takip edilebilir: Namaz hükümlerini en iyi bilip Kur'an'ı daha güzel okuyan, daha müttaki olan, yaşça

büyük olan, ahlâkça daha üstün olan, daha yakışıklı olan, sesi daha güzel olan, elbisesi daha temiz olan, insanlar arasında itibarı daha fazla olan.

İktidâ: Cemaatle namaz kılınırken imama uymaya denir.

Muktedî (Me'müm): İmama uyan kimseye denir.

* Şâfiîler'e göre bir vaktin farz namazını kılmış olan kimse, yeniden başkalarına aynı vakit için imamlık yapabilir. Kendi kıldığı nâfile olur.

* İmam ile muktedî arasındaki mesafenin mâkul uzaklıkta olması gerekir. Aksi takdirde meselâ aralarında bir ırmak veya yol bulunması gibi, aşırı uzaklıkta iktidâ sahih olmaz.

* İmamın intikal tekbirlerini duymaya engel olacak bir perde, duvar bulunmamalıdır. Aradaki duvar, hoparlör ve aradaki aktarıcılar sayesinde imamın intikallerinden haberdar olmayı engellemiyorsa bu takdirde iktidâ konusunda herhangi bir problem olmaz.

Müdrik: Müdrik *"idrak etmiş, yetişmiş, kavuşmuş"* gibi anlamlara gelir. Namazı tamamen imamla birlikte kılan kimseye müdrik denir. İmama en geç birinci rek'atın rükûunda yetişen kimse o rek'ata yetişmiş sayılır ve müdrik adını alır.

Mesbûk: İmama namazın başında değil, birinci rek'atın rükûundan sonra, ikinci, üçüncü veya dördüncü rek'atlarda uyan kimseye mesbûk denir. Son rek'atın rükûundan sonra imama uyan kimse bütün rek'atları kaçırmış olur.

* Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının cemaatle kılınmaya başladığını gören kimse, bunların sünnetini kılmadan doğruca imama uyar, sonra öğlenin dört rek'at sünnetini kazâ eder. İkindinin sünnetini ise vaktin kerahati dolayısı ile kazâ edemez. Yatsı namazının dört rek'at ilk sünneti, gayr-i müekked bir sünnet olduğu için dilerse kazâ eder, dilerse etmez.

İ'timâm: Cemaatle namazda imamlık yapmaya denir.

Münferid: Namazı yalnız kılana denir.

Osmanlı idare sisteminde imam-hatiplerin görev ve çalışma alanları:

İmamlara; asli hizmetlerine ilave olarak bazı toplumsal hizmet ve görevler de verilmiştir. Söz konusu görevlerden bazıları şunlardır:

Çalıştıkları mahalle ve köylerde halka çeşitli konularda yardımcı olmak,

İkamet ettikleri yer ve adres hakkında bilgi toplamak, kimlik bilgilerini tespit etmek, dışandan gelenlerin kayıtlarını yapmak, ayrılanların bilgilerini ilgili mercilere iletmek,

Kimsesizlere kefil olup güvence vermek,

Ölüm, defin ve doğum kayıtlarını yapmak,

Nikâh akdi ve boşanma işlemlerini yürütmek,

Muhtar ve mahallenin ileri gelenleriyle birlikte günümüzde belediye hizmetleri arasında yer alan çevre temizliğini denetlemek, fırınlarda üretilen ekmekleri kontrol etmek, gıda maddelerinin stok edilmesini önlemek, çarşı pazarda yapılan hile ve yanlışlıklara engel olmak, ihtiyaç halinde makbuz karşılığında yardım toplamak, kurban derilerini alıp değerlendirmek,

Mahallindeki anlaşmazlıkları çözmek gerektiğinde soruşturma yapmak üzere kurulan yerel komisyonda, kiliselerin yapımı, onarımı ve diğer problemleriyle ilgili ihtilafı çözmek amacıyla kurulan teftiş heyetinin tabii üyesi olarak görev verilmiştir. Bütün bu konularda kendilerine mühür ve imza yetkisi de sağlanmıştır.

* Tanzimat devrine gelinceye kadar imam devleti temsil etmek üzere mahallenin önde gelen sorumlusuydu. İmamlar mahallelerinde ikamet edenler hakkında tam bilgi sahibi olmalıydılar. Köy ve mahalle imamlarının nikâh akdiyle ilgili işlemleri yürütmesi en dikkat çekici görevleri arasında yer alır. Resmî soruşturmaların ve hazırlanan resmî belgelerin imza ve mühür sahipleri arasında imamlar da vardı. Mahalle imamları dışında resmî hüviyete sahip imamlar da yer almaktaydı.

* II. Mahmud döneminde kurulmaya başlanan muhtarlık teşkilâtı, imamların yönetici kimliklerini giderek artan bir hızla ikinci plana atmıştır.

Bilal-i Habeşi: Neccaroğullarına ait yüksek bir evin damına çıkarak ilk defa sabah ezanını okuyan kişidir.

* Bugünkü bilinen şekliyle ezan ilk defa olarak Hz. Bilâl tarafından sabah namazında, Neccâroğulları'ndan bir kadına ait yüksekçe bir evin damında okunmuştur.

* Sabah ezanında *"Hayye ale'l-felâh"* denildikten sonra iki defa *"es-salâtü hayrün mine'n-nevm"* (Namaz uykudan hayırlıdır) denilir. O sırada ezanı dinleyenlerin bu sözden sonra *"sadakte ve berirte"* (doğru ve iyi söyledin) demeleri güzel bulunmuştur.

* Müezzinler güzel ve gür sesli olmalıdır. Peygamberimiz yirmi kişiye ezan okutturup dinlemiş, içlerinden Ebû Mahzûre'nin sesini beğenmiştir.

Teressül (İrtisâl): Ezan okunurken her cümle arasında biraz bekleme yapmaya ve ikinci cümlelerde sesi biraz daha yükseltmeye denir.

Hadır: Kamet duraklama yapmaksızın seri okunur. Buna hadır denilir.

* Ezan ve kameti işiten kimsenin bunları müezzin gibi kendi kendine tekrar etmesi müstehaptır. Peygamberimiz *"Ezanı işittiğiniz zaman, müezzine icâbet edin"* demiştir. Müezzin *"Hayye ale's-salâh"* ve *"Hayye ale'l-felâh"* derken, bu esnada *"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm"* demek müstehaptır.

* Ezan okumak için vaktin girmiş olması şarttır. Vakit girmeden okunan ezanın vakit girince yeniden okunması (iade) gerekir. Diğer mezheplerde sabah ezanının vakit girmeden okunabileceği kabul edilmiştir.

* Ezan okuyacak kimselerin erkek, akıllı, takvâ sahibi olmaları gerekir. Cahillerin, fâsıkların, çocukların ve kadınların ezan okumaları veya kamet getirmeleri mekruhtur. Ezan okuyan kimselerin abdestli olmaları gerekir; ezan okurken abdestli bulunmak mendup görülmüştür. Abdestsiz okunan ezan geçerli olmakla birlikte böyle yapmak mekruhtur.

* Her namaz için bir ezan ve bir kamet yapılır. Sadece cuma namazında iki ezan bulunmaktadır. Bu bakımdan, bir camide vakit namazı ezan okunarak ve kamet getirilerek cemaatle kılınmışsa, daha sonra tek veya cemaat olarak aynı vakti o camide kılacak olanların tekrar ezan ve kamet okumaları gerekmez.

* İmam Şâfiî ile Ebû Hanife'ye göre cemaat için de tek başına kılan için de ezan ve kamet müekked (kuvvetli, farza yakın) sünnettir. İmam Malik ise kametin müekked sünnet olduğunu, fakat ezanın, tek başına kılanlara ne farz ne de sünnet olduğunu söylemiştir. Ona göre ezan, cemaatle namaz için çok kuvvetli bir sünnnettir.

İMAMET-İMAMLIK & EZAN–MÜEZZİNLİK AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. *Kad Kâmeti's-Salat* (قدقامت الصلاة) cümlesinde vasl hâlinde *"te"* harfleri nasıl okunur?

A) İlk te esre, ikinci te esre

B) İlk te ötre, ikinci te esre

C) İlk te ötre, ikinci te ötre

D) İlk te esre, ikinci te ötre

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Geçişlerde kelime sonunda cezim olduğu zaman esre hareke verilir.

Cevap: D

2. Sabah namazında *"es-Salâtü hayrun mine'n-nevm"* cümlesinin okunması esnasında dinleyenler ne der?

A) Berirte ve sadakte

B) Sadakte ve bürerte

C) Sadakte ve berte

D) Sadakte ve berirte

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Sabah ezanında *"Hayye ale'l-felâh"* denildikten sonra iki defa *"es-salâtü hayrün mine'n-nevm"* (*Namaz uykudan hayırlıdır*) denilir. O sırada ezanı dinleyenlerin bu sözden sonra *"sadakte ve berirte"* (*doğru ve iyi söyledin*) demeleri güzel bulunmuştur.

Cevap: D

3. Ezan ve kamet hakkında verilen hükümlerden hangisi doğrudur?

A) Ezan ve kamet namazın şartıdır.

B) Ezan ve kamet namazın sünnetidir.

C) Ezan namazın, kamet vaktin sünnetidir.

D) Kamet vaktin, ezan namazın sünnetidir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan ve kamet vakit namazlarında sünnettir. Ezan ve kamet vaktin değil, namazın sünneti olduğu için kazâ namazı kılarken de ezan ve kamet okumak sünnet kabul edilmiştir.

Cevap: B

4. Ezan okunurken her cümle arasında biraz bekleme yapıp ikinci cümlelerde ses biraz daha yükseltmeye ne ad verilir?

A) Teğanni

B) Tevelvül

C) Teressül

D) Tevessük

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Teressül: Acelesiz olmak, yavaş yavaş yapmak demektir ve harflerin mahreçlerine ve medlerine riâyet etmek anlamına gelir. Ezan okunurken her cümle arasında biraz bekleme yapılır ve ikinci cümlelerde ses biraz daha yükseltilir. Buna teressül veya irtisâl denilir.

Cevap: C

5. Kametin duraklama yapılmaksızın seri bir şekilde okunmasına ne denir?

A) Hadr

B) Tertil

C) Tahkik

D) Tedvir

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan okunurken her cümle arasında biraz bekleme yapılır ve ikinci cümlelerde ses biraz daha yükseltilir. Kamet ise duraklama yapmaksızın seri okunur. Buna da *"hadr"* denilir.

Cevap: A

6. Ezanı işiten kimsenin, müezzine icabet etmesinin hükmü nedir?

A) Sünnet

B) Vacip

C) Müstehab

D) Mubah

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan ve kameti işiten kimsenin bunları müezzin gibi kendi kendine tekrar etmesi müstehaptır. Peygamberimiz *"Ezanı işittiğiniz zaman, müezzine icâbet edin"* demiştir (Buhârî, "Ezân", 7). Müezzin *"Hayye ale's-salâh"* ve *"Hayye ale'l-felâh"* derken, bu esnada *"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm"* demek müstehaptır. Müezzine icâbet, hem dil ile söylediklerini tekrarlamak, hem kalben onların doğruluğunu hissetmek, hem de cemaate katılmak şeklinde anlaşılabilir.

Cevap: C

7. Beş vakit namaz için ezan okumanın hükmü nedir?

A) Mendup

B) Sünnet

C) Vacip

D) Müstehab

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan müekked sünnet olmakla birlikte, bir bölgede hiç okunmamasına karşı sert yaptırımlar bulunduğu için, vâcip

veya farz-ı kifâye ağırlığında olduğu da kabul edilmektedir.

Cevap: B

8. Ezanın meşru kılınışına kadar geçen sürede namaza hangi sözlerle çağrı yapılırdı?

A) es-salâh es-sâlah

B) es-salâh ve'l-Kıyâm

C) es-salâh ve'r-Ruku'

D) es-salâh ve'd-Dua

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Müslümanlığın ilk zamanlarında bugün bildiğimiz şekilde ezan okunmuyordu. Namaz Mekke döneminde farz kılındığı halde, Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişine kadar namaz vakitlerini bildirmek için bir yol düşünülmemiş ve belki de cemaatle kılınmadığı için buna ihtiyaç duyulmamıştı. Medine'ye gelindiğinde bir süre sokaklarda "*es-salâh es-salâh*" (namaza, namaza) veya "*es-salâtü câmia*" (namaz insanları toplayıcı ve bir araya getiricidir veya namaz birçok güzellikleri ve şükür çeşitlerini kendisinde toplar) diye bağırılmışsa da bu yeterli olmamıştı. Hicretin ilk yılında Medine'de Mescid-i Nebî'nin inşası tamamlanıp müslümanlar düzenli bir şekilde toplanıp cemaatle namaz kılmaya başlayınca, Peygamberimiz namaz vakitlerinin girdiğini ve topluca namaz kılınacağını duyurmak için ne yapılabileceğini arkadaşlarıyla görüşmeye başladı. Sonunda birkaç sahâbînin aynı şekilde rüya görmeleri üzerine bugünkü bilinen şekliyle ezan ilk defa olarak Hz. Bilâl tarafından sabah namazında, Neccâroğulları'ndan bir kadına ait yüksekçe bir evin damında okunmuş ve artık Müslümanlığın bir şiârı, alâmeti haline gelmiştir.

Cevap: A

9. Yeni doğan çocuğun sağ kulağına ezan okumanın hükmü nedir?

A) Mendup

B) Sünnet

C) Mubah

D) Müstehap

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan okumak sadece namaz vaktini duyurmak maksadıyla okunmakta ise de bazen başka bir sebeple de okunabilir. Bunlardan en yaygın olan uygulama yeni doğan bir çocuğun kulağına ezan okunmasıdır. Peygamberimiz, torunu Hasan'ın kulağına ezan okumuştur. Bu yüzden yeni doğan çocuğun kulağına ezan okumak menduptur.

Cevap: A

10. Abdestsiz ezan okuma hakkında hangi hüküm doğrudur?

A) Geçerli değildir.

B) İadesi gerekmez.

C) Caizdir, kerahet yoktur.

D) Kerahetle beraber caizdir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Ezan okuyan kimselerin abdestli olmaları gerekir; abdestsiz okunan ezan geçerli olmakla birlikte böyle yapmak mekruhtur.

Cevap: D

11. İmamla birlikte namaza başlamasına rağmen, namaz esnasında başına gelen bir durum sebebiyle namaza ara vermek zorunda kalan ve bu sebeple namazın bir kısmını imamla birlikte kılamayan kimseye fıkıh literatüründe ne ad verilir?

A) Müsbik

C) Müstafi

B) Mesbuk

D) Lâhik

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Lâhik: İmamla birlikte namaza başlamasına rağmen, namaz esnasında başına gelen bir durum sebebiyle namaza ara vermek zorunda kalan ve bu sebeple namazın bir kısmını imamla birlikte kılamayan kimseye lâhik denir.

Cevap: D

12. Fıkıh literatüründe kadınların cemaatle namazda erkeklerle aynı saf ve hizada olmasına ne denir?

A) Muhâzâtü'n-nisâ

B) Mukarabetü'r-Ricâl

C) İstinka

D) İnzal

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Muhâzâtü'n-Nisâ: Kadınların cemaatle namazdaki saf düzeni ve erkeklerde aynı safta veya hizada olması demektir. Bir kadın erkek safları arasında namaz kılacak olsa kadının iki yanındaki birer erkeğin ve kadının tam arkasındaki bir erkeğin namazı bozulur, ötekilerin namazı bozulmaz. Cenaze namazı, mutlak namaz olmadığı için cenaze namazında kadınların erkeklerle aynı hizada bulunması namaza zarar vermez. Namazda kahkaha ile gülmek abdesti bozduğu halde, cenaze namazında gülmenin abdesti bozmaması, cenaze namazının bu özelliğiyle de bağlantılıdır. Ancak cenaze namazında da sünnet olan saf düzeni, kadınların arkada olmalarıyla gerçekleşir.

Cevap: A

13. *İmamet-i suğrâ* ne demektir.

A) Namaz imamlığını
B) Siyaset adamlığını
C) Devlet başkanlığını
D) Toplum liderliği

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İmâmet: Fıkıhta imamlık terimi, hem devlet başkanlığını hem de namaz imamlığını ifade eder. Bu iki farklı konumu ayırmak için, devlet başkanlığına büyük imâmet anlamında *"imâmet-i kübrâ"*, namaz imamlığına da küçük imâmet anlamında *"imâmet-i suğrâ"* denilmiştir.

Cevap: A

14. Ebû Hanife'ye göre, namazda imama uyma dediğimiz *iktidâ* konusuyla ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Farz kılan nafile kılana uyabilir.
B) Abdestli, teyemmümlüye uyabilir.
C) Ayakta duran, oturana uyabilir.
D) Mukîm, seferiye uyabilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

İmam muktedîden aşağı olmamalıdır. Nâfile kılan muktedî, farz kılmakta olan imama uyabildiği halde, farz namaz kılan (**müfteriz**) muktedî, nâfile namaz kılan (**müteneffil**) imama uyamaz. Hanefîler'e ve Mâlikîler'e göre böyledir. Fakat Şâfiîler'e ve Hanbelîler'e göre farz kılan kişi, nâfile kılana uyabilir.

Cevap: A

15. Hangisi Osmanlı dönemindeki imamların görevleri arasında yer almaz?

A) Doğum kayıtları
B) Mahalle ve çevre temizliğinin sağlanması
C) Temizlik vergisinin toplanması
D) Evlenme ve boşanma işlemleri

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Osmanlı dönemindeki imamların görevlerinden bazıları şunlardır: Defin ve doğum kayıtlarını yapmak, nikâh akdi ve boşanma işlemlerini yürütmek, Çevre temizliğini denetlemek.

Cevap: C

İMAMET-İMAMLIK & EZAN–MÜEZZİNLİK ÖRNEK SORULAR

1. Minarelerde ezandan ayrı olarak Allah'a yapılan dua ve münacatlara ne denir?

A) Tekbir
B) Ta'zim
C) Temcid
D) Sala

2. Farz namazlarından önce ezan okunmasının dindeki hükmü nedir?

A) Farz
B) Müstehab
C) Vacib
D) Sünnet

3. Osmanlı döneminde dinî idareyi temsil eden makamın adı nedir?

A) Alay Müftüsü
B) Meşihat makamına
C) Kadı makamı
D) Asakir-i Mansure-i Muhammediyye

4. Osmanlı döneminde devlet tarafından üç meslek mensubuna yaptıkları hizmetin önemi ve özelliğinden dolayı gece feneri verilirdi.

Aşağıdakilerden hangisi bunlar içerisinde yer almaz?

A) Müezzinler
B) İmam-hatip
C) Polis teşkilatına mensup kimseler
D) Muhtar

5. Osmanlı döneminde Yeniçeri Ocağında ortalama kaç kişiye bir imam düşüyordu ve bunlar kaç yıl süre ile atanıyordu?

A) 200/10
B) 150/5
C) 100/3
D) 300/15

6. Ezan okurken abdestli bulunmanın hükmü nedir?

A) Farz
B) Vacip
C) Mendup
D) Sünnet

7. Ezan okuyacak kimseler için hangisi gerekli değildir?

A) Takvâ sahibi olmak
B) Erkek olmak
C) Akıllı olmak
D) Cami görevlisi olmak

8. Kimlerin ezan okumaları veya kamet getirmeleri mekruh değildir?

A) Kadınların
B) Çocukların
C) Yaşlıların
D) Cahillerin

9. Abdestsiz okunan ezanın hükmü nedir?

A) Geçerli olmakla birlikte mekruhtur.
B) Geçerli değildir.
C) Geçerlidir, sakıncası yoktur.
D) Hiçbiri

10. İmam Şâfiî ile Ebû Hanife'ye göre gerek cemaat için ve gerekse tek başına kılan için ezan ve kametin hükmü nedir?

A) Vacip
B) Farz
C) Müekked sünnet
D) Gayr-i müekked sünnet

11. İmam Malik'e göre kametin hükmü nedir?

A) Farz
B) Vacip
C) Gayr-i Müekked sünnet
D) Müekked sünnet

12. Namazı tamamen imamla birlikte kılan kimseye ne ad verilir?

A) Mesbûk
B) Müdrik
C) Lâhik
D) İktidâ

13. İmama namazın başında değil, birinci rek'atın rükûundan sonra, ikinci, üçüncü veya dördüncü rek'atlarda uyan kimseye mesbûk denir. Son rek'atın rükûundan sonra imama uyan kimse bütün rek'atları kaçırmış olur.

A) Mesbûk
B) Lâhik
C) Me'mûn
D) Müdrik

14. Hangisi cemaate katılmamak mubah durumlardan değildir?

A) Hastalık
B) Korku
C) Olumsuz hava şartları
D) Abdestin sıkışık durumda olmaması

15. Hangisi imamlığın şartlarından değildir?

A) Bâliğ
B) Âkıl
C) Namaz hükümlerini iyi bilme
D) Müslüman olma

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-C	2-D	3-B	4-A	5-B
6-C	7-D	8-C	9-A	10-C
11-D	12-B	13-A	14-D	15-C

GENEL KÜLTÜR-MEVZUAT
DEVLET MEMURLARI KANUNLARI
DİB TEŞKİLAT YASASI
YURT DIŞI
KONU ANLATIMI

İstirca: *"İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn"* cümlesine denir.

Sümeler: Yazıyı ilk kullananlardır.

Eyyâm-ı Teşrîk: Kurban bayramı günleridir.

Hac Mevsimi Ayları: Şevval, Zilkâde, Zilhicce'nin ilk 10 günüdür.

Haram Aylar: Muharrem, Recep, Zilkade ve Zilhicce'dir.

Mütenebbî: Yalancı peygamber demektir.

Hoca Ahmet Yesevi: Dînî tasavvuf edebiyatının ilk temsilcisidir.

İhvan-ı Safa: 10. Asırda yaşamış bir topluluktur. Batınîlerin asıl nazariyecileri ve kurucularıdır. Şeriat-i Muhammediyye'nin sonradan ortaya çıkan ihtilaflar ve fitneler yüzünden bozulduğu fikrini ileri sürmüşler ve bunu temizlemek için Yunan felsefesiyle şeriatı birleştirmeyi gaye edinmişlerdir.

Epistemoloji: Bilgiyi üretme, elde etme ve kullanma meselesi anlamına gelen bir kavramdır.

Mücmel: Kısa ve özlü demektir.

Apolojik: Savunmacı demektir.

Mevâli: Arap olmayanlara denir.

Nakil: Haber demektir.

Antropomorfik: İnsanbiçimci demektir.

Senkretizm: Uzlaştırmacılık demektir.

Oryantalizm: İstişrâk ve doğu bilimi demektir.

Oryantalist: Müsteşrik demektir.

Filoloji: Fıkhu'l-Luga anlamına gelir.

Dilbilim: İlmu'l-Luga anlamına gelir

Tebayün: Bir kelimenin tek bir anlama karşılık gelmesi demektir.

İştirak: Bir kelimenin farklı anlamlara gelmesidir.

Teradüf: Farklı kelimelerin aynı ya da benzer anlama gelmesidir.

Kelam ilmine verilen isimler: Nazar ve istidlal ilmi, akaid, usülü'd-din, tevhid ve sıfatlar ilmi.

Kelam ilminin amaçları: İslam inancını müdafaa etmek, tüm mahlûkata karşı görev ve sorumluluklarını bilen insan yetiştirmek, imanı taklitten tahkike ulaştırmak, insanı dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır.

Kelam ilminin doğuşuna tesir eden etkenler: Tercüme faaliyetleri, siyasi ve sosyal sebepler, Kur'an ve Sünnet'in anlaşılma çabası ve insan faktörüdür.

Kelamda bilgi edinme yolu: Duyular, haber ve akıl'dır.

Yeni İlm-i Kelam: Materyalizm ve pozitivizmi reddeden, dine karşı yapılan tenkitleri cevaplandıran, Allah'ın varlığını ve İslam'ın akaid konularını ispat ve izah ederek mukaddesatı savunan ilim yeni ilm-i kelam'dır. Yeni ilm-i kelam anlayışında mezhep taassubu yoktur. İslam geleneğine eleştirel yaklaşılmaktadır. Sadece inanç esasları değil, dinin bireysel ve toplumsal ilkeleri de savunulmuştur. Materyalist ve pozitivist akımlara karşı İslam dinini savunmuştur. Yeni ilm-i kelamın öncüleri: Seyyid Ahmed Han, Şibli Numani, Emir Ali ve İzmirli İsmail Hakkı'dır.

Tabiatçı Kelam: Seyyid Ahmed Han'ın ortaya koyduğu yeni kelama denir.

Nedvetu'l-Ulema: Şibli Numani'nin temel hedefini önceki kelamcıların Yunan felsefesine karşı yaptıkları gibi ateizmin meydan okumalarına karşı metot bakımından yeni bir kelam ilmi kurmak olarak belirlediği teşkilatın adıdır.

Pozitivizm: Bilginin kaynağı olarak yalnızca duyuları esas alması, akla ve habere yer vermemesi ve mead gibi konularda söz söylemeyi abesle iştigal olarak ifade etmesi açısından eleştirilerin odağını oluşturan akımdır.

Henoteizm: Birçok tanrının varlığını kabul etmekle birlikte bunlardan yalnızca birisine tapınmayı esas alan teolojik yaklaşıma denir.

* Mağrib/Fas/Rabat aynı yeri ifade eden isimlerdir.

Tekvinu'l-Akli'l-Arabi (Arap Aklının Oluşumu) anlamına gelir.

Bünyetü'l-Akli'l-Arabi (Arap Aklının Yapısı) anlamına gelir.

Nakdu'l-Akli'l-Arabi (Arap Aklının Eleştirisi) anlamına gelir.

* İslam tarihinde ilk 3 asır, eserlerin tedvin edildiği bir dönemdir.

* Belagat ilminin alt dalları şunlardır: Meani, Beyan ve Bedi'.

* Batı düşüncesi Rönesans'la birlikte yeni bir döneme girmişti. Bu değişimi sağlayan olayların en önemlisi Kopernik'in dünyayı merkeze alan Batlamyuşcu evren görüşü yerine güneşi merkeze alan evren görüşünü ortaya koymasıdır.

Ameşa Spenta: Kutsal ölümsüzlük anlamına gelir.

Bedihi Bilgi: Herhangi bir şüpheye ve ihtilafa yol açmayacak şekilde son derece açık bilgiye denir.

Burhan: Hem kelamda hem felsefede kesin delil anlamına gelir.

İnzal: Kur'an'ın güvenilir melek Cebrail vasıtasıyla ilahi alandan beşer alanına indirilme işlemine denir.

Muhdes: Hadis ile aynı kökten türetilmiştir. Sonradan var edilmiş anlamına gelir.

* Bugün fikri planda Mevdudi, Malik bin Nebi, İsmail Raci Faruki ve Ali Şeriati gibi isimlerin fikirleri etrafında oluşan İslam anlayışı **Geleneksel İslamcılık**'tır.

* Âlem Allah'ın dışındaki her şeydir. Âlemi Allah yaratmıştır. Âlem önceden yok iken sonradan olmuştur. Âlem *cisim*, *cevher* ve *araz*'dan oluşmuştur.

* Cevherin özelliklerinden biri uzayda yer kaplamasıdır. Kapladığı yere **hayyiz** denir.

Materyalizm: Maddeden başka kuvvet ve varlık tanımayan akımdır.

İlga: Cahiliye hukukunun ve İslam'ın temel ilkelerine aykırı düşen bir kısım kuralların yürürlülükten kaldırılması işlemine denir.

Egosantrizm ya da beniçincilik (benmerkezcilik): Her şeyi kendine dayandırmak, kendine bağlamak, kendine indirgemek, her şeyde kendi görüş açısından hükümde bulunmak, her şeyde kendini esas almak ve kendi fikrini, mantığını ve duygusunu hareket noktası, örnek, ölçü ve merkez almak eğilimi olarak tanımlanır.

Dinar: İslam'ın doğduğu sırada Hicaz'da kullanılan Bizans'ın parasıdır.

Helsinki Nihai Senedi: 1973-1975 yılları arasında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansıyla insan haklarını ve bunların korunmasını konu alan belgenin adıdır.

Suhreverdi: İslam felsefesinin ekollerinden olan İşrakiyye'nin kurucusudur.

Meşşaiyye: Yürüyücülük anlamına gelir. Meşşai filozoflar daha çok **Aristo**'nun felsefesini benimsemişlerdir. **Meşşai ekolün temsilcileri**: İbn Rüşd, İbn Sina, Farabi ve Kindi'dir.

Birgivi Mehmet Efendi: İbn Teymiye'nin fikirlerinden etkilenen ilk Osmanlı düşünürüdür.

Cevher: Bir şeyin özü, mahiyeti ve hüviyetidir. Varlığı cins bakımından varlık yapan şeydir.

Üsve-i Hasene: Resûl-i Ekrem'in Kur'an rehberliğinde gelişen örnek yaşamıdır.

Teşbîb: Edebiyatta kasidenin giriş kısmına denir.

Mudârabe: Vuruşmak, dövüşmek, birinden ticaret için mal alıp kazandıktan sonra kâra ortak olmak gibi anlamlara gelir. Fıkhî bir terim olarak bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek ve çalışma olmak üzere kurulan şirkettir.

Mümaşat: Birlikte hoş geçinmek, bir maslahat yolunu takib etmek, karışmamak, başkalarının zarar vermeyen fikirlerine uyarcasına hareket etmek ve sulh-u salâh üzere durmak demektir.

* İslam ahlakının en başta gelen klasiklerinden biri Mâverdi'nin şu eseridir: *"Edebü'd-Dünya ve'd-Dîn"*.

* Ahlak felsefesi denince akla gelen ilk eser: Miskeveyh'in *"Tehzîbu'l-Ahlak"*'ıdır.

Yüsr: Kolaylık demektir.
Meysir: Kumar demektir.
Hâzik: Uzman demektir.
Musalla: Namazgah demektir.
Dâru'l-Karâr: Sürekli, ebedî kalınacak yurt demektir. Bununla maksat, âhiret hayatıdır. Dâru'l-Karâr, hem cennet hem de cehennemin sıfatıdır.

* Müşrikler Abdullah İbn Ubey'e Medine'den haber göndererek Peygamberimiz'i öldürmesini ve Medine'den çıkarmasını istediler.

* Müşrikler Hz Muhammed (s.a.v.)'i İslam davasından vazgeçirmek için Ebû Talib'e başvurdular.

* Peygamberimiz (s.a.v.) yazışmalarında Yahudilere güvenmediği için ashabından **Zeyd b. Sabit**'i Süryanice öğrenmekle görevlendirdi.

*Lut'un ve Nuh'un hanımları iman etmeyerek helak oldular.

*Hz. Yusuf'un babası Hz. Yakub, dedesi Hz. İshak ve büyük dedesi Hz. İbrahim'dir. Bu bakımdan Hz. Yusuf, babası, dedesi ve büyük dedesi Peygamber olan Peygamberdir.

Selahaddîn Eyyubi: Kudüs'ü alarak, haçlılara büyük bir darbe indiren müslüman hükümdardır.

Hz. Meryem, Hz. Asiye, Hz. Hatice, Hz. Fatıma: Rivayetlerde geçtiğine göre dünyada gelmiş geçmiş en hayırlı 4 kadındır.

Museylemetü'l-Kezzab: Rasulullah (s.a.v.) zamanında ortaya çıkan yalancı Peygamberdir.

Şit: Hz. Adem'in üçüncü oğlu ve ikinci Peygamberdir.

İmam Buhari: Büyük bir muhaddistir. H. 256'da vefat etmiştir. Yaptığı 16 yıllık çalışma ile "*el-Camiu's Sahih*" adlı büyük hadis kitabını yazdı. Kitabında 7275 hadis bulunan, Kur'an'ı Kerim'den sonra en büyük kaynak kabul edilen Sahih-i Buhari adlı kitabın müellifidir.

İmam-ı Tirmizi: Asıl ismi İsa b. Ebû Muhammed'dir. Horasan, Hicaz ve Irak'ı baştan sona kadar dolaşarak hadis toplayıp, Kütübü Sitte'den olan Sünen-i Tirmizi'yi yazmış muhaddisimizdir.

Ebû Hureyre: En çok hadis rivayet eden sahabedir.

Beyruni (ö. 1051): Astronomi, matematik, fizik, jeoloji, formatoloji, botanik alanlarında eserler vererek asırlar sonrasına ışık tutan, dünyanın yuvarlak olduğunu, hem kendi ekseni hem de güneş etrafında döndüğünü Kopernik'ten tam 500 sene önce ispat eden büyük müslüman alimdir.

Hacı Bayram-ı Veli: Asıl adı Numan'dır. Devrinin en büyük alimidir. Somuncu baba diye bilinen şeyh efendinin vefatı ile yerine geçmiş ve Halveti tarikatı ile Nakşi tarikatının birliği şeklinde olan Bayramiye tarikatını kurmuştur. 1429'da vefat eden veli Ankara'da adına yaptırılan caminin avlusunda medfundur. Sultan Murat kendisine "İstanbul'un fethi nasip olur mu ya veli" dediğinde cevabı: "Hayır ne sen ne de ben göremem ama şu beşikte yatan oğlancığa nasip olsa gerektir" diyerek kerametini göstermiştir O beşikte yatan oğlancık İstanbul'un Fatihi Sultan Mehmet'tir.

Hasan Basri: Hz. Ömer (r.a.)'in halifeliği döneminde Basra'da dünyaya gelmiştir. Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ve Abdullah İbn Abbas (r.a.)'la görüşüp onlardan dersler almıştır. Basra'da büyüyen züht ve takva ile yaşamış, insanları hep buna davet etmiş olan büyük bir mutasavvıftır. Bazı ifadeleri şöyledir: "*Kim parayı aziz bilirse Allah onu rezil eder*"; "*Dünya senin bineğindir, binersen o seni taşır, o sana yüklenecek olursa (onu sırtlanırsan) ölürsün*". Bu büyük alimimizdir.

İbn Kemal: Asıl adı Şemseddin Ahmed'dir. Yavuz Sultan Selim devrinin müderrisi ve Şeyhu'l-İslamı olan bu zat, zamanında insanların ve cinlerin müftüsü anlamına gelen "*Müftü-s Sakaleyn*" unvanını almış-

tır. Yavuz Sultan Selim ile katıldığı Mısır seferinde, atının ayağından sıçrayan çamur, padişahın kaftanına sıçramış, Yavuz'da bu kaftanı öldüğünde tabutunun üzerine örtülmesini emretmiştir. 300'den fazla eseri olan, İslam dünyasında kendisine "*Muallim-i Evvel*" denen Osmanlının bu büyük Şeyhu'l-İslam'ıdır.

Muhammed İkbal: Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'la devamlı beraber olup ona destek vermiştir. Bağımsızlık savaşının fikri kahramanı olmuştur. Pakistan halkı için müstesna bir yere sahiptir. Pakistan'ın milli şairidir.

Piri Reis: Ceylan derisine çizmiş olduğu dünya haritasında, harita üzerinde Amerika'yı ilk defa gösterendir.

Hasan Çelebi: Tarihte ilk defa roket denemeleri yapan ve füzeyi kullanan ilim adamıdır.

İbrahim Efendi: İlk deniz altıyı geliştiren Osmanlı bilginidir.

El-Cabir: Batılıların el-Gabra dediği Cebir ilminin kurucusudur.

Muhammed Esed: Yahudi Anne ve babadan 2 Temmuz 1900 yılında Polonya'nın Galisya bölgesinde dünyaya geldi. O zamanlar adı Liopold Fays idi. Tıpkı dedesi gibi kahin olmak üzere eğitimine başladı. Ancak endişe dolu ruhu onun bu eğitimden kaçmasına ve askeriyeye girmesine yol açtı Üniversiteden mezun olduktan sonra Viyana'da gazetecilikle meşgul olmaya başladı Dayısından almış olduğu bir davet üzerine Kudüs'e yola çıktı Kudüs'e gitmesi Siyonizm hareketini tanımasına ve onu reddetmesine yol açtı Oradan İslam'a ve İslam alemine aşk yolculuğuna başladı. Bu yolculuk 1926 yılında Arap yarımadasında Müslüman olmasıyla son buldu. 1953 yılında piyasaya çıkan, yüzyılın ortaya koyduğu en parlak edebi ve fikri çalışmalarından sayılan "Mekke'ye Giden Yol" isimli eserinde yazdı. Aynı zamanda 3 ciltlik meal tefsiri de olan ve 20 Şubat 1992 yılında vefat eden bu büyük şahsiyet kimdir?

Ümeyye b. Halef: Hz. Bilal'e kızgın taşla işkence eden kişidir.

Abdullah b. Ubeyy b. Selul: Medine'de münafıkların başı olan isimdir.

Müseylemetü'l-Kezzap: Efendimiz (s.a.v.)'in vefatından sonra kendisini peygamber ilan eden ve sonra Yemame'de Vahşi tarafından öldürülen şahıstır.

Hz. Eyyub: Sabır örneği olarak bilinir. 18 yıl yaralı bir şekilde imtihana tabi tutulan, yaralarına kurtçukların düştüğü bu hastalık sonunda Allah (c.c.)'ın "*Biz onu sabır üzere bulduk*" diyerek imtihanı kazanmıştır. Ayağı yere vur emri sonucu çıkan su ile yıkanıp yaralarından kurtulduğu

gibi gökten yağan altın çekirge bereketine nail olan sabır örneği peygamberdir.

Hz. Zülkifl: Rum diyarında yaşayan halka hakkı tavsiye eden ve onların "*Ey Bişr biz hayatı severiz, ölmeyi değil, bizi dilediğimiz zamanda öldürmesini Rabbinden iste*" gibi şartları ile karşılaştığı halde onları ecellerine razı ederek inandıran, asıl ismi Bişr b. Eyyub olan peygamberdir.

Hz. Harun: Hz. Musa (a.s.)'nın abisi ve en büyük yardımcısı olan peygamberdir.

GENEL KÜLTÜR-MEVZUAT DEVLET MEMURLARI KANUNLARI DİB TEŞKİLAT YASASI YURT DIŞI AÇIKLAMALI SINAV SORULARI

1. İlişkilerin kötüye gitmesini önlemek maksadıyla, huzursuzluk çıkarıp zarar verecek insanlar karşısında, durumu idare edip vaziyeti kurtarma anlamına gelen ahlakî kavram nedir?

A) Müdâhene

B) Müdârâ

C) Müdârebe

D) Münazara

2011 Yeterlik

Açıklama:

Dost gibi görünme, yüze gülme anlamına gelir. Başkalarının fikirlerine uyarcasına hareket etmek, sulh ve salâh üzere bulunmak demektir. Meşru bir surette ve iyi bir netice için yapılan müdârâ güzeldir. Olumsuz bir netice için ise kötüdür ve müslümanlığa yakışmaz, İslâm da onu yasaklar.

Cevap: B

2. Fütüvvetnâmelerin temel konusunu oluşturur. Osmanlı hattında *"Yâ Hû"* ile ifade edilir. Bu ahlâkî terim nedir?

A) Takva

B) İhlâs

C) Edep

D) Havf

2011 Yeterlik

Açıklama:

Fütüvvetnâme, ahiliğin özelliklerini taşıyan eserlerdir. Bu eserler, insanlara toplumda nasıl davranmaları gerektiğini açıklayan dinî-ahlâki nitelikli öğüt kitaplarıdır. Bu eserdeki öğütler, yüzyıllar boyunca Türk toplumuna yön veren öğütlerdir. Dilin sadeliği ve üslubunun akıcılığı, bu eserlerin önemini artırmıştır. Sade nesir türünde yazılır.

"Edep Yâ Hû" edebe ve ahlaka davettir. Aynı zamanda bir ikazdır. Ama bu uyarı edepsiz kimseye değil, edebi bilen kişiyedir.

Cevap: C

3. Hangisi hadis mecmualarında ahlak hadislerini ihtiva eden konu başlıklarından değildir?

A) Kitabu Hüsni'l-Hulk

B) Kitabu'l-Hasene

C) Kitabu'l-Birr

D) Kitabu'l-Edeb

2011 Yeterlik

Açıklama:

Başta Kütüb-ü Sitte olmak üzere bütün hadis kitaplarında şu başlıklar altında özellikle ahlak hadislerini ihtiva eden bölümler bulunur: Kitâbu'l-Edeb, Kitâbu'l-Birr ve Kitâbu Husni'l-Hulk.

Cevap: B

4. *"Yapılması düşünülen bir işe karar vermeden önce o iş hususunda uzman veya tecrübesi bulunan kimselerle fikir alışverişinde bulunmak"* anlamına gelen terim hangisidir?

A) İstinca

B) İstihare

C) İstişare

D) Emanet

2011 Yeterlik

Açıklama:

İstişâre: Birine bir konuyu danışmak ve görüşünü sormak, herhangi bir konuda doğruya ulaşmak veya yaklaşmak için bir başkasının görüşüne başvurmak demektir. İstişare *"Şûra"* ve *"müşâvere"* kelimeleri ile eş anlamlıdır. İşleri danışarak yapmak İslâm'ın temel ilkelerinden biridir. Mâlikîler dini konularda İslâm devletinin yönetimi ile ilgili mevzularda idarecilerin istişarede bulunmalarının vacip olduğu görüşündedirler.

Cevap: C

5. *"Bir şey yapmayı tasarlayan kişinin tasarladığı şeyi yapmayı kastetmesi ve buna kesin bir şekilde zihinde karar vermesi"* şeklinde tanımlanan ıstılah hangisidir?

A) Tasarı

B) Niyet

C) Plan

D) Kasd

2011 Yeterlik

Açıklama:

Niyet, kastetmek, karar vermek, kalbin bir şeye yönelmesi, ne yaptığını bilerek yapmak anlamına gelir. Azim, kasıt, kesin irade; kalbin bir şeye karar verip, o işin niçin yapıldığını bilmesi anlamında bir fıkıh terimidir. İslam'da yapılan amellerin değeri niyete göre belirlendiği için, niyetin önemli bir yeri vardır.

Cevap: B

6. İnzar-Tebşir ne anlama gelir?

A) Memat - Hayat

B) Sevgi - Nefret

C) Havf - Recâ

D) Uyarma-Müjdeleme

2011 Yeterlik

Açıklama:

Nezr: Bir şeyi üzerine gerekli kılmak, bir şeyi bilip ondan sakınmak ve ihtiyatlı davranmak

anlamındadır. Bu kökten türeyen inzâr, bir şeyi bildirip sakınmasını istemek, dikkatini çekmek ve uyarmak anlamlarına gelir. İnzâr, içinde korku bulunan bir haberdir. İçinde sevinç bulunan tebşir yani müjdelemenin zıddıdır. Dini bir terim olarak inzâr, Allah'ın, kitapları ve Peygamberleri vasıtasıyla insanları, inkâr, şirk, nifâk ve isyân gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz, fiil ve davranışlardan sakındırması, gelecek tehlikeyi önceden bildirmesi, böylece onları îmân, ibâdet ve itâate yöneltmesidir. Uyarıcılara Kur'ân'da nezîr (çoğulu nüzür) ve münzir denilmiştir. Allah, her ümmete bir nezîr göndermiştir.

Tebşir: Müjdeleme, müjde verme. Genellikle sevindirici bir sonucu haber vermek anlamında kullanılırsa da, bazen kötü bir sonucu haber vermek için de aynı kelime kullanılabilir

Cevap: D

7. *"Emr-i bi'l-ma'rûf"* ne anlama gelir?

A) İyi konuşmak

B) Kötülüğü yasaklamak

C) İyi davranmak

D) İyiliği emretmek

2011 Yeterlik

Açıklama:

Emr-i bi'l-Ma'ruf Nehy-i ani'l-Münker: İyiliği emretme, kötülükten alıkoyma demektir. Emr-i bi'l Ma'ruf İslâm'a ve akl-ı selîme uygun olan her şeyi tavsiye etme anlamında kullanılır.

Cevap: D

8. *"Yürürlükteki yasalara ve usullere aykırı olarak birilerine haksız yere arka çıkmak, kamusal alanda öncelik tanımak, korumak ve kollamak"* anlamına gelen terim hangisidir?

A) İhtiras

B) İltihak

C) İhtikâr

D) İltimas

2011 Yeterlik

Açıklama:

İstemek ve aramak anlamına gelen iltimas, adam kayırma anlamında kullanılır. İltimâs, dinlerin ve hukuk sistemlerinin genellikle yasakladığı bir davranıştır. İnsanların belli bir amaca ulaşmak için birbirlerine aracı olmaları anlamına gelen şefaat kelimesi Kur'ân'da şefaat-i seyyie ve şefaat-i hasene şeklinde ikiye ayrılmıştır (Nisâ, 4/85). Şefaat-i seyyie Türkçe'deki iltimas anlamındadır. Hz. Peygamber de çeşitli vesilelerle iltiması hem yasaklamış hem de böyle bir davranışın helâk sebebi olduğunu belirtmiştir (Buhârî, Hudûd, 11, 12). Kur'ân'da *"emanet"* olarak nitelenen görevlerin ehil olanlara verilmesi emredilirken (Nisâ,

4/58), aynı zamanda görev taksiminde iltiması onaylamayan genel bir ilke de konulmuştur.

Cevap: D

9. Hangisi İslâm'ın iktisat alanında getirdiği ilkelerinden değildir?

A) Sosyal adaleti sağlamak

B) Ekonomik bağımlılık

C) İsraf etmemek

D) Mülkiyeti yaygınlaştırmak

2011 Yeterlik

Açıklama:

İslâm'ın ticarî hayatla ilgili getirdiği ilkeler, hukukî alanda koyduğu kuralların bir parçasını teşkil eder ve hepsi birden fıkhın muâmelât ahkâmını oluşturur. İslâm'da kazanma, mal mülk edinme farz telakki edilmiş, kişinin kimseye muhtaç olmadan hayatını sürdürebilmesi, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmesi maksadıyla meşrû yoldan çalışıp kazanması ibadet ve cihad ölçüsünde kutsal ve değerli bir davranış olarak nitelendirilmiştir. İslâm, kazanç yolları, mal ve mülk edinme konusunda önemli bir ilke olan meşruiyet prensibini esas alarak hırsızlık, gasp, faiz, zina, kumar, rüşvet gibi kazanç yollarını dinî, ahlâkî ve hukukî planda yasaklamıştır.

Cevap: B

10. Hizmeti on yıldan fazla olan devlet memurlarının yıllık izin süresi kaç gündür?

A) 45

B) 10

C) 20

D) 30

2011 Yeterlik

Açıklama:

657 sayılı devlet memurları kanununda yer alan izinlerle ilgili hükümlerden yıllık izin şu şekildedir: Madde 102-(Değişik: 31/07/1970-1327/46 md.) Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti 1 yıldan on yıla kadar (on yıl dahil) olanlar için yirmi gün, hizmeti on yıldan fazla olanlar için 30 gündür. Zorunlu hallerde bu sürelere gidiş ve dönüş için en çok ikişer gün eklenebilir.

Cevap: D

11. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesine göre *"Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelme, erken ayrılma ve görev mahallini terk etme"* karşılığında hangi ceza verilir?

A) İstifa

C) Kınama

B) Maaş kesme

D) Uyarma

2011 Yeterlik

Açıklama:

657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre uyarma

cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a. Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak (md. 125/A-a).

b. Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev mahallini terk etmek (md. 125/A-b).

c. Kurumca belirlenen tasarruf tedbirlerine riayet etmemek (md. 125/A-c)

d. Usulsüz müracaat ve şikayette bulunmak (md. 125/A-d).

e. Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak (md. 125/A-e).

f. Görevine veya iş sahiplerine karşı kayıtsızlık göstermek veya ilgisiz kalmak (md. 125/A-f).

g. Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak (md. 125/A-g).

h. Görevin işbirliği içinde yapılması ilkesine aykırı davranışlarda bulunmak (md. 125/A-h).

Cevap: D

12. Bir memur, kendi isteği ile en fazla kaç defa görevden çekilirse tekrar atanamaz?

A) 3

B) 4

C) 2

D) 5

2011 Yeterlik

Açıklama:

Memurluktan istifa edenlerin yeniden memuriyete atanmaları 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 92. maddesinde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Buna göre; 2'den fazla olmamak üzere memurluktan kendi istekleriyle çekilenlerden veya bu kanun hükümlerine göre çekilmiş sayılanlardan tekrar memurluğa dönmek isteyenler;

Ayrıldıkları sınıfta boş kadro bulunmak ve bu sınıfın niteliklerini taşımak şartıyla ayrıldıkları tarihte almakta oldukları aylık derecesine eşit bir derecenin aynı kademesine veya 71. madde hükümlerine uyulmak suretiyle diğer bir sınıfta eşit derecedeki kadrolara atanabilirler.

Cevap: C

13. *"Devlet memurları, TC Anayasası'na ve kanunlarına sadakatle bağlı kalmak ve milletin hizmetinde TC kanunlarını sadakatle uygulamak zorundadırlar."* Şeklindeki kanun maddesi nereden alınmıştır?

A) DİB Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun

B) Medeni Kanun

C) Devlet Memurları Kanunu

D) TC. Anayasası

2011 Yeterlik

Açıklama:

Devlet Memurları Kanunu

Kanun Numarası: 657

Kanun Kabul Tarihi: 14/07/1965

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 23/07/1965

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 12056

Kısım-I: Genel Hükümler

Bölüm 2: Ödevler ve Sorumluluklar

Sadakat:

Madde 6-(Değişik madde: 12/05/1982-2670/1 md.)

Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar. Devlet memurları bu hususu *"Asli Devlet Memurluğuna"* atandıktan sonra en geç bir ay içinde kurumlarınca düzenlenecek merasimle yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle belirtirler ve özlük dosyalarına konulacak aşağıdaki *"Yemin Belgesi"*ni imzalayarak göreve başlarlar.

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılâp ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatla bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup bunları geliştirmek için çalışacağıma; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."

Cevap: C

14. Yıllık izin alan memurların izinlerine, zorunlu hâllerde gidiş ve dönüş için en çok kaçar gün eklenebilir?

A) Beşer

B) İkişer

C) Dörder

D) Altışar

2011 Yeterlik

Açıklama:

Yıllık İzin: Madde 102 - (Değişik madde: 31/07/1970 - 1327/46 md.)

Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti 1 yıldan on yıla kadar (On yıl dahil) olanlar için yirmi gün, hizmeti on yıldan fazla olanlar için 30 gündür. Zorunlu hallerde bu sürelere

gidiş ve dönüş için en çok ikişer gün eklenebilir.

Cevap: B

15. Devlet memuru, izinsiz veya kurumlarınca kabul edilen mazereti olmaksızın görevini kaç gün terk etmesi hâlinde, çekilme isteğinde bulunmuş (müstafi) sayılır?

A) 5
B) 10
C) 15
D) 30

2011 Yeterlik

Açıklama:

Madde 26-(Değişik madde: 12/05/1982 - 2670/10 md.)
(Mülga fıkra: 13/02/2011-6111 S.K 117. mad.)

Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelip de devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır.

Devlet memurlarının görevlerinden ayrılmalarında belirli usullere uyulmaması sebebiyle kişinin istifa etmiş sayılmasına müstafi sayılmak denir.

Özürsüz olarak göreve gelmeme hali 657 sayılı Kanunun 125 nci maddesinin (C) ve (D) bentlerinde göreve gelinmeyen gün sayısına göre farklı disiplin cezalarına konu edilmiş, aynı maddenin (E) bendinde ise özürlü olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmeyenlerin bir daha Devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarılacakları belirtilmiştir. Bu hükümler çerçevesinde kesintisiz olarak 10 veya daha fazla gün göreve gelmeyen memur müstafi sayılmaktadır.

Cevap: B

16. İyi bir öğretici olmak için hangisi gerekli <u>değildir</u>?

A) Meslek bilgisi
B) Neseb bilgisi
C) Genel kültür bilgisi
D) Alan bilgisi

2011 Yeterlik

Açıklama:

Akrabalık, baba tarafından olan hısımlık gibi anlamlara gelen nesep, terim olarak çocuğun ana babasıyla hısımlık ilişkisidir. İslâm hukukunda nesep ve hısımlık ilişkisi miras, nafaka, hukukî temsil, evlenme manileri gibi konularda önemli roller oynamakta, birçok hüküm ve meseleye esas teşkil etmektedir. İyi bir öğretici olmak için kişinin nesebinin bilinmesi şart değildir.

Cevap: B

17. *"Girmeden tefrika bir millete düşman giremez/ Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez"* beyti hangi şairimize aittir?

A) Eşref Rumi

B) Mehmet Akif Ersoy

C) Ozan Arif

D) Sezai Karakoç

2011 Yeterlik

Açıklama:

Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy birlik ve beraberliğin önemini vurguladığı dizelerinde şöyle diyor:

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,

Bağlamak lazım iken, anlamadım, anlayamam,

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyeti şeytan mı sokan zihninize?

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı,

Aynı milliyetin altında tutan İslam'ı,

Temelinden yıkacak zelzele, kavmiyettir.

Bunu bir lahza unutmak ebedi haybettir...

Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez..

Son siyasetse bu! Hiç böyle siyaset yürümez!

Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan;

Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan.

Siz bu davada iken yoksa, iyazen-billah,

Ecnebiler olacak sahibi mülkün nagah.

Diye dursun atalar: 'Kal'a içinden alınır.'

Yok ki hiç bir kişiden... Millet-i merhume sağır!

Bir değil mahvedilen devlet-i islâmiyye...

Girdiler aynı siyasetle bütün makbereye.

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.

Bırakın eski hükümetleri meydandakiler

Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer.

İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir, gitti!

İşte Irak'ı da taksim ediyorlar şimdi.

Cevap: B

18. İlk ve orta öğrenimlerini yurt dışında tamamlayıp Türkiye'de İlahiyat Fakültesini bitirenler, Bakanlıklar arası Ortak Kültür Komisyonunca mahallinde hangi görevlerde çalıştırılabilirler?

A) Sözleşmeli statüde istihdam edilebilir.

B) Ücretsiz olarak camilerde çalıştırılır.

C) Yurt içinden görevli gönderilebilir.

D) Derneğin verdiği maaş ile camilerde görevlendirilir.

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

(Mülga fıkra: 01/07/2010-6002 S.K./16.mad.)

(Değişik fıkra: 01/07/2010 -6002 S.K./16.mad.) İlk ve orta öğrenimlerini ilgili ülkede tamamlayıp Türkiye'de lisans düzeyinde yüksek din öğrenimini veya Yükseköğretim Kurulu tarafından denkliği kabul edilen yurt dışında bir İslam ilahiyatı bölümünü başarıyla bitirenlerden ilgili ülke vatandaşlığına sahip olanlarla süresiz oturma izni bulunanlar, Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunca mahallinde sözleşmeli statüde istihdam edilebilir. Bunlara, ilgili ülkede sürekli görevle bulunan ve 9. derecenin 1. kademesinden aylık alan bekar meslek memuruna ödenmekte olan yurt dışı aylığının yüzde seksenini geçmemek üzere Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilecek tutarda ödeme yapılır. Bu kapsamda istihdam edilecek personelin sayısı, nitelikleri, seçim usul ve esasları, görev yerleri ve süreleri, izinleri, görevlerinin sona erdirilmesi ve verilecek iş sonu tazminatı ile bu fıkranın uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar, Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunun teklifi üzerine Maliye Bakanlığı ve Başkanlıkça müştereken belirlenir.

Cevap: A

19. Yurt dışı sürekli görevlere atanacak personeli seçme sınavının sınav kurulunda aşağıdakilerden hangisi mutlaka bulunmak zorundadır?

A) Din Hizmetleri Genel Müdürü

B) Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanı

C) Dış İlişkiler Genel Müdürü

D) Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

(Değişik fıkra: 01/07/2010 -6002 S.K./16.mad.) Yurt dışı sürekli görevlere atanmada Din İşleri Yüksek Kurulu üyesi, genel müdür, daire başkanı, il müftüsü ile ilahiyat alanında profesör olanlar mesleki ehliyet sınavına tabi tutulmazlar. Bunların yurt dışı temsil ve yeterliliği mülakatla belirlenir. Başkan yardımcıları ve Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanının yurt dışı sürekli görevlere atanmasında herhangi bir şart aranmaz. Sınav Kurulu, Başkanın veya görevlendireceği Başkan yardımcısının başkanlı-

ğında Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı ve genel müdürler arasından belirlenen üç üye olmak üzere beş kişiden oluşur. Sınav sonunda başarılı olanlardan öncelikle Başkanlık personelinin ataması yapılır.

Cevap: D

20. DİB'nın yurt dışı teşkilatı hangi birimlerden oluşur?

A) İmamlık-Vaizlik

B) Büyükelçilik-Başkonsolosluk

C) Din Hizmetleri Müşavirliği ve Ataşeliği

D) Sürekli görevli İmam-Hatiplik-geçici görevli İmam-Hatiplik

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

Yurt Dışı Teşkilâtı:

Madde 18/A-(Değişik fıkra: 01/07/2010-6002 S.K./16. mad.) Başkanlık yurt dışı teşkilatı, 13/12/1983 tarihli ve 189 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre kurulan müşavirlik ve ataşeliklerden oluşur.

Cevap: C

21. Başkanın belirlemediği hâllerde Diyanet İşleri Başkanına kim vekâlet eder?

A) Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

B) Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

C) Başkan yardımcılarından biri

D) Mushafları İnceleme Kurulu Başkanı

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

Başkan Yardımcıları:

Madde 4-(Değişik madde: 01/07/2010-6002 S.K./3.mad.)

1. Başkanın vereceği görevleri yapmak ve Başkana karşı sorumlu olmak üzere en fazla üç Başkan yardımcısı atanabilir.

Başkanın bulunmadığı hallerde, Başkanın göstereceği başkan yardımcılarından birisi, Başkanın göstermediği hallerde Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Diyanet İşleri Başkanına vekâlet eder.

Cevap: A

22. DİB'lığınca, 2010'un *Kur'an'ın Nüzulünün 1400. Yılı* ilan edilmesi münasebetiyle hazırlanan afişlerde aşağıdakilerden hangisi kullanılmıştır?

A) Okumak, anlamak ve anlatmak için

B) Okumak, öğrenmek ve öğretrnek için

C) Okumak, düşünmek ve anlamak için

D) Okumak, anlamak ve yaşamak için

(2011 Yeterlik)

Açıklama:

DİB'lığınca, 2010'un *Kur'an'ın Nüzulünün 1400. Yılı* ilan edilmesi münasebetiyle hazırlanan afişler şunlardır: *"Onun Hayatı Kur'an'dı"; "Okumak, anlamak ve yaşamak için..."; "Çağlara ve insanlığa"; "Ey insanlar işte size Rabbiniz'den bir öğüt, kalplere bir şifa, inananlara rehber ve rahmet olan Kur'an geldi"; "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğreten ve öğrenendir".*

Cevap: D

23. Aşağıdakilerden hangisi günümüz İslam ülkelerinden biri değildir?

A) Brunei Sultanlığı

B) Kongo

C) Sudan

D) Moritanya

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Sudan (1956), Moritanya (1961), Brunei (1983) Müslüman ülkelerdir.

Cevap: B

24. İslam kültür ve medeniyetine hizmet eden Buhara, Semerkant, Taşkent ve Mergınan gibi kentlerin yer aldığı ülke aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türkmenistan

B) Afganistan

C) Azerbaycan

D) Özbekistan

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Özbekistan Cumhuriyeti'nin başkenti: Taşkent'tir. Önemli şehirleri şunlardır: Buhara, Semerkant, Taşkent, Mergınan, Namangan, Fergana, Nukus, Hive, Hokand, Andican ve Urgenç.

Cevap: D

25. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içerisinde en geniş topraklara sahiptir. 1991 yılında Sovyetlerin dağılmasından sonra yeniden bağımsızlığına kavuşan bu ülke aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kırgızistan

B) Türkmenistan

C) Kazakistan

D) Özbekistan

(2010 MBSTS)

Açıklama:

Türkmenistan'ın resmî adı Türkmenistan Cumhuriyeti'dir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılışından sonra bağımsızlığını kazanan Orta Asya Türk cumhuriyeti'dir. Resmî para birimi Manat'tır. Yönetim şekli cumhuriyettir.

Cevap: B

26. "*Mugayyebât-ıhamse*" ne demektir?

A) Allah'ın beş nimeti

B) Beş bilinmeyen şey

C) İlâhî beş emir

D) Gayba inanmak

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Muğayyebât-ı Hamse: Beş bilinmeyen gayba ait şey anlamında Kur'anî bir tabirdir. Bunlar, Lokman sûresinin 34. âyetinde geçen ve ilmini Allah'ın kendi zatında sakladığı gabya ait hususlardır. Ayet şu şekildedir: "Kıyamet saatinin bilgisi şüphesiz ki Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır".

Cevap: B

27. "Büyük günah işleyenlere" ne denir?

A) Kebire

B) Mürtekib-i kebire

C) Kebâir

D) Müşrik

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Mürtekib-i Kebîre: Büyük günah işleyen kimse demektir. Kebîre (çoğulu kebâir) büyük günah, mürtekib-i kebîre ise büyük günah işleyen kişi anlamına gelmektedir. İslâm'da ilk itikadî görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasında gündemi belirleyen ve hararetli tartışmalara sebep olan en önemli konulardan birisi mürtekib-i kebîre meselesi olmuştur. Bu mesele, Müslümanlar arasında meydana gelen ve öldürme olaylarına kadar varan ciddî ihtilaflar sonucu tartışılmaya başlanmıştır. İmanla amel arasında kaçınılmaz bir ilişki görmeyen Mürcie'ye göre, büyük günah mü'mini iman sınırından dışarı çıkarmaz. Çünkü imanla amel birbirinden ayrı şeylerdir. Mutezile mezhebi, büyük günah işleyen kimse hakkında çok farklı bir görüşe sahiptir. Ameli imanla birlikte ele alan Mutezileye göre, mürtekib-i kebîre imandan çıkmıştır; fakat küfre de girmemiştir. O, imanla küfür arasında bir yerde (el-menziletü beyne'l-menzileteyn), yani fasıklık noktasında bulunmaktadır. Bu halde iken tövbe etmeden ölen kimse ise, Allah'ın yüce adaleti gereği ebedi olarak cehennemliktir.

Cevap: B

28. Kelime-i Şehâdetteki "*eşhedü*" hangi anlama gelir?

A) Yemin ederim.

B) Tasdik ederim.

C) Şahitlik ederim.

D) Tefekkür ederim.

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Kelime-i Şehâdet: İslâm'a girişin temel şartı olan cümledir. Bu Arapça cümle, "*Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve rasûluh*"tur. Şehadet cümlesi tevhidi ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini ifade eden iki bölümden oluşur. Birinci bolümde Allah'tan başka ilah olmadığına, ikinci bölümde de Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Allah-'ın kulu ve Rasulü olduğuna tanıklık edilir. Bu tanıklık kesinlik kazanan bir bilgi ve inancın dille açıklanması anlamındadır.

Cevap: C

29. "*Hidâyet*" kelimesinin karşıtıhangisidir?

A) Fücûr

B) Müvelledât

C) Salâhat

D) Dalâlet

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Hidâyet: İrşat etmek, doğru yolu göstermek, rehberlik yapmak demektir. Zıddı; Saptırmak, yanıltmak, dalâlete düşürmektir. Hidâyet kelimesi (h-d-y) kökünden bir mastar olup terim olarak; küfür, şirk ve sapıklıklardan kurtularak, İslâm'ın aydınlık yoluna girmektir.

Cevap: D

30. Aşağıdaki ifadelerden hangisi "*söyleyen kimsenin inkârına delalet eden sözler*" anlamındadır?

A) Ahkâm-ı küfür

B) Redd-i elfâz

C) Ahlak-ı kâfir

D) Elfâz-ı küfür

(2009 Yeterlik)

Açıklama:

Elfâz-ı Küfür: Elfâz'ın tekili olan lâfız; söz, sözcük ve ifade demektir. Küfür ise "kefera" fiilinden mastar olup, sözlükte; bir şeyi örtmek anlamına gelir. Kalbindeki imanını örten kimseye de bu yüzden "münkir" veya "kâfir" denilmiştir. Bir terim olarak, kişiyi küfre düşüren ve dinden çıkmasına sebep olan sözlere "elfaz-ı küfür" adı verilir.

Cevap: D

GENEL KÜLTÜR-MEVZUAT
DEVLET MEMURLARI KANUNLARI
DİB TEŞKİLAT YASASI
YURT DIŞI ÖRNEK SORULAR

1. Kutsal ölümsüzlük anlamına gelen kavram hangisidir?

A) Tarmida
B) Ameşa Spenta
C) Kolasta
D) İstihsan

2. Hz. Peygamber'in isimleri hakkında yazılan eserler ne ad verilir?

A) Esma-i Nebi
B) Siyer-i Nebi
C) İsm-i Nebi
D) Müsemma-i Nebi

3. Yunus Emre'nin 600 beyitlik didaktik mesnevisinin adı nedir?

A) Risale-i Kuşeyri
B) Divan-ı Emre
C) Risaletü'n-Nushiyye
D) Mesnevi-i Yunus

4. Cahiliye hukukunun İslam'ın temel ilkelerine aykırı düşen bir kısım kuralların yürürlülükten kaldırılması işlemine ne ad verilir?

A) İlga
B) İbga
C) Îhâ
D) Nesh

5. İslam'ın doğduğu sırada Hicaz'da kullanılan Bizans'ın altın parası hangisidir?

A) Riyal
B) Dinar
C) Dirhem
D) Kırat

6. Beytu'l-Hikme adıyla bir tercüme bürosu ve bilim akademisini kim açmıştır?

A) İbn Rüşd
B) Me'mun
C) İbn İshak
D) İbn Mukaffa

7. İslam felsefesi düşüncesine en çok hangisi kaynaklık etmiştir?

A) Antik Yunan Düşüncesi
B) Arap Düşüncesi
C) Hint Düşüncesi
D) Mısır Düşüncesi

8. Ebû'd-Derda hangi düşünce akımının öncüsüdür?

A) Tasavvuf
B) Kelam
C) Hadis
D) Tefsir

9. Sufi kelimesi sıfat olarak ilk defa kim için kullanılmıştır?

A) Hatib el-Bağdadi
B) İbnu'l-Arabi
C) Sehl et-Tüsteri
D) Ebû Haşim el-Kufi

10. *"Ene'l-Hak"* sözü kime aittir?

A) İbn Miskeveyh
B) Farabi
C) Yunus emre
D) Hallac-ı Mansur

11. Aşağıdakilerden hangisi 2011 yılı kutlu doğum konusunun temalarındandır?

A) İçki ve Kumar
B) Peygamber sevgisi
C) Kur'an kalplere şifadı
D) İnsanlık merhameti ondan öğrendi

12. Hz. Peygamber ve merhamet hangi yılın kutlu doğum konusudur?

A) 2012
B) 2010
C) 2009
D) 2011

13. Osmanlı devletinin ilk resmi mevlid merasimi hangi padişah zamanında başlamıştır?

A) III. Murad
B) III. Osman
C) Kanuni
D) Fatih

14. Bir kimsenin ölümünden sonra onun iyiliklerini, üstün sıfatlarını ve ölümünden duyulan acıyı dile getirmek için yazılan manzumeye ne denir?

A) Necât

B) Ağıt

C) Kaside

D) Mersiye

15. İslam sanatı içinde bilinen ilk türbe hangisidir?

A) Yeşil Türbe

B) Mevlana'nın Kabri

C) Kubbetu's -Sulebiyye

D) Kubettus Sahre

16. Hilye-i Şerifi düzenleyen ilk hattat kimdir?

A) Veli Paş

B) Arif Düzen

C) Hafız Ali

D) Hafız Osman

17. Te'vilde yorumcu öznenin yorum üzerindeki etkisine ne ad verilir?

A) Fanatizm

B) Subjektiflik

C) Objektiflik

D) Öznellik

18. *"el-Müfredât", "Muhadaratu'l-Udebâ", "ez-Zerîa" ve "Dürretü't-Te'vîl"* adlı eserler kime aittir?

A) Abdülazim ez-Zerkânî

B) Ahmet Hamdi

C) Râgıb el-Isfahanî

D) Muhammed Hamdi

19. Şâfiî mezhebine mensuptur.
"***Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân***" veya "***Câ-miu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân***" adlı eserin yazarıdır.
Ahmed b. Hanbel'i fıkıhçılar arasında zikretmediği için Hanbeliler tarafından Şiîlikle itham edilmiştir.
Bu şahıs kimdir?

A) Taberi

B) İbn Hazm

C) İmam Şafii

D) Zemahşeri

20. Vahdet-i vucüd tasavvuf akımının kurucusudur.

İslam kültüründe ilm-i hurûfun yaygınlaşmasında önemli bir yer işgal eder.

En değerli eseri: *"Futûhâtu'l-Mekkiyye"*dir.

Bu şahıs kimdir?

A) Ahmet Mithat Efendi

B) Yunus Emre

C) Hatib el-Bağdadi

D) İbnu'l-Arabi

21. İslam tefekkür tarihinde işrak düşüncesini ilk temellendiren, rasyonel psikolojiden irrasyonel psikolojiye yükselen bir filozoftur.

Batıda *"Avicenna"* olarak bilinir.

Batıda 17. Yüzyıla kadar etkili olan tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulan *"el-Kanun fi't-Tıp"* adlı eserin yazarıdır.

Ayrıca *"eş-Şifa"* adlı eseri vardır.

Bu şahıs kimdir?

A) İbn Haldun

B) İbn Tufeyl

C) İbn Rüşd

D) İbn Sîna

22. Meşriki hikmetin akıl yürütmeyle yetinmeyeceğine inanır.

Tanrının cisim ve cismani sıfatlardan uzak olduğunu belirtir.

Tabiattan yola çıkarak tanrıya ulaşan bir insanın anlatıldığı *"Hayy bin Yakzan"* isimli eserin yazarıdır.

Bu şahıs kimdir?

A) İbn Arabi

B) İbn Tufeyl

C) İbn Rüşd

D) İbn Miskeveyh

23. Fıkıh usülü alanında ilk olarak derli toplu eseri ortaya koymuştur.

Sünneti bir anlamda Kur'an'la özdeşleştirmiştir. Sünneti de vahiyle özdeş kabul etmiştir.

Bu şahıs kimdir?

A) Ebû Hanife

B) İmam-ı Şâfiî

C) İmam Buhari

D) Ahmed b. Hanbel

24. 834/1431'de vefat etmiştir.

İşari tefsir türünün Osmanlılardaki ilk örneklerinden olan en önemli eseri *"Aynu'l-A'yân"* olup Fâtiha Sûresinin tefsirinden ibarettir.

Bu şahıs kimdir?

A) Kadı İyaz

B) İbn Hacer

C) Molla Fenârî

D) Molla Cami

25. Türk asıllıdır.

İslam kültür ve medeniyetinin yetiştirdiği çok önemli şahsiyetlerden biridir.

Kendisine Muallim-i Sânî adı verilmiştir.

Gerçek filozofla peygamber arasında hiçbir fark görmeyen ilk İslam filozofudur.

İslam kültüründe ilimlere yönelik en erken sınıflandırma bu şahıs tarafından yapılmıştır. İlimlerin sınıflamasına ait olan *"İhsau'l-Ulum"* adlı eser bu şahsındır. *"el-Medinetu'l-Fazıla"* bu zatın diğer bir eserdir. Bu zat kimdir?

A) İbn Rüşd

B) Kindi

C) İbn Sîna

D) Farabi

26. *"Abadile"* olarak zikredilen sahabeler arasında hangisi yoktur?

A) Abdullah b. Abbas

B) Abdullah b. Hasan

C) Abdullah b. Zübeyr

D) Abdullah b. Ömer

27. Makâsıd-ı Şerîa (Dinin korumayı hedeflediği hususlar) arasında hangisi yoktur?

A) Namus

B) Nesil

C) Akıl

D) Yurt

28. *"Aptallığın en büyüğü, övmede ve yermede aşırılığa kaçmaktır. İki şey ahmaklığa dalâlet eder: Hiç bir sebep yokken gülmek; sormadan haber vermek"* sözü kime aittir?

A) Malik bin Dinar

B) Hz. Ali

C) Kanuni Sultan Süleyman

D) A.Arvasi

29. *"İki şey, aklı ve tedbiri bozar; biri acele etmek, diğeri de olmayacak şeyi istemek"* sözü kime aittir?

A) Malik bin Dinar

B) Hz. Ali

C) Kanuni Sultan Süleyman

D) A. Arvasi

30. Genel olarak..... yaşını tamamlayanlar devlet memuru olabilirler. Bir meslek veya sanat okulunu bitirenler en az ...... yaşını doldurmuş olmak ve Türk Medeni Kanununun 12. maddesine göre kazai rüşt kararı almak şartıyla devlet memurluklarına atanabilirler. Bu cümledeki boşlukları doldurunuz.

A) 15/18

B) 18/16

C) 18/15

D) 18/16

ÖRNEK SORULARIN CEVABI				
1-B	2-A	3-C	4-A	5-B
6-B	7-A	8-A	9-D	10-D
11-D	12-D	13-A	14-D	15-C
16-D	17-D	18-C	19-A	20-D
21-D	22-B	23-B	24-C	25-D
26-B	27-D	28-A	29-B	30-C

KAYNAKLAR

Abdülhamid Birışık, **Kıraat İlmi ve Tarihi,** Emin Yayınları.

Asım Köksal, **İslam Tarihi**, Şamil Yayınları.

Bekir Topaloğlu, "Allah", DİA, II, 471-498.

Davut Kaya, **Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Hamdi Döndüren, **İlmihal**, Erkam Yayınevi.

Heyet, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Ed. İsmail Karagöz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **Diyanet Hac Rehberi,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **Diyanet İlmihali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **Hac İlmihali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **İslam İlmihali**, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Heyet, **İslam'a Giriş**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Heyet, **Şamil İslâm Ansiklopedisi.**

İbrahim Sarıçam, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

İsmail Cerrahoğlu, **Tefsir Usulü,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kuşeyri, **Latâifu'l-İşârât**.

Mahmut Kaya, Hüseyin Elmalı, Mustafa Uzun, "**Hitâbet**", DİA, XVIII, 156-163.

Mehmet Ali Sarı, **Kurân-ı Kerîm'i Güzel Okuma Tekniği ve Kuralları**.

Mehmet Talu, **Tecvid İlmi,** Tereke Yay.

Muhsin Demirci, **Tefsir Usulü ve Tarihi,** M.Ü İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Mustafa Baktır, "**Hutbe**", DİA, XVIII, 425-428.

Mustafa Çağrıcı, Mehmet Aydın, "**Ahlak**", DİA, II, 2-114.

Mustafa Sabri Küçükaşçı, Kemal Beydilli, İrfan Yücal, Salim Öğüt, "**İmam**", DİA, XXII, 178-190.